

מֵאֲמַרֵי הַפְּרָשָׁה

מבית

אִסְסֵי קְלָרִיָא

ניתן להגיש תגובות לכל המאמרים, בכתובת המערכת:

2248228@gmail.com

המערכת אינה אחראית לתוכן המאמרים וסגנונם

אסור להדפיס ולפרסם את החיבור או חלקו למטרת מסחר בלא רשות מפורשת בכתב מהמו"ל (ישראל אברהם קלאר)

מאמרי הפרשה - פרשת קרח תשפ"ג

תוכן העניינים:

ג	אשרי האיש - פנינים והארות מכל הדורות / ישראל אברהם קלאר
ה	אבוא בעיר / הרב חיים שולביץ, ר"מ בישיבת מעוז חי"ל, עיה"ק ירושלים
ח	אבניה ברזל / הרב יהודה אייזנשטיין, מח"ס 'אהל מועד', ישיבת מיר ירושלים
יג	אמונה ובטחון / הרב אברהם דניאל עבשטיין, מח"ס 'מי מנוחות', לייקווד
טז	הכי איתמר / הרב איתמר טעפ, מח"ס 'הכי איתמר', קרית ספר
יח	השבת של מ"י / הרב יחיאל פישל רוזנר, מח"ס 'מנחת יחיאל' והשבת של מ"י
כא	ויאמר שמואל / הרב שמואל ברוך גנוט, מראשי ישיבת משאת המלך - אלעד, מח"ס 'ויאמר שמואל' ושא"ס
כג	ויצבור יוסף / הרב יוסף צברי, רב ומו"צ בעיר אלעד, ומח"ס 'ועין יוסף, שלחן מלכים ושא"ס
כו	חלקו של ידיד / הרב משה יעקב הלוי קנר, מח"ס 'שפתי מלך' על הרמב"ם, כותב 'איגרת לידיד' (טורונטו - קנדה)
כז	יש מאין / הרב יצחק שלמה פייגנבוים, מו"צ בבני ברק, מח"ס 'נר איש וביתו' ו'שמועה טובה'
ל	מאמר / הרב חיים מאיר נריה
לג	מנחת שמואל / הרב שמואל קליין
	מעדני מלך / הרב מרדכי מלכא, הרב הראשי לעיר אלעד, נשיא וראש מוסדות "אור המלך", מחבר ספרי שו"ת דרך המלך, אמרי
לה	מרדכי ועוד
מ	מפרדס הכהונה / הרב גמליאל הכהן רבינוביץ, מחבר סדרת 'גם אני אודך'
נ	משאת משה / הרב מנחם ישראל חזן, מודיעין עילית
נו	מתורתו של הצפנת פענח / הרב אברהם ישעיהו הכהן בירנהק, מו"ל 'צפנת פענח החדשות', מודיעין עילית
נז	גוהות בפרשה / הרב ישראל מאיר אסטריק, מח"ס 'יאמר ישראל, רחובות
סא	נחשבה / הרב יחיאל הלוי נוביק, ראש כולל דעת יוסף-אשדוד, עורך ספרי מרן הגר"ש רוזובסקי זצ"ל
סג	נעימות החיים / הרב שלום אלעזר מאסקאוויטש, רב דחבורת 'נעימות החיים', בן כ"ק אדמו"ר משאץ שליט"א, בני ברק
סז	פניני פז / הרב אברהם נח זלצמן, מח"ס 'אדני פז' על סוגיות הש"ס
סט	פרחים לתורה - כיצד מחנכין / הרב ישראל חיים בלומנטל, מג"ש בכולל תורת מרדכי
עא	פרפראות באור החיים הק' על הפרשה / הרב מרדכי צבי סלומון, קרית גת
עב	פתגמי אורייתא / הרב יוסף חיים אלבוים
עט	שבט מישראל / הרב ישראל פרידמן, רב קהילת טשארטקוב, מח"ס 'שבט מישראל', מאנשעסטער
	שמחת אלעזר / בעקבות הגאון רבי שמחה (בן הגה"ק רבי אלחנן הי"ד) וסרמן זצ"ל, ראש ישיבת אור אלחנן, מגדולי דורו וממעוררי
פו	תנועת התשובה
פח	תבונות שורש - הארות בפרשה על פי שורשי התיבות / הרב אשר זאב שרייבר, מח"ס תבונות כפיו, תבונות מועד
צג	חינוך
צג	חינוך בפרשה / הרב יחיאל מיכל מונדרוביץ, מפקח בתלמודי תורה ומרצה חינוכי
צד	חידות
צד	פתשגן הכתב - חידה בפרשת השבוע / מבית 'לא יסור שבט מיהודה'
צו	חידה / הרב יצחק קלונימוס פריד, קריית גת
צה	אספקלריא לדף היומי
צה	אספקלריא לדף היומי - הארות במסכת הנלמדת
קא	סיפור
קא	בומרנג - דרמה סוחפת בהמשכים בעלת מסר חד ביותר / הרב חנוך חיים וינשטוק
קח	סיפור / מתוך המדור 'מעדני מלך' באספקלריא הנוכחי

אשרי האיש - פנינים והארות מכל הדורות / ישראל אברהם קלאר

אשרי האיש גו'. רבי יודן אומר: המזמור הזה משובח מכל המזמורים (מד' שוח"ט)

"והיה כעץ שתול על פלגי מים" - מגן על דורו, כמו עץ שהוא מגן ומיצל על היושב מתחתיו!

"וְהָיָה כְּעֵץ שֶׁתוּל עַל פְּלָגֵי מַיִם אֲשֶׁר פְּרִיּוֹ יִתֵּן בְּעֵתוֹ, וְעָלְהוּ לֹא יִבּוֹל, וְכָל אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה יִצְלִיחַ". הבאנו כמה מקורות וטעמים לכך שהכתוב ממשיל את תלמיד חכם "כעץ", ונמשיך בע"ה.

*

יש שפירשו, שהכוונה שהאיש המדובר [אשר לא הלך בעצת רשעים ובתורתו יהגה יומם ולילה] מגן על דורו, כמו עץ שהוא מגן ומיצל על היושב מתחתיו. זאת כדרך שפירש רש"י (במדבר יג, כ) את הכתוב "היש בה עץ": "אם יש בהם אדם כשר שיגין עליהם בזכותו".

מהרי"ץ דושינסקיא גאב"ד ירושלים עיה"ק כותב פירוש זה בספרו על תהלים 'תהלות מהרי"ץ', ושם תורף דבריו, שלמרות שכה רבה זכותו, אף על פי כן הוא משפיל את עצמו כמרומו ב"על פלגי מים".

לעומת זאת, מהר"ש אמסלם אבד"ק מידלת כותב פירוש זה בספרו 'בני שלמה' באופן אחר: במה זכה להיות כ"עץ", שזכותו תגן על דורו כמו עץ שהוא מגן ומיצל על היושב תחתיו, כי תמיד עוסק בתורה שנמשלה למים.

*

חשוב לציין, שלמעשה כבר נכלל פירוש זה בדברי חז"ל (תרגום, ותקוני זהר תקון יג, דף כז ע"ב), שאמרו ש"עץ" הנזכר כאן הכוונה ל"עץ החיים", ונכללת בזה משמעות שהתלמיד חכם הוא כמו עץ שמגן על דורו.

*

^א שם תורף דבריו שלמרות שכה רבה זכותו אף על פי כן הוא משפיל את עצמו כמרומו ב"על פלגי מים", וראה הערה בנוגע לרמז מ"על פלגי".

^ב ענין הענוה נרמז בפסוק 'על פלגי מים' מכמה פנים, ולכשנעסוק בפסוק זה נביא מהם בע"ה.

^ג ראה זוהר הקדוש (פרשת בלק, דף רב ע"א): לא תשחית את עצה - זה תלמיד חכם שהוא בעיר, שהוא עץ החיים, אילן שנותן פירות. [בימתוק מדבש' מביא ביאור: שהוא העיקר בעיר]. ובהמשך שם, על "לא תשחית את עצה": שהתלמיד חכם נותן עצות לבני העיר איך להנצל מן הדין ומלמד אותם את הדרך ילכו בה, ולחזור בתשובה, ומכין להם כלי זיין נגד השונא - שמלמד אותם את דרכי התשובה. ובהמשך: "אותם שמשדלים בתורה הם עצים גדולים בעולם הזה".

המשלת התורה הקדושה ל'עץ' מסוים

בעוסקנו בפסוקים "כי אם בתורת ה' חפצו ... והיה כעץ שתול", נציין כי מצאנו במדרשי חז"ל בכמה וכמה מקומות שממשילים את התורה ואת תלמידי החכמים לעץ.

לעת עתה נמנה בע"ה כדוגמא בעלמא, כמה מקומות בהם המשילו חז"ל את התורה לעץ מסוים, ותן לחכם ויחכם עוד.

לזית ושמנו:

שתחילתו - קודם כתישת הזית - מר, וסופו מתוק (דברים רבה, פרשת כי תבוא ז, ג). שמביא חיים לעולם (דברים רבה שם).

שמביא אורה לעולם (דברים רבה שם, עיין ברכות נו, א [נראה תקוני זהר תקון ל, דף עה, א]).

שאינן השמן יוצא אלא על ידי כתישה, כך דברי תורה מתקיימים בצער (מדרש אגדה בובר תצוה כ, ועיין תנחומא כי תבוא ג "ומה השמן הזה נכתש וכל מה שנכתש הוא משובח, כך התורה ככל האדם מתייגע בה כך היא נעשית משובחת עבור הלומד [עי"ש הלשון, וגי' עץ יוסף "מייגע"]).

שאינו מטפטף כשמתמלא הכוס ממנו, כך דברי תורה אין מטפטפים בדברי ליצנות (שהש"ר פרשה א פסוק ג, אות ב).

שאם נופלת טיפת מים לתוך כוס מלאה שמן יוצאת כנגדה טיפה של שמן, וכן להפך, כך בלב האדם התורה מול הליצנות (שהש"ר שם).

לתאנה:

שנלקט מעט מעט (עיין במדבר רבה, פרשת נשא יב, ט) שאין בה פסולת (ילקוט יהושע ב בשם מדרש ילמדנו) ראה דימוי נוסף במסכת ברכות (דף נו ע"ב).

לפרדס רימונים:

(עי' שמות רבה, פרשת תרומה לג, א).

אבוא בעיר / הרב חיים שולביץ, ר"מ בישיבת מעוז חי"ל, עיה"ק ירושלים

קדושת המקדש וכליו

ועשו אתם רקעי פחים צפוי למזבח כי הקריבם לפני ה' ויקדשו (יז, ג)

המחתות כמקור דין מעלין בקודש

מנחות (צט). מעלין בקודש ולא מורידין, ומנלן דמעלין, אמר רבי אחא בר יעקב דאמר קרא 'את מחתות החטאים האלה בנפשותם ועשו אותם רקועי פחים צפוי למזבח כי הקריבום לפני ה' ויקדשו ויהיו לאות לבני ישראל' בתחילה תשמישי מזבח, ועכשיו גופו של מזבח.

אכן רש"י (מגילה כו. ד"ה אבל) הביא שבתוספתא¹ דרשו את מקור לדין 'מעלין בקדש' מהכתוב (שמות מ יח) 'ויקם משה את המשכן' שמשמעו שבצלאל עשה את המשכן, ומשה שהיה גדול ממנו הקימו. ואילו את הדין שלא מורידין דרשו ממחתות החטאים, שכיון שהוקדשו הוקדשו. וכבר העיר הטורי אבן שדרשה זו היא היפך הסוגיא במנחות (צט). שדין אין מורידין נלמד מהפסוק 'ויקם משה' ואילו מעלין בקודש נלמד מהמחתות².

העלאה בקודש בציפוי המחתות

והנה בכתובות (קו: דנו, כלי שרת מהו שייעשו מקדשי בדק הבית, האם צורך מזבח הם ומקדשי בדק הבית הם באים, או צורך קרבן הם ומתרומת הלשכה הם באים. ומסקינן דאין נעשין אלא מתרומת הלשכה. והקשה ההפלאה שם, שהרי פסוק מפורש הוא במחתות עדת קרה שנעשה מהם ציפוי למזבח הנחושת, הרי שכלי שרת כמזבח דמו, כי אם כלי שרת יש להם קדושת קרבן, הרי זו הורדה מקדושה חמורה לקדושה קלה. ועוד הקשה, שהרי רש"י (שם ד"ה כלי) כתב שהנידון הוא בכלי שרת שמשרתים בהן במזבח החיצון, ומשמע שכלי שרת שמשמשים במזבח הפנימי דינם כמזבח הפנימי, שיש בו קדושה יותר, ואם כן מחתות קטורת שהיא עבודה שנעשית על מזבח הפנימי, למה הוכשרו למזבח החיצון.

והעלה מכך, שציפוי המחתות לא בטלוהו למזבח, כי אסור להוסיף על מידת המזבח, ולכן אין הוכחה מציפוי המחתות שכלי שרת כמזבח דמו.

חילוק בין המזבח שבמשכן ובבית עולמים

ובבית יצחק (או"ח סי' כד אות ד) תמה על דבריו, שהרי במנחות שם מבואר שמתחילה היה תשמיש מזבח ועכשיו גוף מזבח, ובהכרח שביטלוהו למזבח. ומה שהקשה דהוי כמוסיף על הבנין אין זה אלא תימא, וכי משה מדעתו עשה, והלא הכל היה בנבואה על פי ה'. ולכן כתב לתרץ, שדווקא מזבח של בית המקדש בא מבדק הבית, אבל מזבח של משכן הוא כלי שרת, כמבואר בזבחים (ס), ולכן מה שעשו מהמחתות ציפוי למזבח נחשב כהעלאה בקודש.

והוכיח כן הבית יצחק, שהרי מצינו בעבודה זרה (נב:)'בקשו לגנוז כל כסף וזהב שבעולם משום כספה וזהבה של ירושלים, עד שמצאו לה מקרא שהוא מותר' ובאו בה פריצים וחללוה'. והקשה בעל המאור, למה אבני מזבח יצאו לחולין ע"י פריצי ישראל, וכלים שחילל אחז לא יצאו לחולין. ותירץ ששאר הקדשות כגון כספה וזהבה של ירושלים יוצאים לחולין ע"י מעילה של ישראל, ובכלל זה גם אבני מזבח, אבל בכלי שרת יש מועל אחר מועל, ואין מעילה מוציאת לחולין. הרי שנקט שקדושת המזבח דינה כקדושת דמים שהיא יוצאת לחולין ע"י מעילה [ונחלק עליו הרמב"ן במלחמות ה',

¹ בשלל דוד (זינצהיים, שמות לט לג) העיר שתוספתא זו לא נמצאת לא במגילה ולא במנחות. ובדקדוקי סופרים (מגילה כו.) הביא שגורסים ברש"י 'תוספות'. ובטורי אבן (שם כה: ד"ה אבל אם) נקט שהוא ט"ס ברש"י.

² ובפני יהושע שם כתב שיש שני אופני מעלין בקודש ולא מורידין, במגילה הנידון בדבר ששייך בו עצמו עילוי קדושה ופחיתת קדושה, דהיינו במעות שנתנו לקניית בית כנסת או ספר תורה, ובה מסברא לכתחלה יש להעלות מקדושה קלה לקדושה חמורה כשאפשר, ואת דרשת הכתוב צריך ללמד שאין מורידין אפילו בדיעבד, וכשאי אפשר להעלות מקדושה טעון גניזה עד שימצא קדושה אחרת שיש בה עילוי. וזה למדו ממחתות קרח שבאמת לא חל עליהם קדושת הגוף כלל, כי נעשו באיסור גמור, ומכל מקום כיון שהוקדשו הוקדשו, הרי שאין מורידין אפילו בדיעבד. אבל במנחות מדובר בשתי הלחם שמניחין בכניסתן על של שלחן כסף, וביציאתן על של זהב, ואין זה עילוי קדושה בשתי הלחם עצמן, אלא הידור מצוה וכשבא ללמוד שאף בזה מעלין בקודש ולא מורידין, דרש שאין מורידין מקרא 'ויקם משה' שאף הוא עוסק במעלה בעלמא, אך עדיין צריך קרא שגם בהידור מעלין בקודש, וזה למד ממחתות קרח שלכתחלה צריך להעלות בקדושה. וראה עוד במרומי שדה (מגילה שם).

וכתב שגם אבני מזבח לא יצאו לחולין, שהרי יש בהם קדושת הגוף, וכל שאין לו פדיון יש בו מועל אחר מועל, ואין כלי שרת גדול מאבני מזבח]. ולכאורה לדברי בעל המאור נמצא שכלי שרת קדושים יותר מאבני מזבח, ואם כן אין בציפוי למזבח העלאה בקודש. וצריך לומר שמחנות לא הוקדשו בקדושת הגוף, ולא היו כלי שרת¹, ומוכה כמבואר שמזבח הנחושת במשכן היה כלי שרת, ולכן כשנעשו ציפוי למזבח נחשב כהעלאה בקודש.

ובזה מיושבת גם קושית האבי עזרי (כלי המקדש פ"ח ה"א) ממה שנאמר (שמות מ ט) 'ולקחת את שמן המשחה וגו' ומשחת את מזבח העולה ואת כל כליו וקדשת את המזבח והיה המזבח קודש קדשים', הרי שמשחו את המזבח העולה, ומשיחה עושה קדושת הגוף, ואיך כתב בעל המאור שהמזבח אינו קדוש בקדושת הגוף, ואין דינו ככלי שרת. אולם לביאור הבית יצחק, הרי כל מה שכתב בעל המאור שהמזבח אינו בכלל כלי שרת, הוא רק במזבח של בית עולמים, שהיה בנין אבנים, והוא חלק מהרצפה, וקדושת הרצפה קלה מקדושת הכלים (זבחים כז:), אבל המזבח שבמשכן היה כלי שרת, ואינו כרצפה, שהרי לא היה מחובר לאדמה.

ההבדל בין קדושת המקדש לקדושת כליו

אכן יש להעמיק חקר בביאור הסוגיא בזבחים שם, במה שאמרו על קטורת זרה שעלתה למזבח החיצון, שתרד, לפי שאין מזבח החיצון מקדש פסולין אלא הראוי לו, וקטורת שאינה קריבה כלל במזבח החיצון אינה מתקדשת בו. אבל מזבח הפנימי מקדש בין ראוי לו בין שאין ראוי לו, כי המזבח החיצון הוא רצפה, לפי שהוא בנין של אבנים שלא נמשח בשמן המשחה, ולפיכך אין קדושתו חמורה לקדש כל שעלה עליו, ואילו מזבח הפנימי הוא כלי שרת, ונמשח עם כלי המשכן, ולכך מקדש אף את הפסולים מדין כלי שרת.

ולכאורה מסוגיא זו עולה סתירה ערוכה למה שכתב הרמב"ן במלחמות ה' שם, שאבני מזבח לא יצאו לחולין, כי יש בהם קדושת הגוף, ואין כלי שרת גדול מאבני מזבח, שהרי בגמרא מבואר שקדושת הרצפה קלה מקדושת הכלים.

ובחבצלת השרון ביאר, שחלוק אופן הקדושה שמקדשת הרצפה מהאופן שהכלים מקדשים, כי קידוש כלי עניינו הוא כי המנחה הונחה במקומה, ולאידך גם הכלי מתקדש בהנחתה כדין עבודתן מחנכתן, ואינו דומה לקידוש על ידי רצפה, שהיא מצד קדושת המקדש, שאינה צריכה קידוש בעבודה, ובזה היא גדולה מקדושת כלי המקדש, ולכן יש בו מועל אחר מועל.

והוסיף לבאר את דעת בעל המאור, שנקט כדברי רבי נחמיה במעילה (יט.), שבכלי שרת יש מועל אחר מועל, ולא יצאו לחולין במעילה, ולמד זאת מקל וחומר, שהרי אם אחרים מביא לקדושתן הוא עצמו לא כל שכן, ומאחר שאמרו בזבחים שם שמזבח אינו מקדש אלא את הראוי לו, יש לומר שאבני המזבח יצאו לחולין, כי בהם לא שייך קל וחומר זה, שהרי אין המזבח מקדש את שאינו ראוי לו. אף שקדושתו חמורה מקדושת שאר הכלים, כמבואר לעיל.

המקום בבחירת השי"ת והכלים בעבודת ישראל

ממוצא הדברים עולה, שאמנם קדושת המזבח חמורה יותר מקדושת הכלים, כי היא בכלל קדושת המקדש, ומעלה זו היא בעצם הקדושה החלה במקדש ובמזבח, אף שלענין לקדש אחרים יש מעלה בקדושת הכלים, ולכך בהם יש מועל אחר מועל. ועומק הענין הוא, כי קדושת המקדש חלה בבחירת השי"ת, ולכך אין בה כדי לקדש מה שאינו ראוי לה, כי כל מהותה הוא לקדש את הנבחר לעליון בלבד. אולם קדושת הכלים הנעשית ע"י ישראל, מקדשת אף פסולים, כי היא מעלה רצון מכח העבודה, ולכן היא חלה על כל אופני עבודת הנבראים.

ואמנם הכלים הם פנימיים ביחס אל המקדש, והיינו כי קירוב העבודה הוא למעלה מקירוב עצם המקום, כענין שאמרו בירושלמי (שבת פ"ו ה"ט) שעתידיים צדיקים שתהיה מחיצתן לפני מלאכי השרת שנאמר (במדבר כג כג) 'כעת יאמר ליעקב ולישראל מה פעל אל', והיינו כי אף שהמלאכים מקומם קבוע בקודש, הרי ישראל בעבודתם מתעלים ומשיגים לפני ולפנים מהם.

עצם מעלה זו של הכלים, אף היא נלמדת ממחנות החטאים, שהיה להם תיקון ואף עליה, בציפויים למזבח, כי בכל תיקון יש מעלה יותר ממה שקודם הקלקול, ומה שלא מצינו בבית המקדש עצמו, שאחר שחולל נחרב, זאת מפני מעלת קדושתו, שהרי אין דומה המורד

¹ ואף שנאמר בהם 'כי הקריבום לפני ה' ויקדשו', כבר כתב הרמב"ן שהקב"ה הקדישם וייחדם שיהיו ציפוי למזבח לאות לבני מרי.

² אמנם רש"י (זבחים כז:) כתב שמזבח החיצון יש לו קדושת רצפה, ולכן לא נמשח עם שאר הכלים, ומשמע שהמזבח שעשה משה קדושתו קדושת רצפה, שהרי אמרו (יומא יב:) שלא עשו משיחה אלא לכלים שעשה משה. אולם עצם הוכחת רש"י תמוהה, שהרי בתו"כ (צו, מילואים פ"א פ"י) שנינו שמפסוק זה מבואר שכל כלי וכלי נמשח בפני עצמו.

מאמרי הפרשה - פרשת קרח תשפ"ג

במלך בפלטרין שלו למורד חוץ לפלטרין, אך הכלים אחר חילולם, יש להם מקום להתעלות, ונעשים ממוצעים בין המקדש לכלים, והוא ענין הציפוי למזבח".

איזו קדושה למדו מהמחנות

ובזה יש מקום ליישב את חילוק הדרשות לדין 'מעלין בקודש ואין מורידין', שבגמרא במנחות למדו את דין מעלין בקודש מהמחנות, ודין אין מורידין נלמד מ'ויקם משה', ואילו בתוספתא דרשו מקור לדין מעלין בקדש מ'ויקם משה' ודין 'אין מורידין' נדרש מהמחנות. ולביאור הבית יצחק יש לומר, שבמנחות הנידון הוא על העלאת שתי הלחם משלחן של כסף לשלחן של זהב, ולכך נקטו את הלימוד מהמחנות, בהם היתה העליה אל מזבח הנחשת, שאף הוא היה כלי, ואילו בתוספתא הנידון הוא על מעות שהוקדשו לבית הכנסת שלוקחים מהם ס"ת, ולא להיפך, ולכך נקטו את הלימוד מ'ויקם משה' שהוא בהקמת הבנין, שאף בזה יש להעלות בקדושה. אכן לפי האמור הרי הלימוד מהמחנות הוא שמעלין בקודש אף לגבי דבר שיש קדושה בעצמותו, ככלי שרת שכבר התקדשו, ויש מעלה בציפויים למזבח חלק מהמקדש, ולכן במנחות שהנידון הוא לגבי מעלה בקודש לשתי הלחם שהם כבר קדושים בעצמותם, הוצרכו ללמוד ממחנות החטאים, אולם במגילה שהנידון הוא להחיל קדושה, בהוצאת המעות לדבר שיש בו יותר קדושה, ולכך הלימוד הוא מ'ויקם משה'.

לתגובות: h0527690963@gmail.com

״ בברית כהונת עולם (כה תברכו פ"ה) כתב, שבתיקון חטאם נתרוממו מחתותם כאמור 'ואת האש זרה הלאה', וזה טעם שנעשו 'רקועי פחים' בסוד 'רקיע', שחילק בין מים למים, ושוב אין מחלוקת, והם הקריבום 'לפני ה' ויקדשו', ונאמר בהם 'החטאים', כי השרופים, מחתותיהם נתעלו לקדושה, ואילו בבלועים, קורח ודתן ואבירם נאמר 'הרשעים'.

אבניה ברזל / הרב יהודה אייזנשטיין, מח"ס 'אהל מועד', ישיבת מיר ירושלים

הענין ש'עדת קורח נבלעו חיים לתוך האדמה', ובהשוואה למתעצל בהספדו של חכם ש'ראוי לקברו חי'!

"וְאִם בְּרִיאָה יִבְרָא ה' וּפְצָתָהּ הָאֲדָמָה אֶת פִּיהָ וּבִלְעָה אֶתְּם וְאֶת כָּל אֲשֶׁר לָהֶם וַיִּרְדּוּ חַיִּים שְׂאֵלָה. וַיִּרְדּוּ הֵם וְכָל אֲשֶׁר לָהֶם חַיִּים שְׂאֵלָה כו'" (טז, ל-לג)

א] הרבה עונשים מצינו בתורה, אבל לא מצינו עונש כזה שהאדמה תבלע את ה"אנשים חיים".

ועלינו להבין, מדוע באמת עונשם של עדת קורח היה להיבלע באדמה בעודם חיים, ומה זה מבטא.

וכשאנו מחפשים בדברי חז"ל על מה מצינו ביטוי "להיקבר חי", אנו מוצאים כן בדברי חז"ל (שבת קה, ב) על "המתעצל בהספדו של חכם" שאמרו, ש"ראוי לקברו בחיים".

[ולמדוה ממה שנאמר ביהושע (כד, ל) "ויקברו אותו בגבול נחלתו בתמנת סרח אשר בהר אפרים מצפון להר געש מלמד שרגש עליהן הר להורגן", לפי שלא הספידוהו כהלכה. וראה בילקו"ש (משלי רמז תתקנט) שנוסף שם: "חזרנו על כל המקומות שבמקרא ולא מצינו מקום ששמו הר געש, אלא שנתעצלו ישראל שלא עשו חסד ליהושע, שכשנתחלקה ארץ ישראל היתה עליהם חביבה יותר מדאי והיו ישראל עסוקים במלאכתם זה עוסק בשדהו וזה עוסק בכרמו ונתעצלו מלעשות חסד, בקש הקב"ה להרעיש את כל העולם, הדא הוא דכתיב ותגעש ותרעש הארץ"].

וגם שם עלינו להבין, מה עומק הביטוי בזה של "ראוי לקוברו בחיים"?

"שם תהא קבורתכם"

ב] ומבאר ההפלאה, ע"פ מה שאומרים חז"ל (שבת פח, א), שהקב"ה כפה על עם ישראל במתן תורה הר כגיגית, ואמר להם, אם אתם מקבלים את התורה מוטב, ואם לאו שם תהא קבורתכם!

והנה "שם תהא קבורתכם", משמע שהקבורה עצמה תהיה המיתה (ולא רק שימותו ואחר כך יקברו שם במקום). וזה מקביל לדברים הנ"ל של קבורה מחיים.

^ט המהרש"א שם כותב: "נראה מדה כנגד מדה דקאמר בסמוך קאי נמי אהא, דכל זמן שמתעצל בהספד של חכם המת, הרי הוא מחשיבו כחי והרי הוא כאילו הוא חי בקבר לפי דעתו, אף הוא ראוי לכך לקוברו בחייו".

^י הפנים יפות בפרשת השבוע, וכ"כ החת"ס (שם בשבת) ששמע כן מפיו של ההפלאה. וכ"ה בספר אגודת אזור להגרמ"ז מרגליות (בעל מח"ס "מראות הצובאות") בהספדו על מוהר"ח מוואלז'ין.

וגם מה שאמרו על יהושע שלא נספד כהלכה - ש"מלמד שרגש עליהן הר להורגן", מבארים החת"ס (פר' קרח) והעץ יוסף (עין יעקב שבת קה), שההר געש היה בחינה של "כפיית הר כגיגית לקוברן חייין!" ונבוא לבאר בס"ד את הדברים.

ונקדים, דהנה כבר עמד המהרש"א (ע"ז ב, ב ח"א ד"ה מלמד), שלכאורה יש סתירה בדברי חז"ל, שכאן אמרו שאם לא יקבלו את התורה שם תהא קבורתכם",

ומאידך בגמ' בע"ז (ג, א) אמרו: "מלמד שהתנה הקב"ה עם מעשה בראשית ואמר, אם ישראל מקבלין את תורתנו מוטב, ואם לאו אני אחזיר אתכם לתוהו ובוהו".

[וממשיכה הגמרא שהו מה דכתיב (תהלים עו, ט) "משמים השמעת דין ארץ יראה ושקטה", אם יראה למה שקטה, ואם שקטה למה יראה?! אלא בתחילה יראה ולבסוף שקטה, ופירש רש"י: "בתחילה יראה - שמא לא יקבלו ישראל התורה ותחזור הארץ לתוהו ובוהו, ולבסוף - כשקבלוה בנעשה ונשמע שקטה"].

ועלינו להבין, מה היה קורה אילו ישראל לא היו מקבלים את התורה, קבורה במקום, או שהיה העולם חוזר לתוהו ובוהו.

אלא שהנה כבר הקשו התוס' (שם בשבת) מדוע הוצרך הקב"ה לכפות עליהם הר כגיגית, אחרי שכבר אמרו בעצמם "נעשה ונשמע". ותירצו "שמא יהיו חוזרים כשיראו האש הגדולה שיצאתה נשמתן".

אולם בתנחומא (נח סי' ג) מצינו בזה ישוב אחר. וכך אמרו שם: "ואם תאמר על התורה שבכתב כפה עליהם את ההר, והלא משעה שאמר להן מקבלין אתם את התורה? ענו כולם ואמרו נעשה ונשמע, מפני שאין בה יגיעה וצער והיא מעט, אלא אמר להן על התורה שבעל פה, שיש בה דקדוקי מצות קלות וחמורות והיא עזה כמות וקשה כשאל קנאתה, לפי שאין לומד אותה אלא מי שאוהב הקב"ה בכל לבו ובכל נפשו ובכל מאודו כו".

מבואר, שה"נעשה ונשמע" היה על התורה שבכתב, והכפיית הר כגיגית היה על התורה שבעל פה.

"המתעצל בהספדו של חכם ראוי לקברו בחיים"

[ג] מעתה הרי כבר נמצא מבואר, שהעונש של "קבורה בחיים" (דהיינו מה שאמרו "שם תהא קבורתכם"), בא כנגד התורה שבעל פה.

וממילא מובן היטב מה שאמרו ש"המתעצל בהספדו של חכם ראוי לקברו בחיים", מאחר שעיקר ההספד על מיתתו של התלמיד חכם הוא על התורה שבע"פ שהיה בו.

והראיה לכך, דהנה הברוך טעם (דרושים עמ' קיז) מעיר, על מה שמבואר בגמ' בכתובות (יו, א): "מבטלין תלמוד תורה להוצאת המת, ואמר רב ששת ואיתימא רבי יוחנן שהשיעור הוא "נטילתה כנתינתה, מה נתינתה בששים רבוא אף נטילתה בששים רבוא".

האומנם השיעור הזה של "נטילתה כנתינתה", זה רק "למאן דקרי ותני", אבל למאן דקרי ולא תני אין צריך לשיעור הזה.

וקשה, שהרי גם התורה שבכתב ניתנה בשישים ריבוא.

ומבאר הברוך טעם, דהנה אמרו בגמ' בקידושין (לג, ב): "מהו לעמוד מפני ספר תורה? ר' חלקיה ור' סימון ור' אלעזר אמרי קל וחומר, מפני לומדיה עומדים מפניה לא כל שכן". וכבר הקשה הר"ן (שם יד, ב) ממה שאמרו בגמ' במכות (כב, ב) "כמה טפשאי הני אינשי דקיימי מקמי ס"ת ולא קיימי מקמי גברא רבה" (ונדחק הר"ן שטפשאי נינהו דלא סברי שכשם שראוי לעמוד מפני ס"ת כך ראוי לעמוד מפני לומדיה, ועי' בפנ"י ובש"ש בהקדמה).

ומבאר הברוך טעם: שהגמ' בקידושין עוסקת בתורה שבכתב מנגד ללומדי התורה שבכתב - ועל זה אמרו "מפני לומדיה עומדים מפני הס"ת עצמו לא כל שכן". אבל בגמ' במכות איירי על חכמי התורה שיש בידם חידושי תורה ועוסקים בתורה שבעל פה נוכפי שאמרו שם דכתיב "ארבעים יכנו ואתו רבנן ובצרו להו חדא", ובזה יש לכבד את לומדי התורה, מאחר שעיקר התורה היא התורה שבעל פה כמבואר בגמ' בגיטין (ס, א) ש"לא כרת הקב"ה ברית את ישראל אלא על תורה שבעל פה". ולכן יש חשיבות ללומדי התורה שבע"פ על הס"ת שבכתב, כי עיקר קבלת התורה נקראת על תורה שבע"פ כפי שאמרו "משה קבל תורה מסיני ומסרה ליהושע" דקאי על תורה שבע"פ שנמסר ליהושע.

ולכן מבאר הברוך טעם, שלענין הלווית המת רק "למאן דקרי ותני" אז השיעור הוא "כנתינתה כך נטילתה", כי על ידי מיתתו נעלם מעין כל חי מה שהיה לו לחלקו לחדש בתורה שבעל פה, ומשא"כ מי שרק היה דקרי ולא תני.

ויש להוסיף בזה, שכאשר נפטר מי שעסק בתורה שבעל פה - יש כאן "נטילתה", לא כן כאשר נפטר אדם שעסק רק בתורה שבכתב - אין כאן "נטילתה", מאחר שהתורה עדיין מונחת בקרן זוית!

וכפי שמבואר בגמ' בקידושין (סו, א) בהריגת הסנהדרין בימי ינאי שנהפך למינוח, ששאל ינאי: "ותורה מה תהא עליה?" והשיבו לו: "הרי כרוכה ומונחת בקרן זוית, כל הרוצה ללמוד יבוא וילמוד". ואמר רב נחמן בר יצחק מיד נזרקה בו אפיקורסות, דהוה ליה למימר: "תינח תורה שבכתב, תורה שבעל פה מאי".

הרי שהתורה שבכתב נחשבת "מונחת בקרן זוית", אבל התורה שבעל פה מתקיימת רק על ידי התלמידי חכמים.

'קבורה' או 'תוהו ובוהו'

דן עפ"ז כותב הפנ"י (שבת פח, א) ליישב את הערת המהרש"א הנ"ל, אילו לא היו ישראל מקבלים את התורה, האם היה העולם חוזר לתוהו ובוהו, או ששם היה קבורתם.

ולהנ"ל מתיישב היטב, שכלפי התורה שבכתב אם לא היו ישראל אומרים נעשה ונשמע, היה חוזר לתוהו ובוהו [וזהו מה שפירש רש"י שבתחילה יראה "שמא לא יקבלו ישראל

התורה ותחזור הארץ לתוהו ובוהו, ולבסוף כשקבלוה **בנעשה ונשמע** שקטה], כי אין קיום לעולם בלי שיהיה בה תורה שבכתב.

אבל כלפי התורה שבעל פה שכאמור זה מתקיים אצל התלמידי חכמים, כלפי זה אמרו שאם לא יקבלוה, אז "שם תהא קבורתכם", דהיינו עונש עליהם שאינם מקיימים את יעודם.

עדת קורח

הן עתה נשוב לבאר את עונש שנגזר על עדת קורח ליבלע חיים.

שהנה מבואר במדרש (ילקו"ש רמז תשנב), שעיקר כפירתם של עדת קרח היה על התורה שבעל פה, וכך אמרו שם: "קרח נחלק על משה, ואמר מליבו ומעצמו אמר משה את כל הדברים האלה. פתח ואמר "בזאת תדעון כי ה' שלחני אם כמות כל האדם ימותון אלה" אף אני אומר לא ה' שלחני ומלבי אמרתי".^{יא}

ועוד אמרו שם במדרש על מה שנאמר (טז, כח) "בזאת תדעון" שאין "זאת" אלא תורה שנאמר (דברים ד, מד) "וזאת התורה אשר שם משה". וידוע ש"זאת" מורה על תורה שבעל פה (כמש"כ הבית הלוי בפר' יתרו בשם השערי אורה שער א).

וממילא מובן היטב, שהעונש על כפירתם של עדת קרח בתורה שבעל פה, היה ראוי שיהיו לקוברם בחיים, וזהו העונש של בליעתם חיים באדמה!

"ארץ יראה ושקטה"

ו] עתה נבוא לבאר, מה מורה הקבורה בארץ, ומה מורה הקבורה בעודו חי.

הנה כלפי הקבורה בעודו חי - כותב ההפלאה (פתיחה זעירתא לכתובות אות ג-ד), שזה בא להורות, שהכופר בתורה שבעל פה תשובתו קשה, על דרך מה שמצינו (ע"ז יז, א) "הפורש ממינות מיד מת". ולכן אילו היו מתים, היה זה סימן שעשו תשובה, ולכן נכנסו לאדמה בעודם חיים. וזה שאמר הכתוב (תהלים נה, טז) "ירדו שאול חיים כי רעות במגורם בקרבם", ר"ל, בזה שירדו חיים, נודע כי הרע עדיין במגורם בקרבם".

וכלפי הקבורה בארץ - יש לציין בזה את דבריו של הג"ר שלמה קלוגר (בספר אות זכרון), שמביא את דברי הפנים יפות הנ"ל, ומוסיף לבאר, שהשמים קיומם מכח התורה שבכתב, ואילו הארץ קיומה מכח התורה שבע"פ.

וממילא, כל הכופר או מזלזל בתורה שבע"פ, העונש הוא לקברו בארץ, כי הארץ מסמלת את התורה שבע"פ. ולכן קורח שכפר בתורה שבעל פה, נענש מדה כנגד מדה על ידי הארץ, ולכן "ותפתח הארץ את פיה כו".

^{יא} ומה שאמרו שם שקרח אמר "אין תורה מן השמים", כבר ביארנו במקו"א עפ"ד הרמב"ם בפה"מ בסנהדרין, שהאומר שמה אמר דבר אחד מדעתו, זה גם נחשב לכפירה בתורה מן השמים.

וכע"ז כותב גם המהר"ל (ח"א בב"ב): "מפני שהיו חולקים על התורה שהוא השכל האמיתי המחויב, ולכך היה עונשם שהיו נבלעים בארץ, כי על הארץ נאמר "אמת מארץ תצמח כו", ולכך לא היה ראוי להם רק פצתה הארץ את פיה. ולכך ראוי להם ההעדר לגמרי כי התורה היא מציאות מחויב, והגיהנם העדר גמור".

והטעם שה"ארץ" הוא כנגד התורה שבעל פה נראה, כי הנה הארץ הוא המקום אשר בו נמצאים בני האדם, והמטרה בבריאת העולם שיהיה בו נבראים, מבואר בחז"ל (תנחומא נשא סי' טז) שאמרו: "בשעה שברא הקב"ה את העולם אמרו, שנתאוה שיהא לו דירה בתחתונים כמו שיש בעליונים".

נמצא שמטרת העולם הוא להשרות שכינתו בעולם על הברואים, וזהו ה"ארץ" שהוא המקום שמקבל את הברואים. והתפקיד של האדם כאן בעולם, הוא התורה שבעל פה. י"ב וכותב הגר"א (אד"א דברים לג, יח) עה"פ "וירא מנוחה כי טוב" פירוש "מנוחה כי טוב" זו תורה שבכתב. "ואת ארץ כי נעמה" זו תורה שבעל פה, שמסורה לבני אדם, כמו שאומרים "וחיי עולם נטע בתוכנו".

ומוסיף הגרי"א ח (באר יצחק): "והוא סוד "מטל השמים ומשמני הארץ", שהם תורה שבכתב עם תורה שבעל פה כו', והם משמים וארץ, שתורה שבע"פ נמסר לחכמים וישראל בארץ יג".

וגם עיקר הזכות לישוב על הארץ הוא בעבור התורה שבע"פ. וכפי שכותב הריאקטני (פר' עקב) לבאר מה שאמרו שיש להזכיר תורה בברכת הארץ: "וצריך שיזכור בה תורה, והרמוז לתורה שבעל פה שבזכותה מתקיים הארץ, שנאמר "כי היא חייך ואורך ימיך לשבת על האדמה".

לתגובות: 5322906@gmail.com

להאזנה לשיעורים: 0733-718134

י' ומוסיף הגר"ר צדוק (פרי צדיק פר' פנחס): "והיינו דארץ הוא שכינתא כמו שמובא בזוהר ח"ג רמג, ב) "שכינתא ארץ דקודשא בריך הוא בחינת מלכות פה תורה שבעל פה".
י"ב המושג של "אמת מארץ תצמח", ביארו רבותינו שהוא מורה על בעלותם של ישראל על התורה.

אמונה ובטחון / הרב אברהם דניאל עבשטיין, מח"ס

'מי מנוחות', לייקווד

לדרוש ה' בתמידות

ויקח קרח בן יצהר בן קהת בן לוי ודתן ואבירם בני אליאב ואון בן פלג פני ראובן. (טז, א)
 פי' רש"י וז"ל, "ויקח קרח - לקח את עצמו לצד אחד להיות נחלק מתוך העדה לעורר על הכהונה
 וכו'", עכ"ל. קרח לקח את עצמו למחלוקת גדולה, וכוונתו הייתה שלא לשם שמים, והיא
 המחלוקת המוזכרת במתני' (אבות פרק ה' משנה י"ז) כדוגמא למחלוקת שאינה לשם שמים. שורש
 מחלוקתו נבע מחסרון אמונה ובטחון בהשי"ת, כפי שבעזרהי"ת נבאר בהמשך.
עושרו של קרח גרם לנפילתו

מה הייתה, עיקר סיבת נפילתו של קרח? נקדים את דברי הגמ' בפסחים (ק"ט, א): "אמר רבי חמא
 בר חנינא: שלש מטמוניות הטמין יוסף במצרים. אחת נתגלה לקרח, ואחת נתגלה לאנטונינוס בן
 אסורוס, ואחת גנוזה לצדיקים לעתיד לבא. עשר שמור לבעליו לרעתו, אמר רבי שמעון בן לקיש:
 זו עשרו של קרח, (שנאמר) ואת כל היקום אשר ברגליהם, אמר רבי אלעזר: זה ממונו של אדם
 שמעמידו על רגליו, ע"כ. ועי' בפ"י רשב"ם (בד"ה זה עשרו של קרח) וז"ל, "שעל ידי רוב ממונו
נתגאה ונטרד מן העולם", עכ"ל. וע"ע במהרש"א (סנהדרין קי, א בד"ה עושר שמור) שכתב וז"ל,
 "שע"י עושרו, **נתקנא להיות ראוי למעלות משה ואהרן ובניו**", עכ"ל. מבואר מדברי הגמ' דעיקר
 סיבת נפילתו הייתה משום שהיה עשיר. והדברים צ"ב, מה הקשר בין עשירותו - לזה שנתגאה,
 ונתקנא בגדולה, ובא לעורר על הכהונה, וגרם כל נפילתו. הרי אפילו אם לא היה עשיר, גם שייך
 שיתגאה ויקנא בגדולה, וא"כ אמאי תלויה כל נפילתו דוקא בעושרו.

עושר שמור לבעליו לרעתו

הנה כתיב (קהלת ה, יב): "יש רעה חולה ראיתי תחת השמש עושר שמור לבעליו לרעתו". מקרא
 מלא דיבר הכתוב, שעשירות היא סיבה לכמה וכמה רעות. ונבאר מדוע העושר - "שמור לבעליו
 לרעתו". דהנה איתא ביומא (עו, א): "שאלו תלמידיו את רבי שמעון בן יוחי: מפני מה לא ירד להם
 לישראל מן פעם אחת בשנה? אמר להם: אמשול לכם משל: למה הדבר דומה - למלך בשר ודם
 שיש לו בן אחד. פסק לו מזונותיו פעם אחת בשנה, ולא היה מקביל פני אביו אלא פעם אחת
 בשנה. עמד ופסק מזונותיו בכל יום, והיה מקביל פני אביו כל יום. אף ישראל, מי שיש לו ארבעה
 וחמשה בנים היה דואג ואומר: שמא לא ירד מן למחר ונמצאו כולן מתים ברעב, נמצאו כולן
 מכוונים את לבם לאביהן שבשמים", ע"כ. ביאר לנו רשב"י דהתכלית בירידת מן בכל יום, כדי
 שבכל יום יקבילו בני פני אבינו שבשמים. אבל אילו היה יורד מן רק פעם בשנה, לא היינו מקבילים
 פניו ח"ו.

קללת הנחש

לעומת זה מצינו בקללת הנחש (יומא עה, א): "תניא, אמר רבי יוסי: בוא וראה שלא כמדת הקדוש
 ברוך הוא מדת בשר ודם. מדת בשר ודם, מקניט את חברו - יורד עמו לחייו. אבל הקדוש ברוך
 הוא אינו כן, קלל את הנחש - עולה לגג מזונותיו עמו, יורד למטה - מזונותיו עמו", ע"כ. הנחש
 נתקלל שבכל מקום יהיו מזונותיו מצויין לו. והק' החידושי הרי"ם מה קללה היא זו, הלא תמיד
 מזונותיו לפניו? וכן אמרו חז"ל (ברכות נז, א): "הרואה נחש בחלום פרנסתו מזומנת לו", ע"כ. ופי'
 רש"י "כנחש שעפר לחמו ומצוי לו בכל מקום", וצ"ב מה קללה היא זו להנחש. ותני' החידושי
 הרי"ם וז"ל, "אך הקללה הייתה כך, שהורחק כל כך מן הקדושה עד שנמנעה ממנו האפשרות
 שיצטרך אי פעם לשאת עיניו לשמים לבקש מזונו, כדרך ברואים אחרים המחפשים את מזונותיהם
 ונושאים עיניהם השמימה לבקש מזונם מאת השי"ת, כמו שנאמר (תהלים קד, כא): הכפירים
 שואגים לטרף וגו' וכתוב (שם קמו, ט): נותן לבהמה לחמה לבני ערב אשר יקראו. אבל את קולו

של הנחש הקב"ה אינו חפץ כלל לשמוע, בבחינת קח לך את שלך והסתלק לבל אראך ולבל אשמעך עוד", עכ"ל.

הרי חזינן, דהא דאנו צריכין לסמוך ולבטוח בהקב"ה שיזמין לנו פרנסתנו מדי יום, אינה קללה, אלא אדרבה היא ברכה גדולה, כמו המשל שאמר רשב"י לתלמידיו, דהאב רוצה שהבן יקביל פניו בכל יום, וקללת הנחש היא שמזונותיו מצויים לו תמיד, משום שאין הקב"ה רוצה לשמוע קולו. וכמו שאנו מבינים שאם יש לאחד אפשרות לדבר לפני מלך בשר ודם בכל יום ויום, זו זכות אדירה! קו"ח בן בנו של קו"ח לדבר לפני מלך המלכים הקב"ה, בכל יום יום, זו זכות נפלאה ואדירה ביותר!

מדותיו של קורח

ועל פי זה יתבאר הקשר בין העובדא שקורח היה עשיר, לזה שהיו לו מדות רעות והיה בעל גאווה, ונתקנא בגדולה, שמדות רעות אלו הן משורש חוסר אמונה ובטחון בהשי"ת. דמי שבאמת מאמין באמונה שלימה בהשי"ת, מאמין שכל מה שנגזר שיגיע אליו, לא יוכל שום אדם בעולם ליטלו ממנו, אפילו פחות משהו פרוטה! וכבר אמרו חז"ל (יומא לח, ב): **"אין אדם נוגע במה שמוכן לחבירו אפילו כמלא נימא"**. וכל מה שיש לחבירו, זה בהשגחת השי"ת המנהיג את כל העולם כולו, ואין לשום אדם כח לשנות מה שגזר השי"ת. ואם אינו מכיר ומאמת דבר זה אצלו, זה שורש השרשים של מדת הקנאה. אבל אם יאמין באמונה שלימה בהשי"ת, א"א לקנא במה שיש לחבירו. ומטעם זה כתב רבינו בחיי (ע' חמדה) ש"טעם שאיסור לא תחמוד הוא האחרון של עשרת הדברות - כי מי שהוא מקיים "לא תחמוד", הנה הוא מקיים מצות "אנכי", ואם עובר וחומד, הרי הוא מבטל "אנכי", כי כיון שהוא חומד, נראה שאין בטחונו בטחון גמור במי שאמר "אנכי", שאם כן לא היה חומד כלל", עכ"ל.

וגם שורש השרשים של מדת הגאווה נובע מחוסר אמונה ובטחון בהשי"ת. שאמרו חז"ל (סוטה ד, ב): **"א"ר יוחנן משום ר"ש בן יוחי: כל אדם שיש בו גסות הרוח - כאילו עובד עבודת כוכבים, כתיב הכא: תועבת ה' כל גבה לב, וכתיב התם: ולא תביא תועבה אל ביתך. ורבי יוחנן דידיה אמר: כאילו כפר בעיקר, שנאמר: ורם לבבך ושכחת את ה' אלקיך וגו'", ע"כ.** הרי שהאיסור להתגאות הוא כ"כ חמור כאילו עובד ע"ז, וכאילו כפר בעיקר, ח"ו, דברים נוראים! וכוונת דברי חז"ל, משום שזה שורש החטא, שאינו יודע שכל מה שיש לו הוא רק מאת הקב"ה ולכן אין שום מקום להתגאות במה שיש לו. וידוע מש"כ הרמב"ן (באגרת) בענין גאווה חז"ל, "ובמה יתגאה לב האדם, אם בעושר ה' מוריש ומעשיר" (שמאל א' ב, ז). ואם בכבוד הלא לאלקים הוא, שנאמר (דברי הימים א' כט, יב): **"והעושר והכבוד מלפניך", ואיך מתפאר בכבוד קונו וכו'", עכ"ל.** ר"ל, דלא יכול להתגאות על שום דבר, בין אם יש לו כשרונות או אם השיג כסף הרבה, דהרי כל דבר בא אך ורק מאת הקב"ה, ואיך יתגאה על מה שאינו שלו. ואם אחד חו"ש יתגאה, זהו רק משום שטועה וחושב שהוא מעצמו השיג אותם דברים, ואינו מאמין שבאו לו בהשגחת השי"ת.

ומכיון שקרח לא בטח בהשי"ת שיפרנסו, כיון שהיה עשיר, וע"כ לא היה צריך לקבל פני אבינו שבשמים, זה גרם לו ליפול להני מדות רעות. והני מדות רעות, גרמו כל נפילתו, דמשום שבקש הגדולה, כפר בנבואת משה, וגם כפר בכל התורה כולה. ולפי זה מובנים היטב דברי הגר"א שכתב (חבוק ד, ב) **"שמדת הבטחון הוא כלל לכל המדות"**. דמי שיש לו מדת הבטחון ממילא יהיו לו כל המדות הטובות, שכל המדות רעות הם מיסוד ומשורש חסרון האמונה והבטחון בהשי"ת.

הגרי"ז חייב את עצמו לבטוח בה'

וחזינן מהנ"ל שאם יש לו בכיסו מה שהוא צריך, ואינו צריך לבטוח בה', הרי הוא בסכנה גדולה! שזו סיבה שלא יבטח בהשי"ת, וגורם כמה וכמה רעות. חוב מוטל על האדם להשתדל לקנות מדת הבטחון, ולא להפסידו בבטחו על מה שיש לו. להלן מעשה נפלא עם הרב מבריסק שחייב עצמו לבטוח בהשי"ת.

לרב מבריסק היה כולל אברכים, וכאשר לא היה כסף בערב ראש חדש לשלם לאברכים, לוח. ערב ראש חדש אחד, כאשר אחד התלמידים ראה את הקושי שיש לרב לקראת ראש חדש, אמר בקול: **"כמה טוב אילו היה איזה עשיר מעניק היום כמה אלפי דולר!"** הגביה הרב מבריסק את קולו: **"אם**

היה מגיע כזה נדיב לב, לא הייתי מקבל ממנו, ומדוע? כי אינני מוכן להחליף בשום ממון את התקוה אל ה' והבטחון אליו! דברי הבריסקער רב זצ"ל. סירב להחליף את ההנאה הכרוכה סביב הבטחון בה' והתקוה אליו. אה! כמה הנאה יש לבוטחים בה'.
מעשה שהיה כך היה

נעתיק כאן עוד סיפור נפלא בענין זה.

בעל ה'מגלה עמוקות' רצה לעזוב את העיר קרקא, וכבר עשה את כל ההכנות לכך. כל הבקשות של תלמידיו שישאר בעיר לא הועילו. עד שבאחד הימים כשכבר היה צריך לעזוב את העיר, הודיע שנשאר ואינו עוזב. שאלו תלמידיו, מעיקרא מאי קסבר ולבסוף מאי קסבר. השיב להם, רציתי לעזוב את העיר מטעם כמוס, אך אתמול הגיע אלי דין תורה, ובזכותו החלטתי להשאר, וכך סיפר: אחד מתלמידי החכמים בעיר הוא עני מרוד, ומתפרנס בקושי רב ממכירת כעכים שאופה בעצמו כל לילה. יום אחד פגשו עשיר אחד וראה את התלמיד חכם כל כך מתענה על פרנסה, אמר לו אני רוצה לחתום אתך על הסכם יששכר וזבולון, כמה הרווח הגדול ביותר שהרווחת בשבוע, השיב לו חמשה אדומים. אמר לו העשיר, אני אתן לך בכל שבוע ששה אדומים, ותלך ללמוד. לאחר כשלושה חדשים, ראה אותו העשיר שוב מוכר כעכים בשוק. אמר לו, מה זאת?! אמר לו העני, אני חוזר בי מההסכם. אמר לו העשיר הרי יש חוזה חתום, ואיך אתה יכול לחזור כך? ולכן באו אלי לדין תורה. העשיר טען, חתמתי עמו חוזה על הסכם יששכר וזבולון לכל החיים, והוא חוזר בו. העני השיב, אמת, חתמנו, אך אני חוזר בי, כי בהיותי אופה כעכים, הייתי אופה בלילה, ומבקש מהקב"ה שהעיסה תצליח. לאחר שהצליחה, בקשתי מהקב"ה שהאפייה תצליח והכעכים יצאו פריכים וטעימים, לא קשים מדאי, לא שרופים, ולא פחות מדאי, לאחר שגם האפיה הצליחה, בקשתי מהקב"ה שיזמין לי קונים לכעכוי הטעימים, וכך הרגשתי שייכות להקב"ה כל יום. אבל עתה שאני מקבל משכורת קבועה בכל שבוע, חסרה לי תחושת השייכות הקבועה עם הקדוש ברוך הוא, ולכן אני רוצה לחזור בי. אמר המגלה עמוקות, בעיר שיש אדם כזה, אני חפץ להשאר, ע"כ המעשה. [חשוקי חמד ראש השנה טז, ע"א]

לתגובות: adebstein@gmail.com

הכי איתמר / הרב איתמר טעפ, מח"ס 'הכי איתמר',

קרית ספר

לא יהיה כקורח

ולא יהיה כקורח וכעדתו (יז ה)

כל המונים לבד מהרס"ג והרמב"ם וסיעתו מנו פסוק זה ללאו, י' הבה"ג נקט את לשון הפסוק וממילא א"א לעמוד על כוונתו, היראים ביאר שלא יאמר אדם למה יעבוד כהן ואני לא אעבוד, ולא יערער על כל אדם שניתן לו כבוד במצות היוצר. וכן הרמב"ן כתב שעיקר הכתוב במחזיק במחלוקת הכהונה בלבד לומר כי לא היתה מאת ה', וסמכו לזה להזהיר משאר המחלוקות. וגם הסמ"ק כתב שלא לערער על הכהונה, ובכלל זה שלא יהיה בעל מחלוקת.¹⁰

אמנם השאלות והסמ"ג ושערי תשובה הביאו רק דברי רב "כל המחזיק במחלוקת עובר בלאו, שנאמר ולא יהיה כקורח וכעדתו" (סנהדרין קי.), שנראה שמדאורייתא הלאו הוא בכל מחלוקת ולא רק בכהונה.¹¹ והוסיף השאלות דלא מיבעיא שהקטן צריך לכוף את עצמו לגדול, אלא אפילו הגדול צריך לכוף עצמו לקטן כדי למנוע מחלוקת, דכתיב ויקם משה וילך אל דתן ואבירם.¹²

גם בעלי האזהרות ר"י אלברגלוני ור"ש אבן גבירול נקטו הלאו באופן שא"א לעמוד על כוונתם,¹³ אבל רבינו אליהו הזקן כתב "נצח מהיות כקורח זרע אלעזר", הרי שהלאו הוא ערעור על הכהונה.¹⁴ ורבינו יצחק אבן ג'יקטילה כתב "יד זר לא יקרב, ולא יהיה כקורח", ומדסמך לה לאיסור זר נראה שהוא רק בערעור על הכהונה.

ויש לדון קצת בדבריהם:

בדעת היראים והרמב"ן: הגם שמשניהם נראה שעיקר הלאו בערעור על הכהונה, יש לדקדק בלשונותם שליראים הערעור הוא "למה יעבוד כהן ואני לא אעבוד", ולהרמב"ן הוא "לאמר כי לא היתה מאת ה'", וראה נפק"מ להלן בדעת הסמ"ק.

עוד בדעת היראים: מלבד הפסוק "ולא יהיה כקורח" הביא גם הפסוק "כי תשתרר עלינו גם השתרר", ואפשר שהביאו כי ממנו למד המשך דבריו שלא לערער על כל אדם שניתן לו כבוד, הרי שהלאו הוא בכל טענה על "השתררות". עוד נראה מדבריו שאין האיסור דוקא באופן של מחלוקת אלא אפילו ערעור בלא מחלוקת אסור, ומאיך מחלוקת לא על תפקיד ושררה אינה בכלל הלאו [אף שגורת אחריה איסורים רבים].

בדעת הסמ"ק: בהקדמה כתב שמונה רק מצוות שבזמן הזה, ובכ"ז כתב לעיקר המחלוקת ולא שאר מחלוקות, נראה מזה שגם בזמן הזה שייך מחלוקת על הכהונה אף שאין עבודת כהונה, ואולי הוא בערעור על ברכת כהנים או על 'וקדשתו' ושאר דינים שאינם דוקא במקדש. וקצת צ"ע מכתובות (כד:): שישראל הנושא כפיו הוא ב"איסור

¹⁰ **סיעת הבה"ג** (ל"ת קסו) יראים (שנו) ר"א הזקן ר"י אלברגלוני ורשב"ג (ל"ת אות קיד). **סיעת הרמב"ם** רמב"ן (שורש ח). **שאר מונים** שאילתות (קלא) סמ"ג (ל"ת קנו) סמ"ק (קלב) שערי תשובה (ש"ג נח). גם באזהרות 'אתה הנחלת' ובמיוחדות לרבינו יוסף אבן אביתור אינו, אבל חסרים שם עוד כארבעים מצוות ואין איתנו יודע אם בכוונה או שנאבדו. וברס"ג אינם בב' סדרי האזהרות שכתב.

¹¹ ולנוסח שנקט היראים שאין לערער על כל כבוד שניתן לאחר, צ"ע אם הוא דאורייתא, או שאחרי שמנה האיסור לערער על הכהונה אולי שאר מחלוקות הם רק דרבנן, כמו שהוא להדיא ברמב"ן וסמ"ק.

¹² רבינו יונה שם מביא (אות נט) אופן שהמחלוקת מצוה: "מי שאינו מחזיק במחלוקת על המתייצבים על דרך לא טוב ומושכי העוון, הרי הוא נענש מפשעיהם לכל חטאתם, ועובר בלאו שנאמר ולא תשא עליו חטא", ולכאורה אינו ענין דוקא למחלוקת אלא לכל מי שבידו למחות ואינו מוחה.

¹³ ומדהביא על זה פסוק צ"ע אם כוונתו שגם פרט זה הוא מדאורייתא. עוד יל"ע בדברי השאלות, שפתח דבריו שע"י מחלוקת באים לשנאה ורחמנא אמר לא תשנא את אחיך בלבבך, וצ"ע למה פתח בלאו אחר כשלדעתו יש לאו מיוחד על מחלוקת, אך כמדומה שאינה קושיא דכך דרכו שלא חש לזה.

¹⁴ ר"י אלברגלוני: זכור אונאת חברים ומרידת קורח, רשב"ג: ולא יהיה כקורח ורעיו הממרים.

¹⁵ האור שמח בהערותיו לספר 'הידור זקן' שעל אזהרות ר"א הזקן, כתב שצ"ל "רקע אלעזר" והיינו מה שעשה אלעזר ריקועי פחים זכרון לבני ישראל ולא יהיה כקורח. ר"א הזקן מסיים שם "עיני ראו ולא זר" וכמה ביאורים נמצא בזה: בפירושו מתקופת הראשונים (קובץ על יד, כא ב, עמ' 178) כתב שהוא כלפי הקב"ה עיני ראו אותך לפני ולא זר, ובהידור זקן (סוף סקל"ח) ביאר שענינו ראו עונש קורח ועדתו, ובמחזור לשבועות מהדר' גולדשמיט (עמ' 680) כתב רק עיני הכהנים יראו ההיכל ולא זר.

עשה" דכה תברכו אתם ולא זרים (רש"י), ולא אמרו שהוא בלאו ד"לא יהיה כקורח". ואולי סבר כהרמב"ן שהערעור הוא שאומר שאינה מאת ה', א"כ אפשר שעולה לדוכן אף שמאמין שהיתה מה', ולא כהיראים שהערעור הוא "למה יעבוד כהן ואני לא אעבוד", שבזה אכן עובר בעצם העליה לדוכן.²

לדעות שהוא בשאר מחלוקות: צ"ע למה אין לאו מיוחד במחלוקת על הכהונה, ואולי ס"ל שכל האיסור היה בשעת המינוי וההתחלה שאז יכל להיעקר מן העולם, אבל לאחר שהוקבע הוקבע והחולק לא מעלה ומוריד.³ א"נ היא רק מחלוקת על עבודת המקדש ולא על כל מעלות הכהונה, וזה לא שייך בזמן הזה. אך כמדומה שזה אינו, דהנך מונים הזכירו גם מצוות שאינם בזמן הזה [ועכ"פ בדעת הסמ"ג ודאי א"א לומר כן].

ב. הרמב"ם לא מנה לאו זה, מהשורש השמיני שלו שלא כל "לא" המוזכר בכתוב הוא לאו, וכאן כוונת התורה שמי שיחלוק על הכהונה לא יהיה לו כקורח וכעדתו מהבליעה והשריפה, אלא צרעת, כמו שקרה לעוזיה מלך יהודה (תנחומא צו יא, יג). ואף על פי שאמרו כל המחזיק במחלוקת עובר בלא תעשה, זה על צד האסמכתא לא שפטיה דקרא בכוונה הזאת.

וכך גם איתא בתרגום המיוחס ליונתן בן עוזיאל: "ולא יהי גבר מתנצל למפלוג על עיסק קהונתא קקרח וככנישת סעדוי וסופיה להובדא ולא כמיתותא דקרח וככנשתיה ביקידת אשא ובליעת ארעא אלהן למלקי בסגירותא" וכו'.

גם מרש"י על התורה נראה שאינו לאו, שכתב "ולא יהיה כקורח - כדי שלא יהיה כקורח", היינו שאינו אזהרה אלא עונש, שאם יחלוק על הכהונה כן יהיה לו כקורח, לכן יצפו המזבח בריקועי פחים להזכיר לבני ישראל לא לבוא לידי כך, וא"כ אינו כהרמב"ם לגבי העונש אבל הוא כהרמב"ם שאינו לאו אלא סיפור דברים.

והרמב"ן שם משיג על הרמב"ם, שגם צרעת אינה פשטיה דקרא ולא עיקר מדרשו, רק על דרך התוכחה והדרש באגדות, אבל פשט הכתוב שציווה בריקועי פחים ציפוי למזבח זכר לשני דברים, שלא יקרבו זר להקטיר ולהקריב, ושלא יחלוק שום אדם על כהונת אהרן לאמר כי לא היתה מאת ה'.⁴ והם לאוין אלא שאיסור זר כבר נמנה "וזר לא יקרב אליכם" (שם יח ד), ולכן נמנה רק "ולא יהיה כקורח וכעדתו".⁵

² ולהיראים לא יקשה משם, דאולי סובר שעוברים רק בעבודת המקדש, לכן לא אמרו בגמ' שהעולה לדוכן עבר ב"לא יהיה כקורח".
³ לא שבאמת יכלו לעקור דבר מן התורה, אבל ששיעור האיסור הוא כשנחלקים באופן שבמקום אחר היה נעקר, משא"כ אחרי שהוקבע שגם בשאר אופנים כבר קשה שיעקר, אינו מהלאו.

⁴ משמע שאם אינו חולק על היותו מה' רק רוצה להצטרף גם הוא, אינו מהלאו דאורייתא, וצ"ע.

⁵ הרמב"ן כתב שם אף שהם לזיכרון הם גם לאוין, כמו על כן לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה (בראשית לב לג), או אשר לא יעובד בו ולא יזרע (דברים כא ד), ואולי הרמב"ם חולק גם בזה ואינו מדמה בין פרשה דהכא לגיד הנשה ועגלה ערופה.

השבת של מ"י / הרב יחיאל פישל רוזנר, מח"ס 'מנחת יחיאל' ו'השבת של מ"י'

פניני עיון בפרשת השבוע – פרשת קורח

טז, ו: ותנו בהן אש ושימו עליהן קטורת.

בפירושו הרלב"ג כאן כתב **אחשוב שהאש לקחו ממזבח הנחושת**, שאם היה שם אש זרה לא יהיה שם אות מפני מיתתם שאינם ראויין לכהונה, כי גם בני אהרן [נדב ואביהוא] עם היותם כהנים מתו בהקריבם אש זרה לפני ה', ולזאת הסיבה בעצמה אחשוב גם כן מהקטורת שהיו מקטירין ממנה במזבח הפנימי לא קטורת זרה, שאם היו מקטירין שם קטורת זרה לא תהיה מיתתם מורה על זה שלא בחר ה' יתברך בהם להיותם כהנים, כי אפילו זרע אהרן היו מתים אם היו עושין כן עכ"ד.

א"כ ודאי לפי דבריו היו מקטירין אותו במזבח הפנימי, דאם היו מקטירין במזבח החיצון שוב הוי קטורת זרה.

אמנם בתוס' ישנים [יומא מז, א ד"ה הכא] כתב דעת קורח הקריבו במחתה הוראת שעה היתה, וגם היה על מזבח החיצון ולכך צריך להיות שם מחתה עכ"ד.

והנה להלן [יו, ג] כתוב שעשו עם מחתות אלו "ציפוי למזבח כי הקריבו לפני ה' ויקדשו ויהיו לאות לבני ישראל", ופירש"י שעשו אותו ציפוי **למזבח הנחושת** לאות לזכרון שיאמרו אלו היו מאותן שנחלקו על הכהונה ונשרפו. וזה מיושב היטב לדעת התוס' ישנים דהקריבו במזבח החיצון לכך האות לזכרון היה גם במזבח החיצון, אבל לדעת הרלב"ג שהקטירו במזבח הפנימי, קשה האיך הזכרון במזבח הנחושת שהוא מזבח החיצון מהני לפנימי.

ועוד צ"ע דאם הקטירו במזבח הפנימי, למה לא מוזכר בפסוק מי הוציא את מאתים וחמישים ראשי סנהדראות שנשרפו ממקום הקודש.

*

טז, ז: רב לכם בני לוי.

עיין רש"י ולא טיפשים היו... וקורח שפיקח היה מה ראה לשטות זו.

צריך ביאור מהיכתי תיתי שקורח היה פיקח, דילמא היה גם הוא טיפש כמותם. בקול הרמ"ז על התנחומא [אות ו] כתב פירוש הם היו חפצים בכהונה לא לכבוד שמים רק לתאוה ולכבוד עצמם, ומחמת הנגיעה שלהם היה להם סמיות עינים כי השוחד יעוור וגו' וכן אין אדם עובר עבירה אא"כ נכנס בו רוח שטות ולא השגיחו לדברי משה רבינו, מה שאין כן קורח שהיה נראה בעיניו שכוונתו לשם שמים בלא שום נגיעה כלל, א"כ מה ראה לשטות זו.

*

טז, ז: רב לכם בני לוי.

עיין רש"י כאן וקורח שפיקח היה מה ראה לשטות זו, עינו הטעתו ראה שולשלת גדולה יוצאה ממנו, שמואל ששקול כנגד משה ואהרן, אמר בשבילו אני נמלט... טעה ותלה בעצמו, ולא ראה יפה לפי שבניו עשו תשובה ומשה היה רואה.

שמעתי דלכאורה עומק ביאור דברי רש"י דבאמת כל שולשלת זו ושמואל שיצא מהם זה לא מכוחו ומזכותו דקורח אלא מכח ג' בני קורח שעשו תשובה, וגדולה מעלת תשובה לפני המקום ב"ה, וכן נראה מהגמ' במגילה [יד, א] דדריש הקרא ויהי איש מן הרמתיים צופים, רבי חנין אמר אדם הבא מבני אדם שעומדין ברומו של עולם ומאי נינהו בני קורח דכתיב ובני קורח לא מתו, תנא משום רבינו מקום נתבצר להם בגיהנום ועמדו עליו עכ"ד. ומדטרח קרא לאשמועינן זאת יש לומר דמכוחן בא אותו אלקנה אבי שמואל.

*

טז, י: ויקרב אותך ואת כל אחיך בני לוי אתך ובקשתם גם כהונה.

קשה לי, תינח לבני לוי תשובה היא זו, אבל הלא מאתים וחמישים מקריבי הקטורת היו רובן משבט ראובן כפרש"י בר"פ [ד"ה דתן ואבירים], והם היו בכורים וניטלה העבודה מהם וניתנה ללויים ועתה אין להם כלום, ולכאורה להם לא השיב משה רבינו ע"ה מאומה וצ"ע.

*

טז, טו: לא חמור אחד מהן נשאתי.

פירש"י לא חמורו של אחד מהן נטלתי, אפילו כשהלכתי ממדין למצרים והרכבתי את אשתי ואת בני על החמור והיה לי ליטול אותו החמור משלהם, לא נטלתי אלא משלי.

הקשה באזניים לתורה שבמדין לא היו עבריים שיתנו לו חמור, ומה הטענה שלא לקח מהם חמור, ואם תאמר שכוונתו שלא לקח מהם חמור לאחר שהגיע למצרים גם זה אינו מובן, שהרי גם במצרים לא היה ארגון ציבורי שיחזיר לו את הממון, ומלבד זאת משה שמח על עצם זה שהאמינו לו שבא לגואלם ואין מה להזכיר שלא דרש מהם חמור.

והרא"ם כתב שאפילו אם היה צריך לקחת לא היה לוקח. ובמדרש אגדה מבואר שאמר משה **שהיה לו לקחת את דמי החמור** מהם ולא לקח.

*

טז, טו: ולא הרעותי אחד מהן.

יעויין באור החיים שביאר דאחר שלא עשיתי רעה לאחד מהן, מעתה אין סיבה לשנאתם וחשדם בשום אופן, ואין זה **אלא לצד היותם חלק רע גמור, וטבע הרע לשנוא הטוב שנאה עזה טבעית בלא סיבה**, מעתה כל כיוצא בזה מצוה לעקרו ולהפקיע זכותו לבל יפן ה' למנחתם כי באבוד רשעים רינה עכ"ל.

א"כ לפי זה באמת מחלוקת דתן ואבירים ושנאתם למשה היתה אך ורק מטעם הנזכר, **ובזה מיושב אמאי משה לא ביקש שיחזרו בתשובה** כהנהו בריוני דהווי מצערו ליה לר' זירא [ברכות י, א] והתפלל עליהו והדרו בתשובה, משום דשאני התם דהווי רשעים שאינם גמורים משא"כ הכא.

אמנם ברבינו בחיי [טז, כט] נתקשה איך לא נתפלל עליהם כאן ואיך לא היה מחזירן למוטב, והרי התשובה עולה על הכל, ואין לך עבירה בכל התורה כולה חמורה שבחמורות שלא תהא לה תקנה בתשובה. ויישב זאת רק על פי סוד הגלגול, עיין שם.

*

טז, כז: ודתן ואבירים יצאו ניצבים פתח אוהליהם ונשיהם ובניהם וטפם.

עיין רש"י בוא וראה כמה קשה המחלוקת... וכאן אבדו אף יונקי שדים.

הראוני בדרשות בית הלוי [דרוש יד ד"ה הושע] שכתב שעל ידי מחלוקת יכול לבוא לבסוף לידי רציחה חלילה אם ברצון ולפעמים הרבה גם באונס, אשר זה האדם בעצמו בתחילה לא היה מתרצה בשום אופן לעשות עוון גדול כזה, וזהו ביאור הכתוב משלי [כה, ח] "אל תצא לריב מהר, פן מה תעשה באחריתה בהכלים אותך רעך", אמר הכתוב שאפילו אם הסכימה דעתך שאתה צריך לילך לריב עם

רעך הנני מזהירך שאל תצא לעשות זאת מהר כי צריך לזה רוב ישוב הדעת והתבוננות הרבה ולירד לסוף המעשה מה שיוכל להיות יוצא לבסוף מזה הריב, וזהו שאמר כי פן מה תעשה באחריתך בהכלים אותך רעך, כי יכול להיות שלבסוף תעשה מעשים אשר לא יעשו, כי מביאך הריב לגדולות ונצורות אשר כעת אינו עולה על רצונך לעשותו. ורק אח"כ כשיכלים אותך חבירך יוכל להביאך לעשותם, ועל כן אל תצא לריב מהר רק יותר טוב לחדול ממנה עיין שם. על דרך זה מובא בשם הגר"א ארלנגר זצ"ל בעמח"ס ברכת

אברהם דזה הטעם דבעוון המחלוקת נענשין אפילו תינוקות מה שלא מצינו בשאר עונשין, משום דמי יודע לאיזה עבירות יוכל להגיע לבסוף ונענשים עכשיו על שם סופו כעין שמצינו בבן סורר ומורה דירדה תורה לסוף דעתו של אדם וכו' אמרה תורה ימות זכאי

ואל ימות חייב עכ"ד.

מאמרי הפרשה - פרשת קרח תשפ"ג

ויש להוסיף עוד דאין דבר שנאווי דחוי וקשה בעיני הקב"ה יותר מהמחלוקת, כדברי המדרש פרשת אמור קשה עלי פרידתכם, אמר הקב"ה קשה עלי הפירוד ששורר ביניכם.

*

טז, לג: ותכס עליהם הארץ.

בדרשות תלמיד הרא"ש [עמ' 330 ד"ה וזהו] כתב ובודאי שפתיחת פי הארץ לא היתה עיקר הנס שהרי אנו רואים שהארץ מרעדת לפעמים ברעש הנקרא זלזלה ונבקעת הארץ לחריצין, אלא עיקר הנס היה שנפתח ונסגר מיד הפתח והיינו דכתיב ותכס עליהם הארץ ככיסוי הקדירה עכ"ל. נראה שדרש ותכס מלשון מכסה.

*

טז, לג: וירדו הם וכל אשר להם חיים שאולה.

איתא בירושלמי בסנהדרין [פ"י ה"א] ר' יוסי בר' חנינא אמר אפילו מחט שהיתה שאולה ביד ישראל מידם נבלעה עמהם, דכתיב וירדו הם וכל אשר להם חיים שאולה. ובתורת תמימה כתב דהדיוק מדלא כתיב וכל אשר אתם אלא להם, משמע השייך להם אף כי ברשות אחרים.

ויש לדון אי נימא דקורח ויורדי שאולה ירדו לשם חיים ואח"כ מתו [וכן משמע בחת"ס, ובמקום אחר כתב דנשאר עדיין בחיים] א"כ למה יפסיד השואל שיצטרך לשלם ליורשיו כדין שואל שחייב באונסין את המחט שהשאל. אבל באמת הוא פטור מלשלם על זה עפ"מ"כ הרמ"א [בח"מ ריש סימן ש"מ] דחייב רק אם אירע האונס מחמת השואל, אבל אם האונס מכח המשאל פטור עכ"ל. וכאן הוי האונס מחמת המשאל מפני שהיו של קורח. [שמעתי מהג"ר משה לוונטל שליט"א]

*

טז, לד: וכל ישראל אשר סביבותיהם נסו לקולם.

פירש"י בשביל הקול היוצא על בליעתן. וביאר הרא"ם שהוא הקול היוצא מתוך הבקיעה כדמות רעם שמבהיל את האנשים לברוח. אמנם בתיו"ט [פ"ה דאבות מ"ו ד"ה פי הארץ] כתב בזה"ל אף שהרא"ם אמר שהוא כדמות רעם, יכולנו לומר שהקול הוא קול דברים היה משמיע ומגיד שירדו חיים שאולה לדיוטה תחתונה של שואל... וזהו אשר ביקש משרע"ה באומרם ופצתה לעיל פסוק ל' ופצתה האדמה את פיה, שעל פתיחה שלצורך הבליעה היה לו לומר ופתחה וכמו שכתוב במעשה, אבל אמר פצתה מלשון פציתי פי לה' [שופטים יא, לה] ומלשון פצו שפתי [תהילים סו, יד]. ועוד נראה לי כדמות ראייה למה שפרשתי ממה ששנה התנא שם פי הארץ שנברא בין השמשות בהדי פי האתון שעניינו דיבור והוי כל הפיות שווין עכ"ל.

*

יז, ב: אמור אל אלעזר בן אהרן הכהן וירם את המחנות מבין השרפה ואת האש זרה הלאה כי קדשו.

צ"ב למה לאלעזר ולא לאהרן. וי"ל דבפענח רזא ר"פ קורח כתב דמה ראה קורח לחלוק על משרע"ה אמר שמי קרח בגימטריה אלעזר ובאתי מיצהר שכולו זית לכן ראוייה גם לי כהונה כמוהו.

ברוקח כתב לומר אמר הקב"ה למשה הנה אהרן כבר נבחר וקורח היה מעורר על אהרן וגם על אלעזר סגן כהונה, על כן אמר אל אלעזר בן אהרן הכהן שתופס מעשה אהרן רודף שלום וצדק שיקח בידו האש וישליכנו להראות שגם הוא נבחר וממלא מקום אביו.

ולפי"ז מדוקדק מש"כ "אלעזר בן אהרן הכהן", ולכאורה עד השתא לא ידענו דאלעזר בנו של אהרן הוא וזה מיותר לגמרי, אבל להנ"ל י"ל דבא לומר דאלעזר היה תופס אומנות אביו בידו להיות רודף שלום וצדק וכעין שדרשו חז"ל עה"פ פינחס בן אלעזר בן אהרן הכהן יעו"ש ברש"י. ועיין עוד במשך חכמה שכתב כאן דברים נפלאים.

ויאמר שמואל / הרב שמואל ברוך גנוט, מראשי ישיבת משאת המלך - אלעד, מח"ס 'ויאמר שמואל' וש"ס

שו"ת בעיצומן של ימי הרישום לישיבות הגדולות

הורים חוששים לשלוח את בנם לישיבה בינונית בלימוד, מחשש שהבינוניות קשורה גם לבינוניות ביראת שמים. מה עליהם לעשות?

הרב גנוט: אני כופר בעצם השאלה. ייתכן שהמציאות בימים עברו היתה שהישיבות שנועדו לבחורים בינוניים בכשרונותיהם וביכולותיהם, היו גם 'בינוניים' במושגים רוחניים. אך כיום ישנם ישיבות רבות, ממש הרבה ישיבות, שהדרישות וההשגים הלימודיים אינם גבוהים, אך הרמה הרוחנית הנדרשת מהם, וכך הם גם התוצאות בשטח, גבוהה במיוחד. אני יכול למנות שמות של ישיבות רבות כאלה.

ישנם כיום ישיבות רבות שמגדלים מאות מאות בני ישיבות שאינם פסגת כשרונות העל, והם בני עלייה מיוחדים במינם. צריך רק לבחור אותם, בשום שכל, בבדיקה מדוקדקת ובהתאמה לבחור. בהחלט, ישנם ישיבות שגם נחשבות חלשות יותר ברמה הלימודית, בכשרון ובהתמדה, והם גם נחשבות למה שנקרא בעגה הישיבתית כ'ישיבות פתוחות', אך ישנם ישיבות רבות, באמת רבות מאד, שלמרות הרמה הבינונית, אפילו חלשה, מבחינה לימודית, הרי שהם 'ישיבות שמורות'. יש בהם דגש גדול על יראת שמים, רוחניות גדולה. ללא שום שמץ של קשר למכשירי סלולרי מסוימים, עמידה עיקשת על אי נסיעה ב'טרמפים' ואוירה רצינית במיוחד. המציאות בשטח היא שההיצע הרחב של הישיבות כיום גרם לכך שבחור שאינו מנסה להיכנס דוקא לישיבות הנודעות כאיכותיות, תחרותיות ו'חזקות' במיוחד, יוכל למצוא ישיבה נינוחה ורגועה, עם המון יחס אישי מצוות הישיבה, יראת שמים גדולה ובחורים מתמידים. לכן אני חוזר ואומר, בקול גדול: הסטיגמה, כאילו יש קשר הדוק בין ישיבה ברמה לימודית מסוימת לבין הרמה הרוחנית, אינה נכונה כלל וכלל. ואדרבה, אם הורה יהיה נכון דיו להבין שלא טוב לבנו ללמוד בישיבה תחרותית, עם מוחות מבריקים ו'מרפקים', והוא, בהתייעצות עם צוות הישיבה, ישלח את הבן לישיבה נינוחה יותר, הבן יכול לגדול ולצמוח הרבה יותר מאשר אם ילמד בישיבה תחרותית.

מה קורה במקרה שבחור לא מצא את מקומו בישיבה קטנה, אבל הוא כשרוני ויש לו פוטנציאל?

הרב גנוט: לכל יהודי יש פוטנציאל אדיר. הוא הרי בנו של הקב"ה. אבל הורים חכמים לא בוחרים ישיבה לבנם לפי פוטנציאל, אלא לפי מה שקרה איתו בשלש השנים האחרונות. הרי לא לחינם אמרו חכמים שאין לדיין אלא מה שעניו רואות'. כמובן שאם היו לו קשיים נקודתיים, בגלל סיבות ממש ספציפיות, שלכן הוא לא התרומם, ניחא. ניתן לחשוב שדווקא בישיבה הקטנה הוא לא הסתדר ולא המריא, אבל בישיבה גדולה המצב ישתנה. אך אם מדובר בישיבה קטנה טובה עם צוות טוב, ורק הבחור לא השקיע יותר מידי, או שהוא חלש עובדתית מבחינה לימודית, אז חייבים לשלוח אותו למקום שמתאים לו. לא סומכים על פוטנציאל עתידי, כי המציאות מוכיחה שברוב רובם של המקרים, הפוטנציאל נשאר בגדר פוטנציאל... כמובן שבאלול-חשון הוא ישקיע מאד, מדובר במקום לימודים חדש והוא ייכנס עם הרבה מרץ ושאירות. אך השאלה היא מה יקרה אחרי חנוכה. ועוד יותר, בקיץ, אחרי שבועות...

לא קורה שצוות הישיבה טועה באבחנת הבחור והוא רוצה לשלוח אותו למקום שלדעת ההורים, הוא פחות טוב ממה שהבחור באמת ראוי לו?

הרב גנוט: טעויות קורות בכל מקום, אבל הם כמעט לא מתרחשות במקרה הזה. בדרך כלל, אלו שטועים - הם ההורים ולא צוות הישיבה. אם ההורים סבורים שמדובר במקרה טראגי, איום ונורא, בו דווקא הבן שלהם מופלה לרעה בשיטתיות בישיבה והצוות לא אוהב אותו, אזי באמת יש חשש גדול שמשוהו כאן לא תקין. אבל הרי מדובר במקרה של אולי אחד לאלף. ביתר המקרים, הצוות אוהב את הבחורים, מכיר אותם, נמצא איתם במשך כמעט 3 שנים רצופות, משבע בבוקר עד תשע בערב, יום יום.

מה האינטרס של הר"מ של מושי או יענקי או שלוימי, לשלוח אותו דווקא לישיבה פחות טובה? הוא מרויח מזה משהו? בודאי שלא. המציאות היא שצוות הישיבה מכיר את הבחור לפרטי פרטים, את העלויות והמורדות, ההתמדה, התפילות, המבחנים, ההקשבה וההשתתפות בשיעורים. ההורים מכירים רק את מושי שלהם, אבל הר"מ מכיר עוד 30 מושי'אל'ך, והוא זה שיודע מה הרמה של מושי ביחס לכל השיעור, כמה הוא חד בלימוד, איך הוא ירשים במבחן העיוני בישיבה הגדולה, ובעיקר, כמה הוא יצליח לתפקד בלימוד יחד עם עוד מאות בחורים, בסדרי לימוד ארוכים פי כמה מהסדרים הנהוגים בישיבות הקטנות. לרמ"ם יש נסיון רב, וכן, הם אלו שיצטרכו לתת דין וחשבון לאותה ישיבה בשנה הבאה, כשהם ינסו להכניס אליה בחורים נוספים. זהו בהחלט שיקול עצום. אם ר"מ לא ישלח בחורים מתאימים לאותה ישיבה - בשנה הבאה ייסגרו בפניו השערים. ההורים פטורים מכל שיקולי ושיקולולי המכלול. הם רואים רק את בנם היקר בתמונה. זכותם. אך במקרה הזה, אם יורשה לי, הגישה של צוות הישיבה הקטנה נכונה יותר ואובייקטיבית יותר.

איך יוצאים מהתקופה הזאת בלי צלקות לבחור? הוא נדחה שוב ושוב ולפעמים בסוף מרגיש שתקעו אותו בישיבה שלא רצה?

הרב גנוט: לא נעים לי לתקוף שוב ושוב את ההורים, אבל מהסתכלותי שלי, כר"מ בשיעור ג' בישיבה לצעירים, גם כאן ברוב המקרים, אלו שיוצרים את הצלקות לבחורים הם ההורים בעלי החלומות, אלו שמנותקים מהמציאות ומנסים בכח לדחוף את בנם לישיבה לא מתאימה.

הורה חכם שסומך שצוות הישיבה רוצה את טובת בנו, מקבל את הצעת הישיבה ומסביר לבנו שהישיבה אותה הציעו לו היא ישיבה מצוינת, והוא יצמח ויגדל בה בס"ד לאילן רב פירות. ברוב המקרים צוות הישיבה עושה את הכל כדי שהבחור ייתקבל לאותה ישיבה

שהם הציעו לו, ואם יש להם ספיקות האם הוא ייתקבל לשם, הם מודיעים את זה לבחור והוריו כבר מראש, מרפדים לו את הדרך ומציעים לו כבר בהחלה אופציה נוספת, אם וכאשר ההצעה הראשונה תיפול. אצלנו בישיבה, וכנראה בעוד הרבה ישיבות אחרות, לא נרשמו צלקות לאף בחור, כי פשוט הבהרנו לכל אחד מראש מה הם 2-3 האפשרויות העומדות לפניו, וכמה סיכויים יש בכל מקום. פרסנו בפני הבחורים את כל ה'דילים', ה'מכסות' והאפשרויות, המורכבויות והספיקות, ואיפשרנו לו לבחור מראש באיזה דרך הוא רוצה לנסות, בדרך הקשה אך הלא בטוחה, או בדרך הקלה והבטוחה. בחור שמבין מראש את התהליך, וכמה הוא לא אשם במה שיווצר בהמשך, לא יוצא מצולק.

וכמובן, אנו טורחים לשנן לבחורים כל הזמן, כל הזמן, שהכל נגזר כבר בראש השנה, ושרבינו הגר"ח קניבסקי זצ"ל אמר (אמר לי אישית...) ש"לכל ישיבה שתלך- אם תלמד תצליח, ואם לא תלמד- לא תצליח"....

בחור לא יכול להרגיש נחות מכך שחבריו כן יכולים להתקבל לישיבה נחשבת והוא לא?

הרב גנוט: אם הקריטריון היחיד של קבלה לישיבות נחשבות הוא הכשרון, אז בהחלט כן, בחור מרגיש גרוע שהוא התאמץ ולמד שלש שנים, אך לבסוף אלו שמוכשרים ממנו התקבלו לישיבות טובות יותר ממנו. אך האמת היא שרק בישיבות בודדות ממש, פחות מאצבעות כף יד אחת, הנושא של הכשרון עומד בראש מעיניהם. כמעט כל הישיבות מעדיפות התמדה ושקידה על פני כשרון מבריק. כל הישיבות, ואני מדגיש: כל הישיבות, ללא יוצא מן הכלל, מחפשות בחורים 'מתפקדים'. כאלו שלומדים כל הזמן, מגיעים לתפילות, לא מאחרים ל'סדרים' ומסוגלים ללמוד 'סדרים' שלמים. בחור שאכן תיפקד כל שנות הישיבה הקטנה אך הוא חלש בכשרונותיו, באמת יכול לחוש פגוע ונחות. אך אל דאגה, הוא יעבור את החודש הקרוב, יילך לישיבה שמתאימה ליכולותיו הלימודיות ואז, יחד עם השטייגער וההתמדה שלו, הוא יכבוש את כותל המזרח של שיעורו החדש. ואלו שפשוט פיספסו, התעצלו, לא הגיעו כל כך לתפילות, לא למדו ברצינות כמו חבריהם. אליהם לבוא בטענות רק לעצמם. "נוצר תאנה יאכל פריה" "ומי שטרח בערב שבת יאכל בשבת". המציאות טפחה על פניך? השמיים לא נפלו. כעת אפשר לפתוח דף חדש. החיים פרוסים לפניך. רק התחלת אותם, אז הבה ותכבוש את ההר. וכן, אם תתמיד ותשקיע- תמיד תוכל לעבור, עוד שנה- שנתיים, לישיבה טובה יותר.

האם כדאי להורים שסבורים שהבן יצליח במקום טוב יותר, לעקוף את צוות הישיבה ולנסות להכניס את הבן למקום בו הם רוצים?

הרב גנוט: אם ההורים בטוחים שמדובר בישיבה מתאימה, אך בגלל אילוצים- לא הצליח בנם להתקבל לשם, אז בהחלט כדאי. למה לא?

הצוות יכול לייעץ, אך אם יש לישיבה קשיים להכניס כמה בחורים לישיבה מצוינת, כי הישיבה הגדולה מציבה להם 'מכסה' ואילו האב יכול לפרוץ את מחסום ה'מכסה' ולהכניס את בנו, מה טוב. הישיבה לא תתנגד לכך. גם כשצוות הישיבה הקטנה סבורה שהבחור לא מתאים לאותה ישיבה גדולה. כאשר כולם יודעים שהבחור לא נכנס מטעמים לישיבה הגדולה, אלא בגלל שהוריו הכניסוהו לשם. אזי גם אם יהיו איתו בעיות בהמשך, של אי התאמה או תיפקוד לקוי, הישיבה הקטנה לא תפסיד מכך בעתיד. לא הם אלו שהכניסו אותו לשם. זה לא יפגע באמינותם. (פורסם במגזין קטיפה. סיון התשפ"ב)

ויצבור יוסף / הרב יוסף צברי, רב ומו"צ בעיר אלעד, ומח"ס ויען יוסף, שלחן מלכים ושא"ס

תחבולות בלק עם בלעם

ויבאו אל בלעם ויאמרו לו פה אמר בלק בן צפור אל נא תמנע מהלך אלי (כב, טז)

מלשונות הכתובים נראה, כי לאחר שבלק ביקש מבלעם פעמים ללכת לקלל את ישראל בשליחותו וראה שהוא מסרב, החליט לבסוף שלא לפנות אליו בבקשה ישירה כדי ללכת ולקלל את ישראל, אלא קודם כל להזמין אותו לפגישה ולדבר עמו כדבר מלך אל חבירו, וכך חשב שבתוך הדברים הוא יוכל לשכנע את בלעם לקלל את ישראל.

וכן מדויק בפסוקים שכן מתחילה שלח לו בלק בלשון מפורשת על כוונתו, שהיא: "ועתה לכה נא ארה לי את העם הזה". ולכן גם כאשר פונה הקב"ה לבלעם על מה שהגיע אליו: "מי האנשים האלה עמך", עונה לו בלעם בצורה מפורשת: "בלק בן צפור מלך מואב שלח אלי, הנה העם היוצא ממצרים וגו' לכה קבה לי אותו" וגו'. ולכך לא מן הנמנע שתשובתו המפורשת של הקב"ה היא: "לא תלך עמהם, לא תאור את העם כי ברוך הוא".

לאחר שראה בלק את סירובו המפורש של בלעם, החל לנהוג בערמה, ושוב לא דיבר עמו מפורשות על הקללה, אלא שלח לו שליחים רבים ונכבדים שרק בקשו ממנו: "כה אמר בלק בן צפור אל נע תמנע מהלך אלי". כל הבקשה היתה: "קודם תבוא ונדבר!" ורק בתוך הדברים הוא השחיל: "ולכה נא קבה לי את העם הזה". ממילא ברגע שהגיעה בקשה מבלק רק להיפגש עם בלעם זאת, לא מנע זאת הקב"ה ממנו, ולכן נגלה לבלעם ואמר לו: "אם לקרוא לך באו האנשים", ר"ל אם כל מטרת שליחות אנשים אלה היא רק כדי לקרוא לך להפגש עם בלק, "קום" לך אתם, רק תדע ש: "ואך את הדבר אשר אדבר אליך אותו תעשה".

כאשר שמע בלעם שהקב"ה מתיר לו ללכת להיפגש עם בלק, שמח על אישור היציאה כמוצא שלל רב, ואע"פ שכל ההיתר היה רק להליכה על מנת להיפגש בלבד, מחשבתו הפנימית של בלעם היתה ברורה: ללכת על מנת לקלל. וכן פרש רש"י על הפסוק: "וילך עם שרי מואב", **לבו כלבם שוה** ע"כ.

וזה כעין מה שנאמר במגילה על המן ואחשוורוש, דגילו לנו חז"ל דשניהם רצו להרוג את ישראל, ולכן שמח אחשוורוש שרצונו העצמי נעשה ע"י המן. וגם כאן בלעם שהיה בעצמו שונא גדול לישראל ומעצמו רצה לכלותם, שמח בזה שרצונו העצמי נעשה כעת בשליחות בלק.

וזהו שנאמר: "ויחר אף ה' כי הולך הוא", ולכאורה אם כוונת הכתוב רק על הליכה בלבד, מה היה כעסו של ה', הלא הוא בעצמו נתן לו רשות ללכת. אלא פשוט שכוונת הכתוב להורות על מה שהיה בליבו, שרצה לקללם ועל מנת כן הלך. וכן מפורש בתרגום יונתן: "ותקיף רוגזא ד?י ארום אזיל הוא ללשוננינו", שתרגומו הוא: "וחזק רוגזו של יי כי הלך הוא לקללם", הרי שכל כעסו של הקב"ה היה, על מחשבתו הפנימית של בלעם, מחשבת הקללה, **שעל זה לא הסכים** ה' שילך, אלא רק על ההליכה בלבד. ולכן חרה אף הקב"ה על בלעם כיון שהוא לא נתן לו רשות לכת לקלל אלא רק לצאת ולהפגש עם בלק, ולכן יצא להיות לו לשטן בדרך ולהזכיר לו שאישור היציאה לבלק היה רק לפגישה ולא לקלל את ישראל.

ודברי הקב"ה שנאמרו ע"י המלאך, היו ברורים וחדים: "הנה אנכי יצאתי לשטן", "כי עתה גם אתכה הרגתי ואותה החיתי". כיון שראה בלעם כי הקב"ה כועס עליו, הבין כי נתגלתה מזימתו ונתפס הוא בקלקלתו, וכל מה שיכל לטעון לזכותו הוא: "לא ידעתי כי אתה נצב לקראתי בדרך", ר"ל אתה ה', היודע מחשבות לבב ומה בליבות בני האדם, ויודע אתה כי יצאתי על מנת לקלל, ולא יצאתי כהוראתך המפורשת, ולכן: "ועתה אם רע בעיניך אשיבה לי" שכן למטרת יציאה זו לא קיבלתי ממך רשות לצאת, אלא רק לפגישה עם בלק בלבד.

אך הקב"ה, שאינו בא בטרוניא עם בריותיו, עונה לו בלשון: "לך עם האנשים ואפס את הדבר אשר אדבר אליך אותו תדבר". והנה מקודם ציווהו הקב"ה בלשון: "קום לך איתם ואך את הדבר אשר אדבר אליך אותו תעשה". ויש לדון: א. מדוע שם אמר "קום לך", וכאן רק: "לך". ב. מדוע שם אמר: "אותו תעשה", וכאן סיים: "אותו תדבר".

ויש לבאר לפי המהלך המבואר כאן, דמתחילה נתן לו הקב"ה רשות רק ללכת, ורשות זו היתה נתונה לו מתחילת המעשה, והרשות היתה על מעשה ההליכה ממש, ולכן אמר לו: "קום לך", ר"ל מלכתחילה הרשות בידך. וגם נתן לו אמון שאפילו מעשה ההליכה יהא בהיתר, וזהו: "אותו תעשה", שתכוין את מעשיך לפי דברי.

אך כאשר ראה הקב"ה כי בלעם בוגד באמונו, ויוצא לדרך על מנת לקלל, ונמצא כי תחילת מעשיו היו שלא כדין, ומעתה כבר לא ניתן להאמין בו, לכן גם כאשר נתן לו רשות ללכת, אמר לו: "לך עם האנשים", ר"ל אם ברצונך להתחרט על מעשיך הקודמים, ולקבל עליך ללכת רק לפגישה בלבד, אז לך עמהם, כהיתר של מכאן ולהבא. אמנם רמז לו הקב"ה, כי כבר אין לו אימון בו ובמעשיו, ולכן מכאן ולהבא הוא לוקח ממנו את כח הבחירה והופך אותו להיות "נשלט", ולא רק מעשיו, אלא אפילו פיו לא יהא ברשותו, ורק: "הדבר אשר אדבר אליך **אותו תדבר**", עם רצונך או ללא רצונך. וזהו לשון "אפס", שאינה כמו לשון "אך" היא רק מיעוט, אלא "אפס", ר"ל מכל וכל, דתדע שמכאן ואילך נוטל אני ממך את כח הדיבור העצמי מכיון שלא עמדת בנסיון, ולכן רק מה שה' ירצה, רק אותו אתה תדבר.

ולכן כאשר נפגשים בלק ובלעם לראשונה, מזכיר לו בלק לראשונה את עצתו להיפגש עמו רק לצורך פגישה בלבד ולא לצורך קללה, ולכן מיד כשפוגש אותו אומר לו: "הלא שלח שלחתי אליך **לקרוא לך**" ר"ל כל מטרת שליחותי היתה רק לקרוא לך שניפגש, ולכן: "למה לא הלכת אלי, האומנם לא אוכל כבודך", ורצונו היה בשאלה זו, מדוע התעכבת עד עתה, אם באמת כל הפגישה היתה רק למטרת פגישה, וכי הקב"ה מנע ממך זאת, הלא כאשר מטרת ההליכה רק לצורך פגישה, אין סיבה למנוע זאת.

אמנם בלעם ענה לו: וכי חושב אתה שהקב"ה אינו בוחן ליבות וכליות? הלא הוא בחן את מחשבותי עוד מעת שיצאתי לדרך, ושם לי מוקשים ומעכבים, עד כדי כך שהודיע לי שכח הדיבור ניטל ממני. ולכן אם דברייך באמת הם לקרוא לי לפגישה בלבד, אז: "הנה **באתי אליך**". אבל אם תרצה להמשיך ולדון עמי על מחשבתך האמיתית והסופית, לקלל את ישראל, אז תדע ש: "היכול אוכל דבר מאומה", אין בי שום תועלת מכאן ולהבא, שכן רק: "הדבר אשר ישים אלוהי בפי אותו אדבר", עם רצוני או ללא רצוני, ולכן כל תחבולותיך נועדו לכישלון.

ולכן גם בסוף המעשה, לאחר שבלק סופק את כפיו על ברכות בלעם היוצאות מפיו ללא שליטה, עונה לו בלעם בלשון: "לא אוכל לעבור את פי ה' לעשות טובה או רעה **מלבי**" – אשר ידבר ה' אותו אדבר". בתיבות "רעה מלבי" רמז לו בלעם על כל המהלך המבואר כאן, דרצה לרמז לו כי הקב"ה שהוא בוחן ליבות וכליות, ידע מה בליבו מעת שיצא, ועל מחשבותיו הרעות שהיו בליבו, ולכן לא סמך עליו יותר ונטל ממנו את כח הדיבור. ולכן כיון שאף לבי בל עמי, כל שכן שפי ודיבורי אינם עמי. וזה מה שסמך, כיון שאפילו "רעה מלבי" איני יכול לעשות, זה מה שגרם ש: "אשר ידבר ה' אותו אדבר" אף ללא רצוני.

לפי ביאור זה, נבין את עומק דברי הנביא, המובאים בהפטרה, אשר אומר לישראל: "עמי, זכר נא מה **יעץ בלק מואב**", ורמז כאן על אותה עצה, שלא קרא לבלעם לצורך קללת ישראל אלא רק להיפגש עמו גרידא, שאת זה באמת לא מנע הקב"ה מבלעם, וכך קיווה בלק שפגישת שניהם תביא לכך שבסופו של דבר הוא יצליל להגיע לקללת ישראל. אך: "ומה **ענה אותו בלעם בן בעור**", שניטל ממנו כח הדיבור כנ"ל, ומהשוואת שניהם למדים כי שניהם היו באותה עצה, ושניהם חפצו להזיק לישראל באותה מידה, אלא שהקב"ה לא נתנו בידם, וזהו: "למען דעת צדקות ה'".

*

"בלעם - בועל אתונו היה"

לכאורה יש להבין, מה באו חז"ל להשמיענו במעשה שפל זה של בלעם, וכי רק להראות לנו את גודל טומאתו קמ"ל, והלא גוי הוא, ובטומאה שרו.

ונראה דבדברים אלו באו להראות לנו את מהותו האמתית של בלעם, דהנה אמרו חז"ל באבות: "כל מי שיש בידו שלשה דברים הללו מתלמידיו של אברהם אבינו ושלשה דברים אחרים מתלמידיו של בלעם הרשע עין טובה ורוח נמוכה ונפש שפלה מתלמידיו של אברהם אבינו עין רעה ורוח גבוה ונפש רחבה מתלמידיו של בלעם הרשע מה בין תלמידיו של אברהם אבינו לתלמידיו של בלעם הרשע תלמידיו של אברהם אבינו אוכלין בעולם הזה ונוחלין בעולם

הבא שנאמר (משלי ח') להנחיל אוהבי יש ואוצרותיהם אמלא אבל תלמידיו של בלעם הרשע יורשין גיהנם ויורדין לבאר שחת שנאמר (תהלים נ"ה) ואתה אלהים תורידם לבאר שחת אנשי דמים ומרמה לא יחצו ימיהם ואני אבטח בך".

ותכונות אלו נמצאו בבלעם הרשע עצמו, ולכן אמרו שכל מי שהולך בדרכו זו של התאוה ואהבת הכסף מתלמידיו נחשב, וכבר ביארו המפרשים גודל תאוותו במ"ש "אם יתן לי בלק מלא ביתו כסף וזהב", דזה מה שהיה חפץ מעיקרא, ו"נפש רחבה" זו לא נתנה גבול לתאוותו.

והנה האתון מיועדת מעיקרה רק למשא בני אדם, אך אנשים בעלי נפש רחבה לא רואים בה רק כלי לשימוש בני האדם אלא "כסף", חומריות, כיון שבכל דבר רואים הם שווי ממוני, וכיון שהם בעלי נפש רחבה הם מתחברים לתאוה גשמית זו, מדברים בה כל יומם והיא עיקר הווייתם ומציאותם בעולם.

והשתא מוכן מה שנאמר בבלעם "בועל אתונו היה", שענין הבעילה בא להורות על חיבור ודביקות של האדם באותו דבר, ולכן בלעם שהיה בעל נפש רחבה לא ראה באתון רק בהמה שנועדה להיות כלי לרכיבה ולשימוש בני האדם, אלא ראה בא ערך ממוני והתחבר אליו בכל לבו ונפשו, כיון שזו שתאוה זו היתה חלק ממציאיותו, וזה ענין ה"בעילה" השייך בו לאתונו ולכל ממונו ורכושו ודו"ק.

*

עפר יעקב

מי מְנָה עֵפֶר יַעֲקֹב (כג, י)

דבר אחר "עפר יעקב", אין חשבון צמלות שהם מקיימין בעפר (דברים כ"ב, י), "לֹא תַחְרוֹץ בְּסוֹר וּבַחמוֹר", (ויקרא י"ט, י"ט) "לֹא תִזְרַע כְּלָאִים", אפר פרה, ועפר סוטה וכיולל בהם (רש"י)

יש לעמוד לבאר, איזה ענין מיוחד ראה בלעם במצוות הקשורות בעפר, יותר משאר מצוות שנצטוו בהם ישראל, ומה טעם הזכיר הוא רק מצוות שבעפר.

ת. ונראה לבאר, כי בא בלעם ללמדינו, כי יסוד המצוות מטרתם היא לרומם ולקדש את האדם החומרי, אל הקדושה והרוחניות. שכן מצוות הם מלשון "צוותא", חיבור עם הקב"ה.

והנה העפר, משול הוא תמיד לחלק הפחות ביותר בבריאה, וכמ"ש חז"ל: "וכשהן יורדין, יורדין עד עפר". וכאן למדנו, כי המצוות נותנות משמעות רוחניות מרוממת, אפילו לעפר שהוא החלק הפחות בבריאה, וע"י שמקיימים בו מצוות, מקדשים את החומר, ונותנים משמעות רוחנית לקיומו בבריאה. ואם לעפר יש משמעות ע"י המצוות, ק"ו הוא על דבר בבריאה, שע"י המצוות יתקדש.

חלקו של ידיר / הרב משה יעקב הלוי קנר, מח"ס 'שפתי מלך' על הרמב"ם, כותב 'איגרת לידיר' (טורונטו - קנדה)

בגדר מצוה וחיוב בפדיון הבן

וּפְדוּיָו מִבֶּן חֲדָשׁ וְעַד שְׁשָׁנָה [במדבר י"ח, ט"ז] בענין קדימה במילה שלא בזמנה לפדיון הבן באותו ילד' מי קודם. הנה כתב בש"ך סי' ש"ה סק"ב בשם הראנ"ח סי' ע"ט על תינוק בכור [שחלה] ולא נתרפא עד יום ל"א וז"ל נראה דאע"ג דמצות פדיון הבן לעשות בעיקר זמנה יש להקדים מצות המילה משום דהמילה היא אות ההכנסת ברית ואלמלא קבלת הברית אין חיוב למצות פדיון כלל עכ"ל והנה משמע דאי לאו הכי היה פדיון הבן קודם משום דמצוה לעשותה בעיקר זמנה. והקשו האחרונים [בס' גור ארי' יהודה ח"א סי' ל"ח] דהא הוי מילה תדיר ופדיון הבן שאינו תדיר ותדיר קודם.

וי"ל ע"פ סברא נפלאה שאמר הג"ר שלמה היימאן זצ"ל והסכים על ידו הגר"ח זצ"ל. מעשה שהי' בעיר באברויסק בתפילת ערבית ופדיון הבן מאי קדים, ואמר הגר"ש שפדיון הבן הוא גם חוב ממון מן האב לשבט כהונה, ואינו נדחה מפני מצוה אחרת וודאי פשוט שאם יתבע אחד את האב ממון לא יוכל לדחותו עד אחרי תפילת ערבית, דמה לו להמלוה ולחיוב מצוותיו של הלוח. וה"ה בפדיון הבן. והובאו הדברים לפני הגר"ח ע"י הדיין הגרש"ז ריגר והסכים על זה.

ובזה שייך ליישב גם מה שהקשו על הראנ"ח והש"ך, דאי לאו מעלת המילה, הי' פדיון הבן קודם. שכן אין לתדיר קשר לחיוב פדיון הבן, אלא דבכ"ז עדיין צ"ע על סברא זו דא"כ למה צריך הש"ך לסברא דמעלת המילה, תיפוק ליה דפדיוה"ב חוב ממון הוא ומשו"ה קדים.

עכ"פ יש בפדיון הבן חיוב מצוה וגם פרעון חוב. ולענין קדימה פדיון הבן קדים מפני שיש בו פרעון חוב. אלא שיש להסתפק בגדר הענין, מה נמשך ממה, האם החוב נמשך מתוך חיוב המצוה והיינו שמצוות פדיון הבן גוררת עמה חוב ממון. או"ד שהתורה הטילה כאן פרעון חוב שיש חייב לכהן ומתוך פרעון הזה שהוא עיקר נמשך קיום המצוה.

והנה כתב הרמב"ם בסמה"צ עשה פ' שצונו לפדות בכור אדם ושניתן הדמים לכהן והוא אמרו יתעלה בכור בניך תתן לי ובאר לנו הנתניה הזא איך תהיה והוא שנפדהו מן הכהן וכאילו הוא כבר זכה בו ונקנהו ממנו בחמש סלעים. ומדבריו משמע שאכן יש כאן שני חלקים מעשה הפדיון ופריעת הדמים, ומתוך מצוות הפדיון, נמשך פריעת החוב לכהן.

ויתכן שבוזה תלוי ספק המנ"ח מ' שצב [ב']. שאם לא פדה האב את בנו והוא בעצמו פדה עצמו בקטנותו, אם יצא ואין צריך שוב לפדות עצמו בגדלותו, כמו כל חוב אשר יתומים קטנים חייבים דאין נפרעין מהם דלאו בני מיעבד מצוה נינהו כמבואר בערכין כ"ב ע"א, ומ"מ אם פרעו בודאי פטורים דנפקע מהם הן שעבוד הגוף והן שעבוד נכסים כיון דפרעו, הכא נמי. או דילמא דכאן השעבוד מחמת המצוה, וכיון דלאו בר מצוה הוא א"כ אינו חייב כלל, ואפילו עשה המצוה בקטנותו לאו כלום הוא, כמבואר בראש השנה כ"ח ע"א גבי כפאו ואכל מצה וכו', וכו' וכן הספק לענין שוטה שנתן בעת שטותו, אם נפטר לכשישתפה דנפטר מחובו, או דילמא כיון דמצוה הוא ובמצוה לא יצא מה שעשה בעת שטותו כמו שביארנו, וצ"ע, עכ"ל.

ולפ"ז י"ל דבהא דנחלקו הפוסקים אם ב"ד פודה בשביל קטן, תלוי בהך סברא כנ"ל אם יש כאן מצוה ומתוכו נמשך חוב ממון, או איפכא שיש כאן חוב ממון ומתוך הפרעון נמשך קיום המצוה. ובאתי רק להעיר.

יש מאין / הרב יצחק שלמה פייגנבוים, מו"צ בבני ברק, מח"ס 'נר איש וביתו' ו'שמועה טובה'

נהג תיירים נוכל - המשך משבוע שעבר

הדברים נתלכנו בעקבות המאמר בשבוע שעבר עם הגאון מוה"ר חיים שולביץ שליט"א מח"ס ומרביץ תורה נודע ומחו"ר ביהמ"ד אספקלריא

מעשה שהיה בחודש תמוז תשע"ד באדם שהיה בידו כרטיס טיסה לחו"ל, והזמין מונית לשדה התעופה הנהג ידע שאין טיסות [כי חברות התעופה חששו מהטילים שהתעופפו שם] ולא אמר דבר לנוסע. בהגיעו לשדה התעופה נודע לנוסע שנסע לריק, כי אין טיסות לחו"ל.

כשיצא משדה התעופה, הוא פגש את הנהג שהביאו לכאן, שעדיין ממתין במקום, הנהג מספר לו לפי תומו, שהוא ממתין לו כאן כדי להחזירו לביתו, כי הוא ידע שאין היום טיסות, ולכן הבין שבמוקדם או במאוחר הוא יחזור כדי לחפש מונית לחזור לביתו. כעת התרגז הנוסע והטיח בפני הנהג, הרי ידעת שאין טיסות, למה לא אמרת לי לפני שהתחלתי את הנסיעה, והייתי חוסך זמן, כסף, ועוגמת נפש? השיב לו הנהג: וכי אני מודיעין? אני צריך להביא פרנסה לביתי, בקשת לנוסע נסעתי, האם מגיע לנהג תשלום, על הדרך הלך וחזור?

תשובה אם הנהג לא היה יודע שנמל תעופה סגור, ורק בסוף הנסיעה היה מתברר שהוא סגור בזה פשוט שהוא חייב לשלם, שהרי הנהג עשה את עבודתו, וכן מבואר בשו"ע (חו"מ סימן שלה ס"ב) השוכר את הפועל להביא לו שליחות ממקום למקום, והלך ולא מצא שם מה שיביא, נותן לו שכרו משלם. וכתב הרמ"א, דהרי עשה שליח שליחותו. ואם כן גם בעניננו חייב הנוסע לשלם על הנסיעה, כי הנהג עשה את עבודתו כראוי, והביאו לנמל התעופה, ואי ההודעה בתחילת הנסיעה אינו פוטר מתשלום, אלא שביטל מצות השבת אבידה, ויקרא שמו רשע, כי בזבז את כספו ואת כוחו של הנוסע, והרי אנו מצווים על השבת אבידה, ואיך לא הודיע לנוסע שאין טיסות, למרות זאת מגיע לו התשלום עבור הנסיעה כי הנהג ביצע מה שהנוסע ביקש. כ"כ בס' חשוקי חמד יבמות (ז):

ולולי דברי הגאון הגדול שליט"א היה נראה לענ"ד נראה שאינו חייב לשלם לנהג רע מעללים זה, וראיה לזה מד' השו"ע (סי' שלה ס"ג) וז"ל: שכרו להביא תפוחים לחולה, והלך והביא ומצאו שמת או שהבריא, לא יאמר טול מה שהבאת בשכרך, אלא נותן לו כל שכרו, וכן כל כיו"ב.

וכ' שם הכנה"ג (הגה"ט אות ד') וז"ל: עיין תומת ישרים (סי' כא) דמיירי כשגמר השליחות והלך למקום חפצו, אלא שלא עלתה לו כונת השליחות, אם מפני שלא מצא המשתלח אליו, אם מפני שלא מצא קונים, אם מפני שמצא לחולה שהבריא או שמת. אבל אם כשהכין לצאת לדרך, או אפילו בחצי הדרך, שמע שהמשתלח אליו מת, או שלא היו נמצאים שם קונים, או שמת החולה או שהבריא, אינו נוטל כלום, שלא גמר שליחותו. ומבואר, דכיון שידע שמת החולה או הבריא שאינו נוטל כלום, כיון שאין בעה"ב חפץ בשליחות ובפעולתו, וה"ה בנ"ד, דאף שאמר לו בעה"ב שרוצה להגיע למקום פלוני, מ"מ כיון שאין לו חפץ בפעולה זו אינו חייב לשלם לפועל.

וע"ש בכנה"ג שכ' עוד, אמר המאסף: אם מ"ש הרב ז"ל "אינו נוטל כלום" פירושו הוא, אינו נוטל מה שהתנה, אבל נותנין לו שכרו כפועל בטל, ניחא. אבל אם פירושו הוא, שאינו נוטל כלל מאחר שלא השלים שליחותו, צ"ל, דאע"ג דבפרק הגוזל בתרא מחלקינן בין זו לההיא דירד להציל ולא הציל אין לו אלא שכרו, ואמרינן, מי דמי, התם עביד שליחותיה הכא לא עביד שליחותיה, דמשמע דשכרו מיהא נוטל, אע"ג דלא עביד שליחותיה. היינו דוקא בירד להציל ולא הציל, שכבר ירד למקום ההצלה אלא שלא עשה השליחות, אבל כאן אפילו הליכה שלימה עשה, וה"ל כאילו לא עשה כלום. עכ"ל. והן הן הדברים שנתבארו, דאף אם עשה פעולה שלימה, כיון שאין לבעה"ב חפץ ורצון בפעולה זו, אינו נוטל כלום, וה"ה בנ"ד.

ועוד נראה להכריח כן דהנה כ' השו"ע (סי' שלד ס"א): השוכר את הפועל להשקות השדה מזה הנהר, ופסק הנהר בחצי היום, אם אין דרכו להפסיק, או אפילו שדרכו לפסוק והפועל יודע דרך הנהר, פסידא דפועל ואין בעל הבית נותן לו כלום, אע"פ שגם בעל הבית יודע דרך הנהר.

ויש לומר שה"ה בנ"ד, דכיון שהפועל שהוא הנהג ידע שאין צורך בנסיעה זו, דמי ממש לנהר שדרכו לפסוק, שאין בעה"ב נותן לו כלום.

וז"ל הרמ"א שם: וכן בכל אונס שאירע לפועל, בין ששניהם היו יודעין שדרך האונס לבא או ששניהם אינן יודעין, הוי פסידא דפועל. ע"כ. והוא ממש נ"ד.

ואין לומר, דמ"מ ביד הנהג לטעון דלא הו"ל למידע יותר מהנוסע, ולא דמי לנהר שעל בעה"ב לידע, וכאן הנהג לא היה עליו לדעת יותר מהפועל שהרי שניהם דרים באותה העיר, דזו אינה טענה. דזה פשוט וברור בסברא, דאף במקום שהפועל לא הו"ל למידע, ומ"מ ידע וידע, דאין בכוחו להוציא ממון מבעה"ב, ואינו יכול לטעון דלא הו"ל למידע, דכיון דבמציאות ידע אין בכוחו להוציא ממון מבעה"ב, וה"ה בנ"ד.

וכן מוכח מד' השו"ע (סי' שי ס"ג) וז"ל: ראובן השכיר בהמתו לשני ימים לילך ולחזור, ובחזרתו ביום השני גדל הנהר עד שהוצרך לעכב יום אחד, אם שכרה לימים פשיטא שצריך ליתן לו שכירות כל יום ויום. ואם שכרה למקום פלוני ולחזור, או ששכרה לשני ימים והזכיר המקום שרוצה לילך שם וידוע שהוא מהלך שני ימים ועכבו הנהר, אם לא היה רגיל להתגדל, פסידא דבעל בהמה, ואם היה רגיל להתגדל, והשוכר מכיר ענין הנהר

ולא המשכיר, פסידא דשוכר. ואם שניהם ידעו, פסידא דבעל בהמה. ומזונות הבהמה והשכירות, דין אחד להם. ומבואר מהלכתא דא, דבמקום שידע המשכיר שהשוכר עתיד להפסיד, והשוכר לא ידע, שההפסד הוא על המשכיר.

וז"ל הסמ"ע (ס"ק יב): כללא דהאי דינא, דכל ששניהן היה להם למידע ולהתנות כגון שרגיל להתגדל, או ששניהם לא היה להם למידע, כגון שאינו ראוי להתגדל, בשניהם הוא פסידא דהמשכיר, דהוא בא להוציא שכירות מיד השוכר ועליו מוטל להתנות, דהמע"ה וידו על התחתונה, וצריכין שיהיה דבר שהשוכר ידע והמשכיר לא ה"ל למידע, דבזה ודאי על השוכר ה"ל להתנות ואם לא התנה הפסיד וצריך לשלם. וכן הוא בגמרא דפרק האומנין (ב"מ עו:) בכל ענינים דפועלים ובעל הבית, דיד פועל שבא להוציא היא על התחתונה, וכמ"ש הטור והמחבר לקמן בסימן שלד. ע"ש.

ומינה לנ"ד שהרי השוכר שהוא הנהג ידע מהאונס, ועליו לספוג ההפסד. וביותר נראה דהנהג כ' הרמ"א (סי' יד ס"ה) וז"ל: מי שאמר לחבירו שילכו לדון במקום אחר, ואמר לו, לך ואני אבוא אחרריך, והלך, והשני לא הלך אחריו, צריך לשלם לזה שהלך כל יציאותיו. ע"כ. ומקורו מהמרדכי, וחייב מדינא דגרמי.

וי"ל שה"ה בנ"ד, דכיון שידע בבירור שהנוסע יפסיד ממון בנסיעה מיותרת זו, דלכה"פ אינו יכול להוציא ממנו ממון עבור הנסיעה, שהרי הזיקו בגרמי.

וכל זה כתבתי כפי פשטות ההלכה, ואין לכחד כי אם זה החיה שביתה בנמל התעופה, יש לדון בכאן מענין מכת מדינה, דלפ"ז פשיטא ופשיטא שאין לשלם לנהג, ואכמ"ל.

מאמר / הרב חיים מאיר נריה

מה היתה טעותו של קרח

"ויקח קרח"

ישנו מדרש פליאה בפרשתנו, וז"ל "מה ראה קרח לחלוק על משה - פרה אדומה ראה". והביאו מדרש זה בכמה מקומות, וכן בספר חומת אנך לחיד"א הביאו בשם המפרשים. וצריך ביאור.

ונראה לבאר ע"פ דרשת חז"ל במדבר רבה (פרשת קרח פרשה יח) כ"ד:

"וקרח שפקח היה מה ראה לשטות הזה אלא עינו הטעתו ראה שלשלת גדולה עומדת הימנו שמואל ששקול כמשה ואהרן שנאמר משה ואהרן בכהניו ושמואל בקוראי שמו עשרים וארבעה משמרות עומדות מבני בניו שכולם מתנבאים ברוה"ק כל אלה בנים להימן אמר אפשר הגדולה הזו עתידה לעמוד ממני ואני אדום ולא ראה יפה לפי שבניו עשו תשובה ועומדין מהן ומשה היה רואה".

ונראה שודאי ידע קרח ששייך במציאות שהוא ייספה בחטאו, ובניו יחיו וימשיכו את הדורות, ומהם תצא שלשלת גדולה ומפוארת, ולא זו הייתה טעותו. אלא טעותו הייתה שחשב שכיון ששלשלת גדולה כל כך עומדת הימנו, ודאי שדרכו נכונה, כי אם הייתה דרכו רעה, והוא חולק על עמודי האמונה והנבואה, לא היה זוכה שיצאו מבני בניו שמואל הנביא השקול כמשה ואהרן וכ"ד משמרות המתנבאות ברוח הקודש.

וטעה קרח בכך, כיון שדרכי הקב"ה נסתרות, ויתכן שמשרש רע יצא דבר טוב. וענין זה מצאנו בפרה אדומה, וכדאיתא במס' נדה (ט). "מי יתן טהור מטמא לא אחד וכו' ור"א אומר אלו מי הנדה, שהמזה ומזין עליו - טהור, ונוגע - טמא וכו' והיינו דאמר שלמה אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממני". ומבואר שפרה אדומה נקראת טמאה, ועל כן מטמאת המתעסקים בה, ובכל אופן ממנה יוצאת הטהרה. ואכן, כבר אמר שלמה המלך שאף שחכם מכל האדם, היא רחוקה ממנו, אך כך גזרה חכמתו יתברך.

וז"ל היוצרות בפרשת פרה (המתחיל "אין לשוחח עוצם נפלאותיך") "פרה אדומה עושיה מטמאה והיא עשויה לטהר כל טומאה, ואפרה נעשה אב הטומאה והיא מטהרת אבי אבות הטומאה".

נמצא שכאשר ראה קרח ברוח הקודש את כל השלשלת היוצאת ממנו, ראה כעין פרשת פרה אדומה, שאף שהוא כפר בנבואת משה רבינו בתורה מן השמים, בכל זאת צאצאיו היו גדולי ישראל בתורה ובנבואה. אלא שלא הבין סוד זה ומתוך כך בא לטעותו.

*

עצת בלעם

"ויחל העם לזנות אל בנות מואב"

מבואר בגמ' שבלעם אמר לבני מואב "אלוהיהם של אלו שונא זימה הוא וכו'", ומבואר שהחטא שבגללו נכשלו בני"ה הוא חטא הזימה.

ושמעתי להקשות^{כ"ה} דלכאו' מבואר בפסוקים בכמה וכמה מקומות לא כן, דכתי' "ויצמד ישראל לבעל פעור ויחר אף ה' בישראל", וכן בריש פנחס "כי צררים הם לכם בנכליהם אשר נכלו לכם על דבר פעור וכו' המכה ביום המגפה על דבר פעור", וכן בפרשת מטות

^{כ"ה} והביאה רש"י בריש פרשתנו.

^{כ"ה} מגיסי הגרמ"א פטרוף שליט"א

"הן הנה היו לבני ישראל בדבר בלעם למסר מעל בה' על דבר פעור^כ". ומבואר להדיא שחרון האף היה על חטא הע"ז ולא על חטא גילוי העריות. ובאמת הסברה הפשוטה היא שהעונש בא על החטא החמור יותר שהוא חטא הע"ז, שהרי כתי' "אחורי ארי ולא אחורי אשה, אחורי אשה ולא אחורי בית ע"ז" וכן בסדר העבירות קודמת ע"ז לג"ע, ובסדר הפסוקים קודם "אחרי לבבכם" ל"אחרי עיניכם". ואיכא עוד כמה ראיות שחטא ע"ז הוא חמור יותר.

ובפרט שבמקרה של בנות מואב לא היה חטא גילוי העריות מעריות המפורשות בתורה ואינו אלא מגזירת ב"ד של שם על ביאת גויה בפרהסיא (ואף שכתב הרמב"ם בפ"ב מאיסורי ביאה שאיכא בבוועל נכרית כרת מדברי קבלה ומקרא ד"יכרת ה' וכו'" מ"מ וודאי אין העוון חמור כע"ז עצמה שיש בה מיתת ב"ד) וא"כ צ"ע מדוע הוזכר בגמ' חטא הג"ע שהוא חמור יותר.

ונראה לבאר שהיתה עצת בלעם בחכמה עמוקה להרע. הנה אמר בלעם (לעיל כ"ג, כ"א) "לא הביט און ביעקב ולא ראה עמל בישראל ה' אלוקיו עימו ותרועת מלך בו". ופי' רש"י שאין הקב"ה מדקדק להסתכל באון של עם ישראל כשהם עוברים על דתו ואף כשמכעיסים וממרים לפניו אינו זז מתוכם, ומבואר שחיבת הקב"ה לישראל היא אף כשחוטאים בדרך של הכעסה והמראה, ואף במצב זה אינו זז מתוכם. והנה בפירוש הלשון "און" שבפסוק נראה באונקלוס שהכוונה היא לחטאי הע"ז (וכנראה טעם הדבר הוא משום שפי' המילה און הוא שקר, וכמו שכ' הרמב"ן, ואין לך שקר גדול מע"ז), ויש לומר שאף לפירוש רש"י י"ל שחיבת הקב"ה לישראל היא אף כשעובדים ע"ז (וכמו שמצינו בדורו של אחאב), ואף במצב זה אינו זז מתוכם.

ובדברי הח"ח בכמה מקומות מבואר שכאשר השכינה שורה בישראל אינה מסתלקת ע"י עבודה זרה. ובספר שמירת הלשון (שער הזכירה פ"ב בהגה"ה) כתב בפירוש הפסוק "לא הביט און ביעקב וכו' ה' אלוקיו עימו ותרועת מלך בו" שדוקא כאשר יש השראת השכינה ו"ה' אלוקיו עימו" אז אין הקב"ה מביט באון, אבל כשהשכינה מסתלקת מביט הקב"ה באון^כ.

אך מצינו שישנם חטאים שאמרה התורה להדיא שהם מביאים לריחוקו של הקב"ה מעם ישראל, והם חטאי הערוה, וכדכתיב "ולא יראה בך ערות דבר ושב מאחריך". ואם כנים הדברים נמצא שאף שחטא ע"ז הוא חמור יותר מ"מ חטא ג"ע גורם לסילוק השכינה. וכעין זה מבואר במד"ר פ' בראשית עה"פ "ויראו בני האלהים את בנות האדם וכו'", דאיתא התם "על הכל הקב"ה מאריך אפו חוץ מן הזנות".

ונראה שעצת בלעם היתה לצרף ביחד ב' החטאים – חטא ע"ז וחטא ג"ע, וכיון שהקב"ה שונא זימה ממילא ימאס בעם ישראל ולא יתנהג עימם במידת הרחמים, וכשיעבדו ע"ז יעניש אותם בכל חומר הדין כראוי לחטא חמור זה.

ועפ"ז מיושב הכל; המגיפה אמנם באה על חטא הע"ז, ולכן הוזכר חטא זה בפסוקים כסיבת המגפה, אך עונש זה לא היה יוצא אל הפועל לולי הענין שאלוהיהם של אלו שונא זימה.

ויש להעמיק עוד בענין זה, ולבאר מדוע חטא הע"ז חמור יותר אך אינו גורם לסילוק השכינה ומאיך חטא ג"ע פחות בחומרתו אך גורם לסילוק השכינה.

^כ אמנם באוה"ח הק' שם ביאר שהייתה תביעה מיוחדת על בנות מדין שנצטוו מאבותיהם ובעליהם על הזנות, ומדעתן הוסיפו להכשיל את בני ישראל בעבודה לפעור. עיי"ש. ולדרכו יש לומר שאכן אף בלעם לא התכוון לחטא פעור אלא לחטא הזימה בלבד.

^כ ובוזה ביאר שסילוק השכינה הנגרם ע"י לשון הרע גורם לכך שהקב"ה מעניש על כל החטאים.

ונראה לומר שע"ז היא טעות גדולה מאד ומשנה את צורת המבט הנכונה ואת כל צורת הקשר בין האדם לקב"ה, אך אין חטא הע"ז משנה את האישיות ויש לשכינה מקום לחול על האדם הנגוע בע"ז. אך זימה היא שינוי בצורת האישיות והפיכת האדם לבהמה, ואין קדושת הקב"ה חלה על בהמות. ובאמת חטא הע"ז הוא החמור יותר כיון שהוא שיבוש יסודי יותר, אך בצורת השראת השכינה והידמות האדם לבוראו (שהיא ע"י קדושה וכמבואר בפסוקים "והתקדשתם וכו' כי קדוש אני") גילוי העריות מגרע יותר. ואולי אפשר לומר חילוק זה בהגדרה זאת: ע"ז מנתקת את הקשר בין האדם לבוראו, ג"ע משחיתה את צורת האדם עצמו.

והנה כתב האלשיך (איכה פ"א פס' ז') בביאור הפסוקים "על מה אבדה הארץ וכו' על עזבם את תורת", שנמשל ענין זה לנגנו של המלך שאף שחטא בכמה דברים שהיה ראוי עליהם לעונש לא הענישו המלך כיון שנהנה מנגינתו, וכמו כן כשישראל למדו תורה לא שלטה בהם מידת הדין. וכידוע בג' עמודי העולם ג"ע עומד כנגד התורה, וכשם שהתורה גורמת לקרבה מהקב"ה כן ג"ע גורם לריחוק וכעס.

ובאמת יש להוסיף בזה, שבלעם ידע ענין זה מנסיונו, כיון שכבר רצה להזכיר חטא ע"ז בישראל, כמש"כ "וישת אל המדבר פניו", והוא חטא העגל, ולא עלתה בידו, כיון שראה את ישראל שוכנים לשבטיהם, ואין פתחיהם מכוונים, ואמר שראויים אלו שתשרה עליהם שכינה (כמבואר בגמ' בב"ב ס.), וע"כ א"א לגרום להם כליה ע"י חטא ע"ז. והענין שאין פתחיהם מכוונים הוא לכאורה משום מעלת הצניעות והשלום, וע"כ יעץ להחטיא את בני"ז בזימה ולהסיר מהם את השראת השכינה, ושוב ינגפו בחטא ע"ז.

* * *

איתא בשילהי מסכת סוטה מט. "ואלא עלמא אמאי קא מקיים אקדושה דסידרא ואיהא שמיה רבא דאגדתא". וכתב רש"י ד"ה אקדושה דסידרא "וכיון שנוהג בכל יום בתלמידים ובעמי הארץ ויש כאן שתים קדושת השם ותלמוד תורה חביב הוא וכן יהא שמיה רבא מברך שעונין אחר הגדה שהדרשן דורש וכו' ויש כאן תורה וקידוש השם". ויתכן לבאר את החביבות בצירוף התורה וקידוש השם, שבכך העולם מתקיים, שמעלת קידוש השם היא משום מטרת העולם היא לגלות את כבוד ה', ו"כל מה שברא הקב"ה בעולמו לא ברא אלא לכבודו" ומעלת התורה היא שלומד התורה הוא בן חביב לקב"ה, וישנה מעלה מיוחדת למי שמקיים את הדבר שעבורו נברא העולם בשעה שהוא חביב לקונו, ומרובה מידה טובה, וכיון שאהבה מכסה על כל פשעים, על אחת כמה וכמה שתגדיל ותעצים את מעלת המעשים הטובים.

ולכשתימצי לומר, ענין זה הוא ממש ע"ד מה שנתבאר על עומק עצת בלעם בעוון פעור ובנות מואב, ושם היה רצונו של בלעם לגלות את הכעס בשעת סילוק השכינה, וכאן רצונו להרבות את הריצוי בשעת האהבה.

מנחת שמואל / הרב שמואל קליין

כיצד נדע האם אנחנו לא עוברים על איסור להחזיק במחלוקת

וְלֹא יְהִיָּה כְקֶרַח וְכַעֲדָתוֹ (י"ז, ה)

מפסוק זה נלמד האיסור להחזיק במחלוקת, וכדאיתא בסנהדרין קי ע"א דאמר רב **כל המחזיק במחלוקת עובר בלאו שנאמר ולא יהיה כקרח וכעדתו**. אלא שהקושי הוא גדול מאוד, שהרי מעולם לא ראינו באיזה מחלוקת שתהיה, שאחד הצדדים סבור שהוא כמו קורח ובכל אופן הוא ממשיך במחלוקת, הרי כל צד ברור לו שלא רק שהוא לא שייך ללאו שלא לא יהיה כקורח, אלא אף מקיים מצוה להלחם בצד הלא נכון, והוא עושה כמשה רבינו שנלחם בקורח.

וביותר קשה דהנה החתם סופר שואל הרי על המאתים חמישים ראשי סנהדראות שהיו ת"ח וצדיקים מה ראו לחלוק על משה רבינו, וכתב שקורח היה מתעה אותם שיחלקו לשם שמים, כדי שיהיו ראשים ויזכו גם הם להשראת שכינה בזכות הציבור. וא"כ הם שגדולים היו, בכל אופן טעו וסברו שהם נחלקים לשם שמים, איך נדע אנחנו להזהר ולא לעבור חלילה על לאו זה?

ואשר על כן מוטל עלינו לחפש ולברר מה הם סימני המחלוקת שנחשבים כקורח ועדתו כדי שחלילה לא נעבור על לאו זה.

והנה באבות דרבי נתן פרק מו מבואר שהסימן לדעת האם עוברים על האיסור, זה תלוי האם המחלוקת לשם שמים או חלילה שלא לשם שמים. דאיתא שם "**כל מחלוקת שהיא לשם שמים זו מחלוקת שמאי והלל. ושאינה לשם שמים זו מחלוקת קרח וכל עדתו**". ההגדרה של מחלוקת קורח ועדתו שזוה לא היה לשם שמים, והחיסרון של קורח לא היה בזה שחלק על משה, אלא שזוה היה שלא לשם שמים, אבל אם זה היה לשם שמים לא היה בזה חיסרון, ומצינו לרבי מתתיה היצהרי אבות פ"ה משנה טז שכתב על קורח ועדתו "**כי הם טענות נאותות היו אומרים**, שכיון שכל העדה קדושים וקבלו התורה למה יוחד שבט בלתי שבט, ואיש בלתי איש לדורי דורות להיות נבחר לעבודת הש"י. ולו היה בדרך שאלת טעם, היה נאות, אבל ידע הש"י כי לא היה רק בדרך קנאה ונצוח" עיי"ש.

ומאיך מצינו בדברי הר"י מלוניל בסנהדרין שם דברים מבהילים "**כל המחזיק במחלוקת עובר בלאו, כלומר כל המחזיק אף על פי שהדין עמו עובר בלאו**" וכו' וכתב עוד על משה רבינו "ולא רצה להחזיק במחלוקת והלך לקראתם כדי שיחזרו בהם **שאם לא הלך שם היה עובר שהיה מחזיק במחלוקת כמו שהיו קרח ודתן ואבירם עיי"ש שמשו רבינו** .

ומכאן שכל מחלוקת גם בעניני הלכה או פשט בדברי הגמ' וכדו' אפילו אם יש צדק במחלוקת, ואפילו מי שהאמת אתו, אם המחלוקת היא שלא לשם שמים אלא לתאות הניצוח, הרי הוא חלילה בכלל הלאו של לא יהיה כקורח וכעדתו.

אלא שגם בזה הקושי שהרי כל צד סבור שהוא חולק לשם שמים והשני חולק רק כדי לקנטר, ואיך נדע האם המחלוקת לשם שמים.

הסימנים שבהם האדם יוכל לבחון את עצמו האם הוא עובר על האיסור של מחלוקת.

א. התנא באבות פרק ה אומר **כל מחלוקת שהיא לשם שמים סופה להתקיים ושאינה לשם שמים אין סופה להתקיים**, איזו היא מחלוקת שהיא לשם שמים זו מחלוקת הלל ושמאי, ושאינה לשם שמים זו מחלוקת קרח וכל עדתו.

וצריך ביאור מה המעלה של סופה להתקיים וכי יש מעלה שהמחלוקת תתקיים, וכתב הכתב סופר ועוד ששמאי והלל במחלוקתם לא היה בכונתם לסתור אחד דברי חבריו לקנטר ח"ו, אלא כל אחד סבור שהאמת אתו, ולכך הוא מחויב להעמיד את חבריו על האמת, וידע כל אחד שאם יוכיח שהצדק עמו חבריו ודאי יודה על האמת, ואם היה יודע שחברו

לא יקבל דברו לא היה אומר דבריו כלל, וכן בזמן שכל אחד העמיד והביא ראיות וראה שחבירו נשאר איתן בדעת שכנגד הפסיק מיד לדון בזה, שהרי אין יותר מה לשכנע את הצד שכנגד, ומאידך במחלוקת שהיא לא לשם שמים, גם כשיודע שלא יתקבלו דבריו הוא אומר את דעתו ונלחם עם הצד שכנגד, וזה מצינו אצל קורח שידע שלא יצליח דרכו ועם ישראל לא יעזבו את משה וילכו אחר קורח, אלא שרצה לקנטר ולצער את משה.

הנה יש לנו בזה סימן לראות אם האדם נחלק לשם שמים או שרצונו לקנטר, שאם כונתו לשם שמים אין רצונו אלא לעזור לחבירו להגיע אל האמת וברגע שרואה שחבירו נשאר בשלו אינו נחלק עמו, אבל אם נלחם בחבירו גם כשיודע חבירו לא יקבל דברו ולא יהיה שום תועלת בו כי כוח הרי זה אות וסימן שמחלוקת כדי לקנטר ולא לשם שמים. **ב. ידועה השאלה** בדברי התנא שבמחלוקת לשם שמים הזכיר מחלוקת שמאי והלל ואילו במחלוקת של קורח הזכיר קורח ועדתו ולא הזכיר כלל את משה, והשאלה הרי קורח חלק על משה ולא על עדתו. וביאר הכתב סופר שקורח ועדתו נחלקו אחד עם השני וכל אחד דאג לעצמו, אלא שכדי להילחם במשה התאגדו יחד, וכן כתב המלבי"ם.

ולדבריהם יש עוד סימן לדעת האם המחלוקת לשם שמים, שמי שמצרף אליו אחרים שהוא חולק עליהם, כדי לחלוק על האחר, וכדי להלחם בשני הוא מכשיר את מי שהוא נלחם בו קודם, אות וסימן הוא שאינו נחלק לשם שמים, שהרי אם מחלוקתו הייתה לשם שמים איך יתכן שישתמש באחד שאסור להתחבר אליו כדי להלחם בשני, ומכאן שהוא נחלק שלא לשם שמים, וכל מטרתו זה תאות הניצוח.

ג. הגר"א מבאר את דברי המשנה מחלוקת שהיא לשם שמים סופה להתקיים, ושלא לשם שמים אין סופה להתקיים. שמחלוקת שלא לשם שמים המחלוקת מתפשטת לדברים אחרים עד ששוכחים על מה הייתה המחלוקת הראשונה וזה הפירוש אין סופה להתקיים שהמחלוקת הראשונה נשכחת לגמרי, אבל במחלוקת לשם שמים המחלוקת נשארת רק על מה שנחלקו.

וא"כ יש עוד סימן לדעת האם המחלוקת לשם שמים שאם המחלוקת מתגלגלת לענינים אחרים שלא קשורים למחלוקת הראשונה, וכמו שמצינו בקורח אות וסימן שזה מחלוקת שלא לשם שמים.

ד. הגמ' ביבמות דף צו ב מספרת על מעשה בבית הכנסת של טבריא, שנחלקו באיזה דין עד שקרעו ספר תורה מרוב כעס, ושואלת הגמ' וכי יתכן שיקרעו ספר תורה מחמת הכעס, ומתרחץ הגמ' שהספר תורה נקרע בשוגג מחמת הכעס, והיה שם רבי יוסי בן קיסמא, ואמר: תמיה אני אם לא יהיה בית הכנסת זו עבודת כוכבים וכן הוה.

נשאלת השאלה אם הם לא קרעו את הספר תורה אלא זה נקרע מאליו בשוגג, א"כ מדוע הגמ' אומרת שקרעו ומקשה הגמ' קרעו ס"ד ומתרצת שזה נקרע, מתחילה היה להגמ' שתאמר שנקרע הספר תורה. עוד קשה מה הקשר בין המחלוקת שהנחלקו לגבי איזה דין, לקריעת הספר תורה. וביאר הגאון ר' פנחס גולדוסר שליט"א שכל צד במחלוקת סבר שחבירו מורה בתורה שלא כהלכה, ואסור להשאיר בידו את הספר תורה, וכל אחד משך את הספר תורה מחבירו ומתוך כך נקרע הספר תורה, ומצינו כן בערוך שכתב שכל אחד משך את הספר תורה אליו, ולפי"ז כונת הגמ' שאף שזה נקרע בשוגג, אבל הם נידונים כאילו הם קרעו במזיד, שהרי אם ברצונם להציל את התורה, אם כבוד שמים בוער בקרבם א"כ ברגע שהם רואים שהספר תורה עלול להקרע היה להם לעזוב מיד את הספר תורה כדי שלא יקרע, ואם הם המשיכו למשוך ולא נזהרו על קריעת הספר תורה אות וסימן שלא כבוד התורה בוער בליבם אלא תאות הניצוח, וזהו שאמר רבי יוסי בן קיסמא תמיה אני אם הבית הכנסת לא יהיה עבודת כוכבים, והיינו שעובדי כוכבים אינם פורקים סתם עול אדרבה הם מחפשים להתלות בעבודה זרה, אבל הם רוצים שלהם יהיה את הבחירה במי להתלות לפי דעתם ורצונם, וזה ראה רבי יוסי בן קיסמא בעומק דעתו על אף שהם נחלקו בבית המדרש וכל אחד כביכול לחם על האמת וכבוד שמים, אבל אם הם לא חשו על קריעת הס"ת סימן שהם מערבים את תאות הניצוח לכבוד שמים, סופם שהם גם יקבעו לעצמם דרך בעבודה הרוחנית עד תליה בעבודה זרה חלילה.

וא"כ יש עוד סימן לדעת אם מחלוקתו לשם שמים, מי שמחזיק במחלוקת ועל ידי זה בא חלילה לפגיעה בתורה, ללשון הרע בלי תועלת לצער את השני סימן שלא כבוד שמים בוער בקרבם אל תאות הניצוח והוא בכלל קורח ועדתו.

ולסיום: בזה יש לבאר מש"כ במדרש על חכמתה של אשת און בן פלת שהצילה אותו מהמחלוקת, וידועה השאלה מה החכמה הגדולה, הרי היא אמרה לו סברא פשוטה שבכל מקרה און בן פלת יהיה תלמיד ולא רב. ונראה לבאר שהרי ברור שאון בן פלת היה סבור שהוא חולק לשם שמים, וא"כ מה הועילה אשתו של און בדבריה, הרי הוא מוכרח לחלוק כדי להציל את כבוד שמים, אלא שהיא בחכמתה הוכיחה לו שכל כונתו לצורך עצמו

ולא לשם שמים, וכיון שאין לו שום תועלת שוב אין לו על מה לחלוק, וזה החכמה הגדולה להוכיח בשיא המחלוקת שהוא נחלק שלא לשם שמים.

מעדני מלך / הרב מרדכי מלכא, הרב הראשי לעיר אלעד, נשיא וראש מוסדות "אור המלך", מחבר ספרי שו"ת דרך המלך, אמרי מרדכי ועוד

האדם גורם לעצמו מצוקות והפסדים

במדבר פרק טז פסוק א וַיִּקַּח קִרְחַ בְּנֵי־צִהֵר בְּנֵי־קַהֵת בְּנֵי־לֵוִי וְדָתָן וְאַבְיָהֻרָם בְּנֵי אֱלִיָּאָב וְאֹזֶן בְּנֵי־פִלֵּת בְּנֵי רְאוּבֵן: ב וַיִּקְמוּ לְפָנָי מִשָּׁה וְאֲנָשִׁים מִבְּנֵי־יִשְׂרָאֵל הַמְּשִׁיבִים וּמְאֹתִים נְשִׂאֵי עֵדָה קְרָאִי מוֹעֵד אֲנָשֵׁי־שֵׁם: ג וַיִּקְהָלוּ עַל־מִשָּׁה וְעַל־אַהֲרֹן וַיֹּאמְרוּ אֵלֵהֶם רַב־לֵבְכֶם מִי כָל־הָעֵדָה כָּל־שָׁמַע בְּלִמְעַדָּה וּבְתוֹכָם ה' וּמִדּוֹעַ תִּתְּנֵנָּה עַל־קַהֵל ה':

שאלות:

א) כיצד קרח עשה מחלוקת עם משה על נשיאות, הרי היה פיקח וכיצד יתכן שיעשה שמות כזו כאשר ראה שמושה עלה לשמים והוריד את התורה ועל ידו נעשו כל הנסים במצרים וקריעת ים סוף ומה ראה לשמות זו? ב) זאת ועוד כיצד טוען על משה ואהרן מדוע תתנשאו על קהל ה', הרי דוקא על דבר שהקב"ה העיד עליו כי משה ואהרן היו ענוים מכל איש אשר על פני האדמה, וכמ"ש חז"ל במסכת חולין דף פט ע"א אמר רבא ואיתימא ר' יוחנן גדול שנאמר במשה ואהרן יותר ממה שנאמר באברהם. דאילו באברהם כתיב ואנכי עפר ואפר, ואילו במשה ואהרן כתיב ונחנו מה. וא"כ כיצד דוקא בדבר שאין בהם כלל טוענים נגד עדות של הקב"ה מדוע תתנשאו? ג) ועוד יותר קשה דרשו חז"ל ויפול על פניו, לפי שחשדו בו באשת איש, עד אשר נאמר ויקנאו למשה במחנה שקינאו לנשותיהם ממשה, היתכן לחשוד במשה בדבר זה הרי אפילו מאשתו פרש בגלל שהקב"ה מדבר איתו וכיצד יתכן שיכשל באשת איש והקב"ה נגלה אליו, זאת ועוד הרי אפילו מרים ואהרן אשר ערערו על הנהגה זו שפרש מאשתו לקתה בצרעת, וק"ו שאין להעלות על הדעת חשד בנשותיהם, וכיצד בדבר הפוך טוענים נגדו? ד) ועוד כיצד השפיע על מאתיים וחמישים ראשי סנהדראות נגד משה הרי מדובר בדור דעה שגדלותן אין לנו מושג ובכל זאת אנו חושבים שודאי אנחנו לא היינו עושים כדבר הזה? ה) אולם אפשר לשאול הפוך שהז"ל הנציחו הפגם והכתם של מחלוקת קרח ועדתו והענישה הקשה שלא להשאיר זכר מקרח ועדתו, ולכאורה יש מקום ללמד זכות על המחלוקת שהרי כל המטרה והרעיון של קרח לעשות עבודה במשכן יותר ולשרת את הקב"ה, בשביל להיות מחובר יותר לקדושה וטהרה, עד כדי כך שהסכימו להקטיר קטורת ולראות ולבחון את מי הקב"ה יבחר בו להיות כה"ג? ו) ועוד מה המסר בשם הפרשה קרח?

מקור המועקות:

כאשר נתבונן כל זוג שבונה בית עומדים לפניו אתגרים כיצד לבסס את עצמם בכל תחומי החיים כל זוג לפי מצבו הכלכלי ולהתמודד עם סערת החיים, אחד היסודות לבנות חיים מאושרים ומוצלחים זה עבודה על מידת הקנאה אשר מכלה כל חלקה טובה והיא מקור כל המועקות בחיי הנישואין, כאשר רבים טועים וכל ימיהם מקנאים ומתחרים עם אחרים בכל תחומי החיים, הדבר גורם לשעבוד ולמרמור כל החיים שתמיד כואב מדוע לשני יש ולי חסר, ואף מדוע אני לא יותר טוב מהשני, ומוכן לשעבד עצמו העיקר להתאמץ להתחרות עם המעמד של אחרים, הן מצד האשה והן מצד הבעל, וחז"ל מלמדים אותנו שמידת הקנאה מכלה כל חלקה טובה וכל ימיו מכאובים וגם אינו משיג את רצונו ואף מאבד מה שיש שלו כאשר נבאר.

מעשה זוועה עד כמה הקנאה מעבירה האדם על דעתו:

נפתח בסיפור זוועה לפני מאה שנה בקירוב, והביאו המחבר בעצמו בהקדמת ספרו באר יצחק על מס' גיטין, ומראה מה כח הקנאה, ומה היה יכול להיווצר ממידה זו, הגאון הגדול רבי אברהם יצחק גליק שהיה מגדולי פוסקי הדור, מספר איך בזמן היותו ילד, אביו היה יהודי תמים וירא שמים מופלג, ושלאחר ללמוד אצל מלמד מסויים, ושם היו כמה וכמה ילדים. ביניהם שלשה ילדים של רב מופלג, ואותו רב רצה שבניו יגדלו בתורה ממש, ולכן לאחד קרא על שם השל"ה הקדוש, ולאחד קרא על שם הקצות החושן ועוד. אותו רב ראה במשך הזמן שבניו חלשים, ואילו אותו ילד אברהם יצחק עושה חיל בלימודים, ומרוב קנאה הלך ללמוד ושיכנע אותו שיאמר לאבי הילד, שהילד חלש ולא מסוגל ללמוד גמרא, וכדי שישאר יהודי ילמד עמו רק חומש ומשניות וקצת הלכה. אותו מלמד

בישר הבשורה רעה לאבי הילד, ואביו פריך בבכי, ואמר חשבתי שבני יצא מורה הוראה, אך מה אעשה, אם כך נגזרה הגזירה אקבל אותה, ומאותו יום למד עמו המלמד רק חומש ומשניות, וכשהגיע זמן לימוד הגמ' היה שולח אותו בחוץ להסתובב באין מפריע. לימים נחלה המלמד, ובא מלמד אחר במקומו, וראה איך הילד אברהם יצחק יוצא בחוץ בזמן לימוד הגמרא, ושאל את הילדים למה הילד מסתובב בחוץ, אמרו לו ילד זה הוא מסכן וחלש כשרונות, ורק מחזיקים אותו קצת במשניות וחומש, ניסה המלמד ללמוד עם הילד קצת גמרא, וראה שהוא גאון ממש, והלך לאבי הילד וסיפר לו ראה בנך גאון ולמה דוחים אותו בידיים, סיפר לו האב בגלל המלמד, הלך המלמד השני למלמד הראשון, ולאחר חקירה ודרישה נודע לו הדברים, ומאז שלחו את הילד ללמוד במקום אחר והצליח מאד בלימודיו עד שיצא הגאון המופלג רבי אברהם יצחק גליק בעל שו"ת יד יצחק. עד כמה כח קנאה עלולה להרוס כל חלקה טובה, גם אצל אנשים גדולים.

התורה מלמדת שהמניע למחלוקת היא הקנאה:

ובזה נבוא לביאור מעשיו של קרח ועדתו, מכל קושיות הנ"ל ועוד שאלות למעמיק, התורה מלמדת אותנו את עומק ופנימיות רצון קרח ועדתו שעיקר המסתתר אחרי דבריו קנאה מהכבוד, והקנאה זו אחת המידות שמוציאות את האדם מהעולם, כיון כשיש קנאה הדבר נובע מתוך כפירה מסויימת שחושב שהוא קובע דרגתו ומעמדו החברתי ואפילו הרוחני, אולם המאמין יודע כי כל אדם לפי שורש נשמתו ותיקונו הקב"ה מסובב תפקידו בעולם ואין תועלת ועניין בתפקיד אחר, ואם בכל זאת רודף אחרי דבר אחר הדבר נובע מקנאת כבוד וכשיש קנאה כזו נהפך להיות לו נגיעה המסנוורת את שכלו של האדם, וכמ"ש השוחד יעוור עיני חכמים, שאין עיני השכל יכולים לראות אמת והכל נראה הפוך מהאמת, וזה רמזו חז"ל וקרח שפיקח היה מה ראה לשמות זו, והשיבו עינו הטעות, עינו היינו עין השכל, שמתוך נגיעה אינו מסוגל לראות האמת והכל רואה הפוך עד שחושד במשה בדיוק בדבר ההפוך כיון שכח הנגיעה רואה כל דבר כרצונו ורואה את משה רבנו מתנשא ומתגאה, וכן חושד בו בעריות מפליא לעשות, והן הם דברי דתן ואבירם שהשיבו העיני האנשים תנקר היינו עיני השכל השחד. **וכן כתב רבינו בחיי במדבר פרק טז** וז"ל והסבה לקרח במחלוקת הזו שני דברים, האחת שהתלבש במדת הקנאה, והיא מדה רעה ומכה שאין לה רפואה, והשנית שמעה בשלשלת העתידה לצאת ממנו, מדת הקנאה הוא שידוע כי כאשר יקנא האדם במי שהשיג עושר ונכסים יוסיף דאגה על דאגה עד שישגי כמוהו, ואם השיג יגיע מזה אל אהבת הכבוד ובקשת מיני הממשלה בקניני העוה"ז, ומאהבת הכבוד יעלה אל השררה, ומהשררה יגיע מזה לעבוד ע"ז, ואם לא השיג יהיו כל ימיו מכאובים והיי צער יחיה וסוף שימית את עצמו או את חברו.

קשה כשאל קנאה:

מידת הקנאה היא כל כך חזקה שכמעט אי אפשר להתגבר עליה אם נתפס בה ואפילו במקצת, ומקרא מלא הוא (שה"ש ה- ו) "קשה כשאל קנאה", **ומבואר במדרש (ילקוט"ש תתקמ"א)** "מיד השכים משה והלך לביתו של יהושע וכו', ונכנסו לאהל מועד, ירד עמוד הענן והפסיק ביניהן, משנסתלק עמוד הענן, אמר משה ליהושע, מה אמר לך הדיבור, אמר לו, כשהיה הדבור נגלה עליך יודע הייתי מה היה מדבר עמך. אותה שעה התחיל משה צווח ואמר, מאה מיתות ולא קנאה אחת" ע"כ. ביאור דברי המדרש, שהקנאה גורמת לייסורים גדולים, כי כשאדם לא משיג את מה שהוא רוצה יש לו ייסורים מופלגים, ומשה ע"ה היה צווח שכדאי ייסורים של מאה מיתות ולא את ייסורי הקנאה. כי הקנאה עצמה כה נוראה היא שהרי מוציאה היא את האדם מן העולם, ועל כן כדאי מאה מיתות ולא קנאה. **כתב בספר שערי קדושה" לרבי חיים ויטאל זצ"ל [ח"ב ש"ד], הקנאה, היא גרמא לבא לידי שנאה, וגם היא יותר קשה כי מורד על הקדוש ברוך הוא למה השפיע טובה לחבירו יותר ממנו, ואמרו ז"ל (אבות פ"ד כ"א) הקנאה והתאוה והכבוד מוציאים את האדם מן העולם, צא ולמד כי כל הראשונים לא נענשו אלא בשביל הקנאה, כי הנה קין המדבר פה אל פה עם השם יתברך נטרד מן העולם הוא זורעיותו על שקנא לתאומתו של הבל ועל ידי כן עבר כל אותם העבירות, ועשרת השבטים לא גלו למצרים אלא בעון ויקנאו בו אחיו וסוף סוף נענשו בעשרה הרוגי מלכות, וירבעם שכל חכמי דורו לפניו כעשבי השדה נטרד מן העולם בקנאתו ממלכי בית דוד, גם שאול בחיר השם כבן שנה שלא טעם טעם המא ולא היה במלכותו שום דופי כמו שאמרו ז"ל (יומא דף כ"ב ע"ב), נטרד ממלכותו ונהרג הוא ושלשת בניו ונהרגו נוב עיר הכהנים וגלו ישראל ביד פלשתים ונחרב משכן שילה, והכל על שקינא לדוד בענין גולית סרה מעליו רוח הקדש ונחה עליו רוח עושים: וכו' ולכן ראוי לאדם להיות שמח בחלקו אף אם מעט הוא, כי לא טוב הוא מהלל הזקן ורבי חנינא בן דוסא ורבי יהודה בר אלעאי ורבי אלעזר בן פדת וזולתם:**

משל החומד והקנאי:

וכתב במגן אבות לרשב"ץ אבות פ"ד כא: וז"ל בא"ד ומשלו בספר מבחר הפנינים על הקנאה ועל החומדה, משל יפה. כי הקנאי והחומד, פגע השטן בהם ואמר, אחד מהם ישאל דבר אחד וינתן לו, ולחברו כפלים. הקנאי לא רצה לשאול תחילה, שהיה מתקנא לחברו שמא ינתן לו כפלים. והחומד, היה מתאוה לשתייהן. דחק החומד את הקנאי

לשאול תחילה, ושאל שינקרו לו עין אחת ולחומד שתיים ע"כ. ללמדנו עד כמה הקנאה מסנוורת את שכלו של האדם שהוא מוכן לסבול שיעקרו לו עין אחת ובלבד שיעקרו לחברו את שני העינים שלא יראה אצל חברו מצב יותר טוב.

מעשה עם בניו של שמעון הצדיק מה כוחה של קנאה:

אמרו חז"ל: במסכת מנחות דף קט ע"ב מספרת בשעת פטירתו של שמעון הצדיק ביקש למנות תחתיו לכהן גדול את בנו הקטן חוניו שהיה יותר חכם מבנו הגדול שמעי, אולם הבן הקטן לא הסכים לשמש לפני אחיו הגדול ולכן יותר וכיבד את אחיו הגדול, ומאחר שהגדול לא היה בקי בסדר העבודה אמר לו אחיו הקטן שהוא ילמד אותו, ומספרת הגמרא שלאחר שויתר על המעמד התחרט וקינה באחיו הגדול ולזאת יום מעשה נורא והטעה אותו ואמר לו ללבוש בגד וחגורה של אשתו, ואחר כך לך לכהנים ואמר להם בואו תראו כיצד מתלבש בזמן העבודה בגלל שהתחייב לאשתו שאם יהיה כהן גדול ילבש את הבגד שלה, ואכן ראו הדבר רצו להורגו, אך בהיות ועשה הדבר בתום לב אמר להם שהוא לא יודע אבל כך הנחה אותו אחיו לעשות, הבינו שזו יוזמה שפלה בכדי להרוג את אחירו ולכן רדפו אחירו וברח לאלכסנדריה במצרים ושם בנה את בית חוניו להקריב קורבנות מרוב קנאה, ואם אדם שויתר מרצונו על המעמד מתוך מידת הקנאה מתנהג כך ויוזם להרוג את אחיו קל וחומר כאשר נעשה שלא ברצון. ואמר על כך רבי יהושע בן פרחיה שהיה נשיא: בתחילה קודם שנתמנית כל האומר לי "עלה לגדולה!" אני כופתו ונותנו לפני הארי. עתה משכבר עליתי לגדולה, כל האומר לי לירד ממנה, אני מטיל עליו קומקום של חמין – שהרי שאול המלך ברח ממנה [מן הגדולה, שלא רצה להיות מלך], וכשעלה לגדולה ונתמנה למלך, ביקש להרוג את דוד שבא ליטול ממנו את המלוכה.

דברי התנא באבות על הקנאה:

ותנן במסכת אבות פרק ד משנה כא: רבי אליעזר הקפרי אמר: הקנאה, והתאוה, והכבוד מוציאים את האדם מן העולם. התנא מלמדנו ששלושה מידות רעות אלו גורמים לאדם שלא רק שאינו משיג את שאיפתו אלא מפסיד גם מה שיש לו ואינו נהנה מכלום, ולכן חובת האדם ליהנות ממה שיש לו ולהסתכל על חצי כוס המלאה ולא תמיד לחשוב על חצי כוס החסרה, כי כבר חז"ל לימדונו שאין אדם מת וחצי תאוותו בידו, כך שאף פעם לא יוכל למלא כל תאוותו ורצונו.

דברי הפלא יועץ:

לזאת על האדם להאמין באמונה שלימה בדברי בן עזאי (יומא לח): בשמוך יקראוך, ובמקומך יושבוך, ומשלך יתנו לך, ואין אדם נוגע במוכן לחבירו, ואין מלכות נוגעת בחברתה אפילו כמלוא נימא. ומי שיש בו מידה רעה זו, כל ימיו מכאובים, ואוכל לחם העצבים, ואין לו רעים אהובים, ומרבה ריבות, והוא שמה לאיד, ורוצה בתקלת חבירו, ושיכשלו חבריו בדבר הלכה, ושיקצרו בעבודת ה' יתברך, ושיהיה להם מיעוט הערך וקוצר ההשגה, וכהנה רעות רבות ועבירות שנגררות מן הקנאה (פלא יועץ).

המקנה ומבקש מה שאינו שלו מאבד הכל:

זאת ועוד לימדו חז"ל מלבד שאינו משיג את מבוקשו אלא אף מפסיד את מה שיש לו, כמבואר במסכת סוטה דף ט ע"א תנו רבנן פוטה נתנה עיניה במי שאינו ראוי לה, מה שביקשה לא ניתן לה, ומה שבידה נטלוהו ממנה שכל הזותן עיניו במה שאינו שלו, מה שמבקש אין נותנין לו, ומה שבידו נוטלין הימנו. ולכן קרח לא השיג את מבוקשו וגם הפסיד כל מה שהיה לו, ולכן השם של הפרשה קרח המרמוז שכל ההולך בדרכי קרח נהיה קרח מהכל.

קנאת הנחש:

[ובדף ט ע"ב] וכן מצינו בנחש הקדמוני, שנתן עיניו במה שאינו ראוי לו, מה שביקש לא נתנו לו, ומה שבידו נטלוהו ממנו אמר הקב"ה אני אמרתי יהא מלך על כל בהמה וחיה, ועכשיו [בראשית ג] ארור הוא מכל הבהמה ומכל חית השדה אני אמרתי יהלך בקומה זקופה, עכשיו על גחוני ילך אני אמרתי יהא מאכלו מאכל אדם, עכשיו עפר יאכל הוא אמר אהרוג את אדם ואשא את חוה, עכשיו איבה אשית בינך ובין האשה ובין זרעך ובין זרעה. וכן מצינו בקין, וקרח, ובלעם, ודואג, ואחיתופל, וגחזי, ואבשלום, ואדוניהו, ועזריהו, והמן, שנתנו עיניהם במה שאינו ראוי להם, מה שביקשו לא ניתן להם, ומה שבידם נטלוהו מהם.

קנאת קין:

ופרש"י במסכת סוטה דף ט ע"ב קין נתן עיניו בתאומה יתירה שנולדה עם הבל ששתי תאומות נולדו עמו והיינו דכתיב (בראשית ד) את אחיו את הבל שני אתים שני ריבויים.

קנאת בלעם, והגמל:

ופרש"י במסכת סוטה דף ט ע"ב בלעם נתן עיניו בממונו של בלק לקלל את ישראל ונהרג במדין שהלך ליטול שכר עשרים וארבעה אלף שנפלו מישראל בעצתו. וכן מבואר במסכת סנהדרין דף קו ע"א [במדבר ל"א] ואת

מלכי מדין הרגו על חלליהם וגו' ואת בלעם בן בעור הרגו בחרב. בלעם מאי בעי התם? אמר רבי יוחנן שהלך ליטול שכר עשרים וארבעה אלף [שהפיל מישראל]. אמר מר זוטרא בר טוביה אמר רב היינו דאמרי אינשי גמלא אזלא למיבעי קרני, אודני דהוו ליה גזיזן מיניה.

דואג הלשין על מחבוא דוד:

ומצינו שדואג היה שונא לדוד כדכתיב שמואל א פרק כב (ט) ויען דאג האדמי והוא נצב על עבדי שאול ויאמר ראיתי את בן ישי בא נכה אל אחימלך בן אחטוב (י) וישאל לו ביקוק וצידה נתן לו ואת חרב גלית הפלשתי נתן לו ובגלל דואג הרג שאול את נוב עיר הכוהנים והכל מרוב קנאתו בדוד.

קנאת אחיתופל וגחזי:

ופרשי במסכת סוטה דף ט ע"ב ואחיתופל נתן עיניו במלוכה כדאמר בחלק (דף קא) ראה איש יוצא מאמתו וכסבור שעתיד למלוך ומה שבידו נטלו הימנו לא יחצו ימיהם. כן מבואר במסכת סנהדרין דף קא ע"ב אחיתופל ראה צרעת שזרחה לו על אמתו, הוא סבר איהו מלך, ולא היא בת שבק בתו הוא דנפקא מינה שלמה. וכן גחזי נתן עיניו בממונו של נעמן ונצטרע.

קנאת אבשלום:

מבואר במסכת אבות דרבי נתן נוסחא ב פרק מה: אבשלום חשב בלבו ואמר אני אהרוג את אבי ואירש את המלכות שנאמר ויגנב אבשלום את לב אנשי ישראל (שמואל ב' ט"ו ו') ומנין שגלה המקום מחשבתו לכל באי עולם שנאמר ויאמר אבשלום מי ישימני שופט בארץ (שם שם ד') ואחריתו הייתה מרה שמת ונתלה בשעריו.

קנאת אדניהו:

מסופר במלכים א פרק א (ה) ואדניהו בן חגית מתנשא לאמר אני אמלך ויעש לו רכב ופרשים וקמשים איש רצים לפניו (מג) ויען יונתן ויאמר לאדניהו אכל אדנינו המלך דוד המלך את שלמה ובסופו הורידו אותו מהמלכות.

מעשה עוזיהו המלך:

מסופר בדברי הימים ב פרק כו (טז) וכתקתו גבה לבו עד להשחית וימעל ביקוק אלהיו ויבא אל היכל יקוק להקטיר על מזבח הקטרת (יז) ויבא אחרי עזריהו הכהן ועמו כהנים ליקוק שמונים בני חיל (יח) ויעמדו על עזיהו המלך ויאמרו לו לא לך עזיהו להקטיר ליקוק פי כהנים בני אהרן המקדשים להקטיר צא מן המקדש פי מעלת ולא לך לכבוד מיקוק אלהים (יט) ויזעף עזיהו ובידו מקטרת להקטיר ובזעפו עם הכהנים והצרעת זרחה במצחו לפני הכהנים בבית יקוק מעל למזבח הקטרת (כ) ויפן אליו עזריהו כהן הראש וכל הכהנים והנה הוא מצרע במצחו ויכהלוהו משם וגם הוא נדהף לצאת פי נגעו יקוק (כא) ויחי עזיהו המלך מצרע עד יום מותו וישב בית החפשות והחפשות מצרע פי נגזר מבית יקוק ויותם בנו על בית המלך שופט את עם הארץ נמצא שבגלל שרצה להקטיר קטורת השייכת לכהנים נענש לכל ימיו להיות מצורע עד מותו.

קנאת המן:

כמסופר במגילת אסתר פרק ג (א) אחר הדברים האלה גדל המלך אחשורוש את המן בן המדתא האגגי וינשאחו וישם את כסאו מעל כל השרים אשר אתו (ה) וירא המן כי אין מרדכי פרע ומשתתחה לו וימלא המן חמה וגו'. פרק ה (יג) וכליזה איננו שזה לי בכליעת אשר אני ראה את מרדכי היהודי יושב בשער המלך: וסופו מבואר בפרק ז (י) ויתלו את המן על העץ אשר הכין למרדכי ותמות המלך שכתה הרי חשב להרוג את מרדכי ולא הסתפק בגדולה שקיבל מעל כל השרים, וסופו שאיבד הכל בגלל דבר זה.

קנאת הירח:

כמו כן מצינו בירח כתוב בראשית פרק א (טז) ויעש אלהים את שני המארות הגדלים את המאור הגדל לממשלת היום ואת המאור הקטן לממשלת הלילה ואת הכוכבים: ומבואר במסכת חולין דף ס ע"ב רבי שמעון בן פזי רמי, כתיב [בראשית א'] ויעש אלהים את שני המאורות הגדולים וכתיב את המאור הגדול ואת המאור הקטן אמרה ירח לפני הקדוש ברוך הוא רבש"ע, אפשר לשני מלכים שישתמשו בכתר אחד? אמר לה לכי ומעטי את עצמך אמרה לפני רבש"ע, הואיל ואמרתי לפניך דבר הגון, אמעיט את עצמי? אמר לה לכי ומשול ביום ובלילה, אמרה ליה מאי רבותיה, דשרגא במיהרא מאי אהני? אמר לה זיל, לימנו בך ישראל ימים ושנים, אמרה ליה יומא נמי, אי אפשר דלא מנו ביה תקופותא, דכתיב [בראשית א'] והיו לאותות ולמועדים ולימים ושנים, זיל, ליקרו צדיקי בשמיד [עמוס ז'] יעקב הקטן שמואל הקטן [שמואל א' י"ז] דוד הקטן. הוייה דלא קא מיתבא דעתה, אמר הקדוש ברוך הוא הביאו כפרה עלי שמיעמתי את הירח והיינו דאמר ר"ש בן לקיש מה נשתנה שעיר של ראש חדש שנאמר בו [במדבר כ"ח] לה, אמר הקדוש ברוך הוא שעיר זה יהא כפרה על שמיעמתי את הירח.

מוסר השכל:

עלה בידנו להבין ולהשכיל עד כמה כל זוג שבונה את ביתו ורוצה להיות חיים מאושרים ומוצלחים לבער ולעקור מהבית את מידת הקנאה אשר מכלה כל חלקה טוב וכל ימיו רק מכאובים עד שאמר משה רבנו קשה קנאה אחת יותר ממאה מיתות זאת ועוד לא רק שאינו משיג את מבוקשתו אלא אף מאבד את אשר יש לו כך שיוורש תרתי גיהנם בעוה"ז ובעוה"ב וחייהם אינם חיים, לזאת כל אחד צריך להתחזק באמונה כדברי התנא שאין אף אחד יכול לנגוע במה שמגיע לו והכל מאיתו יתברך ולשמוח עם מה שהשם נתן ותמיד להסתכל על חצי כוס המלאה ולא על מה שחסר ורק כך יזכו לחיים של אושר ושמחה עם ברכה והצלחה אמן.

בברכת התורה

הצב"י מרדכי מלכא עיה"ק אלעד

מפרדס הכהונה / הרב גמליאל הכהן רבינוביץ, מחבר סדרת 'גם אני אודך'

כהן הפודה בכור פעם ראשונה אם יברך שהחיינו

בפרשתנו פרשת קרח (במדבר י"ח, ט"ז) כתוב: ופרויו מבן חודש תפדה בערכך כסף חמשת שקלים בשקל הקודש עשרים גרה הוא.

הסתפקתי, כהן שמקבל חמישה סלעים לפדיון הבן בפעם הראשונה, האם מברך שהחיינו אם לאו, ואגב יש לעיין במוהל שפעם ראשונה מל, אם יברך שהחיינו.

והגאון רבי מתתיהו גבאי שליט"א, מח"ס "בית מתתיהו", וש"א"ס, כתב לי תשובה נפלאה באריכות, וז"ל:

א'

בפסחים קכ"א ע"ב רבי שמלאי איקלע לפדה"ב בעו מיניה פשיטא על פדה"ב אקב"ו על פדה"ב אבי הבן מברך, ברוך שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה כהן מברך דקמטי הנאה לידיה או אבי הבן מברך דקעביד מצוה, לא הוה בידיה אתא שאיל ביה מדרשא אמרו ליה אבי הבן מברך שתיים. הרי מסקנת הש"ס דאבי הבן מברך שהחיינו ולא הכהן. וא"כ דאבי הבן הוא עושה המצוה ומש"ה מברך, וכ"פ השו"ע יו"ד ס' ש"ה ס"י שאבי הבן מברך אקב"ו על הפדיון וחוזר ומברך שהחיינו, הרי שאבי הבן מברך שהחיינו ולא הכהן, וא"כ אין לכהן לברך שהחיינו בקבלת מעות הפדיון.

אולם בשו"ת הרשב"א ח"א ס' של"ח מ"ט לא יברכו שניהם אבי הבן דקעביד מצוה והכהן דקמטי הנאה לידיה, וכן הקשה הרש"ש שם מ"ט למסקנא לא נימא דיברכו שניהם, וכתב הרש"ש דבאמת פשיטא להו דשניהם צריכים לברך ומיבע"ל מי עדיף לברך ויוציא השני יד"ח, ומסיק דאבי הבן מברך שהחיינו. וא"כ נפיק לביאור הרש"ש דאבי הבן יברך שהחיינו, ויוציא את הכהן בברכת שהחיינו דאליבא דאמת שניהם צריכים לברך ומיבע"ל מי עדיף לברך ולמסקנא עדיף שאבי הבן יברך דקעביד מצוה, אולם יכוון להוציא את הכהן בברכת שהחיינו שנתחייב בה משום דקמטי הנאה לידיה, א"כ צריך האב לכוון להוציא יד"ח שהחיינו את הכהן, וכ"כ בשו"ת חת"ס יו"ד ס' רצ"ד רצ"ט ובשו"ת כת"ס יו"ד ס' קמ"ז ובחי' כת"ס פסחים קכ"א שם, ובשו"ת מחנה חיים תליתאי אהע"ז ס' ע"ה. והחת"ס שם כתב היכא שאין האב מברך שהחיינו כספק נפל יברך הכהן. וכן ביאר בספק הגמ' שם כהרש"ש בס' העמק שאלה שאילתא קע"א דמיבע"ל מי מברך ויוציא השני, הרי שגם הכהן שייך בברכת שהחיינו. אמנם בתשו' אבני צדק יו"ד ס' קכ"ו ובשו"ת פאת שדך ח"א יו"ד ס' קל"ג ובשו"ת שאילת יעקב ס' כ"ז או"ב כתבו להוכיח שא"צ לכוון להוציא הכהן, ממש"כ הרמ"א יו"ד ס' ש"ה ס' י"ב מת הבן לאחר שלושים חייב לפדותו ולברך על הפדיון אבל לא יברך שהחיינו. ואם נימא שהאב צריך לכוון להוציא הכהן בברכת שהחיינו הכא שאין האב

מברך שהחיינו היה צריך הכהן לברך שהחיינו במקום האב, וע"כ דאין הכהן מברך וא"צ גם לכוון להוציאו עי"ש דלא נוהגין כן לכוון להוציא הכהן שלא ראינו עושין כן, ועמש"כ להוכיח בס' אות ברית ס' ש"ה ס"ק כ"ו מדברי הרשב"א הנ"ל דא"צ לכוון להוציא הכהן, ובשו"ת אדרת תפארת ח"ד ס' נ"א בתשו' למע"כ מסיק אף שאבי הבן אין מברך שהחיינו אין הכהן מברך שהחיינו, וכן בשו"ת דברי אור ח"ג ס' נ"ה בתשו' למע"כ דהמנהג שאין הכהן מכוון לצאת בברכת שהחיינו דאב עי"ש, אולם בשו"ת קנה בושם ח"ד יו"ד ס' צ"א דלהחת"ס יכוון להוציא הכהן עי"ש בתשו' למע"כ, וכ"כ בשו"ת הר צבי ח"א או"ח ס' קי"ז, ובס' אורחות הבית להגר"מ שטרנבוך פי"ט ס"ז עי"ש. ועמש"כ בס' ללקוט שושנים ח"ו שורש ה' בתשו' למע"כ, ומש"כ בשו"ת שבט הלוי ח"א ס' רמ"ח או"ד אם דברי החת"ס להלכה, ובשו"ת באר שרים ח"ו ס' כ"א מש"כ.

וראיתי בשו"ת שמש ומגן ח"ד יו"ד ס"כ, שנשאל בזה ממע"כ אם כהן שמקבל פדה"ב פעם ראשונה אם חייב לברך שהחיינו, וכתב, דבר זה לא נשמע שהכהן יברך שהוא לא עושה שום מצוה שהתורה חייבה את אבי הבן לתת לכהן ה' סלעים ואיזה מצוה הוא עשה, האם התורה ציוותה לכהן לפדות הלא הציווי הוא על האב שפודה בנו אבל הכהן אינו עושה שום מצוה בזה, ובכל דיני פדה"ב לא נזכר ד"ז שהכהן יברך שהחיינו עכ"ל, וכע"ז כתב למע"כ בשו"ת מעשה ניסים ח"ד ס' קכ"ד ע"פ מסקנת הש"ס בפסחים שאבי הבן מברך שהחיינו ושכ"פ השו"ע הנ"ל ע"כ החיוב לאב ולא לכהן הפודה עי"ש. אולם אישתמיט ליה להשמש ומגן דברי הפוסקים שכתבו שאבי הבן צריך לכוון להוציא הכהן בברכת שהחיינו, ושכ"כ החת"ס ועוד. ואף למסקנא דמסיק הש"ס דעדיף אבי הבן לברך, מ"מ כתבו הרש"ש והעמק שאלה ועוד דמיבע"ל אם אבי הבן יברך ויוציא הכהן, או הכהן יברך ויוציא אבי הבן, ולמסקנא שאבי הבן מברך יוציא בשהחיינו להכהן, וכ"כ בשו"ת באר שמואל ס' ע"ב ובשו"ת כת"ס יו"ד סו"ס קמ"ח וכן בשו"ת טוב טעם ודעת תליתאי ח"ב ס' קכ"ד. וכן ראיתי שמסיק בשו"ת דברות אליהו ח"ו ס' מ' בתשו' למע"כ בזה ע"פ הכת"ס והרש"ש הנ"ל דאבי הבן יכוון להוציא בשהחיינו להכהן וכן מסיק בשו"ת הרי יהודה ח"א יו"ד ס' י"ט עי"ש בארוכה. וכ"כ בשו"ת שלמי יוסף סו"ס כ"ג בתשו' למע"כ דראוי לכהן לבקש מאבי הבן להוציאו עי"ש, ומש"כ בשו"ת באר שרים ח"ו ס' כ"א בתשו' למע"כ ובשו"ת יד נתן ח"ג ס' ט"ז בתשו' למע"כ.

וכיו"ב יש להעיר עמש"כ בשו"ת משפטי הלוי ח"ד ס' כ"ח בתשו' למע"כ דעיקר מצות פדה"ב היא מצות האב ולא מצוה של הכהן וכמבו' בגמ' קידושין כ"ט ע"א האב חייב בפדיונו ולהכי ברכת המצוה היא לאב ולא לכהן וכמבו' בשו"ע הנ"ל, וא"כ אין לכהן לברך שהחיינו כיון שאין הוא מקיים המצוה אלא רק אמצעי עבור האב לקיום המצוה, ולהנ"ל דכתב החת"ס כשאין האב מברך יברך הכהן, הרי שהכהן שייך במצות פדה"ב ושפיר י"ל שיברך. ומה שהוכיח המשפטי הלוי שם, ממש"כ בהגהות רעק"א יו"ד ס' ש"ה שכהן קטן יכול לקבל הפדיון אע"פ שקטן פטור מהמצוות, ואם נימא שיש מצוה לכהן בקבלת פדה"ב היה צריך דווקא כהן גדול שהוא בר חיובא במצוות עי"ש, אולם יש לדחות עפמש"כ בשו"ת מהר"ם שיק או"ח ס' רס"ט דלקטן איכא קיום מצוה מה"ת כאינו מצווה ועושה וכשאשה במ"ע שהז"ג והארכנו להוכיח כן בבית מתתיהו ח"א ס' י"א אות י"ז עי"ש. א"כ י"ל דסגי בכהן קטן לקבלת פדיון הבן, דא"צ להוציא אחרים יד"ח, וסגי קיום המצוה מה"ת בקטן לחיוב פדה"ב דאב, ואין מוכח כלל דאין מצוה לכהן בקבלת פדה"ב דשפיר י"ל כל שיש קיום מצוה מה"ת לקטן, סגי בהכי לקבל מעות פדה"ב, וא"כ אין מוכח מזה שאין לכהן מצוה ובפרט לסוברים שיש לכוון להוציא הכהן, ושו"מ בשו"ת אדרת תפארת ח"ה עמ'.

של"ט משה"ק ע"ד השמש ומגן עי"ש ומש"כ בס' גם אני אודך תשו' בעל אבני ישפה זצ"ל ס' קנ"ה, ועי' בקובץ המאור תשרי חשוון תשע"ז עמ' פ"ג מש"כ הג"ר ישראל טאפלין אם יש מ"ע לכהן בפדה"ב עי"ש.

ב'

והנה הצל"ח בפסחים קכ"א שם, כתב דמשום הנאת מעות הפדיון ליכא ס"ד דכהן יברך ע"ז שהחיינו דלא מצינו שמקבל מתנה מחבירו יברך ול"ש שהחיינו רק בכלים חדשים וכמבו' בברכות נ"ט ע"ב בקונה כלים חדשים דמברך, אולם בקבלת מעות לא מצינו שמברך, ועיקר הספק דכהן מברך, משום שמסייע במצוה, והיינו כיון שא"א לאב ללא הכהן, והוא מסייע בידו במצוה הוא בכלל המצוה לברך ע"ז שהחיינו ובצירוף דמטי הנאה מיבע"ל מי יברך, וכ"כ בשו"ת דברי יציב יו"ד ס' ר"ג עפמש"כ החרדים שגם ישראל השומעים בר"כ הם בכלל הברכה, א"כ ה"ה יש מצוה לכהן המסייע לאב בפדה"ב, וכ"כ בחי' כת"ס פסחים קכ"א שם, ובהערות התעוררות תשובה ע"ד הכת"ס הנדמ"ח שם דימה לבר"כ עי"ש, ומש"כ בזה בבית מתתיהו ח"ב ס' כ"ד אות ב' בארוכה. ועיקר הדבר שבפדה"ב הכהן מקיים מצוה כתבו כן בשו"ת פאת שדך יו"ד ס' קל"ג עי"ש ובס' שערי אושר ח"א ס' ס', ועמש"כ בשו"ת אפרקסתא דעניא ח"ג יו"ד ס' ר"ח ובתשו' בית אב חמישאי ס' שי"ט ובשו"ת אדני נחושת ח"א ס' ל"ח וכן בשו"ת חת"ס יו"ד ס' רצ"ב, אולם בשו"ת דברי מרדכי ס"נ אות ט"ז הק' ע"ד מלשון הגמ' דאב מברך דקעביד מצוה משמע דלא הכהן, ועי' בשו"ת מהר"ם שיק יו"ד ס' ש"ו מלשון הטור ס' ש"ה שרק האב ולא הכהן.

ובביאור הדברים י"ל עפמש"כ הרמב"ם בסה"מ מ"ע פ' דגדר פדה"ב דהבן של הכהן והאב קונה ממנו את בנו, וכ"כ להדיא בס' שפת אמת בכורות ט' ע"א, וכן נראה בתרומת הדשן ס' רס"ט דמה"ט אין לעשות פדה"ב בשבת, וזהו שהגאונים תיקנו לומר במאי בעית טפי לכהן, כיון שהבן שייך לו מה ירצה הבן או המעות, וא"כ י"ל עפ"ז דהכהן מקנה הבן לאב ושפיר מיבע"ל בגמ' מי מברך שהחיינו כיון שגם הכהן חשיב כמקנה בעצם הפדיון י"ל שיברך שהחיינו שהוא כחלק ממצות הפדיון. ומצאתי שכן ביאר מרן הגרי"ש כהנמן זצ"ל והו"ד בס' עטרת צבי זרעים ס' ל' וכן בס' אהל מרדכי עמ' קע"א ועמש"כ בזה בבית מתתיהו ח"א ס' י"ג אות ז'. וא"כ מיושב משה"ק הדר"א הנ"ל, איך יברך האב ויוציא לכהן בברכת שהחיינו ואכתי לא קיבל הכהן המעות ולא מטי הנאה לידיה, דאין הברכה משום הנאת המעות וכמשה"ק הצל"ח דלא מצינו שמקבל מתנה מברך, ע"כ דברכת הכהן דיש לו חלק במצות הפדיון שהוא מקנה הבן לאב ומש"ה מיבע"ל שיברך הכהן בצירוף דמטי הנאה ובהכי י"ל דסגי שיודע שיבוא לידו הנאה, אולם עיקר המחייב ברכה זהו משום מצות הפדיון גופא וכש"נ. וע"ע בשו"ת יד נתן להגר"נ אורטנר ח"ג ס' ט"ז מש"כ, ובס' ברכת שהחיינו הכי איתמר לידידי רבי איתמר טעפ שליט"א ס' מ"ט אות י"ז, וכן בס' נתן פריו פסחים קכ"א ע"ב ביאר דהכהן מברך שהוא מקנה הבן לאב עי"ש ובס' אלה דברי הברית להגר"א שלזינגר ס' ס"ו עפ"י"ד הרב מפונביז הנ"ל עי"ש ובשו"ת אבני צדק יו"ד ס' קכ"ו. ובהכי יש לדון עמש"כ בשו"ת יהודה יעלה יו"ד ס' שני' דכתב בכהן שהוא אונן אפשר לפדות אצלו אם אין שם כהן אחר, כיון דפדה"ב אין מצוה על הכהן כלל, וגם א"צ כוונתו להקנות הבכור לאביו עי"ש. ולהנ"ל שהכהן מקנה את הבן לאב והריהו משתתף במצות הפדיון שפיר י"ל דאין לפדות אצל כהן אונן שהוא מופקע מהמצוות. ועי' לענין מוהל אונן בשו"ת חת"ס יו"ד ס' שכ"ה ובשו"ת מהר"ם שיק יו"ד ס' ש"מ מש"כ.

ועפ"ז יש לדחות מש"כ בבית מתתיהו ח"א ס"ח אות מ"ז שמהני שוכ"ע לצאת אף שהמשיע מתכוון בברכתו לדבר אחד והשומע לדבר אחר, וכדחזינן מהך סוגיא שיכול האב להוציא בברכת שהחיינו לכהן, ואף שחיובו על דקמטי הנאה וחיוב האב משום המצוה. ואם נימא שעיקר חיוב הכהן ג"כ משום מצות פדה"ב שהוא מקנה הבן לכהן, הוי כאותו מצוה דאב ושפיר יכול להוציאו, וגם י"ל עוד אף אם נימא שברכת שהחיינו דכהן משום ההנאה בקבלת דמי הפדיון יכול האב להוציאו למש"כ בשו"ת הרשב"א ח"א סו"ס קכ"ו שברכת שהחיינו דאב משום שיצא הבן מכלל נפל א"כ הוי כסוג ברכת שהחיינו משום השמחה, ועמש"כ בשו"ת שביבי אש' ס' נ"ט. ושפיר יכול להוציאו, ורק אם נימא שחיוב האב משום המצוה והכהן משום ההנאה יל"ד דל"מ שוכ"ע, ועי' בס' פרדס יוסף החדש ר"ה אות ר'.

ג'

והלום ראיתי למו"ר מרן הגה"ק הגר"ח קנייבסקי בדרך אמונה פי"א מביכורים ה"ה, עמש"כ הרמב"ם שם, הפודה את בנו מברך אקב"ו על פדה"ב, וחוזר ומברך שהחיינו, ואח"כ נותן הפדיון לכהן, וכתב ע"ז בביהו"ל שם, להקשות עמש"כ החת"ס הנ"ל, דאבי הבן יכוון להוציא בברכת שהחיינו את הכהן, דכיון שברכת שהחיינו דכהן משום דקמטי הנאה לידיה בקבלת ה' סלעים כמבו' בגמ' סוף פסחים הנ"ל אין אבי הבן יכול להוציא הכהן דאכתי לא מטי הנאה לידיה, ואין יוצא בזה יד"ח עי"ש. והיינו כיון שאין הכהן קיבל עדיין הה' סלעים איך יכול לצאת בברכת האב שמברך שהחיינו על המצוה כל דאכתי לא הגיע ההנאה ה' סלעים לידו. ואמנם זהו קושיא גם על הרש"ש הנ"ל, וכן על הרשב"א הנ"ל שיש שביארו כוונתו דמיבע"ל מי מברך מי יוציא את מי, הרי שהאב יכול לברך ולהוציא בברכת שהחיינו את הכהן, אף שאכתי לא הגיע הנאה לידו, וכן ביארו בספק הגמ' שם בשו"ת קרן לדוד ס' נ"ז ובשו"ת שבט סופר יו"ד ס' ק' ובס' מרומי שדה פסחים קכ"א שם.

וראיתי בקונ' גם אני אורך פדה"ב עמ' מ"ז שכתב בעל שו"ת שערי רחמים, לתרץ קושיית הדר"א, דשפיר יכול אבי הבן להוציא בשהחיינו לכהן אף שאכתי לא הגיע המעות לידו, דכבר יש הנאה לכהן שהוא יודע שזה האב עומד ליתן לו את כסף הפדיון שכבר בירך האב ברכת הפדיון וודאי שיתן לו הכסף עי"ש. אולם י"ל בזה עפמש"כ הראב"ד ע"ד הרמב"ם פ"ג מאישות שהמקדש מברך קודם הקידושין ברכת אירוסין וכתב הראב"ד אנו אין נוהגין כן אלא מקדש ואח"כ מברך שתלוי בדעת אחרים ושמא תמאן האשה ולא תרצה, וזה הטעם לברכת האב שמברך להכניסו עי"ש, הרי שס"ל לראב"ד גם בברכת המילה שמברך להכניסו רק אחר המילה אף שהמוהל בירך חיישינן שמא יחזור בו ולא ימול, א"כ ה"ה י"ל דאין הכהן יכול לברך שהחיינו קודם שהגיע מעות הפדיון לידו מחשש חזרה, ול"ח הנאה שיודע שיקבל, כדחזינן בראב"ד שיכול לחזור בו, ואכן בשו"ת הר צבי או"ח ח"א ס' קי"ז הקשה בדברי האחרונים הנ"ל בגמ' סוף פסחים דפירשו הספק מי מברך ומוציא השני, איך הכהן יברך שהחיינו הא' יש לחשוש שהאב יחזור בו והוי ברכה לבטלה, וכתב לתלות במח' הראב"ד והרמב"ם הנ"ל עי"ש ומש"כ בזה בכמה אנפי בבית מתתיהו ח"א ס"ט אות י"א עי"ש, וא"כ עפ"ז שפיר י"ל כקו' הדר"א דאין האב יכול לברך שהחיינו להוציא הכהן דאכתי לא מטי הנאה לידיה, ואף שיגיע המעות לידו, מחשש חזרה ל"ח הנאה לברך עליה.

ושו"ר בס' נתן פריו להגר"נ גשטטנר זצ"ל פסחים קכ"א ע"ב דהקשה בעיקר הספק דמיבע"ל אם הכהן מברך שהחיינו, מ"ט הסתפקו רק בעובדא דר' שמלאי דאטו עד אז לא היה פדה"ב להסתפק מי מברך, וכתב דע"כ ודאי פשיטא שהאב בירך, ומיבע"ל הכא מי

נימא שגם הכהן מחוייב בברכת שהחיינו וצריך האב להוציאו בברכה, או"ד אין הכהן מחוייב כלל בברכת שהחיינו וא"צ האב לכוון להוציאו, ומסיק דהאב מברך שהחיינו ואין הכהן צריך כלל לברך וממילא אין האב צריך לכוון להוציאו עי"ש, ועפ"ז נפיק דלא כהחת"ס הנ"ל דיש לאב לכוון להוציא להכהן, דלמסקנת הש"ס א"צ לכוון להוציאו שאין הכהן חייב כלל בברכת שהחיינו, ועמש"כ בתשו' והנהגות ס' תקע"ט באופ"א מ"ט הסתפקו רק בפדה"ב דאי קלע ר' שמלאי עי"ש, וכן בשו"ת באר חיים מרדכי ח"א יו"ד ס' מ"ג, ובשו"ת קרן לדוד או"ח ס' נ"ז ובשו"ת שבט סופר יו"ד ס' ק' ובשו"ת חמדת צבי ח"ב ס' ט"ז, ובשו"ת דבר יהושע ח"ב ס' ס"ד אות י"ח, בביאור הספק בגמ'.

ד'

וילהס"ת להמבואר בשו"ע או"ח ס' תקנ"א ס' י"ז, טוב ליזהר מלומר שהחיינו בין המצרים, אבל על פדיון הבן אומר ולא יחמיץ המצוה. להסוברים שהכהן חייב בברכת שהחיינו והאב צריך לכוון להוציאו, וכמו שנקט החת"ס הנ"ל ודעימיה, אם בימי בין המצרים מותר להכהן להתכוון לצאת בברכת שהחיינו שחייב משום הנאת דמי הפדיון וכמבו' בגמ' משום דקמטי הנאה לידיה א"כ ברכת שהחיינו משום הנאת דמי הפדיון לא הותר בימי בין המצרים, ורק על פדה"ב מברך דלא יחמיץ המצוה. והן אמנם שיש לדון במי שנצרך לברך שהחיינו בימי בין המצרים אם יכול לילך לפדה"ב ולומר לאבי הבן שיכוון להוציאו בברכת שהחיינו מדין שוכ"ע ויצא יד"ח ברכת שהחיינו אם זהו הותר בבין המצרים לצאת ע"י שוכ"ע, די"ל דרק לברך ממש שהחיינו יש ליזהר ולא ע"י שוכ"ע, ולכאו' י"ל שה"ז תליא בגדר שוכ"ע אם נימא דנתחדש שסגי בשמיעה לברך וא"צ דיבור י"ל שיכול לצאת בברכת שהחיינו ע"י שוכ"ע אף בימי בין המצרים אולם אם נימא דשוכ"ע הוי שדיבור המשמיע מתייחס לשומע וחשיב כמדבר ממש, וכמו שנקט החזו"א או"ח ס' כ"ט והארכנו בזה בבית מתתיהו ח"א ס"ח אות י"א עי"ש, א"כ אין לצאת ברכת שהחיינו ע"י שוכ"ע בימי בין המצרים שהוי כמו שדיבר ובירך שהחיינו, אולם אם נימא דבשוכ"ע סגי לצאת הברכה ע"י שמיעה, אולי יהא שרי לצאת שהחיינו ע"י שוכ"ע בימי בין המצרים.

ומו"ר בתשו' משנת יוסף חיי"ג ס' קע"ה במכתבו אלי, עמש"כ לתלות אם מותר בימי בין המצרים לצאת ע"י שוכ"ע מאב המברך שהחיינו בפדה"ב, והוא נצרך לצאת שהחיינו על פרי וכיו"ב, דה"ז תליא בגדרי שוכ"ע וכנ"ל דאם סגי בשמיעה י"ל שיכול להתכוון לצאת, כתב המשנ"י דלשני צדדי החקירה אין לעשות כן בימי בין המצרים דזיל בתר טעמא שהעיקר שאין נותנין הודאה לקב"ה שהגיענו לזה"ז, שהוא על פורעניות וכמש"כ המשנ"ב שם ס' תקנ"א ס"ק צ"ח, א"כ מה נפק"מ אם מודה ומברך בעצמו, או שמודה ע"י שחבירו מוציאו, כיון שנחשב לו כמברך בעצמו אין לברך שהחיינו ע"י שוכ"ע עי"ש. וכן השיב מרן הגר"ח קנייבסקי בספרי מועדי הגר"ח ח"א תשו' ש"ג, דאין לצאת ע"י שוכ"ע בברכת שהחיינו באב המברך שהחיינו בפדה"ב עי"ש. וכן מצאתי בשו"ת פלא יועץ ח"ב ס' כ"ח דכתב כיון דקי"ל שוכ"ע הו"ל כמו שבירך בעצמו וממילא אין יכול לפטור את הפרי אלא כשהוא מברך על מצוה יש לצדד דשרי ומסיק לאסור עי"ש. וכ"כ בשו"ת מחקרי ארץ לידידי הגרמ"ר שעיו ח"ב ס' ס"ד אות ח', עפמש"כ הרמב"ם פ"א מברכות הי"א דעונה אמן כמברך עי"ש. אולם מצאתי להשדי חמד ח"ו מערכת בין המצרים אות ד' דכתב דכשיושבים בפדה"ב יכול אבי הבן לפטור בברכת שהחיינו את השומעים בשהחיינו והם ג"כ יכוונו לצאת ויכולים לברך אח"כ על הפרי עי"ש, ולמשנ"י י"ל דאם בשוכ"ע הוי דסגי בשמיעה, וא"צ דיבור י"ל דמש"ה ס"ל לשד"ח להתיר לברך שהחיינו ע"י שוכ"ע דל"ח כבירך אלא ששמע הברכה.

ומצאתי כן בשו"ת ברכת ראובן שלמה להגאון הנסתר רבי ראובן שלמה שלזינגר זצ"ל ח"ה ס' ל"ז דכתב לתלות בגדר שוכ"ע, ולמש"כ השו"ע ס' ק"ד ס"ז ששותקים באמצע שמו"ע לקדושה, ה"ה יכול לצאת ע"י שוכ"ע לשהחינו בימי בין המצרים, ועמש"כ בהך פלוגתא בטעמא דרשאי לשתוק לקדושה באמצע שמו"ע בבית מתתיהו ח"א ס"ח אות י"ד ועפ"ז אין מוכח לנידון זה, אולם בעיקר הדבר יש לתלות בגדר שוכ"ע, ואמנם בס' ברכת הזמן כתב אף אם נימא דשוכ"ע הוי כמו שדיבר י"ל כיון שאין מזכיר בפיו שהחינו י"ל דיהא שרי בימי בין המצרים עי"ש. ובס' ברכת שהחינו הכי איתמר ס"ו אות מ"ו מש"כ בזה, ובשו"ת שלמי יוסף ס' כ"ג, ובס' רץ כצבי מעגלי השנה ח"ב ס"כ ובשו"ת ויען הכהן ח"א ס' מ"ב או"ב. וכן ראיתי בס' שיעורי שלמי תודה להגר"צ פלמן זצ"ל בין המצרים עמ' כ"ד דכתב עפמש"כ הפרמ"ג יו"ד ס"א ס"ק י"ט דשוכ"ע הוי כדיבור אין לצאת ע"י שוכ"ע בברכת שהחינו במי שמברך עי"ש, אולם בשו"ת רבבות אפרים ח"א ס' שס"ב כתב לדון דשמיעה ל"ה כדיבור ויהא שרי שוכ"ע בביהמ"ד, והביא מהגר"ש דבילצקי להתיר ע"י שוכ"ע כיון שמפסיקין לקדיש ואיש"ר באמצע שמו"ע ע"כ דשמיעה ל"ה כדיבור ושרי ביהמ"צ עי"ש, ולמש"כ בארוכה בבית מתתיהו הנ"ל אי"ז מוכח די"ל שלדין הפסק בעי דיבור ממש, ולא דיבור משום דיני הדיבור, ואה"נ לענין ביהמ"צ שהוי שוכ"ע כדיבור יהא אסור ע"י שוכ"ע. ואשר עפ"ז ה"ז נפק"מ להסוברים שצריך הכהן להתכוון לצאת בברכת שהחינו דאב, אם ג"כ יתכוון בימי בין המצרים כשהאב מברך בפדה"ב דלא יחמיץ המצוה, דאם נימא שברכת שהחינו דכהן משום דקמטי הנאה לידיה כלשון הגמ', יש לדון דלא יתכוון הכהן בימי בין המצרים לצאת מהאב בברכת שהחינו להסוברים דגם ע"י שוכ"ע אין לצאת בביהמ"צ כשרוצה לברך על פרי או כיו"ב, א"כ ה"ה אין לצאת על הנאת קבלת דמי הפדיון מהאב בביהמ"צ, אמנם אם נימא דאין ברכת שהחינו דכהן משום קבלת דמי הפדיון וכשמשה"ק הצ"ח דלא מצינו מקבל מתנה שמברך, וע"כ שהברכה לכהן משום שמסייע במצות הפדיון, ולמש"נ זהו משום שהכהן כחלק ממצות הפדיון שהוא מקנה הבן לאב שפיר יכול לכוון בימי ביהמ"צ לצאת בברכת האב על חיובו בברכה משום המצוה, ולא יחמיץ המצוה וכברכת האב ואף י"ל שיכול לברך בעצמו בימי ביהמ"צ ולא יחמיץ המצוה.

ושו"מ בשו"ת פאת שדך ח"א יו"ד ס' קל"ג שהביא דכיון שרוב הפוסקים נקטו שהכהן חייב בפדיון מהראוי שיקח פרי חדש או בגד חדש ויברך שהחינו וכמבו' בשו"ע ס' ת"ר ביום ב' דר"ה, וכתב שבימי בין המצרים יש להסתפק עי"ש. הרי שהסתפק משום הפרי בימי ביהמ"צ, ולמש"נ יל"ד אף ללא הפרי משום שוכ"ע בימי ביהמ"צ. ועיקר הדבר ליקח פרי לכהן כתב גם בשו"ת באר חיים מרדכי ח"א יו"ד ס' מ"ג עי"ש ובשו"ת מחנה חיים ח"ג ס' ע"ה ובשו"ת מהר"ש ענגיל ח"ה סו"ס א' ועי' בשו"ת משנה הלכות ח"ב ס' רל"ב ובשו"ת להורות נתן ח"ז ס' פ"א או"ד דהיכא שאין האב יכול לברך שהחינו יברך הכהן ויוציא האב עי"ש. ולכאו' זה גם בימי בין המצרים וצ"ע. ועמש"כ בשו"ת מהרי"ץ ח"א ס' ק"י דאין הכהן יברך שהחינו ודלא כהחת"ס הנ"ל, וכתב לי הגר"ח קנייבסקי דלהחת"ס שהאב יכול להוציא הכהן בברכת שהחינו בפדה"ב ה"ה בימי ביהמ"צ.

ה'

אם מברכין שהחינו על מצוה פעם ראשונה

והנה במנחות ע"ה ע"ב דתניא היה עומד ומקריב מנחות בירושלים אומר ברוך שהחינו וקיימנו, ופרש"י כגון שלא הקריב כהן זה עדיין מנחה מימיו או שהקריב מנחה חדשה כגון

מנחת העומר אומר כהן שהחיינו ומובא גם בברכות ל"ז ע"ב עי"ש, והרוקח ס' שע"א הוכיח מזה דכל מצוה שעל האדם לעשות ולא עשאה ועושה פעם ראשונה מברך ע"ז שהחיינו, וכ"פ הרמ"א יו"ד ס' כ"ח ס"ב מי ששחט פעם הראשון מברך שהחיינו על הכיסוי עי"ש, וכ"פ הלבוש שם והב"ח שם, וא"כ חזינן שנקטו ד"ז להלכה שיש לברך על מצוה שאדם עושה פעם ראשונה שהחיינו. וא"כ י"ל בנידון דידן, בכהן המקבל ה' סלעים פעם ראשונה יברך שהחיינו מדין עושה מצוה פעם ראשונה ששמח בה ומה"ט מברך שהחיינו וכמו שנקט בס' מור וקציעה ס' תל"ב, וא"כ ה"ה בכהן הפודה. ואמנם י"ל דשאני כהן הפודה דאין המצוה אלא לאב וכלשון הגמ' הנ"ל שאב יברך שהחיינו דקעביד מצוה, וחזינן דרק האב קחשיב ליה כעביד מצוה ולא לכהן, ועי' בזה בשו"ת הריב"ש ס' קל"א, וכן בטור יו"ד ס' ש"ב דאב מברך שהחיינו ולא הכהן דאין הכהן קעביד מצוה עי"ש. וא"כ אי"ז שייך לנידון במקיים מצוה פעם ראשונה אם מברך שהחיינו דכ"ז היכא שעושה מצוה, והכא האב קעביד מצוה ולא הכהן, וכ"כ בשו"ת אבני ישפה ח"ח ס' קל"ו במכתבו למע"כ, ועמש"כ בשו"ת יד נתן ח"ג ס' ט"ו בזה במכתבו למע"כ, וכן בשו"ת עטרת פז ח"ב יו"ד ס"ט למע"כ. אולם י"ל למש"נ לעיל דהכהן מקנה הבן לאב והוא כחלק ממצות הפדיון שפיר י"ל שיברך על המצוה דעביד במצות הפדיון, וכלשון שאומרים מאי בעית טפי הרי שגם לכהן יש מצוה בגוף הפדיון וכ"כ בשו"ת חת"ס יו"ד ס' רצ"ב להוכיח מהלשון מאי בעית עי"ש, וא"כ שפיר י"ל שכהן המקבל פדיון הבן פעם ראשונה יברך שהחיינו מדין עושה מצוה פעם ראשונה דקחשיב לכהן כעביד מצוה, וכ"ש במל פעם ראשונה, וכמש"כ הרמ"א בכיסוי הדם פעם א' שמברך.

וא"כ י"ל דבהכי מיבע"ל בגמ' סוף פסחים מי מברך כהן מברך דאיירי בפודה פעם ראשונה והסתפקו די"ל שיברך הכהן שהחיינו מדין עושה מצות פדה"ב פעם ראשונה, או"ד אב יברך דקעביד עיקר המצוה. ואשר עפ"ז יש לתרץ משה"ק בס' נתן פריו הנ"ל בהך עובדא דר' שמלאי שהסתפקו בפדה"ב מי מברך שהחיינו, דאטו עד אז לא היה פדה"ב להסתפק מי מברך הכהן או האב, אולם למש"נ י"ל דהכא איירי בפדה"ב פעם ראשונה בכהן הפודה, והסתפקו מי מברך די"ל שהכהן יברך וכהסוגיא דברכות בכהן שלא הקריב מנחה מימיו שמברך שהחיינו וה"ה בעובדא דר' שמלאי הוי בכהן שמקבל ה' סלעים פעם ראשונה די"ל שיברך מדין עושה מצוה ראשונה וחשיב דגם הכהן עביד מצוה שהוא מקנה הבן לכהן, וג"כ מטי הנאה לידיה בקבלת ה' סלעים בצירוף זה יברך שהחיינו, דלטעם זה דקמטי הנאה לא סגי וכמשה"ק הצ"ח דלא מצינו מקבל מתנה שמברך, ולמש"נ י"ל דאיירי בכהן שפודה פעם ראשונה די"ל שיברך מדין עושה מצוה פעם א', ומש"ה הסתפקו רק בהך פדה"ב שאיירי בכהן פעם ראשונה, וזהו דמסיק דאב מברך ויוציא לכהן וכנ"ל, ועמש"כ בס' גביע הכסף פסחים קכ"א שם ובספרו עמ"ס עירובין עמ' תנ"ה, ובשו"ת יד נתן ח"ג ס' ט"ז, וכן ראיתי בשו"ת מעדני מלכים ח"א ס' קע"ח בתשו' למע"כ שנשאל בזה, וכתב לתלות אם מברכין שהחיינו פעם א' ושאבי הבן יכוון להוציא הכהן בשהחיינו דחייב הכהן בקבלת ה' סלעים פעם א' עי"ש וכן בשו"ת עטרת פז ח"ב יו"ד ס"ט בתשו' למע"כ, וכתב מה"ט שיקח פרי חדש ויברך שהחיינו ויכוון לצאת גם על מצות הפדיון עי"ש בארוכה, וכן בשו"ת דברי בניהו ח"ו ס' י"ג במכתבו למע"כ תלה אם מברכין שהחיינו פעם ראשונה, וכתב לדון אם בברכת שהחיינו אמרי' ספק ברכות להקל [ועמש"כ בזה בבית מתתיהו ח"א בפתיחה אות ה'] ומסיק שיתכוון האב להוציא בברכת שהחיינו לכהן לחוש לסוברים שמברכין שהחיינו על מצוה פעם א' עי"ש. ובס' ללקוט שושנים ח"ו שורש ה' הביאו לדון בזה בתשו' למע"כ אם מברכין שהחיינו על מצוה פעם א', והכא בפדה"ב אין הכהן קעביד מצוה שהמצוה

דאב, ובעמ' קפ"ז שם כתב לדון שהכהן מסייע למצות פדה"ב, ואם מברכין שהחיינו בהכשר מצוה, יעו"ש, ומש"כ בארוכה בס' ברכת שהחיינו הכי איתמר ס"ה אם מברכין שהחיינו על הכשר מצוה.

ובשו"ת טעם הצבי ס' כ"ט במכתבו למע"כ, אם כהן יברך שהחיינו פעם ראשונה בקבלת ה' סלעים הביא לתלות אם מברכין שהחיינו על מצוה ראשונה, ושהביהו"ל ס' כ"ב כתב שנכוון לעשות עצה להתחייב מצד אחד ולכוון לפטור גם את המצוה הראשונה. אולם מלשון הגמ' דפסחים הנ"ל דאב מברך דקעביד מצוה משמע דלא הכהן א"כ לא יברך עיי"ש וכן בשו"ת אדני פז ח"ג ס' ס"ו במכתבו למע"כ, כתב לתלות אם מברכין שהחיינו פעם א' וכתב דהכא לכו"ע לא יברך דאין הכהן מקיים מצוה עיי"ש וכן בשו"ת דברי דוד ח"ג ס' ל"ז ג"כ נשאל בזה ממע"כ והוסיף הספק גם במוהל שמל פעם א' אם יברך ותלה אם מברכין שהחיינו על מצוה ראשונה וכתב דראוי לומר לאבי הבן להוציא הכהן בברכת שהחיינו יעו"ש וכ"כ לתלות בשו"ת חמודי דניאל ח"א ס' ל"א במכתבו למע"כ לתלות אם מברכין שהחיינו בפעם א', ועיי' בס' גם אני אודך תשו' הג"ר אהרן שלמה ויסמן ח"א ס' י"ד מש"כ.

אמנם אכתי פש לן לברורי מש"נ לפרש הסוגיא דפסחים דמיבע"ל מי מברך, דאיירי בכהן הפודה פעם א', ומש"ה הסתפקו רק בפדה"ב דאיירי הכי שהרי גם לאב הוי מצוה ראשונה במצות פדה"ב דידיה א"כ אית ביה תרתי לחיוב ברכת שהחיינו משום מצות פדיון גופא ומשום קיום מצוה פעם ראשונה, ושפיר י"ל שהאב יברך, ואכן י"ל שבהכי גופא מיבע"ל כיון שגם לכהן איכא תרי חיובי לברך משום הנאת קבלת דמי הפדיון, ומשום שמקיים מצות פדה"ב בפעם א' והריהו כשמתתף במצות הפדיון וכנ"ל, ומיבע"ל מה"ט מי יברך אם עדיף הכהן שמקיים פעם א' ובצירוף הנאת דמי, או הפדיון, או האב דאית ביה תרתי לחיוב ברכת שהחיינו משום מצות הפדיון ומשום קיום מצוה פעם א'. וראיתי בס' תפוחי חיים בהדרן למסכת פסחים עמ' כ"ה [והו"ד בס' ללקוט שושנים הנ"ל] דכתב לפרש מסקנת הגמ' שאבי הבן מברך שהחיינו ולא הכהן משום שהאב מקיים מצות פדה"ב פעם א' ויש לברך שהחיינו על מצוה פעם א' וכמש"כ הט"ז או"ח ס' כ"ב, ואילו הכהן אי"ז מצוה ראשונה של פדה"ב שכבר פדה כמה פעמים עיי"ש, ולמש"נ דאיירי בכהן הפודה פעם א' שפיר י"ל דגם הכהן יברך, אלא דמסיק שעדיף דאב יברך שהוא מקיים עיקר מצות הפדיון ויוציא לכהן בשהחיינו ג"כ על קיום מצוה פעם ראשונה.

ו'

ובאופ"א אפ"ל דמסקנת הש"ס בפסחים שם דאב מברך שהחיינו על פדה"ב ולא הכהן אף דאיירי בכהן שפודה פעם ראשונה, דס"ל כהתוס' במנחות ע"ה שם דברכת שהחיינו דמנחות שהיו כ"ד משמרות ואין מתחדשות יותר מב' פעמים בשנה וכיון שיש להן זמן קבוע מברך שהחיינו, ולא מטעמא שלא הקריב מעולם, וכ"כ הש"ך יו"ד ס' כ"ח לדחות ההוכחה מהך סוגיא דמנחות שמברכין שהחיינו פעם א', וכתב להוכיח מתוס' סוכה מ"ו והר"ן שם, דאין לברך שהחיינו על מצוה פעם א'. וכן הוכיח הפר"ח שם עיי"ש. ואמנם גם בדעת הרמ"א שמברך שהחיינו על כיסוי ששוחט פעם א', דאם ס"ל כן בכל המצוות, מ"ט כתב הלכה זו בהל' שחיטה ולא בהל' ציצית שמקיים פעם ראשונה או תפילין בפעם א' והמתין הרמ"א עד לכיסוי הדם, וכתב בס' תבואת שור יו"ד ס' כ"ח סק"ד דכיון דקי"ל בשו"ע או"ח ס' י"ז ס"ג קטן היודע להתעטף אביו מחנכו בציצית, א"כ שמגיע לגיל י"ג אין התפילין כדבר חדש לו לברך ע"ז שהחיינו ומש"ה לא כתב ד"ז הרמ"א בהל' ציצית, ובשחיטה דכתב הרמ"א יו"ד ס"א די"א דאין ליתן לשחוט אלא לבן י"ח, להכי כתב דווקא

שם לברך על כיסוי בפעם א', ובשו"ת יד יצחק ח"א סו"ס קע"א כתב לדחות שבמניח תפילין בהיותו קטן זהו משום מצות חינוך המוטלת על אביו, וכשהגדיל חל עליו חיוב בפ"ע לתפילין, ושפיר י"ל שיברך פעם א' עי"ש, אולם י"ל למש"כ תוס' ברכות מ"ח. שחיוב חינוך מוטל על הקטן בעצמו, שפיר י"ל שהגדול לא יברך כל שהניח בקטנותו. ועמש"כ חילוקים בזה היכא מברכים פעם א' בכריתי ס' כ"ח סק"ג ובס' פרי תואר ס' כ"ח סק"ד, ועמש"כ הפרמ"ג יו"ד ס' כ"ח א"א סק"א ובלחם חמודות חולין פ"ו ס"ק כ"ג ובגליון רש"א שם יו"ד ס' כ"ח ובהגהת צבי לצדיק שם, ובשו"ת משיב דבר ח"ב ס' ק"ט.

ואולם הט"ז או"ח סו"ס כ"ב כתב שבציצית ותפילין מברך עליהם פעם ראשונה שמברך עליהם שהחיינו וכהרמ"א בכיסוי הדם עי"ש, ומש"כ בא"ר שם ס"ב ובס' ארצות החיים שם, וכן נקט היעב"ץ להלכה בסידורו הדלקת נרות בער"ש אות כ"ז דכלה שמדליקה נר שבת פעם ראשונה מברכת שהחיינו, ומש"כ בזה בפתח הדביר ס' רס"ג סק"ז, ובשו"ת חת"ס או"ח ס' נ"ה לענין אשה שטובלת פעם ראשונה אם תברך שהחיינו ומש"כ ע"ד המהרש"ם בדע"ת או"ח ס' כ"ב ס"א, וכן בס' יפה ללב ס' כ"ב סוף סק"א שהוא בעצמו בירך על תפילין פעם א', ועמש"כ בזה בשו"ת מנחת שמואל ח"ג ס"א ולענין טבילה פעם א' בשו"ת שאילת יעב"ץ ח"א ס' ק"ז ובשו"ת טוב טעם ודעת תליתאה ס' צ"ח ובשו"ת מנחת יצחק ליקוטי תשובות ס' י"ח דלא נהיגי לברך וכ"פ בס' חוט שני מזוזה עמ' קל"ד לענין מזוזה, ועמש"כ בשו"ת אז נדברו ח"ז ס"ג ובשו"ת זכרון יהודה ח"א ס"ג לענין תפילין שמברך ובשו"ת משנה שכיר ח"ב או"ח ס' מ"ה ובשו"ת קרן לדוד ס' נ"ז ובס' שהחיינו פי"א ס"ד ומש"כ בזה בארוכה בס' ברכת שהחיינו הכי איתמר ס"ד אות ט"ז עי"ש. וראיתי למו"ר בס' דרך אמונה פ"ב מתרומות ס"ק קמ"ט דכתב די"א שהמפריש תרו"מ בפעם הראשונה שלא קיים עוד מעולם המצוה מברך שהחיינו ושכן דעת הגר"א, אבל לא נהגו וראוי לעשות שהחיינו על איזה פרי או בגד ולפטור גם את זה עי"ש, ובדעת נוטה תפילין תשו' תשט"ז בזה לענין תפילין פעם א' שיוציא שהחיינו ע"י פרי, ובתשו' תשי"ז נשאל ע"ז ממש"כ רש"י במנחות הנ"ל שמברך שהחיינו בכהן הקומץ מנחה פעם ראשונה, וכתב על המנחה מברך כל שנה על החדש, כמש"כ הרמב"ם פ"ז מתמידים ומוספים הי"ח ובתוס' ברכות ל"ז ע"ב עי"ש, ובס' מזוזת ביתך ס' רפ"ט סק"ג לענין מזוזה בפעם ראשונה שיוציא בשהחיינו ע"י דבר אחר עי"ש ובס' מכתבי תורה ס"נ שהאמרי אמת בירך על הפרשת תרו"מ פעם א' עי"ש ובחכמת אדם שער משפטי הארץ פי"א ס"ק כ' שיברך עי"ש ומש"כ בשו"ת דברי יציב יו"ד ס' ק"י ובשו"ת מנחת שמואל ח"ג ס"א ובשו"ת עטרת שלמה ס"ג אות ו' ובס' עטרת אבות מנהגי מרוקו ח"ג פל"א ס"ג ובשו"ת משנת יוסף ח"ג ס' ע' ובשו"ת וישב משה ח"ב ס' מ"ו ובספרו סידור פסח כהלכתו ס' נ"ז.

וילהס"ת לסוברים שמברך על מצוה שעושה פעם ראשונה וכמו שנקטו הרוקח ורש"י הנ"ל ודעימיה מהו בימי בין המצרים דמבואר בשו"ע הנ"ל דעל פדה"ב מברך שהחיינו ולא יחמיץ המצוה די"ל דבפדה"ב חייב לברך שהחיינו ומש"ה יברך גם בימי ביהמ"צ אולם לברך שהחיינו על מצוה בפעם ראשונה כיון שיש הסוברים שאין לברך דימי ביהמ"צ יש לחוש לדבריהם ולא לברך, ומצאתי למו"ר בשו"ת משנת יוסף ח"ג ס' קע"ד או"ז, דמסיק בנוהגין לברך על מצוה פעם ראשונה שהחיינו כנער בר מצוה לברך על תפילין, יברך גם בימי ביהמ"צ שהוי כפדה"ב שמברך ביהמ"צ עי"ש, ובשו"ת שמן אפרסמון ח"ב ס"י וכתב לי הגר"ח קנייבסקי לסוברים שמברך שהחיינו פעם א' ה"ה בימי ביהמ"צ מברך. ולהסוברים שיש לברך על פרי שהחיינו ולפטור שהחיינו על מצוה ראשונה וכנ"ל יל"ע בימי ביהמ"צ

דאין לברך על פרי חדש, והסתפק בזה בשו"ת מהר"ם בריסק ח"א ס' צ"ד עי"ש, ומש"כ בס' הליכות שלמה בין המצרים עמ' תי"א בזה.

ובס' ברכי נפשי להגאון המובהק רבי יעקב חיים סופר שליט"א כתב ליישב הסוברים לברך על מצוה פעם ראשונה כטבילה לאשה, דאיכא ס"ס, ספק כרש"י והרוקח הנ"ל שמברכין שהחיינו על מצוה פעם א', ועוד שבברכת שהחיינו לא אמרי' ספק ברכות להקל [ועמש"כ בזה בבית מתתיהו ח"א בפתיחה אות ה' עי"ש] ובשו"ת דברי בניהו ח"ו ס' י"ג אות ו' כתב להקשות ע"ד שאין מברכין על ס"ס משום חומר דלא תשא, וא"כ ה"ה בברכת שהחיינו ל"מ ס"ס להתיר לברך עי"ש. והנה אם מברכין על ס"ס הארכנו בבית מתתיהו ח"ב ס' י"א, ומהשו"ע ס' תפ"ט ס"ח שמברכין על ס"ס בספיה"ע עי"ש, וכן ראיתי בנידון דידן בשו"ת חמודי דניאל ח"א ס' ל"א במכתבו למע"כ, דאיכא ס"ס לברך שהחיינו לכהן בפעם א' כסוברים שמברכין פעם א' שהחיינו והסוברים שלא אמרי' בברכת שהחיינו סב"ל, ומברכין על ס"ס כמש"כ הביהו"ל ס"ז בשם ארצוה"ח עי"ש. (עכ"ל).

משאת משה / הרב מנחם ישראל חזן, מודיעין עילית

מכיר את מקומו

וַיִּקַּח קָרַח בֶּן יִצְחָר בֶּן קָהָת בֶּן לֵוִי וְדָתָן וְאַבְיָהֻרָם בְּנֵי אֱלִיָּאָב וְאוֹזֵן בֶּן פִּלֵּת בְּנֵי רְאוּבֵן (טז, א) קורח, 'לקח' משהו.

- או ניסה לקחת.
- 'לקיחה' - זה קנין. כך ידוע לנו עוד מאברהם אבינו. 'נתתי כסף השדה - קח ממני' (עי' קידושין ב.). וכשאתה קונה, אתה גם משלם. זה 'תן וקח'. אתה נותן משהו, ונוטל את תמורתו. וה'מקח' הזה שהוא קנה, היה - 'מקח רע' (סנהדרין קט:). עברו - זה היה 'רע'.
- והוא גם שילם על זה. טבין ותקילין.
- קורח 'לקח' משהו שלא היה לו. משהו - שהוא לא היה ראוי לו. שלא היה 'מתאים' לו באמת.
- והוא שילם - במה שכן היה מתאים לו. במה שכן היה ראוי לו. במה - שכבר היה אצלו זה מכבר.

הקרנים של בלעם

היה פעם גמל. גבוה כזה, עם דבשת. ועם אוזנים שופעות.

והוא היה - 'מצוברח'. משום מה.

- ובאמת על שום מה?

אז בואו נקשיב לו:

- 'לא קיבלתי'. 'אין לי'. 'הוא תמיד מקבל, למה רק אני לא'.

למשל - קרנים.

קרנים, זה מאוד יפה. סוג של כתר על הראש. זה גם כלי נשק די יעיל כנגד תוקפים למיניהם. לכל השוורים והאיילים יש. אז למה דוקא לי אין. למה!...

- וביום בהיר אחד, הגמל דגן אזור עוז - והלך לנסות להשיג את הקרנים הללו.

אנחנו לא יודעים בדיוק מה ארע שם. אולי היא ניסה לקחת קרנים בכח מאיזה שור; אולי הוא רק התחנן למלך החיות שיארגן לו משהו.

מכל מקום, הוא חזר משם - בלי אוזנים. הם 'אבדו' לו איכשהו.

- על קרנים, הוא כבר לא חלם לעולם (עי' סנהדרין קו.).

והיה גם איש כזה. סוג של 'גמל שרוצה קרנים'. קראו לו - בלעם.

הוא הלך לקבל משכורת על ה'עבודה' שלו. עשרים וארבעה אלף מישראל, שהוא החטיא - וגרם למותם.

ובממשלת מדין היו צריכים 'לאשר את התקציב' הזה. אולי זה היה חלק מ'תקציב הביטחון' שלהם.

ובין אישור לוועדה, הופיע שם - פנחס. ועימו צבא בני ישראל. הם, באדיבותם כי רבה, 'פטרנו' באופן מידי את מדין מה'צורך' בביטחון. וממילא גם ב'תקציב ביטחון'.

כי כשאין 'ביטחון', אין גם 'תקציב ביטחון'. וכשאין אנשים בכלל - אז אין מי שישב ב'ועדה'. אז הכל בסדר.

הם גם 'פטרנו' את מדין מ'דרישות התקציב' של בלעם. אדם מת לא צריך משכורת. איפה שהוא נמצא כעת, זה רק יזיק לו.

אז בלעם נותר לא רק בלי אוזנים; הוא נשאר בלי כלום.

- כך משלמים על מה שרוצים 'לקחת'.

לא מתאים

מאות שנים קדימה. ימי דוד המלך.

ולדוד, היה בן. קראו לו - אבשלום.

מאמרי הפרשה - פרשת קרח תשפ"ג

אבשלום לא הסתפק בעצם היותו 'נסיך'. בכך שהוא עומד להיות אחיו של המלך.
- הוא רצה להיות בעצמו מלך.
אנחנו לא באמת מבינים מיהו אבשלום; אנחנו רק מנסים ללמוד את הסוגיא הזו - כפי שהדברים מתבטאים אצלנו.
אז לפי איך שאנחנו מסוגלים להבין - הוא רצה 'קרנים'. כתר. הפעם זה היה כתר אמיתי.
וגם הוא - 'לקח'. 'ואבשלום - לקח'. הוא קנה משהו (עי' סוטה י:).
הוא נלחם באביו. וגם הצליח מאוד, בהתחלה.
ולוא שהיה ה' מסכל את עצתו החכמה של אחיתופל, זה היה מצליח לגמרי. אבשלום היה נשאר מלך, ואילו דוד
- מסתבר, שהיה נהרג במלחמה.
ובכל זאת, זה היה 'מקח' רע מאוד. מקח - שכל כולו היה 'חסר' אחד גדול.
וגם הוא - קיפד את חייו.
הוא היה עלול לאבד גם את כל עולמו, וכך באמת כמעט ארע; דוד, אביו, זה שהוא מרד בו - הציל אותו מכך
(שם).
כנראה, שגם אם הוא היה 'מצליח' - זה עדיין היה 'מקח רע'.
- כך לכאורה. הלא המלכות - לא היתה מיועדת לו; אז איך אומרים היום - זה 'לא הוא'. לא ה'אני' שלו.
בקיצור, המלכות אינה מתאימה לו. הוא לא היה מוצא בה את אושרו.

אני רוצה

אולי נשאל את קורח שאלה.
האמת, שאת קורח עצמו - קשה קצת לשאול היום. זה גם לא יהיה רלוונטי, כי קורח - באמת פיקח היה. היתה לו
אפילו 'עין', רוח הקודש. אין לנו 'דעת' להבין משהו בקורח עצמו. אפילו לא כדי נגיעה בקצה גלימתו.
אז נשאל את קורח ה'מודרני'. זה שמחפש לעצמו זוג קרנים זוהרות, מלאות ב'נצנצים'.
- האם הקרנים הללו מתאימות לך?
האם בדקת אותן? יש לך מקום בראש לתוספת של קרנים כאלו?
אולי זה בכלל כבד, ולא נעים, ומסורבל?
- ניסית 'למדוד' את זה עליך?
חשבת במה זה כרוך?
אולי זה 'יתקע' אותך, אולי לא תוכל להסתובב בכל מקום עם קרנים כאלו; אולי לא תעבור באיזושהי דלת שאתה
רוצה לעבור בה; אולי דוקא היום, כשיש לך 'ראש קטן', אתה מסוגל לעשות הרבה יותר דברים.
- אבל - אני - רוצה!!
כן. ברור. אנחנו מכירים את זה.
מישהו אחד אמר לי בזמן האחרון - 'אני רוצה'. שמעתי, והכנתי לו את רצונו. הוא עשה 'ביס' אחד, ואז - 'אני
לא אוהב את זה'.
היה זה ילד. בגיל שלש ומשהו.
הוא, לפחות, 'ישיר'. לא מנסה בכח. הוא לא אוהב - אז הוא לא אוהב. וזהו. בלי 'התחכמויות' של גדולים.
ננסה, לרגע אחד, 'להכניס' לו שכל של אדם בוגר וחכם.
ונשאל:
- האם באמת רצית את זה?
התשובה תהיה חד משמעית: לא.
- אז מה כן?
- רציתי את מה שזה 'נראה'. רציתי - את מה שחשבתי שזה. אולי את ה'הילה' שסביב זה, משהו כמו 'אוכל של
אבא', או על זה הדרך.
את 'זה' - לא באמת רציתי.
כך כולנו. באיזושהו מקום.
רוצים להיות עשירים - בלי לדעת במה זה כרוך; רוצים להיות או לקבל כל מיני דברים שונים ומשונים - בלי
להכיר באמת מה זה.
אז אל תנסה 'לקנות' דבר חדש, שלא מתאים לך.
- פן תשלם, חלילה, טבין ותקילין - במה שכן מתאים לך.

קדילאק לחודש אחד
למשל - העשיר.

אתה רואה אותו נוסע על קדילאק. דר בוילה מפוארת. רק החליפה שלו - יכולה לפרנס אותך, ואת משפחתך המורחבת, במשך חודש ימים.

ואני אומר לעצמי - אני רוצה את זה. 'את זה!'

- ומה זה 'זה'??

- הקדילאק. בין היתר.

- טוב נתמקד בקדילאק.

כמה זמן נהנים מקדילאק?

- מה זאת אומרת. תמיד! בכל רגע שאתה בפנים!

- אתה בטוח?

נשאל את העשיר עצמו. וננסה, לצורך הענין, להכניס גם לו - שכל של אדם בוגר וחכם.

התשובה תהיה כך:

א. אני עובד רוב שעות היממה. איני מספיק להרגיש את ההגה - עד שמגיעה שיחת המלפון הראשונה.

ב. לחבר שלי יש מודל חדיש יותר. זה 'אוכל' אותי.

ג. חודש אחרי שקניתי את זה - התרגלתי. ה'ריגוש' - פג; אני לא נהנה באמת. [חודש - זו הגזמה. בדרך כלל זה הרבה קודם].

ד. איני מסוגל ליהנות מכל רכב אחר. התרגלתי לנוחות, ואני מרגיש אותה - רק כשהיא חסרה לי; לא כשאני 'בתוכה'.

מה, באמת??

- כן. לגמרי. כך הם עצמם מעידים - ברגע של כנות.

אז כמוכנים רבים, אלו שאינם 'עשירים' - נהנים הרבה יותר!

- חומר למחשבה.

כך גם - בכל ה'קרנים' הנוצצות שמסביב.

[הקושי להפנים את התוכנה הזו, הוא כי ה'עין' הרואה - מתנגדת אליה נמרצות. עלינו ללמוד כיצד מתנהלים מולה; איך אפשר להטמיע בליבנו את הידיעות הנכונות. את האושר של מי ש'ישמח בחלקו' למשל. יש 'טכניקות' לכך, ואכמ"ל.]

ההירארכיה

קורה, היה לוי.

והלויים - הם 'נתונים'. ה' 'נתן' אותם.

- ולמי?

- לכהנים. לאהרון ובניו.

הלוי, הוא 'תחת' הכהן. משרת אותו. עוזר לו.

הלוי, בעצם, הוא 'מרכבה' - למידת ה'גבורה' העליונה. למידה המבטאת את ה'עצירה'. את ה'מחסומים'.

הכהן, הוא 'חסד'. ההשפעה. הנתינה.

החסד העליון - במהותו הוא אינסופי. 'לא תמו חסדיך'. זה לא יגמר לעולם.

וכדי שנוכל לקבל את החסד הזה, צריך 'גבורה'. משהו ש'יצמצם'. שיגביל. שיגדיר.

כמו אותה אמא, שהאכילה את בנה הפעוט. היא חיפשה בקבוק גדול, אשר יבטא היטב את רצונה - להעניק לו את כל הטוב שבעולם.

- והיא לא מצאה.

המלאי בחנות היה מאכזב. רק בקבוקים קטנים, ומהנקב שבפטמתם - יוצא קילו דקיק.

וזה כל כך מתסכל. היא אמא, עם לב ענק של אמא, וכל ה'קטן' וה'דק' האלו חוסמים את האשד העצום של אהבת אם לבנה.

אז מישהו ניסה להסביר לה. יתכן שהיא הבינה, ויתכן שלא.

אבל אנחנו – כן מבינים.
הלוי נמצא כאן, כדי שהכהן יוכל להשפיע. הוא 'עוצר' – כדי שיהיה אפשר לקבל את החסד.
– לא כדי שהוא עצמו יהיה קיים.
וכשהלוי 'מכיר את מקומו', ולא מחפש 'קרנים' חדשות – אז זה עובד מצוין.
– זה עובד מצוין!
גם – בנפשו של הלוי עצמו. כשהוא ממלא את תפקידו כראוי – הוא יהיה מאושר. לא כשהוא מנסה 'לקפוץ' בדרגה, אל המקום שאינו מתאים לו.
כי הגמל, לעולם לא יהיה מאושר עם 'קרנים'. זה לא מתאים לכוחות הנפש שלו. לא מתאים לאופי שלו.
ואין מי שיותר מאושר, ממי שעושה את מה שמתאים לו – ולא מחפש לעצמו איזו 'קרן' חדשה.
[נרק נרמוז כאן, לאותה רעה חולה – של 'שוויון'. זו שהרסה את האושר; את המימוש העצמי האמיתי. בין קודש לחול, בין ישראל לעמים, וגם בתוככי הבית היהודי פנימה. ויש ללמוד היטב איך הדברים פועלים במציאות, וכיצד דוקא כך אפשר לזכות לסיפוק ולאושר אמיתיים. ואכמ"ל.]

הענתיקה שהתנפצה לרסיסים

מישהו, פעם, החזיק בידו איזו 'ענתיקה'. היה זה כלי שביר, יקר המציאות. וגם יקר בתגית המחיר.
– והוא באמת היה יקר. היה אפשר להתפרנס ממנו שנים רבות.
אז הוא היה חייב – לשים לב אליו. לדעת שהוא שביר. לדעת עד כמה הוא חשוב, ויקר, ושווה.
ופתאום הוא רואה, שם – ממול, כלי יפה יותר. שווה יותר. יקר יותר.
– ככה זה תמיד. כל מה שמ'מול' – נראה כאילו הוא שווה יותר, יקר יותר, ומושך יותר.
וזה הסיח את דעתו. השכיח ממנו את מה שהוא מחזיק בידיו. הוא חשב שיש 'שם' משהו טוב יותר. אז מה שביד שלו – איבד את חינו בעיניו.
– הוא לא נזהר מספיק.
ובאותו הרגע – הכלי ההוא, נפל. והתנפץ לרסיסים.
כעת, אין כלי מ'מול', 'שם', כי הוא לא היה שלו אף פעם; וגם הענתיקה שלו – הלכה לעולמה. זכרונה לברכה.
– ומדוע?
למה זה קרה לו?
שלמה המלך עונה לנו:
– 'בו לדבר – יחבל לו' (משלי יג, יג. ועי' ביאורה"ג שם).
אם האדם 'בו' לאיזה דבר, הוא בעצם – 'חובל בו'. ה'דבר' ההוא – נחבל. נשבר. מתנפץ. מאבד את יוקרתו, את שוויו, ואפילו את קיומו ממש.
מי שמחפש משהו 'אחר', חדש, נוצץ – עלול לאבד את מה שיש' לו.

קוף מפותח

למשל, אלו הבוחרים להגדיר את עצמם כ'קוף מפותח'.
הם באמת – קוף.
– 'מפותח'; אבל לא יותר מדי.
וכל כך למה?
– כי הנשמה שבהם – מוכחשת על ידם. השכל האנושי, הבחירה, ההבדל בין אדם לבהמה – הם 'בזים' להם. לא קיים מבחינתם.
אז – יחבל לו.
הנשמה; השכל; הבחירה; האנושיות – נחבלו, ואבדו.
איבוד השכל והאנושיות, אולי הכי ניכרים לעין שלנו. וגם לאוזן. וגם לדעת. וללב. ולכיס.
אנו חווים את זה היום. ובכמויות גדולות.
– אנחנו בעיצומה של הסתה קשה. כנגד ציבור ה'חרדים אל דברו'.
המסיתים – הם צאצאי הקוף. כך הם הגדירו את עצמם.
אמנם אלה שאליהם מכוונת ההסתה, הם 'סוג' אחר. לגמרי.

מאמרי הפרשה - פרשת קרח תשפ"ג

ועל ההסתה הזו – אנחנו עונים להם. זה לא נכון. התקציבים הם לא כל כך הרבה. לא כל הקואליציוניים הם עבורנו. חלק למשטרה, חלק למילואים. ובכלל, אנחנו מביאים למדינה הרבה מאוד כסף זר. וגם כל הגמחי"ם – זה שלנו. כולנו נהנים מאיתנו. וגם אין לנו צורך בכל ההשקעות האדירות ב'תרבות', וב'מדיה', וב'כדורגל', ושאר חולי ישראל. יתכן שזה מה שצריך לענות להם. משהו כמו 'לזה דחיתו בקש'. – מה התשובה האמיתית. למה באמת אנחנו לא מחרפים את נפשנו להגן על עם ישראל. למה איננו תורמים למדינה. אנחנו – בין אם נרצה, ובין אם לא – נהנים מהתשתיות. מהתאורה, מהכבישים, מקופות החולים. ועוד ועוד. למה לא להשיב משהו. אז אנחנו יודעים – שאנחנו כן תורמים. התורה שאנחנו לומדים מגנה על עם ישראל. – אבל צריך לחדד את המסר. להבין אותו לעומקו.

בחוץ לארץ – 'בורא', בארץ ישראל – 'מלך'

העולם כולו, מנוהל – על ידי ה' יתברך.

– הוא ה'מנהל' הראשי.

ותחתיו – יש פקידים. מלאכים. מזלות. ביניהם – שרי האומות, המנהלים את מדינותיהם (עי' רמב"ן ויקרא יח, כה; רבינו בחיי דברים יא, יב).

הוא יתברך, 'מאחורי' הכל. 'מושך בחוטים'. אבל ההנהגה בפועל – היא על ידי השרים והמושלים.

שם, בחוץ לארץ, זה לא ה'בית' שלו. הוא אינו 'שוכן' שם. אין לו ענין מיוחד בכל המקומות הללו.

ארץ הקודש, היא הארמון שלו. המקום בו הוא בחר – ל'נהלה'.

וכאן, הוא משגיח בעצמו. הוא בעל הבית – במלוא מובן המילה. אין כאן שרים, מושלים, כוכבים ומזלות. כאן – רק הוא. בלי 'אמצעי'.

כאן, זה המקום בו הוא מתגלה – כמלך.

מלך, זה משהו שאפשר באמת לעבוד למענו. לגדל את מלכותו. לגדל את שמו. 'לעבוד אותו' – באופן שהעבודה, היא 'צורך גבוה' – אמיתי.

– מה שאי אפשר לומר עליו כשמתייחסים אליו כ'בורא', כ'סיבת הסיבות'; באופן זה – הוא אינו צריך מאומה, וחלילה לחשוב כך.

אבל ברובד של 'מלך', הוא כן צריך את העבודה שלנו.

בחוץ לארץ, אין 'גילוי מלכות'. הוא ידוע שם רק – כבורא. כ'מושך בחוטים'.

וכך, העבודה שלנו שם – היא צורך 'נמוך' בלבד. צורך האדם. אנחנו בונים את עצמנו, ומקבלים שכר על זה.

בארץ ישראל – אנחנו עומדים מול המלך ממש. מתקשטים לפניו. מביאים אותו לכאן. מגלים את מלכותו.

המצוות – אלו אותן המצוות. חוץ מאלו התלויות בארץ. אבל המשמעות שלהן, שונה לגמרי (עי' רמב"ן שם).

פריטים

ואם כן.

בארץ ישראל, יש את 'משפט אלוקי הארץ' (מ"ב יז, כו). המשפט – של האדון שנמצא כאן. הדרך בה הוא מנהל את ארמונו.

והדרך הזו, כוללת – המלכה קבועה. יומיומית. למשל – שמע ישראל, הוי"ה אלוקנו. הוי"ה – הוא המלך שלנו. והוא 'אחד'. מתאחד, בנו. בעמו.

ואם לא מתנהגים כאן כ'אות'; אם לא ממליכים את המלך בביתו – אז הארץ 'מקיאח' אותנו. וזה כבר קרה בעבר. אותם טועני-כתר-הקופיות, המסיתים בעם, הם – מורדים במלכותו יתברך. ואולי גרוע מעצם המרד – הם

מתעלמים ממנה לחלוטין.

ובמעשיהם, הם עלולים לחזור מהר מאוד – אל מקומו הטבעי של הקוף; היער.

– זה שמלא באותן חיות טורפות, החושפות שינים כנגד הכבשה הקטנה.

יש כאן מלך, בעל הבית, והוא מחכה שימליכו אותו.

ומי היחידים שעושים את זה?

מאמרי הפרשה - פרשת קרח תשפ"ג

- אנחנו. החרדים לדבר ה'. אלו שאינם תורמים למדינה. וגם 'שודדים את הקופה הציבורית'. ואפילו 'פרזיטים, אוכלי הינם'.
- הם הפרזיטים!!
- הם אוכלי החינם! על חשבון השמוע ישראל שלנו!!
- וכדאי לנו להפנים את זה היטב.

מימוש עצמי אמיתי

כי כשהאדם אינו מודע לעצמו, למעלתו - אז הוא מחפש לעצמו 'קרנים'. אולי שם תהיה ה'גאולה' שלו. אולי שם טמון ה'אושר'.

כשיתודי 'חרדי' חושב, שהסיבה היחידה שהוא אינו מתגייס ל'צבא' - כי הוא תורם ל'מדינה' בדרך אחרת, אז חסר לו מאוד. לא רק בדעת - אלא גם בעצם.

- כי 'בו לדבר יחבל לו'.

אנחנו עבדי המלך. ממליכי המלך. זהו תפקיד רם ונישא, אי אפשר באמת לאמוד אותו. ויש כאן כל כך הרבה אנשים, יהודים, שמורדים במלך הזה. מי מהם ב'דעת', ומהם - רבים מאוד - בלא 'דעת'. ובפעם הקודמת שזה קרה, כש'לא ידעו את משפט אלוקי הארץ', זה היה הרה אסון. אז היו אריות טורפים; היום יש 'מפגעים' ארורים, הנוטלים חיים סתם כך. לשם ה'ספורט'.

אנחנו, היחידים ש'מחזיקים' את המצב. שמקיימים באמת את הארץ, ואת יושביה. עלינו לומר 'שמע ישראל' - עבור כל אלו שאינם אומרים את זה. עבור כל אלו - שמורדים במשמעות של זה. ולא להסתפק בידיעה העמומה הזו, שהתורה שלנו מגינה. אלא להבין. להפנים. שלא יהיה חלילה טיפת 'יחבל לו'. לדעת היטב את ההבדל בין עבודת הוצה לארץ - לעבודת ארץ הקודש. לדעת - שיש כאן מלך. והוא כאן, ממש. מולנו.

ושכל מצוה שלנו, כל מילה של תורה, כל תפילה, כל שמע ישראל - ממליכים אותו. מגלים את כבודו. פועלים משהו אמיתי במלכותו - מה שלא היה לנו מזה אלפי שנים, בגלות הוי' לארץ. אולי אם נפנים את כל זה, נדע את המעלה האמיתית שלנו, את המשמעות האמיתית של מה שאנחנו עושים - מדברים - וחושבים, נוכל להתפטר מחיפוש ה'קרנים' האובססיבי של ההוא שתר אחרי כל מיני 'מקח רע'; היצר - ה'רע', שבקרבנו.

לסיכום:

הגמל. זה שחיפש קרנים לראשו - ובדרך איבד את אוזניו. למדנו ממנו, שלא כדאי לחפש אחר 'קרנים' חדשות, שמא נאבד חלילה את מה שכבר יש לנו - ונישאר 'קרחים' מכאן ומכאן.

למדנו גם, ש'בו לדבר - יחבל לו'. כשלא מעריכים נכונה את המעלה שיש לנו, היא באמת לא תהיה 'פעילה' במציאות.

ולמשל - ההסתה דימינו. המסיתים, לטענתם, הם צאצאי הקוף. הם 'בזים' להבדל בינם לבין 'צורת אדם', והם גם מתנהגים כ'בהמות [לא] מתורבתות'.

- הם 'בו לדבר'. ל'אדם' שהם. ומשכך - האנושיות, שאולי היתה להם פעם, אבדה ואיננה.

ואנחנו - 'קמנו ונתעודד'. עלינו 'לקום'. לדעת את הערך האמיתי שלנו.

- אנחנו ממליכי המלך - בתוככי ארמונו!!

ואנחנו גם האחראים היחידים - שהוא באמת יהיה מלך. עלינו לעמוד כנגד כל המהרסים והמהריבים, ולהחזיק את מלכותו בכוח ממש.

והטענה שלנו, כנגד ההסתה, היא לא ש'גם אנחנו תורמים'; אלא - שרק אנחנו תורמים. אתם - רק הורסים!!

והידיעה הזו - חשובה עד מאוד. עד כמה שנדע ונפנים את זה - זה באמת יפעל.

כי לפי הכלל של 'בו לדבר יחבל לו', אז כשמעריכים את הדבר - הוא באמת מתעורר לחיים, ופועל.

לתגובות: 0533127133m@gmail.com

מתורתו של הצפנת פענח / הרב אברהם ישעיהו הכהן בירנהק, מו"ל 'צפנת פענח החדשות', מודיעין עילית

אזהרת הלויים על כלי שיר של כהנים

פרק יח פסוק ג. אף אל כלי הקדש ואל המזבח לא יקרבו ולא ימתו גם הם גם אתם: פיסקא קטז. אך אל כלי הקדש וכו' רבי נתן אומר מכאן רמז לשיר מן התורה אלא שנתפרש ע"י עזרא.

עיין במפרשים ובהגהות הגר"א ז"ל, אמנם רבינו הרוגוצ'ובער זצ"ל מבאר דהנה היו חצוצרות לכהנים לצורך הקרבן וחצוצרות ללויים כמבואר בתוס' ע"ז דף מ"ז ע"א (ד"ה קרניה) וזבחים דף ס"ח ע"א (ד"ה כשהוא) ומנחות דף כ"ח ע"א (ד"ה חצוצרות). וזוהי כונת הספרי דהגם שיש ללויים ג"כ כלי שיר שהם כלי שרת מ"מ אסור להם לגשת לחצוצרות של הכהנים.

באופן אחר ביאר רבינו דלדין דעיקר שירה בפה לא היו חצוצרות הלויים כלי שרת, ורק חצוצרות הכהנים היו כלי שרת וע"ז אומר הכתוב שהלויים לא יגשו אליהם. [מקורות: צ"פ עה"ת ומהדו"ת דף ח' טור ג' ומכתבי תורה מכת' ד' ו' פ"ג ושו"ת צ"פ החדשות ח"ג סי' צ"ג]

*

לתגובות ומסירה או הודעה על חומרים כתבים אגרות תולדות מסמכים או תמונות הקשורים לרבינו יוסף ראזין - הרוגוצ'ובער זצ"ל: tp089744873@gmail.com

נגוהות בפרשה / הרב ישראל מאיר אסטריק, מח"ס יאמר ישראל, רחובות תרעומתו של משה רבינו

וַיַּחַר לְמֹשֶׁה מְאֹד וַיֹּאמֶר אֶל ה' אֵל תִּפְּן אֶל מִנְחָתָם לֹא חָמּוּר אֶחָד מֵהֶם נִשְׂאתִי וְלֹא הִרְעֵתִי אֶת אֶחָד מֵהֶם (טז, טז)

הערות בעניין דתן ואבירם וטענתו של משה לקב"ה

במחלוקת קורח ועדתו כנגד משה רבינו נאמר "וַיַּחַר לְמֹשֶׁה מְאֹד וַיֹּאמֶר אֶל ה' אֵל תִּפְּן אֶל מִנְחָתָם לֹא חָמּוּר אֶחָד מֵהֶם נִשְׂאתִי וְלֹא הִרְעֵתִי אֶת אֶחָד מֵהֶם" (פרק טז פס' טז). ומדקדוק הפסוקים נראה שלא חרה אפו מעצם מחלוקת קורח ועדתו כנגדו, אלא רק כנגד דתן ואבירם (כמבואר ברמב"ן ובחזקוני). שהרי מתחילה כשנחלקו קורח ועדתו כנגד משה, לא כעס משה אלא ענה להם שלמחרת יבחנו דבריהם על ידי הקטרת קטורת. ורק לאחר ששלח משה לפייס את דתן ואבירם, והם החציפו פנים כנגדו, רק אז נאמר "ויחר למשה מאוד" ובאותה שעה ביקש משה מהקב"ה שלא יקבל את מנחתם. ויש להבין מדוע דווקא דתן ואבירם גרמו למשה רבינו חרון אף יותר מכל עדת קורח.

וגוף טענת משה שאין לקבל את מנחתם משום ש"לא חמור אחד מהם נשאתי" טעונה ביאור. שאי אפשר לפרש כוונתו כפשוטו שלא נטל מישראל אפילו דבר פעוט כחמור, שהרי חמור היה דבר נחשב בימיהם [וכפי שנאמר באיסור לא תחמוד] "לא תחמוד בית רעך וגו' וחמורו" (שמות כ יד) וכיצד ניתן ללמוד מכך שאפילו דבר פחות מכך לא נטל [ומטעם זה מבואר בגמ' (מגילה ט ב) ששבעים ושנים זקנים שתירגמו את התורה לינאי, שינו את לשון הפסוק ל"לא תמד" יעו"ש], ואפשר שמכח קושיא זו מפרש המדרש (תנחומא ו והובא ברש"י) שכוונת משה לאותה שעה שחזר ממדין למצרים והרכיב את אשתו ובניו על החמור, שלא נטל מישראל את אותו חמור שרכב עליו.

ועדיין צריך ביאור, כיצד יכול היה משה ליקח מהם חמור לנשיאתו. וכי בשעה שנגלה אליו הקב"ה במדין וציווהו לגאול את ישראל, יכול היה להמתין עם שליחותו

עד שישלח איגרת למצרים ויבקש מעם ישראל שישלחו לו חמור כדי שיוכל לבוא ולגאול אותם. ואם כוונתו שהיה לו ליטול את אותה קופה או שתיים של שעורים שאכל החמור בדרכו למצרים עדיין יקשה, מדוע נתפס משה רבינו לדבר הנראה כשולי ולא טען הרבה יותר מכך, שאת כל עתותיו וכוחותיו הוא מוסר בעבור עם ישראל ומעולם לא נטל על כך מאומה. ועיקר טענתו צריכה ביאור, ששנינו בגמ' (ברכות י ב) "הרוצה להנות יהנה כאלישע" כלומר שאין כל חסרון למנהיג לקבל טובות הנאה מהעם, וכיון שדתן ואבירם התנהגו שלא בדרך ארץ ואין ראוי לקבל מנחתם, מדוע צריך לתלות זאת בכך שהחמיר על עצמו שלא ליהנות מהם.

ובהמשך הפרשה שוב מוצאים אנו התיחסות מיוחדת לדתן ואבירם משאר עדת קורח, שלאחר שציווה הקב"ה (פס' כד) "הֵעֲלוּ [התרחקו] מִסְבֵּיב לְמִשְׁפַּן קֶרַח דָּתָן וְאַבְיָרָם", המשיך משה ופנה מכל החולקים עליו רק אל דתן ואבירם "וַיִּקָּם מֹשֶׁה וַיֵּלֶךְ אֶל דָּתָן וְאַבְיָרָם". ויש להבין מדוע המשיך להפציר דווקא בהם שייאותו להתפייס עמו.

דתן ואבירם חלקו לשם מחלוקת

וביישוב הדברים נקדים מה שהעיר החידושי הרי"ם (מובא בליקוטי הרי"ם בשם כתבי חסידים). במחלוקת קורח ועדתו הסית קורח מאתיים וחמישים ראשי סנהדראות מגדולי העם, והתורה לא ראתה לציין אף אחד מהם בשם, והיחידים שהתורה מציינת בפרטות כבעלי המחלוקת יחד עם קורח הם דתן ואבירם. ויש להבין במה נשתנו אלו לרעה שנזכרו בשמותם. ויש להוסיף ולהעיר, שבעוד מאתיים וחמישים איש הללו מצאו את מותם בהקטרת הקטורת לפני ה', הרי שאצל דתן ואבירם החמיר הקב"ה בעונשם והמיתם על ידי בליעה באדמה, הם ובתיהם וכל אשר להם חיים שאולה. ושוב רואים אנו שדתן ואבירם היו מובדלים בעונשם משאר החולקים.

ומבאר החידושי הרי"ם שכל ראשי הסנהדראות שנצטרפו לקורח היה זה מחמת שקורח הצליח להסיתם בטענות וקובלנות - חלקם רצו להיות כהנים, חלקם רצו להיות נשיאים, אך המכנה המשותף שהייתה להם איזו שהיא טענה. וכיון שידע משה רבנו מה הם רוצים, הרי שיכול היה להתמודד כנגדם על ידי ניסיון והמבחן

של הקטרת הקטורת שבו יוכיח את הטעות שבטענותיהם. אך שונים היו דתן ואבירם שלא הייתה להם שום טענה, אלא הם היו בעלי מחלוקת לשם מחלוקת. ולכן דווקא אותם הזכירה התורה בשם לגנותם, ולכן גם נענשו בחומרה יותר משאר החולקים, כיוון שְהִקְפִידָה עליהם גדולה משאר החולקים - שמאתיים וחמישים ראשי סנהדראות חטאו מתוך תאוות כבוד, אולם דתן ואבירם חטאו להכעיס ולכן נענשו בחומרה רבה יותר.

ביאור צערו וטענתו של משה רבינו

ושנינו במדרש (תנחומא שם) "ויחר למשה מאוד □ הדן אם חברו ומתוכח עמו אם משיבו יש שם נחת רוח ואם אינו משיבו יש בו צער גדול". שבכל מחלוקת קורח ועדתו נתייחדו דתן ואבירם, שבשונה משאר החולקים שמשה רבינו הבין מה עוררם למחלוקת וידע כיצד להשיבם, שונים הם דתן ואבירם שכלפיהם לא הבין משה מדוע הם חולקים נגדו, ונגרם לו מכך צער גדול [ומדוקדק הדבר ברש"י ובתרגום ירושלמי שתרגמו "ויחר" מלשון צער ולא מלשון כעס], ולכן רק אליהם ניסה משה רבינו לפנות ולקרוא להם, להבין מה רצונם ממנו. ולכן בשעה שסירבו לבוא, פונה משה רבינו לקב"ה בקובלנה עליהם ומבקש "אל תפן אל מנחתם" ומנמק בקשתו, שפשפש בכל מעשיו ולא מצא מדוע דתן ואבירם יש בליבם עליו, שהרי "לא חמור אחד מהם נשאתי", שכל בריחתו למדין הייתה מחמת הלשנתם של דתן ואבירם (שמות ב טו וברש"י), ובכל זאת כאשר שב על מנת לגאול אותם, לא דרש מהם אפילו את הוצאות הדרך שהם גרמו לו, ולכן בדווקא נקט דוגמא זו ולא מקרה אחר, שעיקר טענתו לא הייתה שלא נהנה מעם ישראל, אלא על כך שלדתן ואבירם אין כל סיבה להקפיד עליו [וגדולה מזו שנינו במדרש (שמו"ר א כח) שמשה רבינו הציל את דתן ממוות. ובמדרש חפץ (ב יג) מבואר שבזמן יציאת מצרים הציל משה רבינו את דתן ואבירם ממוות]. ולכן גם לאחר שאמר הקב"ה לסור מקורח ועדתו, ניסה משה רבנו לבוא לקראת דתן ואבירם יחד עם זקני ישראל, לחלוק להם כבוד, שמא זה מה שחסר להם, אך הם יצאו ניצבים פתח אהליהם בכוונת מכוון של מחלוקת לשם מחלוקת ועל כן ירדו חיים שאולה. ונמצאנו למדים שגם במידה ויש לאדם תרעומת על חברו, חובה עליו להודיע טעם כעסו וכדברי הרמב"ם (דעות ו ו ויעויין

ילקו"ש קדושים תריג) "כשיחטא איש לאיש לא ישטמנו וישתוק כמו שנאמר ברשעים וגו' אלא מצוה עליו להודיעו ולומר לו למה עשית לי כך וכך ולמה חטאת לי בדבר פלוני", שעל ידי שמודיעו יכול לפייסו ולהשיב את השלום על כנו.

נחשבה / הרב יחיאל הלוי נוביק, ראש כולל דעת יוסף – אשדוד, עורך ספרי מרן הגר"ש ריזובסקי זצ"ל

פרשה זו יפה נדרשת - במדרש תנחומא...

הנה בודאי שפרשת קורח היא פרשה שקשה מאד להבינה ולהבין בה, וכבר כתב רש"י הקדוש שפרשה זו יפה נדרשת במדרש תנחומא, ומשמע שרק חכמינו ז"ל במדרש יכלו לדרוש יפה את הפרשה הזו העמוקה מיני ים.

והנה הרי קרח היה בדור דעה והיה מהחשובים שבדור, וגם קיבץ סביבו מאתים וחמישים ראשי סנהדראות, שהיו שופטים שבימיהם, וכודאי נבחרו על ידי משה רבינו עליו השלום, ואם הם הסכימו עמו, הרי שהיה אדם גדול מאד, ובכל זאת אחרי גדלות שכזו, שאין לנו בה השגה כלשהי, יצא מה שיצא, שבה לכלל טעות נוראה ואיומה, ואם בארזים נפלה שלהבת מה יענו אזובי הקיר. אמנם מכל מקום יש לנו רשות ואף חובה ללמוד הפרשה ולהתעורר על מנת לקחת מוסר, כפי דרגא דילן, בכדי להתרומם ולהתעלות לכל הפחות מעט מזעיר ממצבינו.

וזה יצא ראשונה להתבונן, דלכאורה קשה סתירה גלויה בדברי קורח ועדתו, מצד אחד הוא ועדתו טוענים, מדוע תתנשאו על קהל ד', הלא כל העדה כולם קדושים ובתוכם השם. ומצד שני ישנה הסכמה ואף דרישה לאפשרות שהוא יהי' הקדוש. ואם כן ישאל השואל, מדוע רק למשה ואהרן אין להתנשא, ואילו קורח - לכבוד עצמו - הוא דורש במפגיע כן להתנשא על קהל ד'. ולכאורה התורה מלמדתינו כאן, שאפילו אנשים גדולים כל כך, יכולים לחיות בסתירות גלויות בהנהגתם. וכמה זה מעורר אותנו לחפש ולמצוא סתירות בהנהגתינו, לטוב לנו כל הימים, כי עדיף שאדם ימצא בעצמו את הסתירות ויתקנן, בעודו יכול לתקן.

מאידיך גיסא כאשר מתבוננים עוד בפרשה, רואים איך שמשה רבינו לא זז מהנהגתו הקדושה לבקש ולהתפלל על עם ישראל, ולחפש לבל ידח ממנו נדח, ועי' דברים נפלאים בספר עין הדעת טוב למהרה"ו.

והנה בודאי דמה שכתבה התורה הקדושה מעשה דקורח בא ללמדינו. ומה זה בא ללמדינו, לדעת מה צריך לעשות ומה אסור לעשות, כלומר לדעת המעשה אשר יעשה האדם וחי.

ולכאורה בהשקפה ראשונה נשמע ונראה כי אין סיפור זה המעשה דקורח ועדתו נוגע לנו כמעט, וכי מי שהוא מאתנו הי' הולך ומעיז פניו לחלוק על משה ואהרן, ועל כן אנו קוראים קצת בזה בתור סיפור מענין, שאצלינו היה פשוט יותר מכביעתא בכותחא, שאנו לא דוגלים בשיטתו של קורח. ויתכן מאד שזה לא מגדלותינו, כי להיפך משפלותינו, כי בוודאי אין לנו ולא יכולה להיות לנו שום הוה אמינא שאנו ברי פלוגתא עם מישהו מדור המדבר, ובוודאי לא עם משה רבינו, אמנם איך שלא יהיה אין זה נוגע לנו למעשה, כי על כל פנים מאיזה טעם שיהיה אין לנו כל נסיון בענין זה.

ואולם בודאי שיש תועלת גדולה מהסיפור בעצמו, גם בלא מוסר, כדי שנוכל להבין מתוך זה כמה נבואת מרע"ה אמיתית, כי רואים שהי' ויכוח כל כך מר, באותו דור דעה של משה

רבינו עצמו, ואעפ"כ ניצחה נבואת מרע"ה, והרי זה מלמד יותר ממאה עדים, כי אמת ויציב ונכון וקים וישר ונאמן ואהוב וחביב ונחמד ונעים ונורא ואדיר ומתוקן ומקובל וטוב ויפה הדבר הזה עלינו.

ויתכן גם להוסיף פרפרת נאה, שלכך אנו אומרים זאת בכל יום ויום אחר קריאת פרשת ציצית ופרשיות המזוזות שלפניה, ולהורות נתן, שאין אנו ח"ו בדעת קורח שהקשה קושיות מבית מלא ספרים ומטלית שכולה תכלת, וע"כ בדוקא אנו אומרים אחרי קריאת בכל יום ויום, אמת ויציב ונכון, אמת ואמונה כל זאת וקיים עלינו, וכל זה הוא נעים ונחמד וטוב ויפה.

אולם נראה שיש ג"כ מטרה נוספת בהבין כל ענין המחלוקת, ואשר אנו צריכים לחפש ולחפש לקיים המצוה של ולא יהי' כקורח ועדתו, שיש מרבותינו הראשונים שפירשו שבא ללמד שלא להחזיק במחלוקת, ויש שפירשו בפנים אחרים שאין כאן כלל ציווי אלא הבטחה, אבל לכו"ע נראה שעצם הסיפור יש לו מטרה בהבין פרטי פרטים כדי ללמוד מזה מה שלא לעשות. והננו מוכנים ומזומנים לקיים המצוה דקריאת התורה הזאת בזמנה, כי גדול תלמוד דפרשה זו שאף הוא מביא לידי מעשה.

והנה באבות מבאר התנא החילוק שבין מחלוקת הלל ושמאי לבין מחלוקת קורח ועדתו, שהוא החילוק בין לשם שמים ושלא לשם שמים.

וקצת קשה להבין שכל החילוק בין שמאי והלל ובין קרח ועדתו, הוא בהכוונה אם לשם שמים או לא, ולכאורה הרי ודאי שישנם עוד הרבה חילוקים בעצם המעשים שנעשו.

אמנם יתכן לומר, כמו שאמר הגר"י סלנטר זצוק"ל לאחד שהחזיק במחלוקת, אם אתה חושב שאתה צודק, תראה להשאר צודק. והיינו שככל שאדם נשאר מוגבל עם המחשבה לשם שמים, הרי אין לו סיכוי וסיכון ליפול לבאר שחת דחטא המחלוקת שמעוללת עוד הרבה מכשולים.

ויתכן שמכאן נובע שורש התבדל, דהתבדל הראשון הוא בכונה לש"ש, ומזה מגיעים, לאן שמגיעים.

אמנם יש כאן עוד התבוננות, שבין לש"ש ובין שלא לש"ש, יש מרחק עצום ונורא. ודו"ק והתבונן כי הוא נורא ואיום. וככל שמתבוננים רואים כמה אין לשכוח את הלש"ש.

ויש כאן לימוד נוסף על ערך לימוד המוסר, כי רק כך מחזיקים מעמד בנסיונות החיים. ודו"ק וכבר הארכנו בזה.

ועתה עת לקצר במקום שיש להאריך. ותן לחכם ויחכם עוד.

נעימות החיים / הרב שלום אלעזר מאסקאוויטש, רב דחבורת 'נעימות החיים', בן כ"ק אדמו"ר משאץ שליט"א, בני ברק

מהו חסד ה' הגדול ביותר

הניסיונות מקיפים אותו ללא הרף, ניסיון הולך ומיד ניסיון אחר מגיע, היצר הרע לא מרפה ממנו, אין לו רוגע ומנוחה, חושב הוא לעצמו: מתי אזכה להיות במדרגת הצדיקים שזכו לשבור את כל המניעות והסתרות? מתי אגיע אל תכלית השלימות!*

הרה"ק התפארת שלמה זיע"א, מפרש את דברי הפסוק: **"חסדי ה' כי לא תמנו"**. 'חסדי ה' – מהחסדים הגדולים של השם יתברך, ש'לא תמנו' – שחסר לאדם השלימות. (-מלשון 'תם' שלימות).

כוונת דבריו הקדושים:

איתא במדרש (תנחומא) 'נתאוהה הקב"ה להיות לו דירה בתחתונים'.

בכל פעולה ומצוה, בסור מרע או בעשה טוב - האדם זוכה לגלות את שכינתו כבודו יתברך בתחתונים.

זמני הניסיון והקושי – הם הזמנים בהם מתגלה בעיקר שכינה בתחתונים, כאשר האדם מתגבר על הניסיונות והמניעות בזה הוא מגלה את השכינה 'בתחתונים' – בזמנים הנמוכים והחשוכים ביותר.

זהו מ'חסדי השם' ש'לא תמנו' שאין שלימות לאדם אלא הוא מוקף במניעות וניסיונות, כי כך יש לו מטרה ותפקיד להיות בזה העולם, כי כאשר האדם מושלם ללא מניעות וניסיונות אין לו מה לחפש בזה העולם כלל. כי עיקר הנחת רוח הוא להמליך את השם יתברך מתוך הניסיונות והמניעות מתוך החושך.

כאשר ישכיל האדם לדעת כי עיקר הנחת רוח להשם יתברך הוא מתוך החושך ומחוסר השלימות – ישמח עד מאוד עם חוסר שלימותו ואף יחפש לעבוד את ה' בכל לב ונפש, להשלים את עצמו יותר ויותר מתוך החושך והמניעות.

מוסיף התפארת שלמה ומבאר, כי זהו המעשה שהיה עם דוד המלך עליו השלום, שכאשר הזקין אמרו לו שיקח נערה שתשמור עליו מפני הקור והצינה שסבל בימי הזקנה. וביאר: כי מפני שדוד המלך ע"ה הגיע לשלימות התכלית הרצויה עד שנאמר עליו 'וליבי חלל בקרבי', לכך רצו להאריך את ימיו שישאר לו עדין חיות בזה העולם לכך הביאו אותו לעוד ניסיון עם נערה להאריך את ימיו.

זהו ביאור הפסוק: **"כי רגע באפו חיים ברצונו"** (תהלים ל, ו), השם יתברך שולח רגע של 'אף' וניסיונות ומניעות לאדם, אך כל זה מפני שרצון השם יתברך להאריך ימי האדם – 'חיים ברצונו'. בדרך זו פירש את הנאמר בפרשתנו: **"פל הקרב הקרב אל משפן ה' ימות האם תמנו לגוע"** (יז, כח).

'הקרב אל משכן הוי"ה' – אדם הקרוב אל משכן ה' - אל השלימות והתכלית, אזי אדם 'יומת' כי האדם שהשלים תפקידו בזה העולם הוא שייך לעולם שכולו טוב, כי חיי האדם בנויים דייקא מניסיונות ומניעות. לכך אמרו האם 'תמנו' - האם הגענו אל השלימות שלכך צריכים אנו 'לגווע'.

*

אדם שמחפש לברוח מהניסיונות של העולם הזה – הוא מקרב את המיתה שלו. כי עיקר מטרת השם יתברך בבריאת העולם הוא לגלות אור כבודו יתבלך מתוך החושך. ידיעה והכרה זו מביאה לאדם שמחה עצומה מהניסיונות שבאים בזה אחר זה ללא הרף, ויש לו רצון חיים לחיות עוד בעולם הזה.

זהו חיזוק גדול לכל יהודי באשר הוא, מכיוון שכל יהודי רוצה להתקדם ולהשתפר, להתעלות מעלה מעלה בעבודתו בקודש, אך ההסתר השונה וחוזר בכל פעם מייאש אותו, עד שכבר ניצח את היצר הרע בפעם אחת שוב הוא חוזר ועומד נגדו.

*

"ורקב עצמות קנאה" (משלי יד, ל).

קרח נתקנא במדרגתו של משה רבינו, כי רצה להגיע לתכלית השלימות, וחשב שבמדרגות אלו הניסיונות אינם חוזרים על עצמם בכל פעם בפעם, לכך קינא בהם כמו שכתוב: ויקנאו למזה במחנה לאהרן קדוש ה'.

אמנם בזה טעה טעות גדולה, כי המדבק עצמו ל'גמר השלימות' ואינו רוצה לאחוז עצמו במדרגתו דהיינו 'בדרך לשלימות' הוא גורם לעצמו כליה ומוות רוחני ח"ו.

'רקב עצמות קנאה'. רק"ב אותיות קב"ר – הקנאה מביאה את האדם לענין 'קבר' רוחני וגשמי רח"ל, כי הקנאה מוציאה את האדם מן העולם.

הקנאה הרצויה עליה נאמר 'קנאת סופרים תרבה חכמה' הוא 'בהשקעה', לקנאות בשני כמה נתייגע ולא נתייאש למרות כל הניסיונות והנפילות שהיה לו (ע"פ מהרש"א בבא בתרא עד).

מחובת האדם לשמוח שאינו מושלם יותר מכולם, מכח הידיעה שיש לו את היכולת לגלות את כבוד שמים בעולם בניסיונות ובהסתרות הפרטיים שלו.

לפעמים אף שהאדם מתקדם בעבודת השם בענין אחד, הוא מייאש את עצמו שהנה עדין נשאר לו הרבה דברים לתקן את עצמו, ושואל את עצמו: מתי אזכה לגמור עם כל הניסיונות והמניעות?! מתי אזכה לעבוד את השם יתברך במח זך ונקי – בשלימות הדבקות מבלי טרדות וניסיונות שונות?!

אך האמת אחת היא!

כל ניסיון שאדם מתגבר עליה, וכן כל הסתר שאדם זוכה להאיר – מתגלה שם שמים ביותר ויותר, והוא נותן לו כח ורצון לחיות את חייו.

יהודים יקרים!

בואו ונשמח עם כל הניסיונות והמניעות שיש לנו, הן בכלליות והן בפרטיות, גם אם אנו רואים שיש לנו ניסיונות ומניעות שאין לחברינו נשמח בהם עד למאוד כי בכח זה נזכה לגלות את אור שכינת ה' בתוך העולם הפרטי שלנו.

בדרך זה, נשמח במעלת חברינו ואף נזכה להרגיש בקשר הפרטי שלנו עם בוראנו, ולהתקרב אליו ביותר ויותר.

נעימות החיים לפרשת שלח בחו"ל

האם היום ישנם 'מרגלים'!?

השם יתברך אמר למשה רבינו: "שלח לך אנשים ויתורו את ארץ כנען"^(ג.ז).

איתא בזוהר הקדוש, התורה הקדושה היא תורה נצחית לכל דור עת וזמן. עלינו ללמוד מה מלמד אותנו ענין המרגלים לדרכינו בקודש.

*

מרגל הנשלח אל ארץ אחרת לעקוב אחר עניני המדינה, הוא לובש בגדים כמנהג המקום, ומדבר בשפת המקום ואף מתנהג כשפת המקום. אמנם באם ישכח דבר אחד לא יהיה לשליחותו כל תועלת. באם ישכח מהיכן הוא מגיע? מה השורש שלו? ומה גודל הגאווה בהיותו שייך לעמו?! לאיזה עם חזק הוא שייך? מה המטרה שלו בארץ זו? ואם איזה מידע הוא רוצה לצאת? – באם ישכח את עמו ויהפך להיות חלק מהמדינה אליה נשלח, חבל על שליחותו.

בקיצור: במראה החיצוני הוא נראה שייך לעם אחר, אך בפנימיות שלו אסור לו לשכוח להיכן הוא שייך!

*

כל יהודי הוא כמו מרגל בעולם הזה.

שורש היהודי הוא מעולם הנשמות, חצובה תחת כיסא הכבוד, אך בעולם הזה בעולם השפל הוא לבוש בבגדי מרגל – בגוף גשמי ובהמי כמנהג המקום, ועליו לזכור להיכן הוא שייך! ולהיות גאה בשורש שלו! ולהאמין בגודל הכח שלו!

בתוך העולם הגשמי והבהמי עליו לגלות את כבוד השם יתברך בתחוננים, את בחינת 'ארץ ישראל', עליה נאמר: "ארץ אשר ה' אלקיך דרש אתה תמיד" (דברים יא, יב).

באם האדם שוכח כי הוא מרגל כאן בעולם הזה, ואינו זוכר מגודל פאר שרשו – אזי יחסר לו מתפקידו ושליחותו בעולם הזה.

*

קודם ירידת הנשמה משביעים אותה, 'תהי צדיק ואל תהי רשע'!

והשאלה נשאלת: כיצד משביעים ומכריחים את הנשמה להיות צדיק, בעוד שדבר זה נתון בכח בחירת האדם לבד, כמו שכתוב: "ובחרת בחיים"?

*

אלא הביאור בזה. כהכנה לקראת החושך הכפול והמכופל חשכות העולם הזה, נותנים לאדם את העצה כיצד יוכל לעמוד איתן וחזק בכל הניסיונות המשכיחים אותו מבוראו, ואומרים לו 'תהי צדיק' – תזכור שאתה צדיק, יש בך נשמה אשר היא 'חלק אלוה' ממעל', אתה חלק מאת השם יתברך ויש בך את כל הכוחות להצליח אפילו בניסיון הקשה ביותר. זכור תזכור למי הינך מרגל בעולם הזה?! בשליחות מי נשלחת לכאן?! בדרך זה, יזכה האדם להתמקד בשליחותו, ולנצח את יצרו ואת כל הניסיונות והמניעות.

*

חטא המרגלים היה שהם שכחו מי המשלח שלהם, לאיזה משלח חזק ונצחי הם שייכים, לכך הם פחדו מכל הניסיונות והנפילות, מגבורת ומטומאת ז' עממין.

השם יתברך אמר למשה רבינו: 'שלח לך אנשים – לדעתך', דהיינו שיהיו מחוברים לנקודת הדעת שלך, שהוא הנקודת הצדיק שבכל אחד ואחד, שמשם נובע הקשר והחיבור אל הבורא עולם. אך המרגלים נכנסו בהם 'דעת דקליפה' רח"ל ושכחו מגודל פאר מציאותם ולא זכרו כי שייכים להשם יתברך שהא כל יכול, לכך חטאו ואמרו: 'בשנאת ה' אותנו הוציאנו ממצרים'.

כלב בן יפונה ויהושע בן נון, היו מחוברים לנקודה הפנימית שבהם, והלכו להשתטח על קברי אבות, כי רצו לגלות הרצון הפנימי שבהם (אבות מלשון רצון), הרצון הפנימי המונח בלב היהודי הנובע משורש מציאותו האלוקית. בכח שזכרו וגילו את גודל פאר מציאותם יכלו להינצל מעצת המרגלים.

כמו כן אמרו: "עלה נעלה וירשנו אתה כי יכול נוכל לה", ופירש"י: 'אפילו בשמים, והוא אומר עשו סולמות ועלו שם, נצליח בכל דבריו'. (במדבר יג, ל). כיוון שהאמינו בגודל כוחם המגיע מאת השם יתברך, בהיותם חלק אלוה ממעל, לכך נשארו חזקים בדעתם ורוחם.

*

לפעמים כשקיים אצל האדם רצונות לא טובים, הוא קובע את מהותו ומציאותו כפי רצונותיו הלא טובים, וחושב כי הוא חלק מהרצונות. אך זהו 'דעת דקליפה' שנותן לאדם הרגשה של נפילת הרוח וחוסר אמון במציאות וביכולות שלו, כי באמת הרצונות של האדם אין להם קשר כלל למציאות האמתית, אך על האדם לגלות מהו באמת רוצה, להיכן הוא שייך? ומה באמת היה רוצה?!

אדם שיכור הרוצה לקפוץ מהגג, בוודאי שהיה רוצה שימנעו ממנו לקפוץ מהגג כי כעת הוא שיכור ואין לו יישוב הדעת, ולכך הרצון הפנימי שבו הוא לא לקפוץ מהגג ח"ו.

כלב בן יפונה הלך לקרבי אבות לחפש את הרצון הפנימי הטמון בו, למען יזכור למי הוא שייך? ומה הוא באמת רוצה? ובכח זה לקבל גאווה דקדושה ולהתמודד נגד כל הקליפות הרעות.

*

מספר נקודות נתן משה רבינו למרגלים, כדי שיוכלו להינצל מטומאת ז' עממין. והם:

'וראיתם את הארץ, מה הוא?!' 'ואת העם הישב עליה, החזק הוא הרפה?! המעט הוא אם רב?! הטובה היא אם רעה?!' 'הבמחנים אם במבצרים?!' 'היש בה עץ אם אין?!'

לבסוף הוסיף לומר להם הוראה: "והתחזקתם ולקחתם מפרי הארץ"!

*

נקודות אלו הם עצות והדרכות ישרות אף אלינו כמותם, נבארם:

על כל יהודי להתבונן במהות הארץ הגשמית 'וראיתם את הארץ', וכן 'ואת העם היושב עליה' - 'העם' רומז על הניסיונות והמניעות המגיעים מארץ זו (- כמו 'גחלים עוממות'), ועליו לבדוק 'החזק הוא הרפה' – האם הארץ יותר חזקה ממנו, או שהוא יותר חזק מטומאת ז' עממין בהיותו חלק אלוה ממעל.

מאמרי הפרשה - פרשת קרח תשפ"ג

'הטובה הוא אם רעה' – 'במעיינות ותהומות טובים ובריאים' (ש"י). האם מציאות 'העולם' מגלה לך את 'המעיינות ותהומות הצפונות כך' או שאתה מאבד את גודל פאר מציאותך ומרגיש מציאות 'רע וחלש' שאינו יכול להילחם נגד העולם הזה.

'הבמחנים אם במבצרים' – כרכין פצוחין ופתוחין מאין חומה' (ש"י). האם הינך מאמין כי יש לך כח לפתוח ולפצה את כל הסתרות והמניעות. או ש...א...

'היש בה עץ אם אין' – 'אם יש בהם אדם כשר, שיגין עליהם בזכותו' (ש"י). האם הינך מחובר ל'אדם כשר' שבך, 'לנקודת הצדיק' שבך שהוא כח המגין מכל רע?!
והעצה הכללית לעבור את הפרוזדור של טומאת ז' עממין להגיע לארץ ישראל הוא: **'והתחזקתם'** – להתחזק בעוז ותעצומות, להאמין בגודל היכולות שבו מצד גודל שרשו.
בכח זה יקח מפרי הארץ ויגלה שכינת כבודו יתברך בתחתונים.

*

יהודים יקרים!

לכל יהודי קיים זמני הסתר ומניעות, עלינו לזכור בתוך ההסתר והמניעות את גודל פאר שורשנו, כי אין אנו שייכים לרע ולניסיון ח'ו, אלא אנו חלק אל'ה ממעל! נזר הבריאה! שיש בה את כל הכוחות להתמודד עם כל הניסיונות והנפילות.
נשריש בתוכנו את גודל מעלת ערכנו, ובכח זה נגיע לבחינת 'ארץ ישראל', לעשות את תפקידנו ושליחותינו בזה העולם להידבק ולהתענג על ה' ולהנות מזיו אורו.

פניני פז / הרב אברהם נח זלצמן, מח"ס 'אדני פז' על סוגיות הש"ס

המדד האמיתי: מי מצליח לפרוץ בזמני 'קרש'

- א. מדוע לא קיבלו בני ישראל את הצואה של הקטורת ורק של המטות.
ב. אפ"ל שסברו שמבחן המטות הוא על גדולת האדם, ובזה סברו שאומנם אהרון צדיק מהם, אך כך הוא נולד.
ג. בניסוי המטות המבחן היה על המצבים היבשים והקשים של האדם, ובזה כולם שווים, ואהרון נבחר גם בזה.
ד. מזה הוכח שגם ניסוי הקטורת היה בעניין זה שה' מקבל את המעשים של האדם כשהם נעשים מתוך תמימות ופשטות.

במדבר פרק טז – יז

(ו) זאת עשו קחו לכם מחתות קרח וכל עדתו: (ז) ותנו בהן אש ושימו עליהן קטרת לפני יקוק מחר והיה האיש אשר יבחר יקוק הוא הקדוש רב לכם בני לוי: וגו' דבר אל בני ישראל וקח מאתם מטה מטה לבית אב מאת כל נשיאיהם לבית אבתם שנים עשר מטות איש את שמו תכתב על מטהו: וגו' ויהי ממחרת ויבא משה אל אהל העדות והנה פרח מטה אהרן לבית לוי ויצא פרח ויצץ ציץ ויגמל שקדים: (כד) ויצא משה את כל המטות מלפני יקוק אל כל בני ישראל ויראו ויקחו איש מטהו: ס

א.

בפרשת קרח, מבואר שהיו שני ניסויים שעשה הקב"ה בכדי לפשר את המחלוקת בין קרח ועדתו למשה רבינו. האחד עם המחתות שהיו בהם קטורת, והשני עם המטות שיוציאו פירות.

מה היה שונה הניסוי עם המטות מהניסוי עם הקטורת

והנה אומנם למעשה קרח ועדתו לא הספיקו לראות את התוצאה של הניסוי עם המחתות משום שפגע בהם יד ה' בתוך כך, אך עם ישראל אכן ראה זאת שה' פגע בקרח ועדתו, ובניסוי זה הוכיח ה' שהוא בחר במשה ואהרון, הן מצד שה' קיבל את מנחתם והן מצד שקרח נענש באופן שאמר משה שיענש. ובכל אופן אמרו בני ישראל 'אתם אמיתתם את עם ה', והוצרך הקב"ה לעשות ניסוי נוסף, עם המטות, ורק לאחריהם השתכנע עם ישראל, בצדקת משה ואהרון. ויש להבין בכמה דברים, ראשית מה שיכנע את כלל ישראל בצדקת משה ואהרון בניסוי עם המטות, יותר מאשר בניסוי עם המחתות.

מדוע כלל ישראל טען שמה אמית

כמו"כ לא מובן הטענה שטענו 'אתם המיתתם את עם ה'. שהרי משה אמר מראש שמי שיהיה עימם חוטא ויענש על ידי ה', וה' ייצר מיתה משונה עבורו, וכך נעשה, והוכח בכך שה' הענישם, ומדוע אמרו שמה אמיתתם, ועוד בזה, שאף אם נענשו מחמת משה סוכ"ס ה' עשה זאת ומוכח מכך שה' בחר בהם, וא"כ קרח חטא ומגיע לו להענש, ומה התלונה על משה.

מדוע עם ישראל לא נענש על כך שהלין

כמו"כ יש להבין מה שבכל פרשיות המדבר רואים שבכל פעם שעם ישראל הלין על משה או על הקב"ה הוא קיבל עונש, אכן בפרשיה זו רואים שאע"פ שה' והכיה ע"י המחתות וע"י אופן מיתת קרח ועדתו, עדיין עם ישראל 'הלין', ובכל אופן לא נענש, ומדוע הדין בזה שונה.

ב.

והנה אומנם במפרשים מבארים את טענות בני ישראל, (א) שטענו שהסיבה שמתו מאתיים וחמישים נשאי העדה הר"ז משום שפגעו באהרון הכהן, והיה על אהרון למחול להם, ועי"ז לא היה מתים, ומדוע לא מחל. (ב) שהרי הניסוי עם המחתה הוא ניסוי שמעיקרו לא ראוי משום שנדב ואכיהו שהיו רואים להיות כה"ג מתו על ידו, וא"כ שמא זהו סם המוות, ולכן ניסו על ידו, ומה שאהרון לא מת הר"ז משום שהקריב 'קורבן ציבור' ולא קורבן יחיד, ולכן ניצול.

ואומנם ב' טענות אלו יש להם מענה ברור, (א) הטעם שלא מחל, משום שאהרון היה במעמד של מלך, ומלך שמחל על עלבונו אינו מחול. (ב) הקטורת היתה על פי ה' וכולם הקריבו את אותה הקטורת ולאותה מטרה, וכמו"כ הניסוי מעיקרו היה על פי ה' וא"כ אין כל טענה כנגד משה.

ומאחר וכך מדוע הוצרכו עם ישראל לניסיון נוסף, אם היה אפשר לבאר להם. ולכאורה משום שלא להם אמון מושלם במשה ואהרון ולכן צריך היה לעשות נס נוסף, גדול יותר מאשר הניסוי עם המחתות ועם צורת מיתת קרח ועדתו, וא"כ מדוע הנס של בחירת מטה אהרון היה משמעותי כ"כ שבחרו כעת במשה.

נסיון הקטורת ביטא איזה את המעשים טובים של מי ה' יותר חפץ בהם

ואולי אפשר לומר, שהיה ב' משמעויות בניסויים, הניסוי עם המחטה בא לבטא את המעשים הטובים של האדם, התפילות, התורה, האמונה, ושאר המעשים הטובים, והאם ה' בוחר בו להיות בחיר ה' לנוכח מעשיו, כלומר בכך שה' בוחר את המחטה של מי שמחזיק בה זה מורה על כך שמעשיו הם רצויים יותר משל כולם.

עם ישראל סבר שיתכן ואדם צדיק מלידה ולכן מעלתו יותר משל כולם, ואי"ז מוכיח שהוא כשלעצמו טוב מאחרים

אכן שבניסוי זה סברו עם ישראל שאי"ז מדד מספיק טוב, שמא כל מה שאהרון נבחר הרי זה משום שמלכתחילה היה צדיק ופרוש מן העם, ונולד מורם מן העם עם כוחות גדולים יותר מכולם, ולכן מלכתחילה היה ברור שהוא ייבחר. וע"ז טענו שאינם מקבלים את הניסוי הזה, שאם היו להם ג"כ את הכוחות שיש לאהרון גם מהם היה יכול להיות מנהיג, וא"כ צריך שתחום הניסוי לא יהיה במידות ותוכנות מולדות שבזה יתכן שהאחד אחד נולד עם כוחות שאין לרעהו, אלא צריך שהניסוי יהיה בתחום שבו כולם נולדו שווים. ולפיכך טענו שהניסוי מלכתחילה לא היה ראוי, ומשום כך מדוע משה ואהרון הסכימו לניסוי זה, שהיה להם להתחשב בכולם, ולכן תלו במשה ואהרון את סיבת מות עדת קרח.

ומעתה אף שהיו משה ואהרון יכולים להשיבם טענות, אך להרגשה של כלל ישראל שכביכול הליכו אותם שולל בצורת הניסוי, זה לא היה משיב, ולפיכך לא נענשו כלל ישראל, שרצו לדעת את האמת, וטענתם באה מתוך כאב.

נסוי המטות ביטא נסיון על תקופת הקושי איך האדם נוהג אז

אכן בניסוי של המטות קיבלו עם ישראל את התוצאה, וזאת משום שניסוי המטות ביטא משמות אחרת במעשי האדם, כלומר הן לו והאדם הוא כעץ יבש נטול טעם וריח, שלא כמו המחטא שעדיפה ריח ניחוח, במצב זה איך הם מעשי האדם, האם הוא מתאמץ להוציא פירות, מתאמץ להקריב מעצמו ולהתקרב לה', או שממשיך עם תקופה זו עד שהיא תעבור מאליה.

ובניסוי זה שותפים כל בני האדם, לכל אדם יש תקופת יובש אף לצדיקים הגדולים ביותר, ואף לאהרון הכהן היה את חטא העגל שהוא היה שותף בו לפי דרגתו, [אומנם היה במעשיו מטרה נשגבה להציל את עם ישראל אך ככלות הכל הוא סבר שזה חטא], ומ"מ זה לא מנה ממנו מלהמשיך ולהתאמץ, ולא להישבר כלל, על אף הטענות שטענו כלפי כמבואר שם ששמו יצא לשימצה, ונמצא שאהרון עמד גם בנסיון של קושי, גם אז הוא הוציא פירות.

ובניסוי זה שבו המדד אינו קשור למעלות של מידות טובות או קדושה ורוממות, ולמעשים טובים, שבזה שייך לטעון שיש כאלו שנולדו צדיקים יותר. אלא הניסוי הוא דווקא על תחום של נאמנות לה', בדברים ובזמנים שאין לאדם אורות והרגשות אלא הוא נשבר, האם הוא ממשיך להחזיק חזק בדרך הישר ומתאמץ להמשיך לנהוג כראוי במה שיכול ואיך שיכול, הוא שהוא נשבר, ובנסיון של נאמנות לה', זה תלוי בעבודה של יהודי להחזיר בעצמו נאמנות לה', ובזה כולם שווים בצורת העבודה.

ומאחר וגם בניסוי זה נבחר אהרון, שמטתו הוציא פירות, שזה מוכיח שאף בתקופות היבשות בלא טעם וריח, גם אז אהרון נהג כצדיק, לפיכך הודו כולם, שמעלתו אינה מחמת הבית שגדל בו, או היכולות הרוחניות שזכה בהם, אלא זה רק מחמת עבודה עצמית יומיומית, ולכן קיבלו את התוצאה שאהרון יהיה הכהן.

למפרע התברר שאף הניסוי בקטורת ביטא ג"כ ניסוי דומה, שה' קיבל את המעשים שנעשים מפשטות ותמימות

והנה אחר שהוכח בנסיון של המטות שה' חפץ באהרון, הרי זה לימד שגם בנסיון הקודם של המחטאות לא היה העניין כפי שסברו עם ישראל שה' מוקיר יותר את המעשים של צדיקים יותר שנולדו צדיקים מאשר מעשים של אנשים פשוטים שעובדים על עצמם, שהרי כבר כתוב 'קרוב ה' לכל קרואיו לכל אשר יקראו באמת', ה' קרוב למי שקורא לו באמת, ואת המדד של אמת א"א לקבוע לפי המעשים או היכולת הרוחנית, אלא לפי מידת התמימות שיש למי שעושה זאת, וזה היה המדד של הקטורת לא היה תלוי ביכולת הרוחנית של העושה, אלא במטרה של העשייה האם בלתי לה' לבדו, מתוך תמימות ופשטות, או ממקום של גאווה ויהירות, ובזה ג"כ אהרון נבחר.

וכך ביארו צדיקים את מה שאמר משה על אהרון 'ואהרון מה הוא כי תלינו עליו' ולא מובן מה הפירוש מדוע מלינים עליו והריהו הכהן הגדול וערערו על בחירתו, אלא טען משה, אהרון הוא עניו מכל אדם, ולכן נבחר, ומדוע יש לכם תלונה על בחירתו. ומעתה לאחר שהוברר בניסוי השני בחירת אהרון, הוכח זאת שאף בניסוי הראשון זה היה המטרה, ולכן הודו כלל ישראל גם על הניסוי הקודם.

עולה מכך שבכלל אמונת חכמים 'לא אתה החכם, אלא הוא החכם'

ומ"מ נמצאנו למדים מפרשה זו, את מה שאמר הברכה אברהם על קרח שאומנם היה חכם גדול מאוד, וכמו שאמרו צדיקים 'קרח שפיכה היה מה ראה לשטות זו', ואמר הבר' א"א שבעניני אמונת חכמים צריך לדעת 'לא אתה החכם, אלא הוא [הצדיק] החכם', צריך להאמין בצדיק בלא ערעור על מעשיו או בחירתו, כיון שהוא נבחר על ידי ה' ומהנסיבות של ה', וכאשר מערערים ע"ז נענשים גם האנשים הנבחרים ביותר בעם.

פרחים לתורה - כיצד מחנכין / הרב ישראל חיים בלומנטל, מג"ש בכולל תורת מרדכי

שום וסוכר בפדיון הבן – על מה ולמה? יסוד היסודות

בהצלחת חינוך הצאצאים!!!

אֲךָ פָּדָה תִּפְדֶּה אֶת בְּכוֹר הָאָדָם וכו' וּפְדוּיָו מִבֶּן חֲדָשׁ תִּפְדֶּה בְּעֶרְכָּךָ כֶּסֶף חֲמִשָּׁת שְׁקָלִים בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ עֲשׂוּרִים גֵּרָה הוּא (יח, טו-טז)

נהוג בתפוצות ישראל, שלפני קיום מצות פדיון הבן, מניחים את התינוק הנפדה על מגש מפואר. בנוסף, מעטרים אותו בתכשיטי כסף לרוב. ואחרי כל התענוג הזה, מקיפים אותו בשום וסוכר ... הדברים אומרים דרשני. [עיינ בגליונות 'פנינים' מאת הרב מרדכי חיים מירושלים, גליון ס' וגליון ס"ג שהרחיב בהבאת טעמים שונים מהספרים הקדושים על כל זה] ***
להלן דברים ששלח לי הרב חיים גוטסדינר שליט"א על פרשת בהעלתך:

כתוב בפרשת בהעלותך: 'וּתְסַגְּר מְרִים מְחוּץ לַמִּחְנֶה שִׁבְעַת יָמִים וְהָעַם לֹא נֹסַע עַד הָאֶסֶף מְרִים'. פסוק זה שנכתב ממש בסוף הפרשה, מופיע בעקבות האירוע האחרון המתואר בפרשה, שמרים מדברת עם אהרן על משה רבינו, אודות פרישתו מאשתו. בעקבות כך מרים נענשת בצרעת, ונמצאת מחוץ למחנה שבעה ימים, ועל כך נכתב שהעם לא המשיך בנסיעתו עד תום אותם שבעת הימים. רש"י במקום מצטט מהגמרא בסוטה (ט, ב) את ההסבר מדוע זכתה מרים שכל העם מתעכב בגללה וזו לשונו: 'זה הכבוד חלק לה המקום בשביל שעה אחת שנתעכבה למשה כשהושלך ליאור, שנאמר: (שמות ב) 'ותתצב אחותו מרחוק' וגו'. עכ"ל רש"י. כלומר מדגישה לנו הגמרא שיש פה שכר מידה כנגד מידה, היא חכתה למשה בהיותו תינוק ביאור כשהיה הוא בצרה, זכתה שמחכים לה עתה כשהיא בצרתה. אולם עיון נוסף בדברים יכול ללמדנו יסוד גדול בחינוך בכלל, ולשם כך נוסיף ונקשה, ע"פ דברי הגאון רבי משה פיינשטיין זצ"ל בספרו 'דרש משה' (עמ' קיז), ששואל כך, לכאורה משמע שאילולא חטאה מרים לא היה חולק לה כבוד זה?!? ובעניות דעתי, אוסיף להקשות, הלא זהו רגע חטא של מרים ומדוע דווקא ברגע החטא בוחר הקב"ה לחלוק לה כבוד? לשאלות אלו עונה ה'דרש משה' וזו לשונו: 'אבל נראה, שהוא להודיע שכל כך חביבה היא לפני ה' יתברך, שגם בעת חטאה הוא אוהבה ביותר מצד מעשיה הטובים ואף אז רוצה לכבדה וליתן לה שכר'. עכ"ל ה'דרש משה'. ואסביר ע"פ דבריו, אבל במילים ובתוספות שלי בעניות דעתי, כי אין זו רק מידה כנגד מידה, אלא גם הבחירה של הקב"ה מתי לחלוק לה כבוד, זה נעשה דווקא ברגע שבו היא מרגישה הכי דחוייה, מוסגרת מחוץ למחנה, להורות לנו את דרך החינוך של הקב"ה, שבה גם עלינו לנהוג, שדווקא ברגע העונש, חייבת לבוא 'הבהרת אהבה', כי כדי שהעונש יפעל את פעולתו, הנענש חייב להבין שזה בא רק ואך ורק מתוך אהבה אליו, לכן מעבר למה שמגיע לה מצד מידה כנגד מידה על מה שעשתה, הקב"ה בוחר לתת לה את שכרה דווקא ברגע שבו היא הכי זקוקה להרגשה שהקב"ה אוהב אותה.

ולענ"ד יש להוסיף לפי דרך זו עוד נקודה, שהרי מן הסתם מרים הצדקת, שבזכותה זכו לבאר מרים, עשתה עוד מעשים טובים, גדולים ורבים, וא"כ מדוע הלך הקב"ה כ"כ רחוק, עשרות שנים אחורה, אל מעשה שעשתה בתקופת ילדותה ממש?

אלא, ייתכן שיש כאן עוד מסר חינוכי חבוי, שאם כבר יש צורך להעניש מישהו וכפי דברינו, יש להראות לו אהבה דווקא ברגעים אלו, יש לחפש מעשים טובים שלו ולהזכיר לו אותם דווקא ברגעים אלו, **ואם תשאל אותי, עד איפה ועד מתי יש לחפש עליו מעשים טובים שלו? מראה לנו הקב"ה שיש לחפש רחוק כ"כ, אפילו עד ילדותו, ובמילים אחרות לחפש כל דרך שהיא, דווקא ברגעים אלו, בו העונש עלול לגרום להרגיש דחוי ולא אהוב, לתת לו את התחושה הנכונה, שהכל בא מאהבה ושלא שוכחים לו את מעשיו הטובים, גם אם הם רחוקים שנות דור, ואדרבה, עצם זה שהולכים איתו רחוק כ"כ, מראה שמבחינתנו דווקא מעשים טובים אלו שנעשו בעבר ואפילו הרחוק, הם אלה שמייצגים נכונה את מי שהוא בעינינו ואז אולי כך גם הוא יחזור להאמין שזה מי שהוא באמת!...**

לדברינו אלו יש להביא ראיה גם מהגמרא ביומא (נ"ד) שאומרת וזו לשונה: 'אמר רב קטינא, בשעה שהיו ישראל עולין לרגל, מגללין להם את הפרוכת, ומראין להם את הכרובים שהיו מעורים זה בזה, ואומרים להן: **ראו חיבתכם לפני המקום... אמר ריש לקיש: בשעה שנכנסו נכרים להיכל ראו כרובים המעורין זה בזה!....** עכ"ל הגמרא. כלומר, שוב, דווקא ברגע החורבן של המקדש, נראין הכרובים מעורים זה בזה, שזהו גילוי אהבה שמופיע בימי הרגלים להראות חיבתן, **ואותו ביטוי אהבה ענק, מופיע גם ברגע עונש החורבן, כי עונש ומשמעת - רק מתוך אהבה!**

עד כאן דבריו המאירים של הרב גוטסדינר שליט"א

בעלון "ניצוץ אחד" משיעורי חומש-רש"י של ר"י שפת אמת בירושלים הרב דניאל אלטר שליט"א כותב כדלהלן: "לעבוד את עבודת בני ישראל" וכו' (במדבר ח, יט) כ' רש"י: חמש פעמים נאמר 'בני ישראל' במקרא זה להודיע 'חבתן וכו'.

תמוה הדבר - מה ראה דווקא כאן להזכיר חיבתן.

אמר סניגורן של ישראל הרה"ק ה'קדושת לוי' מבארדיטשוב זצ"ל, לפי שדייקא כאן במקום בו מפטרים את בכורי בני מתפקידם ומעבירים את כהונתם אל הלויים. שמא תאמר כי חס ושלום נתקררה חיבתן מלפני המקום, תלמוד לומר דווקא בפסוק זה חמש פעמים 'בני ישראל' להודיע חבתן. שנדע אל נכון כי לא נפגמה חלילה אהבת הבורא אל בניו האהובים, עדיין חביבותא הוא גבן (גיטין לו ב). עד כאן דבריו. לאחר זמן מצאתי שגם חידושי הרי"מ עה"ת כתב כן.

לאור כל האמור - נשוב למנהגי פדיון הבן.

לאחר שהובהר לנו שבעצם בפדיון הבן אנו אומרים לבכור - אינך עובד במקדש. יש אחרים תחתיך ואתה יוצא מהתמונה - כאן המקום והזמן להראות לו חיבה - מניחים אותו על מגש מפואר ומעטרים אותו בתכשיטים יקרים לומר לו: אנו אוהבים אותך, מכבדים ומעריכים אותך!!!

ואולי זו גם הסיבה להבאת שום וסוכר - אין מאכל הגורם חריפות וריח רע נודף כמו שום - אנו אומרים לבן [וגם לעצמנו...] מי שנותן את השום - נותן גם סוכר... ודי לחכימא ברמיזא!!!

שבת שלום ומבורך!

לתגובות: blu.israel@gmail.com

פרפראות באור החיים הק' על הפרשה / הרב מרדכי צבי סלומון, קרית גת

רמזי גימטריא לדברי רבינו האור החיים הקדוש בפרשתנו

{לג} ושם ראינו את הנפילים בני ענק מן הנפלים ונהי בעינינו כחגבים וכן היינו בעיניהם:

ופירש רשי וזה לשונו:

וכן היינו בעיניהם. שמענו אומרים זה לזה, נמלים יש בכרמים כאנשים

וכן היינו בעיניהם הקדושת לוי מבאר וזה לשונו:

לכאורה קשה הלא בפסוק כתיב חגבים [ורשי כתב נמלים ?]

והנראה כי הכלל כשישראל עושין רצון הבורא ברוך הוא, כביכול יש עליות למלכות הבורא ברוך הוא,

וזהו הרמז. ויס כלב כו' עלה נעלה

כלומר עלה יהיה עליות למלכותו, נעלה כשיהיה לנו עליות לעשות רצון הבורא ברוך הוא.

זה שרמז רש"י בכאן כי המרגלים פרקו מעליהם עול מלכותו יתברך.

וזה שפירש רש"י ז"ל נמלים כמאמר הפסוק לך אל הנמלה כו' אשר אין לה' כו' לרמוז על הנ"ל .

והנה יש לרמז את זה בפסוק בדרך " גימטריות "

שמענו אומרים נמלים יש בכרמים = 1555

וזה קשה דכתיב ונהי בעינינו כחגבים וכן היינו בעיניהם = 1555

זה שרמז רשי הקדוש כאן = 1555

נמלים לכמאמר הפסוק לך אל נמלה [כו'] אשר אין לה [כו'] = 1555

המרגלים פרקו מעליהם כח עול מלכותו י' = 1555

פתגמי אורייתא / הרב יוסף חיים אלבוים

שלש מחלוקות

וַיִּקַּח קֶרַח בֶּן יִצְחָר בֶּן קֵהֶת בֶּן לֵוִי וְדָתָן וְאַבִּירָם בְּנֵי אֱלִיאָב וְאוֹן בֶּן פֹּלֵת בְּנֵי רְאוּבֵן. וַיִּקְמוּ לִפְנֵי מֹשֶׁה וְאַנְשֵׁים מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל חֲמֻשִׁים וּמְאֹתָיִם נְשִׂאֵי עֵדָה קְרָאִי מוֹעֵד אֲנָשֵׁי שֵׁם. וַיִּקְהָלוּ עַל מֹשֶׁה וְעַל אֶהֱרֹן וַיֹּאמְרוּ אֲלֵהֶם רַב לָכֶם כִּי כָל הָעֵדָה בְּלָם קֹדְשִׁים וּבְתוֹכָם ה' וּמִדּוּעַ תִּתְנַשְּׂאוּ עַל קֵהֶל ה'. (טז, א-ג)

מעיון בדברים, נראה, שלפנינו ג' קבוצות במחלוקת. א. קרח, ב. דתן ואבירם, ג. און בן פלת. אין מחלוקת זו דומה לחברתה, ולכן גם אין עונשה דומה לרעותה, וכמו שיבואר בס"ד.

א. מחלוקת דתן ואבירם

מדברי דתן ואבירם בהמשך הפרשה, מבואר שהם חלקו על משה ונשיאותו. וכמ"ש חז"ל (ילקוט שלח - רמז תשמג) "ויאמרו איש אל אחיו נתנה ראש וגו', נמנו ישראל במדבר למנות דתן במקום משה, ואבירם נמי במקומו של אהרן, שנאמר נתנה ראש ונשובה וגו'". היינו שהמחלוקת שלהם היתה על משה ואהרן מצד נשיאותם. לכן אמרו 'לא נעלה', שאינם מכירים בסמכותו של משה. גם אמרו גם לא נחלת שדה וכרם וכו', שהם טוענים שעיקר תפקידם של נשיאי ישראל, להשפיע עליהם פרנסה ושפע, ובאם אינם משפיעים על ישראל שפע גשמי, אינם ראויים לתפקידם.

עונש דתן ואבירם, שנבלעו חיים הם וכל אשר להם.

מאחר שעיקר טענותיהם נסבו על אדמה, על שהוציאם ממצרים ולא נתן להם נחלה בדומה לה. לכן נבחר להם חלק חדש באדמה.

מאחר שכפרו במלכותו של משה, לכן ברא ה' בריאה חדשה, להראות שמלכות משה אינה רק על ישראל, אלא שה' נתן בידיו את המלכות בעולם. מלכות משה היא מלכות ה', ולכן המורד במלכות משה כמורד במלכות שמים.

זה גם תוכן דברי הבלועים ששמע רבה בר בר חנה "משה אמת ותורתו אמת ואנחנו בדאים". שהם כפרו במשה מצד עצמו, ובתורתו, והם מודים שמשה אמת מצד מלכותו, ותורתו היא תורת אמת שכך ניתנה מפי הגבורה, והם הבדאים. נראה עוד, שמה שאמרו חז"ל שקנאו למשה במחנה, שחשדו אותו מנשותיהם. לא היה זה מעשיהם של ראשי הסנהדראות, אלא של דתן ואבירם. שהם טענו, שלא רק הם גשמיים ומחפשים הנאות העולם הזה, אלא גם משה עצמו אדם נמוך, ועל הנאות העולם הזה מעייניו. שמא גם מטעם זה נבלעו, שהרי את הסוטה בודקים בעפר המשכן, והם נבדקו בעפר שבלע אותם חיים ואת כל אשר להם.

ב. מחלוקת ראשי סנהדראות

מחלוקת שניה, היא המחלוקת של ראשי הסנהדראות. הם טענו על כהונת אהרן. בסברם שהם ראויים לכהונה, או מצד הבכורה השייכת לראובן. או מצד שכולם קדושים וגם הם רוצים תוספת קדושה.

הם נקראו אל אהל מועד להקריב לפני ה', ואת הקדוש יקריב אליו, והתוצאה היתה שנשרפו חיים. אכן מאחר שרצו תוספת קדושה, לכן נשאר מהם זכרון, והמחתות קדשו ונעשו ציפוי למזבח.

נמצא שדתן ואבירם טענו על חסרון גשמיות, ונענשו שנבלעו באדמה, שהיא הגשמיות הגדולה בעולם. השרופים טענו על חסרון רוחניות, ונתעלו וקדשו, אולם נשרפו כדין המתקרב אל אש אוכלה יותר מידי.

ונראה שאון בן פלת היה לו שיטה שלישית. 'כי כל העדה כולם קדושים', ואם כן אין צורך בשום כהן לשרת עבור כולם, אלא כל אחד ואחד יכול להקריב. כך אכן היה בשעת היתר במות. שכל העדה כולם קדושים ויכולים להקריב בעצמם. ובזה יובן, איך אשתו הצילתו. אמרו חז"ל (שם. במדב"ר יח, כ) "אמר רב, און בן פלת אשתו הצילתו, אמרה ליה מאי נפקא לך מינה, אי מר רבה אנת תלמידא, ואי מר רבה אנת תלמידא. אמר לה מאי אעביד, הואי בעצה ואשתבעי לי בהדייהו, אמרה ליה ידענא דכולה כנישתא קדישתא נינהו, דכתיב כי כל העדה כולם קדושים. אמרה ליה תוב דאנא מצילנא לך, אשקיתיה חמרא וארויתיה ואגניתיה גואי, אותבה על בבא וסתרתה למזיה, כל דאתא, חזיה הדר, אדהכי והכי אבלעו להו".

והנה דבריה צ"ב, א] מניין לה שלא יבחרו באון שהוא יהיה המלך, ומהו הממנ"פ שלה. ב] מה פשר אמרה 'ידענא דכולא כנישתא קדישתא נינהו', שלא מובן מה חזרה וטענה לשכנעו לשוב מדרכו. בפרט שזוהי טענת החולקים על משה, וזה שורש המחלוקת ומה תשובה יש בדבריה. (וידעתי מה שפרש"י, אולם עי' מהרש"א מה שהקשה בזה).

ונראה לבאר, שלא היתה כאן מחלוקת אחת, אלא ג' סוגי מחלוקת. קרח רצה להיות כה"ג, ועמו באו ר"נ ראשי סנהדראות שגם הם רצו להתקרב לה' להקריב לפניו, והם השרופים. דתן ואבירם חלקו על משה, והם הבלועים. ותראה שלא באו להקריב במחתות, וגם לא נקהלו יחד עם קרח לפני משה, אלא נשארו בבתייהם ומשם הציתו אש המחלוקת, ולדעתם אין משה מלך ואין דבריו תורה מן השמים. אולם און בן פלת היתה לו טענה אחרת, שאין צורך לא במלך ולא בכה"ג, אלא כל הרוצה להקריב יקריב, וכל הרוצה יבוא לאהל מועד וישמע קול ה' המדבר וילמד את מה ששמע שם. המה ג' הטענות הרמוזות בפסוק (טז, ג) וַיִּקְהָלוּ עַל מִשֶׁה וְעַל אֶהֱרֹן וַיֹּאמְרוּ אֲלֵהֶם א] רַב לָכֶם ב] פִּי כָל הָעֵדָה כָּלָם קְדוֹשִׁים וּבְתוֹכְכֶם ה' ג] וּמִדוּעַ

תִּתְנֶשְׂאוּ עַל קֶהֱלֹהּ, שטענו מה שנטלו לעצמם גדולה יותר מחלקם, שעשה משה אהרן אחיו כה"ג, עוד טענו שהרי כולם קדושים וכולם ראויים לעבודה ולתורה, עוד טענו מדוע תתנשאו על קהל ה', שענינו הטענה על מלוכת משה עם אהרן, שנהגו נשיאות. קרח ועדתו רצו להיות רבנים בעצמם, וטענו מדוע רב לכם, מדוע הרבנות ככהונה גדולה ונבואה ונשיאות שלכם היא. דתן ואבירם טענו, שעיקר ההנהגה צריכה להיות לתת להם נחלת שדה וכרם, - גשמיות, ומדוע מתנשאים ומשתמשים בעדה למטרותיהם. אולם און בן פלת טען שאין צריך כלל למנהיג, אלא מאחר שכולם קדושים, לכן בתוכם ה', ואין זה מצד מעלת משה או אהרן, אלא מצד אהבת ה' את עמו, וכל אחד ואחד ראוי לנבואה והקרבה.

על זה השיבה אשת און, שהנה במחלוקת זו נמצא קרח וראשי סנהדראות, היינו שטענת כי כל עדה כולם קדושים אינה מוסכמת על בעלי המחלוקת, כי קרח רוצה כהונה גדולה, ואילו דתן ואבירם רוצים את הנשיאות לעצמם, וכמ"ש חז"ל (ילקוט שלח - רמז תשמג) "ויאמרו איש אל אחיו נתנה ראש וגו', נמנו ישראל במדבר למנות דתן במקום משה, ואבירם נמי במקומו של אהרן, שנאמר נתנה ראש ונשובה וגו'". א"כ ממנ"פ אתה תלמיד של אחד מהם, ומה לך במחלוקת זו. פירוש: הלא סו"ס 'שיטתך' לא תתקבל, אלא שני הקבוצות האחרות סבורות שהם צריכים להיות הראשים. על זה ענה און שכבר נשבע להיות חלק במחלוקת ואינו יכול לחזור בו, אמרה אשתו הנה ודאי טענתך אמת שכל העדה כולם קדושים, אולם מחלוקת זו לא תביא לידי תועלת לשיטתך, ובזה נקטה דברי חכמה, שאינה חולקת על עצם סברתו, אולם כעת אין השעה נכונה לכך, אולם אדרבה ניטול את טענתך שכל העדה כולם קדושים ובזה תנצל, ולכן עמדה בפתח האהל ושערה פרוע (ונמנו והלכו להם משם, 'כי כולם קדושים' ואינם עומדים במקום אשה ששערה פרוע), ואילו הוא עצמו שתה לשכרה וישן באופן שלא יכלו להעירו, עד ששככה המחלוקת. נמצא שדבריה כי כל העדה כולם קדושים הם גם הסכמה לשיטתו ובזה גרמה לו להשתכנע, וגם בזה הצילתו. וביתר ביאור, הנה בזה תהיה הוכחה לצדקת שיטתך, מכך שלא יכנסו לאהל, ממילא יראו כולם שטעם השראת

השכינה בשביל שכולם קדושים, ודייקא עי"כ תברר ששיטתך היא הצודקת, ולכן חשיב חכמת נשים בנתה ביתה.

ויש מקום לומר עוד, שהנה להלן (יז, כז) נזכרו ג' לשונות מיתה, אבדנו גוענו כולנו אבדנו, וביאר רבינו בחיי, שהם ג' מיתות הנזכרים, שרופים בלועים ומגיפה במיתת דבר. נראה שהם ג' העונשים לג' הכתות החולקות. המבקשים כהונה, להקריב על האש, נשרפו. החולקים על משה, נבלעו, כי התורה עליה העולם עומד, ומאחר שאינם מכירים במשה אמת ותורתו אמת, נבלעו תחת לארץ. המתים במגיפה, כי המגיפה ענינה 'כיון שניתנה רשות למשחית, שוב אינו מבחין בין צדיק לרשע', וזה תוכן הכת הזאת, שטענו שכולם קדושים ואין הבדל, ולכן נזכרו ג' מיתות אלה.

תשובות משה

ונראה לומר, שהם ג' הדברים שאומר משה, (ה) וַיִּדְבֹר אֶל קָרַח וְאֶל כָּל עֵדְתוֹ לֵאמֹר בְּקֹר וַיִּדַע יְקֹקֵךְ אֶת אֲשֶׁר לֹו וְאֶת הַקְּדוֹשׁ וְהַקְּרִיב אֵלָיו וְאֶת אֲשֶׁר יִבְחַר בּוֹ יִקְרִיב אֵלָיו: וכפי ביאורי, ה"ק, כנגד ג' חלקי המחלוקת. שיודע ה' את אשר לו, היינו מי הוא הכהן המשרת לפניו, אהרן או אחרים. כנגד טענת און, 'ואת הקדוש והקריב אליו', היינו, שאכן מי שהוא קדוש יזכה להשראת השכינה, וה' יקרבנו, כעין מאמר משה בפרשה לעיל, ומי יתן כל עם ה' נביאים. כנגד טענת דתן ואבירם, שהם משתררים על הציבור בלא סיבה, אומר 'ואת אשר יבחר בו יקריב אליו', היינו שה' בחר בנביאים טובים, והוא העמידם בראש העם. המלך שמו 'בחור מעם', כי הוא הנבחר מכל העם להיות מעליהם, לכן כאן בא לשון בחירה. מאחר וכהונה היא 'אשר לו', כי בחר בשבט ומשפחה מסוימת, והם וזרעם אחריהם בכלל, לכן הבחירה על 'אשר לו'. אולם בחירת מנהיג הוא בכל דור כפי הדור, ואינו בירושה, ולכן נקט לשון 'יקריב', ועל הטענה שכל העדה כיום כולם קדושים ובתוכם ה', שכולם שמעו בסיני, וזה ראייה שכולם ראויים לנבואה, וכולם ראויים

לשמוע דבר ה', וכל אחד יכול לבוא למשכן ולשמוע את ההלכה או מה שנתקשה בה, על זה אמר 'והקריב' לשון הוה, שכבר כעת יקריב אליו.

קרח ועדתו

מעתה יבואר היטב ענין קרח ועדתו. שהנה היה כאן ג' טענות שונות, ואיך נוכל להעמידה כמחלוקת אחת. אלא ש'ויקח קרח', שלקח עצמו צד במחלוקת. שחיבר את כל החולקים לידי כת אחת. למרות שהדברים סותרים זא"ז. שכך דרכם של בעלי מחלוקת, שלכל צד שתעמיד כנגדם, יחליפו טענתם לטענה אחרת, וזאת בשביל להחזיק במחלוקת. שתחילה טען על רבנותם של משה ואהרן, ואז טענו נגדו הלא משה הוריד תורה משמים ועשה כל הנסים האלה, אז אמר הטענה שכל העדה כולם קדושים, וכן על זה הדרך. על זה הביאו חז"ל כמה וכמה טענות שאמר שמוזה רצה להוכיח שדברי משה בדאים ולא נתנו דבריו מסיני.

אולם חז"ל ביארו שקרח נתקנא על נשיאותו של אלצפן. מזה בא גם לידי קנאה וטענה על כהונתו של אהרן. מזה בא לידי טענה על משה והמצוות. כי בשורש עמדה הקנאה והכבוד, ומזה נולדו כל הטענות, עד שלא הוצרכו לטענה אחת מסודרת, וכל טענה המכפישה את משה ואהרן באה בחשבון. זהו הסימן של בעלי מחלוקת, שמשוטטים בטענות שונות ומשונות, אולם אין הטענה הסיבה למחלוקת, אלא הטענות הם התירוצים למחלוקת. [וכבר אמר אחד החכמים, שניתן לתרץ שאלות, ולא תירוצים].

על זה אמרו חז"ל שקרח היה גם מהשרופים וגם מהבלועים. יען שהוא חיבר את כולם לידי מחלוקת, ועשאו 'עדתו'. על כן נענש בעונש כל אחד מהם, גם נשרף וגם נבלע, וממילא גם נכלל ב'אבדנו כולנו', שמתו בידי שמים.

ואפשר שלכן גם נאמרו ג' לשונות של מחלוקת בפרשה. שבתחילה ויקח קרח וכו', ואחר כך ויקומו, ואחר כך ויקהלו. כי הם ג' כתות שהיו. בתחילה ויקח, שלקחו צד ומחלוקת, ולקחו בדברים אנשים אחרים להתמרמר על מציאות זו.

בענין זה היו קרח, דתן ואבירם החולקים הוֹתִיקִים, ואון בן פלת. למרות שכל אחד מהם היה לו טענה וסיבה אחרת במחלוקת זו. בשלב השני 'ויקומו', הם דתן ואבירם שמרדו במשה ובמלכותו, ובנשיאות אהרן וכהנתו. אולם עיקרם מצד המרד וחסרון קבלת המרות. בשלב השלישי ויקהלו, שאז באו גם ראשי הסנהדראות בטענות על כהונת אהרן. בטענה שגם הם רוצים קדושה. הנה, בדתן ואבירם נאמר נצבים ולשון קימה והתרסה. אולם בשרופים נאמר ויקהל עליהם קרח, שהוא לשון קהל וקהלה. שזה ענין השרופים.

אולם בסופו של דבר אין הבדל בין הדבקים, שאין הבדל אם הטענה על משה היא מצד תוספת קדושה או תוספת גשמיות, שניהם רשעים הם. כמ"ש (תהלים קו, טז) וַיִּקְנְאוּ לְמֹשֶׁה בַּמַּחְנֶה לְאַהֲרֹן קְדוֹשׁ ה': תִּפְתַּח אֶרֶץ וַתְּבַלַּע דָּתָן וַתִּכַּס עַל עֵדַת אַבְיָרִים: וַתִּבְעַר אֵשׁ בְּעֵדָתָם לְהַבִּיהַ תְּלַהֵט רְשָׁעִים: שהם ב' סוגי הרשעים. דתן ואבירם נבלעו, ואילו בראשי סנהדראות בערה האש ולהטה הרשעים. החטאים בנפשותם.

ונראה לבאר הנאמר 'עדת אבירם'. שהנה לעיל הבאתי המדרש שנמנו למנות את דתן תחת משה, ואת אבירם תחת אהרן. הנה כאן שהיתה המחלוקת כאילו מצד כהונת אהרן, לכן נכנס קרח לכלל 'עדת אבירם', הטוענים על כהונת אהרן. אולם יש מקום להסביר עוד, שהנה מצד שמרדו על משה, נגזר דינם שיברא ה' בריאה שתפתח פיה ותבלעם. אולם מה שחזרה האדמה וכסתה אותם, זהו עונש נוסף, וזהו מצד המרד על כהונת אהרן. לכן נזכר כאן עונש נוסף. שמא הכיסוי הוא מעין עונש על הטענה 'כולם קדושים', הנה כל הארץ שוה היא ואין בה פה ובליעה, ולכן חזרה הארץ וכיסתה עצמה, שתהיה שוה לכל חלקי הארץ.

שבט מישראל / הרב ישראל פרידמן, רב קהילת טשארטקוב, מח"ס 'שבט מישראל', מאנשעסטער

גודל סגולת אמירת פסוק ה' צבא-ות משגב לנו אלקי יעקב סלה

בגמ' ירושלמי (ברכות ה, א) איתא "רבי יעקב בר אחא ר' יסא בשם רבי יוחנן לעולם לא יהא הפסוק הזה זו מתוך פיך (תהילים מז) ה' צבא-ות עמנו משגב לנו אלהי יעקב סלה ר' יוסי בי ר' אבון ר' אבהו בשם ר' יוחנן וחברייא (תהילים פד) ה' צבא-ות אשרי אדם בוטח בך, ר' חזקיה בשם ר' אבהו יהי רצון לפניך ה' אלקינו ואלקי אבותינו שתצילנו משעות החצופות הקשות הרעות היוצאות המתרגשות לבוא לעולם".

ועקב חשיבות אמירת פסוקים אלו, אנו נוהגים לאמרם בכל יום בפסוקי דזמרה וכדכתב הבית יוסף (או"ח ס' ג) בשם ספר האשכול "בזמן הזה נוהגים לומר אחר ברייתא דרבי ישמעאל וכו' הודו לה' קראו בשמו וכו' ושאר פסוקי דרחמי כגון ה' צבא-ות עמנו וכו' (שם מו ה) ה' צבא-ות אשרי אדם בוטח בך וכו' (שם פד יג) כדאמרינן בירושלמי (ברכות פ"ה, א) אל יהי פסוק זה זו מפיה ה' צבא-ות וחביריו".

ויכולים לראות כמה חשובה ונחוצה היא אמירת פסוקים אלו, שהרוקח בהל' ברכות (עמ' קט) כתב דאפילו מי שבא במאוחר לתפלה וצריך לדלג בפסוקי דזמרה לא ידלג פסוקים אלו וז"ל "מי שאיחר מלבוא לבית הכנסת ורוצה להתפלל עם הציבור שתהא תפלתו נשמעת קורא ברכות כולם ופרשת תמידים ואיזהו מקומן וברייתא ר' ישמעאל אומר בי"ג מדות וברוך שאמר וב' פסוקים ה' צבא-ות עמנו תהלה לדוד ופסוקי דזמרה".

וכן כתב מדנפשיה הגאון האדיר האדר"ת זצ"ל בספרו תפלת דוד (עמ' לח) "באיחר לבוא לבית הכנסת מבואר בטוש"ע סי' נב ובסידורים האיך לדלג, ולי בעניותי נ"ל לחדש בזה לומר הפסוקים ה' צבא-ות עמנו משגב לנו אלקי יעקב סלה, ה' צבא-ות אשרי אדם בוטח בך כדברי הירושלמי, וזה נ"ל ברור".

והנה בגמ' ירושלמי הנ"ל נזכר לומר רק שני פסוקים, אבל כבר מצינו בסידורי הגאונים שהוסיפו פסוק שלישי "ה' הושיעה המלך יענינו ביום קראינו" וכן נדפס בכל הסידורים, ובסידור אוצר התפילות בפירוש עץ יוסף (בתפלת ובא לציון) הביא כן מחז"ל "אמר ר' עקיבא כל האומר שלשה פסוקים אלו מובטח שאינו ניזוק ואני ערב בדבר" ע"כ.

ובגנזי ישראל כתב האדמו"ר מטשארטקוב זי"ע הסבר נאה על מה ירמזון ג' פסוקים אלו וז"ל "הנה, שלוש מקראות האלה נראה מרמזים, לשלוש מדריגות שאנחנו בני ישראל עומדים בהן בפרקים שונים.

מדריגה אחת, היותר גדולה, בשעה שאנחנו עושים רצונו של מעלה וראויים על ידי מעשינו שתשרה השכינה בתוכנו, ואז לא נירא משום דבר, כמה שאמר המשורר האלוקי "ה' לי לא אירא" (תהלים קיח, ו) וזהו "ה' צבא-ות עמנו", אז "משגב לנו" בכל דבר.

מדריגה השניה, לפעמים איננו כל כך עומדים במדריגה הראשונה, אבל עכ"ז יש לנו בטחון בה', והוא מבטחנו אשר אנו בוטחים בו, אז אף שלפי מעשינו איננו כה ראויים שיעזרנו ויוציאונו מכף אויבינו, אבל בשביל ביטחוננו החזק כבר הבטיח לעזור לנו עבור הבטחון, וזהו "ה' צבא-ות אשרי אדם בוטח בכך".

אולם לפרקים נמוכים כל כך, אשר מדת הבטחון רפויה בידינו, גם עכ"ז אל יעזבנו, כי עבדים אנחנו לו, והוא לנו למלך, ודרך ונימוס המלך, כי יקום להושיע את עבדיו מהצרים להם, אף שאינם ראויים, וזה "ה' הושיעה המלך" כי אתה מלכנו, אם כן "יעננו ביום קראנו" עכ"ל הגנזי ישראל.

אמנם הדבר עדיין צ"ב במאי אולמיה פסוקים אלו יותר מכל שאר פסוקים בתורה ובנ"ך שדוקא על פסוקים אלו אמרו חז"ל שלא יזיזו מפינו. ומקודם שנבוא לביאור הדברים צריכים מקודם להקדים שיש להשי"ת שבעה שמות מובהקים שבהם אנו משתמשים להתפלל אליו ית' ואחד מהם הוא השם צבא-אות וכדנפסק בשו"ע (יו"ד ס' רע"ו סט) "אסור למחוק אפילו אות אחת משבעה שמות שאינם נמחקים, ולא מאותיות הנטפלות מאחריהם כגון ך' של אלקיך וכ"ם של אלקיכם. ואלו השבעה שמות: שם ההוי"ה; ושם אדנ"ות; וא"ל, אל"ה, אלקים; שד"י; צבא"ות".

מה הפירוש של השם צבא-ות

וצריכים אנו להבין מה הפירוש של השם צבא-ות ומה כוונתו. והנה אנו אומרים כל יום בתפלת קדושה שהמלאכים משבחים להשי"ת ואומרים "קדוש קדוש קדוש ה' צבא-ות מלא כל הארץ כבודו" (ישעיה ו, ג) וביאר שם הרד"ק "ה' צבאות כי הוא אדון צבאות מעלה וצבאות מטה". הרי שהשם צבא-ות מורה שהשי"ת שולט בעליונים ובתחתונים והוא ית' מלך ושר על כל צבאות והמזלות והמלאכים והכוכבים וכל צבא השמים והארץ.

ומעתה נבוא לביאור הראשית חכמה (שער אהבה פר' ט) שכתב "ועם היות שיש פרטים רבים בפירוש הפסוקים לרוב התועלת שבהם, מכל מקום הענין הכולל הוא שצריך לשים לעולם לנגד עיניו ההשגחה העליונה, ולכך אמר אל יהא פסוק זה זו מפיך, שהרי אומרו ה' צבאות עמנו הורה על אהבתו הגדולה עם ישראל, שעם היות שה' הוא נקרא צבאות שהוא שר על הצבאות העליונים, מכל מקום השגחתו עמנו. ועוד שהוא משגב ומגן לשמור אותנו מפגעי העולם והוא סלה בלי הפסק, כמו שאמרו רבותינו ז"ל (ערובין פרק ה) כל מקום שנאמר סלה אין לו הפסק לעולם, שנאמר (תהלים מח ט) כאשר שמענו כן ראינו וגו' עד עולם סלה, ומכח ייתור הפסוק שאמר עולם סלה הוכיחו שכל מקום שנאמר סלה אין לו הפסק לעולם. ואפילו לדברי רבי אבהו שאמר שהפסוק הוא ה' צבאות אשרי אדם בוטח בכך יש במדת הבטחון מעלות רבות ואחת מהם הוא כי אי אפשר לאדם שיהיה דבק באלקיו אם אין לו בטחון בו. וכשיבטח באמת הוא בודאי דבק בידו"ד ואין לו פחד מכל עניני העולם".

הרי שהם צבא-ות ומראה ומורה על אהבתו הגדולה של השי"ת לעם ישראל, שהגם שיש לו ית' כל כך הרבה צבאות בשמים ובארץ, עכ"ז הוא ית' משגב לנו, ולא רק בדור של צדיקים אלא בכל דור ודור לנצח נצחים לעולם ועד סלה.

חנה התפללה אל ה' בשם צבא-ות ונתקבלה תפלתה

והנה בספר שמואל א' כאשר חנה התפללה אל ה' שיתן לה בן, כתיב בפסוק (פר' א', י"א) "ותדור נדר ותאמר ה' צבאות אם ראה תראה בעני אמתך וכו' ונתתה לאמתך זרע אנשים", ובגמ' ברכות (ל"א:): דרשו חז"ל "אמר ר' אלעזר מיום שברא הקב"ה את עולמו לא היה אדם שקראו להקב"ה צבא-ות עד שבאתה חנה וקראתו צבא-ות, אמרה חנה לפני הקב"ה רבש"ע מכל צבאי צבאות שבראת בעולמך קשה בעיניך שתתן לי בן אחד.

משל למה הדבר דומה למלך בשר ודם שעשה סעודה לעבדיו, בא עני אחד ועמד על הפתח אמר להם תנו לי פרוסה אחת ולא השגיחו עליו, דחק ונכנס אצל המלך אמר לו אדוני המלך מכל סעודה שעשית קשה בעיניך ליתן לי פרוסה אחת":

והנה צריכים להבין מה הוסיף ר' אליעזר במשלו, הלא דברי חנה ברורים מאוד שטענה "רבש"ע מכל צבאי צבאות שבראת בעולמך קשה בעיניך שתתן לי בן אחד", ומה למדנו עוד מהמשל "אדוני המלך מכל סעודה שעשית קשה בעיניך ליתן לי פרוסה אחת".

ונראה לומר שלעולם קשה להבין טענת חנה, והלא אם יטעון מישהו לעשיר גדול שמחלק צדקה לרוב, למה אינך נותן לי מתנה גדולה כמו שנתת לפלוני ולפלוני, אין זה טענה דהלא יש להעשיר הרשות להחליט למי הוא רוצה ליתן ולמי הוא אינו רוצה ליתן, ויש לו חשבונות למה הוא נותן לאיש אחד ואינו נותן לחבירו, ואין העשיר צריך לתת דין וחשבון להסביר לכל עני למי הוא כן נותן ולמי הוא אינו נותן, ורק משום שנתן לפלוני ולפלוני אין זה מחייב אותו לתת גם לאותו עני כמו שנתן לאחרים.

סגולה גדולה לספר מעשה זה לחולה כדי שיתרפא

וכדי ליישב הדברים יש להקדים המסופר (בספר סיפורי נפלאות מגדולי ישראל סיפור ע"ז) שהרה"ק ר' זושא מאניפולי זי"ע נפל פעם למשכב והרגיש מזה הסבא קדישא השפאלע זי"ע ועשה עבורו פדיון נפש ואמר בזה"ל "רבש"ע אם אומר שהרבי ר' זושא הוא יהודי כשר וצדיק, יבא איזה מלאך בעל מום ויאמר שזה שקר, אך זאת אוכל לומר לך, רבש"ע ראה נא איך שבכפר פלוני דרים בו אלפיים גוים ערלים, האם זושא אינו יפה ומשובח יותר מהם והם הולכים בבריאות הגוף בשלימות, ומדוע לא יהיה זושא בבריאות הגוף בשלימות ג"כ, הלא הוא צריך בודאי להיות בבריאות השלימות". וה' עזר שהרבי ר' זושא נתרפא תיכף ועמד מחליו. ואמר אדמו"ר הזקן הפחד יצחק מבאיאן זי"ע "שיש סגולה גדולה לספר את הסיפור הזה אצל חולה כדי שגם החולה יתרפא".

ויסוד זה מביא הרה"ק הרה"ק מקאזניץ זי"ע בספרו דעת משה (פר' עקב) וז"ל "הרב הקדוש מורי ורבי מו"ה זושא זצלה"ה היה מרגלא בפומא לברך כל בר ישראל בלשון הזה תהיה בריא וחזק כמו גוי ואמר ז"ל הפירוש שרצ"ל הגם שהאדם אינו כדאי לזה, מכל מקום ראוי הישראלי להיות בריא וחזק, כי הלא הגוי שאינו עושה שום מצוה והוא בריא כאולם ומכל שכן הבר ישראל". (וכן אני זוכר איך שפעם אחת בירך האדמו"ר מבוהוש זי"ע חסיד אחד "ער זאל זיין געזונט אזוי ווי א גרובער גוי")!

וכן הוא נוסח לשון תפלת הרמח"ל (ספר תקט"ו תפלות, תפלה צ"ה) "הלא אם תראה את בניך לנגד גויי הארץ צדיקים יהיו, ותנקום את נקמתם מאת צורריהם וכל גבורתך תהיה על שונאיך, וצדקתך לישרי לב".

וראה יסוד זה באמרי נועם (פר' משפטים ד.ה. כי הרס) "באמת הוא לפלא מאוד איך יעלה על לב אדם לבקש מאת מלך גדול ונורא ענינים גשמיים, הלא לב יודע מרת נפשו, והמרותו תמיד נגד רצון האל, ואיך לא יהיה מסוה הבושה על פניו לעמוד ולבקש על מזונותיו ושאר הצטרכויותיו.

ואולם העצה היעוצה לזה הוא להיות עיקר בקשתינו שיסלק הקב"ה ההשפעה מאומות העולם עוברי רצונו, ואז ממילא תחזור ההשפעה לישראל, כי כשזה נופל זה קם. ומדוע העמים עוברי רצונו ומורדים בהשי"ת להכעיס הם שלווים ושקטים ולא יחסר להם מאומה, ועם קודש ישראל גוי אחד הם מפוזרים ומדוכאים בכובד הפרנסה, הלא עכ"פ נגד העמים, טובים הם כללות ישראל אף הפחות שבהם, כי כשזה נופל זה קם, ותחזור ההשפעה לישראל":

וכפל את דבריו בפרשת עקב "וזהו 'ברוך תהיה מכל העמים לא יהיה בך עקר ועקרה', מסיבות העמים אשר הם עוברי רצונו, ואינם ראויים לטובות עולם הזה, ועל ידי זה על כרחך תחזיר הטובות לישראל, ויוכלו לפעול בתפלתם שיקח השי"ת הטובות מהם, וע"כ ממילא יחזרו לישראל".

הרי שאין אנו מבקשים שישפיע לנו השי"ת השפעה חדשה אלא שבמקום שיתן ההשפעה להגויים יתן לנו מאותה השפעה וזהו משל רבי אליעזר שהעני שבא וביקש שיתנו לו פרוסה לאכול, לא היה דורש שיבשלו במיוחד בשבילו או שיוסיפו להכין בשבילו איזה מאכל, ורק ביקש שיתנו לו אחד מהמאכלים ממה שכבר הכינו, ובלאו הכי א"א להם לגמור הכל דהא הכינו סעודה כדי המלך די הותר, ולמה לא יתנו לו איזה פרוסה מכל מה שכבר הכינו.

וזהו מה שטענה חנה "מכל צבאי צבאות שבראת בעולמך קשה בעיניך שתתן לי בן אחד" כלומר הלא יש המון גוים שמסתובבים בעולם בריאים ושלימים והם מולידים עוד גוים ועוד, ומביאים לעולם עוד ערלים ועוד, ולהם הולכת ההשפעה ישר בלי שום עיכוב ומניעה, והלא אם השי"ת מסכים שיולידו המון גוים בכל יום ויום, האם ומדוע חנה היא יותר גרועה ח"ו מכל הגוים שמולידים ולה אין ילד, ולמה אין היא יכולה ליהנות גם כן מאותה השפעה שהולכת בלאו הכי לכל העולם.

מחנה אנו לומדים עצה וסגולה שיש להתפלל בשם צבא-ות

בספר בית יעקב (פר' וילך) מאת הרה"ק ר' יעקב אהרן זצ"ל רבה של אלכסנדר (היה מגדולי תלמידי החוזה מלובלין והמגיד מקאזניץ) הביא דברי הגמרא ברכות הנ"ל ושאל שצריכים להבין מה בא הגמרא להשמיענו בדרש הזה שחנה התפלל אל השי"ת בתואר ה' צבא-ות, והוא כותב "אמנם הש"ס דילן לימד לנו עצה האיך להתפלל, וע"ד דאיתא שם אמר רב המנונא כמה הלכתא גבורתא איכא למשמע מהני קראי דחנה, וחנה היא מדברת על לבה מכאן למתפלל צריך שיכוון לבו, רק שפתיה נעות מכאן למתפלל שיחתוך בשפתיו, וקולה לא ישמע מכאן שאסור להגביה קולו בתפלתו, ויחשבה עלי לשכורה מכאן ששכור אסור להתפלל כו' ע"ש, וכמו כן משמיענו הגמרא בכאן עצה ושמותר להתפלל בדרך זה בדרך דין ודברים לפני הש"י כדרך שעשתה חנה.

וכעין ששמעתי בשם מחותני הרב היהודי זצ"ל (הרה"ק ר' יעקב יצחק מפרשיחא), שכאשר היה רוצה לבקש רחמים עבור איזה איש על בני חיי ומזוני, היה אומר מקודם פסוק זה (תהלים ס"ט, ו' - ז'), אלקים אתה ידעת לאולתי ואשמותי ממך לא נכחדו, [עכ"ז אבקש] אל יבושו בי קויך ה' אלקים צבאות, ואפשר הכונה ע"ד הגמרא הנ"ל וכמשל הנ"ל.

ונראה הטעם למה קרא כאן דוד המלך ע"ה להש"י בג' שמות האלה, כי אמרו חז"ל (מו"ק כ"ח.) 'בני חיי ומזוני לאו בזכותא

תליא אלא במזלי, וצבאות הם הכוכבים והמזלות, אמנם ה' אלקי צבא-ות מקריא ומשדר המערכות כרצונו, וכמו שהגביה לאברהם אבינו למעלה מהמזל כפרש"י על פסוק (בראשית ט"ו, ה') הבט נא השמימה. וכמו כן מצינו בקין שנאמר (שם ד', י"ג) ויאמר קין אל ה' גדול עוני מנשוא, ופרש"י שם בתמיה אתה טוען עליונים ותחתונים ועוני אי אפשר לטעון, הנה מצינו בתורה בקין לבקש מחילות עונות, ובחנה לבקש חסד השי"ת הכל בדרך אחד" עכ"ל הבית יעקב:

השם צבא-ות מורה על מעלת בני ישראל שרק אנו צבאותיו ית'

ובספר באר משה (פר' וארא עמ' רטז) מהרה"ק מאזורוב זי"ע גם הרחיב הדיבור בביאור השם צבא-ות, ובתחילת דבריו הביא דברי האור החיים הק' עה"פ (שמות ז, ד) "ונתתי את ידי במצרים והוצאתי את צבאותי את עמי בני ישראל מארץ מצרים בשפטים גדולים, וכתב שם האור החיים הק':

"צריך לדעת מי הם הצבאות, ואם הם ישראל היה לו לומר את צבאות עמי בני ישראל ואולי כי יכוין ה' לרשום בתורה הפלגת מעלתנו אצלו, כי אין לו צבאות מיוחדים לו כישראל, ולזה אם היה אומר את צבאות עמי וגו' היה מקום לומר כי ה' יש לו הרבה צבאי צבאות וזה אחד מהם, לזה אמר את צבאותי סתם, לומר הרשומים, ואין צורך לומר צבא פלוני, כי באומרך צבאות ה' אחד הוא המיוחד, ואחר כן אמר מי הוא זה ואיזה הוא, את עמי בני ישראל, ויתבאר הכתוב על דרך כלל ופרט אין בכלל צבאותי אלא הפרט שהם בני ישראל, ומעתה לא יקרא בכינוי צבאות ה' אלא ישראל המרוממים והמעולים":

וביאר הרה"ק מאזורוב שהגם שהמלאכים גם נקראים צבאות, אבל זה רק בזכות ישראל שהרי אמרו (שיר השירים זוטא פ"ג) שאמר הקב"ה לישראל כביכול אין לי מלכות ולא חיילות עד שעמדתם והמלכתם אותי, אין אתה מוצא צבאות בספר יחזקאל לומר כל הימים שאתם בגולה אין לי חיילות ומלכות עד שתחזרו למלכותכם שנאמר (עובדיה א כ"א) ועלו מושיעים בהר ציון וגו' והיתה לה' המלוכה, ומוכח שהחיילות דלעילא קשורים בישראל בקשר אמיץ.

בא וראה מה שנאמר (ירמיה לא) "רוגע הים ויהמו גליו ה' צבאות שמו" ומה ענין צבאות לרוגע הים, ושם זה חוזר ונשנה בסמוך לרוגע הים גם במקום אחד (ישעיה נ"א ט"ו) "ואנכי ה' אלקיך רוגע הים ויהמו גליו ה' צבאות שמו", ומוכח שהשם צבאות קשור לקריעת ים סוף שעליו נאמר פסוק זה עיין רד"ק ירמיה שם.

וכן בסמיכת גאולה לתפלה אומרים אנו את הפסוק (ישעיה מ"ז ד') "ונאמר גואלנו ה' צבאות שמו קדוש ישראל" כי מאחר שבקריעת ים סוף נתגלה השם צבא-ות ובכח זה היתה גאולתם.

בא וראה שכל עיקרו של השם צבא-ות מכוון להראות גודל חשיבותם של ישראל ממה שאמרו (ברכות ל"א:) עה"כ (שמואל א' א י"א) 'ה' צבא-ות אם ראה תראה בעני אמתך' מיום שברא הקב"ה את עולמו לא היה אדם שקראו להקב"ה צבאות עד שבאתה חנה וקראתו צבאות, היינו שביקשה מהשי"ת שתעמוד לה זכות שם זה שבו מתגלית מעלת ישראל ושכרה היה כמ"ש (מדרש שמואל פ"ב) 'אמר לה הקב"ה חנה את רבית בחיילותי ואני ארבה בחיילותיך, כלומר מדה כנגד מדה מאחר שהזכירה שם זה לפיכך זכתה לריבוי חיילות ומוכח שהשם צבאות מכוון להרים קרנם של ישראל.

ולפי דברינו השם צבא-ות מורה על מעלת ישראל בכל מצב שהם ובזה נוכל להבין את הקשר שבין שם זה לקריעת ים סוף, שבעת קריעת ים סוף קיטרג הס"מ וכדאיתא בילקוט שמעוני (בשלה רמז רל"ד) שירד הס"ם וקטרג על ישראל שעבדו ע"ז

במצרים ואתה עושה להם נסים. מיד השיב לו הקב"ה שוטה שבעולם וכי לדעתם עבדוה והלא לא עבדוה אלא מתוך שעבוד ומתוך טרוף דעת ואתה דן שוגג כמזיד ואונס כרצון.

נמצא שהיה קטרוג שישראל אינם ראויים שיקרע לפניהם הים ולכן השתמש השי"ת בשם צבאות-ות בכדי לבטל את מדת הדין המקטרגת שהרי תוכן השם מורה על מעלת ישראל בכל העתים כאמור וזה רוגע הים ויהמו גליו.

ולפיכך לא יהא הפסוק הזה זז מתוך פיך למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה שבשניהם נזכר השם צבאות-ות המורה על מעלת ישראל ומלחמה כנגד המקטרגים על האדם ויש בו ענין הבטחון ואזי משגב לנו סלה לנצח' כמ"ש (עירובין נד.) "כל מקום שנאמר סלה אין לו הפסק" ע"כ מבאר משה.

וכדבריו מובא גם בספר רשפי אש (עמ' צג בהגה"ה) בשם הרה"ק ר' אייזיק מקאמרנא זצ"ל דאף דלא ימלט שגם המלאכים נקראים צבאות מלאכי צבאות, ויתכן פירושו על צבאות מעלה, מכל מקום גם אנו נקראים צבאות כמאמר הכתוב (שמות ז ד) 'והוצאתי את צבאותי את עמי בני ישראל' ואם כן ה' צבאות עמנו רצה לומר שהתואר הזה הוא גם כן עמנו שגם אנחנו צבאות ולא עוד אלא שמשגב לנו אלקי יעקב סלה רצה לומר שעוד לנו חיבה יתירה ומשגב עוד יותר מן המלאכים בתואר שאין בו ספק שרק עלינו הכוונה ולא על המלאכים והוא אלקי יעקב שאי אפשר לפרש רק על ישראל ע"כ פירושו על הפסוק ודפח"ח. ואולי לזה הכוונה דעת ר' יוחנן שאל יהא פסוק זה זז מפיך כי מורה על מעלת ישראל הגדולה ממלאכי השרת שזה תכלית הבריאה ונתנית התורה לנו".

ולכן מצינו בכמה צדיקים שהיו פסוקים אלו שגורים על פיהם תמיד ולא רק בעת התפלה, אלא גם במשך היום וכדמובא בספר אמרי פנחס (ח"ב עמ' קכ) כשהיה הרה"ק מקוריץ מתעורר משינתו היה רגיל לומר פסוקים אלו, ובספר רשפי אש כותב שהיה מרגלא בפומיה דהרה"ק ר' מרדכי מנעשכיו זי"ע לחזור על פסוקים אלו הרבה פעמים.

כדי לעורר האהבה יהא רגיל בפיו פסוקי רחמים

וכבר מובא בספרים קדמונים שיש לאדם לחזור לעצמו במשך היום פסוקי חיזוק ובטחון וכך כתב בספר חרדים (פרק ד) בשם רבינו יונה "יש לאדם בכל יום לעורר האהבה ואומר בפיו פסוק זכרון יוצרנו ויראתו ית' כגון 'ה' צבאות-ות מלא כל הארץ כבודו' וכיוצא באלה, וכן היה נוהג מורי הרב החסיד כמהר"ר יוסף סאגיס זלה"ה ובתוקף חיבה לעתים מרגלא בפומיה לשון נוסח תפלה דראש השנה 'אשרי איש שלא ישכחך וכן אדם יתאמץ בך'. וכן היה נוהג אאמו"ר זצ"ל שהיה מפזם לעצמו הרבה פעמים במשך השנה המילים "יחביאנו צל ידו תחת השכינה" והיה מפזם המילים עם ניגון של ימים נוראים.

והרה"ק ר' צדוק הכהן כותב (צדקת הצדיק אות רלו) "אי אפשר לאדם כלל לעמוד בכל היום כולו במדרגה אחת תקוע בדבקות כראוי ועל זה נאמר כי יפול לא יוטל ושבע יפול צדיק וקם ובירושלמי ברכות ריש פ"ה שלא יהיה הפסוק הזה זז מפיך ה' וגו' משגב לנו וגו' וחבריה ה' וגו' בוטח בך היינו לצורך נפילות הללו להתחזק ולבטוח בה' שהוא ישגבהו".

ובזה מבואר הפסוק בתהלים (פד, ב) "מה ידידות משכנותך ה' צבאות" וביאר שם באבן יחיא שר"ל אע"פ שהשי"ת הוא אלקי צבאות השמים, עכ"ז השרה שכנינו בעולם השפל. ואכן סוף מזמור פ"ד היא הפסוק "ה' צבאות אשרי אדם בוטח בך".

ויש לפרש הכוונה "אשרי אדם בוטח בך" לפי מדרש תהלים עה"פ מזמור לדוד בך ה' חסיתי (תהלים לא). "בשעה שישראל נכנסין לבתי כנסיות, ואומרים לפני הקב"ה גאול אותנו, אומר להם, יש צדיקים ביניכם ויראי שמים. והם אומרים, לשעבר, בימי אבותינו בימי משה ואהרן בימי שאול דוד ושלמה, היו בהם צדיקים. אבל עכשיו, מפני עונותינו נאספו ממנו. שנאמר (ישעיה נז, א) מפני הרעה נאסף הצדיק. ואומר, (תהלים יב, ב) כי פסו אמונים מבני אדם. ואין לנו על מי להשען, כי כל מה שאנו הולכים לפנים היא מחשכת לנו (ישעיה נ, י) אשר הלך חשכים.

אומר להם הקב"ה, בטחו בשמי והוא עומד עליכם שנאמר (ישעיה שם) יבטח בשם ה'. ולמה, שכל מי שבוטח בשמי אני מצילו. תדע לך, שכן חנניה מישאל ועזריה בטחו בשמי והצלתי אותם. וכן דניאל, בשביל שבטח בי מלטתיו מן הבור. אמר דוד, הואיל וכך הוא הבטחון שכל הבוטח בך אתה מצילו, בך אני בוטח":

שמחת אלעזר / בעקבות הגאון רבי שמחה (בן הגה"ק רבי אלחנן הי"ד) וסרמן זצ"ל, ראש ישיבת אור אלחנן, מגדולי דורו וממעוררי תנועת התשובה.

בעריכת ה' מ"צ גולדבאום, עורך ספרי קובץ פרשיות, קובץ מאמרים ושמחת אלעזר

הנהגת עם ישראל

וַיִּקַּח קִרְחַן בֶּן יִצְחָק בֶּן קֵהֶת בֶּן לֵוִי וְדָתָן וְאַבְיָהוּ בְנֵי אֱלִיָּאָב וְאֶזְרָא בֶּן פִּלֵּת בְּנֵי רְאוּבֵן (טז, א)

ע"י עסק לימוד התורה לא מכשול

כתב רש"י: "בשביל שהיה שבט ראובן שרוי בחנייתם תימנה, שכן לקהת ובניו החונים תימנה, נשתתפו עם קרח במחלוקתו, אוי לרשע אוי לשכנו".

ובפרשת במדבר במצוות הדגלים מוסיף רש"י: "משה, ואהרן ובניו. וסמוכין להם דגל מחנה יהודה והחונים עליו יששכר וזבולון, טוב לצדיק טוב לשכנו, לפי שהיו שכניו של משה שהיה עוסק בתורה, נעשו גדולים בתורה" וכו' (ג, לח).

אף על גב שקהת היו נושאי הארון, מכל מקום יצא קרח מהם. אבל במזרח אוהל מועד שהיו משה ואהרן שם, על ידי עסק לימוד התורה לא יצא מהם מכשול, אלא אדרבה יצאו משם גדולי תורה.

דעת תורה של רבי אלחנן וסרמן זצוק"ל

אדוני אבי מורי ורבי הגאון הקדוש רבי אלחנן בונם זצוק"ל הי"ד, בתקופה האחרונה של חייו, התבלט בין שאר גדולי דורו בכך שהתאמץ להסביר לעם ישראל, כיצד יש להבין ולעכל את קורות הימים ברחבי תבל באור התורה, ובכך שהוא הראה לאומה ולכל יהודי איך התורה מדריכה את התנהגותם באחת מהתקופות הסוערות ביותר של ההיסטוריה המודרנית.

שלחן ערוך לדעת תורה

כאשר אבי זצ"ל ראה צורך לחבר "שולחן ערוך של דעת תורה", הוא הגיב בכך לתנאים שהשתנו בזמנו, בדיוק כפי שהרמב"ם, מרן הבית יוסף יוסף קארו, ואחרים, הגיבו בזמנים קדומים יותר לצורך לחבר קבצי הלכות. טעות חמורה היא לחשוב שהתורה מכילה רק הלכות, כגון אלו שבמשנה-תורה או בשולחן-ערוך, ושההשקפות וההכרעות, שאנחנו מכנים 'דעת-תורה', אינם חלק מהותי של התורה. ההפך הוא הנכון, התורה כוללת את הכל, אלא שיש לדעת כיצד ללמוד את התורה וכיצד יש ליישם את הלימוד הלכה למעשה.

מדוע לפני תקופתו של אבי זצ"ל, לא היה צורך להפיץ 'דעת-תורה' אודות מאורעות השעה – בדרשות, בשיעורים ובמאמרים – באופן המוני?

קבצי הלכה

במובן מסויים היה זה מאותו טעם שעברו מאות בשנים עד שנוצר הצורך לערוך קובץ של הלכה. רק כאלפיים וחמש מאות שנה לאחר קבלת התורה בסיני, הרמב"ם חיבר את המשנה תורה. כאשר חלפו שנים נוספות, ההלכה עברה עריכה, סידור וביאור נוספים. מה היה קודם לכן?

אנשים רבים ידעו בעל פה את כל ההלכות שבתלמוד, וכאשר התעוררו שאלות ספציפיות הם ידעו כיצד לפסוק את הלכה לפי התלמוד. אפילו בזמננו, כאשר מתעוררות שאלות סבוכות בהלכה, אנחנו מפנים אותם לגדולי פוסקי ההלכה ששולטים בכל ההיקף של הידע התורני. ככל שהם בקיאים יותר וככל שהם יודעים יותר טוב ליישם את הידע, כך משתפרת יכולתם להכריע ולפסוק בשאלות שמפנים אליהם.

כאשר המקבצים והפוסקים העיקריים של ההלכה הבחינו שהדיעה הכללית של התורה שוב לא הספיקה בשביל להתמודד עם הצורך של הכרעות הלכתיות, הם חיברו את קבציהם והערוטיהם, כך שגם לחכמים פחות גדולים ולהמון העם תהיה גישה להלכה.

👁️ הנהגת ישראל על פי דעת תורה

בתחום החיוני של 'דעת-תורה', הגורל של עם ישראל היה תלוי לעתים קרובות בביאורם של בעיות שהתעוררו כתוצאה ממאורעות התקופה וההכרעות כיצד להתמודד עמהן. אולם לא נערכו קבצים מהסוג הזה בנוגע ל'דעת-תורה'. לא היה כל צורך בהם. הנהגת ישראל תמיד היתה, והמשיכה להיות, תחומם הבלעדי של חכמי התורה הגדולים ביותר. אפילו שמשון הגיבור – שעיקר פרסומו הוא בעוצם גבורתו ובמערכות שהוא ניהל בגפו כנגד הפלישתים – שפט את ישראל והכריע בספיקות ההלכתיות לבני דורו. כאשר אנשים כאלה הנהיגו את האומה, לא היה צורך להפיץ ולבאר 'דעת-תורה' בכל בית. שאלות חשובות הופנו אל אנשים גדולים ששלטו שליטה בלי-מצרים בתנ"ך, בתלמוד, במדרשים, ובכל הניואנסים שנגעו לתגובה הלאומית הנכונה בכל מצב של צרה וצוקה שהיתה מתעוררת.

👁️ חטיפת ההנהגה של עם-ישראל בידי המשכילים והרפורמים

אולם לפני כמאתיים או שלוש מאות שנה התהליך המתואר התחיל להתמוטט. זה התחיל במערב אירופה היכן שהרפורמה חטפה את הנהגת הקהילה מגדולי התורה, וזה התפשט בהדרגתיות לאירופה המזרחית, בצורה שנקראה "השכלה" וכן ב-"איזמים" [ליברליזם, קומוניזם, קפיטליזם וכו'] הרבים שבאו בעקבותיה. שוב לא נקבעה המדיניות הלאומית על ידי אלו שהבינו את הייחודיות של היעוד היהודי עלי אדמות ושמשום כך מצאו את גורלו מבוואר בתורה. שוב לא זכה העם היהודי לשמוע מסרים יהודיים אמיתיים ממנהיגיהם. שוב לא היה דמיון או הקבלה בין ההנהגה היהודית הכללית, לבין דבר השם המוצא את ביטויו בתורה.

👁️ פתרון שאלות הכלל והפרט על פי דעת תורה

בדיוק כפי שמאות שנים קודם לכן העם היה זקוק לעריכה מסודרת של קבצים של פסקי הלכה, כך כעת נוצר צורך להראות לעם-ישראל כיצד "שר-התורה" אוטנטי מוצא הארה והדרכה לכל בעיה שמתעוררת, בתורה. אבי זצ"ל היה רגיל לומר שהתורה נקראת 'תושיה', מפני שהיא העצה היחידה לאומה הישראלית ולכל יהודי בכל השאלות. אין אדם יודע איזו מטרה היא הטובה בשבילו, ולא איזוהי הדרך המובילה למטרה הטובה. אך התורה "תייעץ" לו את העצה הנכונה והבטוחה. אין שאלה בחיי הפרט והכלל שאין תשובתה ועצתה בתורה, ו"ליכא מידי דלא רמיזא באורייתא". צריכים רק לחפש בתורה ולדעת כיצד לחפש.

בשאלות הכלל אבי זצ"ל היה מצביע על מקורות בתורה המבארים את מאורעות התקופה באור הנהגת ה' את עמו, והיה דן על פי המסקנה היוצאת מתוך פסוקי התורה, מתוך סוגיות הש"ס, ממאמרי חז"ל ומדברי רבותינו הראשונים והאחרונים.

👁️ צדקתך צדק לעולם מפני שתורתך אמת

מפני שבכל מאמריו הרבים ביחס לאקטואליה וענייני השעה הוא הביע אך ורק את מסקנת ההלכה ודעת תורה, לכן גם מאמריו אלה אינם עשויים להתיישן על ידי שינוי תנאים וחילוף זמנים.

אבי זצ"ל היה רגיל לומר כי מושג הצדק האנושי משתנה לפי המקום והזמן, אבל "צדקתך צדק לעולם" מפני ש"תורתך אמת".

תבונות שורש □ הארות בפרשה על פי שורשי התיבות / הרב אשר זאב שרייבר, מח"ס תבונות כפיו, תבונות מועד

'עין לא תשבע הון'

החלב והחלבנה | הביאה והתבואה | העידוד לעבודת הגורן והיקב | השמחה המגיעה
מהעבודה | הויתור וההכנעה של מעשר מן המעשר | הקנין והשמחה מכח ההכנעה |
הקירבה והקדושה | החמדה האמתית

וְאֵל הַלְוִיִּם תִּדְבֹר וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם כִּי תִקְחוּ מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת הַמַּעֲשֵׂר אֲשֶׁר נָתַתִּי לָכֶם מֵאֲתָם
בְּנַחֲלַתְכֶם וְהִרְמַתֶם מִמֶּנּוּ תְרוּמַת הַיּוֹם הַמַּעֲשֵׂר מִן הַמַּעֲשֵׂר : וְנָחֲשַׁב לָכֶם תְּרוּמַתְכֶם כַּדָּגָן מִן הַגֶּרֶן
וּכְמִלְאָה מִן הַיֶּקֶב...

מִכָּל מִתְּנִיתֵיכֶם תְּרִימוּ אֵת כָּל תְּרוּמַת הַיּוֹם הַמַּעֲשֵׂר מִן הַמַּעֲשֵׂר אֶת מִכָּל חֶלְבֹוֹ אֶת מִכָּל חֶלְבֹוֹ אֶת מִכָּל חֶלְבֹוֹ
אֶת חֶלְבֹוֹ מִמֶּנּוּ וְנָחֲשַׁב לְלוֹיִם כְּתִבּוּאֵת גֶּרֶן וְכְתִבּוּאֵת יֶקֶב : (יח, כו - ל)

מבואר בפסוקים שלפנינו שהלויים צריכים להפריש לכהנים מעשר – מן המעשר [ראשון] שהם
קיבלו מבני ישראל, והמעשר הזה מכונה תרומה ודינו כתרומה, והתורה מגדירה את הפרש
שנעשה בין התרומת מעשר הזה לבין תשעה חלקי המעשר האחרים שנותרו אצל הלוי –
שהתרומה נחשבת 'כדגן מן הגורן וכמלאה מן היקב', ואילו תשעה חלקים האחרים נחשבים
'כתבואת גורן וכתבואת יקב'.

מבואר שהגורן יש לו 'דגן' ויש לו 'תבואה', וכן היקב יש לו 'מלאה' ויש לו 'תבואה', ובתחילה
הם מעורבים זה בזה, ואחר הפרשה נותנים את ה'דגן' וה'מלאה' לכהן, וה'תבואות' נותרים
אצל הלוי.

עוד מבואר בפסוק שאת התרומה צריך להפריש מהחלק המכונה 'חלבו', ועוד מדוייק מסגנון
הפסוק שרק כאשר התרומה היא מ'חלבו' רק אז נחשב מה שנשאר ללויים 'כתבואת גורן
וכתבואת יקב'.

והנה כמובן כל סגנון הפסוקים הללו טעון ביאור, שהרי הגורן מורכב מדגן הנעשה מהתבואה,
וכן היקב ממולא במלאה שהיא תבואת הכרם, וכיצד חלק נעשה מוגדר כדגן ומלאה, ולמה רק
אם הפרשה תהא מה'חלבו' יזכה הנותר להיות כ'תבואה'.

והנה חז"ל אמרו ש'חלבו' הכוונה לימובחרי שצריך להפריש מהמובחר, וצריך להבין שאמנם
בבהמה החלב שלה הוא המובחר והוא העולה לגבוה, אבל למה זה נעשה שם מושאל גם לפירות
טובים ומובחרים.

ונעיין בס"ד בשורשי התיבות הללו, ולאחר מכן נראה כיצד מתבארים הדברים, ומה כל זה
מלמד אותנו למעשה.

חלב

השורש הזה שייך ל- חָלַב, חָלָב, חֶלֶב, חֶלְבָּה, ובלשון חז"ל מצינו גם 'חלבון' שהוא הלבן שבביצים.

ולקישור הענינים נראה שהנה בהמה אוכלת שחת והם משתבחים ונהפכים ל'חלב', החלב הזה הוא מוצר שקבל ברכת ה' והשתבת, ועדיין אפשר להשביח אותו ולעשות ממנו חמאה וגבינות וכו', גם השותה אותו מרגיש התחדשות וברכה, ועל כן המוצר הזה מסמל 'ברכה מעל והשתבחות'.

וכמו כן ה'חלב' כי בהמה אוכלת שחת והיא משמינה, החלב שלה טופח ומתרבה ומגדיל את היקיפה ומרכז את בשרה, כל הרואה אותה רואה 'בהמה מבורכת ומשובחת', והכל בגלל ה'חלב' שבה.

גם ה'חלבון' שבביצה הוא החלק המתברך ונעשה לאפרוח הגודל ונעשה עוף שמן. ולכן כל מוצר שרואים בו את הברכה וההשתבחות מכונה 'חלב'.

והיות ו'חלב' הוא שמן ומשובח אומרים כן על כל משהו מבורך ומשובח כיוצא בזה, וזהו 'חלב דגן תירוש ויצהר', חלב הארץ, חלב כליות חטה, בכורות צאנו וחלבהן, ובכל אלו אין הכונה למשהו מובחר מתוך כל גרגיר דגן וכו' כעין ה'חלב' שבבהמה, אלא הכונה למין שכולו מובחר.

לעומת זאת ה'חלבנה' כתב הרד"ק שהוא סם שריחו רע ונעשה משרף אילן המצוי בערי יון ומראהו כמו דבש שחור, ונראה שהשרף הזה הינו בעצם הברכה של העץ, מראה כמה העץ לח ושמן עד שרוטבו זב ונוטף ממנו, אולם מעורב שם משהו בעל ריח רע, וממילא כל הברכה וההתרבות של העץ מביאה ברכה ל'ריח הרע'.

ולמדנו מזה שהברכה מצויה בעולם, ה' שולח ברכה לעולם, דברים זולים משתבחים, דברים מועטים מתרבים, אבל יש בחירה בעולם, אפשר לנתב את הברכה לדברים הטובים שבעולם לקבל פנים שופעות ומטיבות כמו פרות יפות מראה, להיות מלבין שנים לחבירו, ואפשר לקחת את הברכה ולהרחיב בה את המחשבות הרעות והאנוכיות – שמנת עבית כשית...

תבואה

תבואה היא משורש 'בוא', ומבאר הרד"ק שהכונה לגידולים החדשים של השנה הבאה לקראתנו, ולעומת זאת יש 'עבור הארץ' שהם הגידולים של השנה שעברה.

ועל כן נראה שהתואר 'תבואה' מגדיר את ההתחדשות והתקוה כלפי החיים של השנה הבאה.

גורן ודגן

נאמר 'בזעת אפך תאכל לחם' וחלק מהמלאכות המזיעות הללו הוא לדוש את התבואה לברר ממנה את הפסולת ולארוז את חלק ה'בר', וכך כאשר יוכל תמיד להכין את לחמו במהירות שיטחן וילוש ויאפה, ולכן כאשר קוצרים שדה מכינים בתוכו מקום רחב וריק ושם מערימים כמויות של תבואה ודשים אותה וזורים ומבררים אותה, ואורזים את המוצר ה'בר' הסופי... והנה הערימה שמעבדים אותה מכונה 'גורן', וכאשר מסיימים את העבודה והכל ארוז ומוכן המוצר מכונה 'דגן', ו'חמשת מיני דגן' הם חמשה סוגי תבואה שעוברים את התהליך הזה עד שנעשים 'דגן'.

והנה אדם עצלן שאינו עושה את העבודה הזו בכמויות, צריך אחר כך כל יום לקחת כמה שבולים ולדוש אותם וזה עבודה רבה שאין סבלנות לעשות אותה מדי יום, ולכן צריך להיכנס לטורח והזיעה הללו...

אך יש שני סוגי גישות לעמל הזה, יש אדם האומר 'אין ברירה מוכרחים לעבוד קשה – בזעת אפך תאכל לחם', ואדם כזה סופו להתעצל במלאכתו, הדישה לא תהא מושלמת והברירה לא

תהא מושלם יאכל לחם סובין... הדרך היא להתעודד ולשמוח, לראות את ה'תבואה' שהזכרנו קודם להרגיש את השמחה כלפי השפע שהי הכין וחיפש לנו לקראת השנה הבאה, וכך לגשת לעבודת ה'גורן', ואז, כאשר אכן יזכה למוצר ה'דגן' המושלם, יהנה מחדש כל יום בשנה מזה שהיה מוכן להתעודד ולטרוח ולהזיע כראוי – בא יבוא ברנה נושא אלומותיו.

יקב ומלאה

כתב רש"י כאן: מלאה - לשון בישול תבואה שנתמלאת: יקב - הוא הבור שלפני הגת שהיין יורד לתוכו...

והדברים לכאורה צריכים תלמוד, כי הנה מבואר שיש 'גת' ויש 'יקב', 'גת' הוא חפירה שבו מניחים את הענבים או הזיתים ודורכים אותם, ומשם יש חור העובר לחפירה אחרת שהיא ה'יקב' והיין והשמן היוצאים מהדריכה מתמצים ל'יקב' כשהם מבוררים מהפסולת הנותרת ב'גת' –

ואם נקביל את המציאות הזאת למציאות של 'דגן מן הגורן', הרי שהגת הוא כמו ה'גורן' וה'מלאה' הוא היין הממלא את ה'יקב', והיה צריך לומר כימלאה [שנוצרה] מן הגת [והיא ממלאה את היקב], ובא רש"י ואומר שגם 'מלאה' אין הכונה ל'מוצר' הסופי של השמן והיין אלא הכונה ל'ענבים וזיתים המבושלים', ואם כן לא מובן כלל איך יש לנו 'מלאה מן היקב', והרי המלאה הזו היא שלב לפני הגת והיקב.

ונראה לבאר שהנה ענבים וזתים שלא הבשילו – הנוזל שבהם יבש, וחלק גדול ממנו לא יצא ממנו בדריכה, והרי זה כמו שהפרי אינו 'מלא' עדיין בנוזל שבתוכו, והמבחן לראות האם אכן הפירות הבשילו כראוי והנוזל שבהם מילא את כל הנפח שלהם – הוא כאשר רואים איך שה'יקב' התמלא ביחס ל'גת', רואים כמה יין ושמן יצאו וכמה פסולת נותרת ב'גת'.

והנה כאשר התבואה אינה מלאה, טורח הדריכה גדול יותר ולמעשה מוציא פחות יין ושמן, ולכן כאשר היקב מלא ושופע בבחינת 'והשיקו היקבים תירוש ויצהר', האדם שמח בטורח הדריכה ובטורח ההמתנה לבישול הפירות –

ועל כן מובן הדמיון של 'מלאה מן היקב' ל'דגן מן הגורן', שכמו שה'דגן מן הגורן' מזכיר את השמחה לטרוח עם התבואה, כך גם ה'מלאה מן היקב' מזכירה את השמחה הזו.

ביאור הפסוקים

הלוי קיבל מעשר - קיבל דגן מוכן, תירוש ויצהר בחביות, הוא לא טרח בעשייתם, לא קיים 'בזעת אפך תאכל לחם', לא קיים את ה'הלוך ילך ובכה', ולכן כאשר מביא את כל היבול והשפע לביתו, אינו מרגיש את שמחת ההבאה של 'בא יבוא ברנה נושא אלומותיו' –

נראה לו כאילו הכל מגיע לו... כל המחשבות שלו עסוקות וחושבות 'למה פלוני נתן מעשרות למישהו אחר ולא לי', במקום שהעמל והטירחא יכניעו את האנוכיות שלו, יתכן שכל המצב של קבלת השפע רק יחזק את האנוכיות שלו, יהא עסוק בחיזור אחר הגרנות וישכח שהכל הוא שפע מן השמים 'כי שכר הוא לכם חלף עבודתכם' –

ולכן, אמרה התורה שהלוי יתן לכהן 'מעשר מן המעשר', כלומר, התורה היתה יכולה לומר שבעל התבואה יתן [חוץ מתרומה גדולה עוד] חלק ממאה לכהן, ועוד תשעה חלקים כנגדם ללוי, אלא רצתה התורה שגם הלוי ירגיש צער של ויתור על אנוכיותו, שיקבל עשרה חלקים, ויכיר שזה לא שלו, זה שפע שקיבל מה', זה שכר על טירחתו בעבודתו של מקום, ירגיש את צער ההכנעה והוויתור, ויתן מעשר מן המעשר לכהן –

והנה יכול הלוי לחפש את כל התבואה החלשה ואת זה יתן לכהן, אבל היות והמצוה היא להרגיש את צער ההכנעה והויתור, לכן המצוה היא לתת את ה'חלב' את המובחר, וכבר כתבנו שלשון 'חלב' מזכיר לנו את השפע והברכה הממלאים את העולם, מסייע להרגיש את 'ובטובו הגדול תמיד לא חסר לנו ואל יחסר לנו', אבל אדם יכול להיות אנוכי ולהפוך את החלב הזה לחלבנה, וזה מה שאומרת כאן התורה, שהלוי יפריש את ה'חלב', שיביט על השפע וחסד ה', שיתמלא גם ברוח חסד ונדיבות, שיהא מלבין שיניים לחבירו –

ואז, אחרי הויתור הזה, שיזכור שקיבל את הכל מה', ולכן גם היה נאמן לרצון ה' ודרך ה' וחסד ה', אז ירגיש שעשה קנין ב'שפע' הזה, הכניע את עצמו לקבל ברכת ה', כאשר יביט על התרומה שהופרשה – ירגיש את הסיפוק והשמחה של ההכנעה והטורח אשר רואה אדם בהביטו על 'הדגן מן הגורן והמלאה מן היקב' –

וממילא, מה שישאר אצלו יחשב 'כתבואת גורן וכתבואת יקב', כיבול המובא אל הבית לקראת השנה הבאה, משהו חדש ומרנן שעשה בו קנין נפשי, זיכך בו את נפשו, לא משהו שמגיע אליו מאילו כאילו שמגיע לו, וכאילו כבר שייך לו מימים ימימה [ומי שלא נותן לו רק מפסיד אותו].

והנה הפסוק אומר 'ונחשב ללויים כתבואת גורן וכתבואת יקב', ולכאורה היות וכבר מדבר לפני כן מהלויים המרימים את החלב, היה לו לומר 'ונחשב לכם', אלא התורה רוצה להדגיש שאף שאתם לויים ואין לכם נחלה בארץ, עם כל זה על ידי הנתנה הזו תרגישו את השמחה שיש לבעלי הנחלה.

הקשר למעשה קרח

הפסוקים הללו מסיימים את פרשת קרח, והנה לפני כן מוזכרים בפרשה ענייני מתנות כהונה, ומפרש רש"י שהיות וערערו על הכהונה בא הכתוב לחזק ולתקף את מעמד הכהנים ושכרם, והפסוקים שלפנינו הם עיקריים בענין זה, כי אינם עוסקים במתנות שכל ישראל צריכים לתת לכהנים, אלא במתנות שהלויים צריכים לתת לכהנים, וזה מחזק את ההבדל שבין לוי לכהן, מובן יותר למה קרח ובני לוי לא הספיק להם מה שה' הקריב אותם לעבוד את עבודת משכן ה' ולעמוד לפני העדה לשרתם...

והסיבה למה הכהנים אין צריכים להפריש משהו מהמתנות שלהם, וכן מדוע הם יותר קרובים לה' ועבודתו, היא מפני שיש להם דיני קדושה, את התרומות והקדשים צריכים לאכול בטהרה, ואסור להם להיטמאות למתים ולישא אשה גרושה וחללה, כל העניינים הללו הינם כבר וויתור על ענייני עולם הזה, מבטאים את ההצטרפות שלהם אל ה', דהיינו, הקירבה שלהם אל ה' איננה רק ב'זכות העבודה', אלא גם במה ש'אסור להם', המצב הזה נותן להם להרגיש כאוכלים משולחנו של מקום.

אבל קרח טען 'כי כל העדה כולם קדושים', מבואר שסבר שאפשר להיות קדוש הראוי לעבודה גם ללא כל ההגבלות והאיסורים של ה'קדושה', ובמצב כזה, המעמד של הקדושה רק מחזק את האנוכיות של האדם.

[וכיוצא בזה רואים בענין של 'קידושין' שהקנין שאשה נקנית ומשתייכת לבעלה הוא רק על ידי שנאסרת על כל העולם, לא מספיק שמוסרת עצמו אליו לחיות כמו איש ואשה].

והנה כתב רש"י ש'קורח עינו הטעתו', ואפשר לומר בדרך דרוש, שהנה מצינו שיש קשר בין העיניים לרגליים, כי כידוע פסיעה גסה נוטלת אחד מחמש מאות מאור עיניו של אדם -

ואפשר להסביר את זה על פי מה שכתבנו בשבוע שעבר, שכאשר אדם חומד למשהו שאין לו סוף, אינו מתמלא לעולם, אינו נעשה שבע, וככתוב 'וגם הנפש לא תמלא'...

וכיוצא בזה מצינו בפסוק 'עין לא תשבע הון', שעין החומדת כל מה שרואה אינה יכולה לשבוע, והנה כאשר אדם פוסע פסיעה גסה הרי זה מפני שממהר להשיג משהו דחוף, אינו מרוצה במנוחה שיש לו ברגע זה, וזה סימן שחומד לתפוס ולהשיג הרבה, וזהו סימן שעניו חומדות להשיג הרבה, הם רואים עולם ומלואו, אבל מדה אחת שיש בעולם אינם רואים, וזוהי המדה שאפשר לעצור את המבט של העין, אפשר להתמקד במשהו מצומצם הראוי לו, ורק זה מה שישביע אותי, וזהו הרמז שהפוסע פסיעה גסה כי רגליו ממהרות לתפוס כל מה שרואה, אין להם כח עצירה, ההרגל הקליל הזה לוקח מהאדם חלק ממאור עיניו, גורם לעין שלו שלא תמצא את הנקודה המשביעה אותה.

וזהו הרמז של 'עיניו הטעותי' שהעין הביטה רק על מה שיכולה לזכות, לא הביטה על הצורך והיכולת לצמצם ולהגביל ולאסור, לא הביטה על הקדושה המגיעה דוקא מכח ההגבלות...

ובזה מובן למה פרשת ציצית מופיעה בין פרשת מרגלים לפרשת קרח, כי התורה מכנה את המרגלים 'תרים' את הארץ, דהיינו, מתייחסת לעינים המביטות ומחזרות אחר הארץ, [ולא על הרגלים המתרחבות בארץ], ומסמיכה לזה את 'לא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם', להורות שצריך להגביל את מראה העינים, שיביטו רק על מה שהי הכין וזימן לי, יוותרו על כל המותרות והשאיפות האחרות, מתוך הכנעה והסכמה לרצון ה', ורק על ידי ההכנעה והוויתור הזה, יזכו ל'והייתם קדושים לאלקיכם', יזכו לתואר של 'כל העדה כולם קדושים', כי אין קדושה ללא הכנעה ווויתור וביטול, אין יכולת להרגיש קירבת אלקים ודבקות בו ללא ההסכמה למצב זה, אי אפשר להרגיש שמחה ו'מלא' – כמלאה מן היקב ללא זה. וזוהי ההוראה שהפרשה מסיימת ומלמדת את הלויים כיצד אכן יזכו להיות 'קדושים' ולהרגיש את השמחה והמילוי המגיע מהקדושה.

למעשה - סיכום שלשה המאמרים האחרונים

בפרשת בהעלותך אמרנו שה'חמדה' שהוא משהו שמוכנים לטרוח בעבורו או לשלם בעבורו – מבררת מהי 'תאוה' מיותרת, שהוא משהו שמתעוררים כלפיו רק בגלל שהוא מזומן או בחנם, אלא שאסור לחמוד משהו של מישהו אחר... ובפרשת שלח הוספנו את הנזכר גם כאן שחמדה למשהו ללא סוף אינה מתמלאת, גם כשמדובר בשאיפה רוחנית... ובפרשה שלפנינו מבואר יסוד נפלא, שאפשר להבחין בין 'חמדה' טובה לחמדה פסולה, כי אם מה העידוד שלו לטרוח ולהשתדל מגיע מתוך להיטות להשיג משהו המוצא חן בעיניו, זוהי 'חמדה פסולה' חומדת למשהו שאינו שלו, אך אם המוכנות לטרוח ולהוציא הוצאות מגיע מתוך הכנעה שכך קבע ה' שלא אשיג את חלקי רק אחר ההשתדלות הזו, [ואחר שאתמקד להתעסק במשהו האמיתי הזה מתוך הסכמה לוותר על כל ההצעות והמשיכות והמעלות האחרים שהחמדה כלפיהם מגיעה מתוך הלהיטות] – סימן הוא שזהו חלקו ונחלתו שזימן לו ה', ובה גם יתקרב לה', יהא קדוש לאלקים.

חינוך בפרשה / הרב יחיאל מיכל מונדרוביץ', מפקח בתלמודי תורה ומרצה חינוכי

שניצלים ופרחים...

סיפר לי מחנך בן-תורה מובהק: לפני עשרות שנים, 'פעיל רישום' שכנע נער מ'שכונת עוני להשתלב בישיבה קדושה. הוא הביאו לישיבת 'תפארת משה' בב"ב. הפעיל הבטיח לו זוג אופניים! הנער עלה לבית המדרש, אך הרגיש נטע זר. הונחה לפניו גמרא גדולה וסטנדר, הוא לא ידע לקרוא בגמרא ולא התנסה לשבת ליד סטנדר. הוא חש בבית המדרש אווירת לימוד מרוממת, אך התחרט על שבא לכאן, 'מה לי ולמקום הזה? רצה לקום וללכת, 'כפרה' האופניים... אבל הריח של ארוחת צהרים שמתבשלת הגיע אליו... החליט שיישאר מעט, עד אחרי האוכל... שניצלים ותפ"א שומניים...

עודו מהרהר וראש הישיבה הג'ר אמנון סבאג שליט"א ניצב על ידו. במאור פנים מושיט הרב יד ומכריז "אתה חדש! שלום עליכם!". הרב ממשיך "נהוג אצלנו כי תלמיד חדש קורא בתורה בשבת הראשונה לבואו. תכין קריאת 'חמישי'. הנער מודה על הכבוד, אך מתנצל כי איננו יודע לקרוא בתורה. ראש הישיבה מתיישב לידו ומתחיל לשנן אתו פסוקי 'חמישי' בפרשת השבוע. לאחר כעשר דקות קם הרב ואומר "מחר נמשיך יחד להתכונן. בינתיים תשנן על זה, תחזור...". לא נעים 'להסתלק' אחרי השניצלים! הרי בשבת הוא צריך לעולת ולקרוא! הרב מכין אותו! החליט הנער שיישאר בישיבה רק עד מוצ"ש... למחרת המשיך הרב בעזרתו, וכך בשב"ק עלה לקורא 'חמישי', ובסיומו ירד לקריאות חמות 'חזק וברוך'. ראש הישיבה הוסיף 'בשבוע הבא אתה עולה 'רביעי', ביום ראשון נתחיל יחד להתכונן". **הבחור נשאר!**

המחנך מסיים להעביר לי את הסיפור, עיניו הצטעפו כשסיים "הנער - זה אני! כך נעשיתי בן תורה! לא אופניים, ולא שניצל, אלא - תשומת הלב של ראש הישיבה. בהמשך הבנתי ש'חמישי' היתה העלייה הקצרה ביותר. בשבוע שאחריה הוא כיבד אותי ב'רביעי' כי זה היה הכי קצר. הרב סבאג ירד אלי ממקומו במזרח, הוא ראה אותי. הוא הציל אותי!".

פרשתנו 'פה נדרשת'. אירוע מרתק שנועד, ככל 'סיפורי התורה', לא לספר, אלא ללמד ולהדריך. משה רבינו מכריז: אם בְּרִיאָה יבְרָא ה' וּפְצָתָהּ הָאֲדָמָה אֶת פִּיהָ וּבִלְעָה אֶת־ם... ואכן כך עשה הקב"ה: וּתְפַתַּח הָאָרֶץ אֶת פִּיהָ וּתְבַלַּע אֶת־ם... וַיֹּאבְדוּ מִתּוֹךְ הַקֶּהֶל... וּתִכַּף וְאֵשׁ יִצָּאָה מֵאֵת ה' וְתֹאכַל אֶת הַחֲמִשִּׁים וּמֵאֲתִים אִישׁ מִקְרִיבֵי הַקֶּטֶר... קידוש השם!

ההמשך מתמיה! אחרי ניסים עצומים אלה - כבר ממחרת ממשיכים לטעון אֶת־ם הַמִּתֵּם אֶת עַם ה'. הקב"ה מצווה לאסוף מטות הנשיאים, ואת מטה אהרן בתוך מטותם... וְהָיָה הָאִישׁ אֲשֶׁר אֶבְחַר בּוֹ מִטֹּהוּ יִפְרַח וְהִשְׁפַּתִּי מֵעֲלֵי אֶת תְּלֹנוֹת בְּנֵי... וְהָיָה מִמֶּחֶרֶת... וְהָיָה פֶּרַח מִטֹּה אֶהְרֵן לְבֵית לִוִי וַיִּצָּא פֶּרַח וַיִּצָּץ צִיץ וַיִּגְמַל שְׁקָדִים... במה נס מטה אהרן משמעותי יותר מבליעת קרח ועדתו ושריפת המקטירים? דרש רבינו רה"י שליט"א: להפיל את השני ולקבור את הזולת - לא בכך מוכיחים 'גדולה'! השורף את האחר עדיין אינו מוכיח 'כולת'. אבל, המצליח להוציא פרחים ופירות ממקל קשה ויבש - הוא גדול! להחיות את האחר! לגדלו לרוממו ולהצמיחו! זו גדולה וגבורה!

התורה מלמדת אותנו, היא לא נועדה רק להעביר היסטוריה. הבה נפנים את המסר הזה בכל הליכותינו. נזהה תלמיד מוחלש, נרגישו ונחשוב איך להחיותו, אם 'בעליית חמישי' אם בקירוב אחר. להצמיח מקל יבש - זה הנס העוצמתי!

נער בני-ברקי נשר ל"ע מהישיבה, פרק עול תורה ומצוות, שינה לבושו למראה 'מתריס'... כעבור זמן מה סיפר חבר בצוות בישיבה למשגיח "אנחנו בבעיה! הלה התחיל לעבוד בקונדיטוריה הסמוכה לישיבה, הוא עשוי למשוך ולקלקל. חייבים לאסור על תלמידינו לרכוש בחנות זו!". המשגיח הינו איש תבונות ובר-לבב. בסוף היום, בדרכו הביתה נכנס לחנות לקנות, והוא 'נתקל' בתלמיד. "מה שלומך?" הושיט המשגיח ידו בפנים מאירות! "כמה זמן אתה עובד כאן? מתפרנס כראוי? שעות נוחות? מה שלום ההורים?". הבחור שמח מאוד. כך עשה המשגיח מדי יום ביומו! לימים, התייצב הבחור ושב ב"ה. הוא משחזר: "החיוך של המשגיח מחק את כל התסכול שנצבר בקרבי... הוא מעולם לא שאל אותי על שבת או תפילין, רק התעניין בי, בשלומי...". אגב, המשגיח הוסיף "בכלל לא הייתי רגיל לקנות בקונדיטוריות... באתי לקנות רוג'לך כל ערב רק כדי לפגוש אותו...". זה ההבדל בין 'לאסור' לבין 'להצמיח', זהו חינוך.

סיפורים אלה 'גדולים'. נתחיל בסיפורים 'קטנים', ביומיום שלנו. תחליט כי מחר תפריח ילד שבקושי פותח ספר. קח כפרויקט אישי ילד שאחרים התייאשו ממנו. תחשוב איך להפכו ממקל יבש למטה פורח. השקהו בחום, דַּשְׁנוּ בַּאֲהָבָה. אמנם, רבי טרפון אומר 'לא עֲלִיד הַמְּלֹאכָה לְגֹמֵר', לא יכולים להציל את כולם, זה לא פֶּטוּר, חייבים לנסות! אולי לא תגמור ותסיים כל המלאכה, אולי אין תוצאות מיידיות, לכן ממשיך ר"ט ותובע: 'ולא אֶתָּה בֶּן חוֹרֵין לְבָטֵל מִמְּנָה'! תשתדל! תשקיע! על זה מתפללים 'ה' יִגְמַר בְּעֵדֶי, ה' חֲסִדֶךָ לְעוֹלָם, מַעֲשֵׂי יְדִידֶךָ אֵל תִּרְף'. 'מעשי דינו' אלה בנינו ובנותינו, אנא ה', אֵל תִּרְף. כבר אמרת, רבש"ע, למשה רבינו 'עֲשֵׂה אֶתָּה שְׁלֶךְ, וְאֲנִי אֶעֱשֶׂה שְׁלִי' (רש"י במדבר).

בהצלחה בעבודת הקודש! יחיאל מיכל מונדרוביץ'

123ymm@gmail.com

פתשגן הכתב - חידה בפרשת השבוע / מבית 'לא יסור שבט מיהודה' חידה בפרשת השבוע!

להזמנת ברכות מחורזות ניתן לפנות דרך מערכת אספקלריא (לבקש עריכת 'פתשגן הכתב')

כעסו על חלקם בשם כל השבט
אבל בסוף הם קיבלו שכר
וגם התכבדו כשהוא נובט
כשנכנסו לראות למחר

פתרון חידת 'פתשגן הכתב'

הפתרון: שבט לוי

רב לכם בני לוי שמעו נא בני לוי- אבל לא כל השבט היה שותף למחלוקת
טז ז-ח ורש"י שם [עכ"פ לגירסא שאר השבט]

*

בסוף הם קיבלו שכר את המעשר
יח, כא ו- יח, לא

*

מטה לוי פרח והוכיח גם על הכהנים וגם על הלויים כי הכל מטה אחד ושבט אחד
יז, יח ורש"י שם [וכן יז, כג]

חידה / הרב יצחק קלונימוס פריד, קריית

גת

חידה לפרשת קרח
נכפל שמו בפרשה
ואין בשווה לפרשה
בתחילתה להרתיח
ובאחריתה להשביח
באחת ממנו פֶּרֶשָה
בשנית ממנו הפרשה
תוצאתו בראשה חולקת
ומתוצאתה בסופה מחולקת

פתרון

יצהר

כתוב פעמים בפרשה, אחת כאביו של קורח, ובשניה – כל חלב יצהר וכו'. וכעת:

נכפל שמו בפרשה - פשוט

ואין בשווה לפרשה - פשוט

בתחילתה להרתיח – ברש"י, בן יצהר, שהרתיח את העולם כצהרים

ובאחריתה להשביח – להוציא משם חלב

באחת ממנו פרשה – ממנו יצא קרח שעל שמו קרויה הפרשה

בשנית ממנו הפרשה – הפרשת תרומה

תוצאתו בראשה חולקת – קורח הוא התוצאה, שחלק על הכהונה

ומתוצאתה בסופה מחולקת – כתוצאה ממחלוקתו של קרח שערער על הכהונה, נתן ה' את מתנות הכהונה, משל

למלך שנתן שדה וכו' כדאיתא ברש"י, וזהו מתוצאתה של התוצאה של הפעם הראשונה שהוזכר יצהר, הלא היא

קרח, יצא המבואר לקראת סופה של הפרשה שתתחלק תוצאת היצהר לכהנים...

אספקלריא לדף היומי - הארות במסכת הנלמדת

הרב יוסף זב הרצוג, ארה"ב

דף לא. מתני' מפריש עליהן בחזקת שהן קיימין אם אבדו הרי זה חושש מעת לעת. ומדברי רש"י מבואר שמדינא סומכין על חזקה אבל רבנן אחמור דניחוש מעת לעת שיפריש עוד פעם [וברש"י איתא אם לא אכלן עוד אבל מדברי הר"מ מבואר שאפילו אכלן צריך להפריש עוד פעם והתוס' חדשים תמה דמה שייד לתקן טבל אם כבר אכלן ואולי תלוי במ"ח ט"ז ורעק"א יו"ד סי' א' אם כל דין הפרשה הוי רק לתקן הטבל ואם אינו רוצה לאכול ליכא חיוב להפריש או שיש מצוה להפריש בכל אופן אפילו אם אינו רוצה לאכול] והנה לכאו' צ"ב דמה שייד חזקה אם נגנב או נאבד דנימא שהיה כאן ועי' בחת"ס, וע"ע ברעק"א שתמה דלעיל מבואר שנחלקו אם חוששין לבקיעת הנוד ולמה כאן לכו"ע אפשר לסמוך חזקה, והרעק"א ביאר דהוי כמו חזקת חי דמבואר לעיל דאין חוששין שמא מת אבל שמא ימות חיישנין דלא שייד חזקה על העתיד, וממילא כאן החשש הוא בכל פעם שמפריש אולי כבר נתקלקל אז הוי כשמא מת אבל בקיעת הנוד הוא חשש שמא יבקע דזה הוי כמו שמא ימות, ולמ"ש לעיל דחזקת חי הכוונה שכל זמן שאין לנו מה שמעורר לספק אז אומרים אל תתחיל לספק אלא השאירו כמו שהיה א"כ אותו חזקה שייד גם לענין נגנב או נאבד, ועי' לקמן דרבנן דמקוה שמטמאים משום דיש תרתי ריעותא חזקת טמא ומקוה חסר לפניך כמו כן הכא שיש חזקת טבל והחמיץ או נגנב לפניך אז צריכים להפריש עוד פעם הכל ומדברי רש"י מבואר דחוששין וכן בר"מ כתב שצריך להפריש מספק וכבר עמדו דהא רבנן מטמאים התם בודאי דהא אפילו ברה"ר טמא וא"כ לכאו' כמו כן הכא יהא חייב להפריש מכח ודאי ואולי דוקא שם דהוי חזקת טמא נגד חזקת מקוה והחזקה דהשתא חסר מכריע דיש כאן מקוה פסולה אבל בנאבד או נגנב דאינו נמצא הוי רק ספק אבל לא שייד חזקה דהשתא שיכריע ויל"ע בזה.

דף לב: איני והא קי"ל הלכתא כוותיה דר' יוחנן. והנה השאלה אם חוזר ומגרש בו מבואר ברש"י שהספק הוא אם יכול לבטל הגט, והיינו דזה שיכול לבטל שליח היינו מדין אתי דיבור ומבטל דיבור אבל לא אתי דיבור ומבטל מעשה וכמבואר בקידושין נט.; וכשרוצה לבטל הגט היינו הלשמה והצווי לכתוב ולחתום הגט, ומבואר מדברי המהרש"ל שיכול לעקור למפרע אותו דיבור ועי' בקה"י, והצד שלא יהא יכול לבטל היינו שכיון שכבר נכתב הגט הוי כמעשה דא"א עוד לבטלו או שכיון שעוקר את הדיבור אז נתברר דאין כאן מעשה, וזהו קושית הגמ' דבקידושין יכולה לבטל אותו דיבור שאמרה שמסכים הגם שכבר נעשית מעשה שקיבלה הקידושין, וע"ז מתרץ הגמ' דבקידושין מכיון שלא חל עדיין הקידושין אז יכולה לבטל אותו דיבור שאמרה מעיקרא שרוצה דלא נחשב כמעשה כל זמן שלא חל, אבל עצם נתינת המעות לשם קידושין אינה יכולה לבטל ויכול לקדש עוד פעם עם אותן מעות שזהו מעשה שכבר נעשה וכל זמן ששעבוד מעות עדיין קיים מאותו נתינה אפשר לקדש בה וזהו כוונת רש"י ומיהו המעות לא בטלו עי' בחת"ס, וכמו כן אינו יכול לבטל הגט שיהא כחספא שזהו מעשה שכבר נעשה שכבר חל עליו שם גט הגם שהחלות גירושין לא חל עדיין דזהו שני דברים נפרדים, והשליחות יכול לבטל מה"ט דכל זמן שלא חל עדיין נחשב כדיבור ועי' בתוס'.

דף לג. כל דמקדש אדעתא דרבנן מקדש. ופרש"י דהא אומרים כדת משה וישראל ובפשטות הוי תנאי אם חכמים רוצים בהך קידושין וצ"ב קושית הגמ' קדיש בביאה מאי איכא למימר [ובתוס' כתובות דף ג. כתבו דהכוונה שכיון שיש איסור אין בכח להפקיע ויל"ע בזה דהם עשו ע"ד אישות ואז מבואר בכמה מקומות דליכא איסור עי' בר"מ ריש הל' אישות] ועוד צ"ב דגם בכסף פרש"י דמכח הפקר בי"ד

הפקר עשו המעות מתנה [ומשמע שאם היה הפקר אז לא היה מהני מכיון שממציא לה מעות של הפקר לזכות בה ויל"ע בזה דהא בעינן כסף של המקדש ואולי מצד ההנאה היתה מקדשת] ולמה הוצרך לזה מכיון שהתנה, ושמעתי שאין הפשט בזה שאומר כדת משה וישראל שעושה תנאי אם חז"ל יסכימו לכך אלא כוונתו שרוצה לקדש עם מעשה קידושין שבדת משה וישראל זה נחשב למעשה קידושין ומש"ה מקשה הגמ' תינח בכספא דשם אמר חז"ל דלא הוי כסף קידושין אלא כסף מתנה אבל בביאת קידושין היאך הפקיעו המעשה קידושין ועי' ברשב"ם בב"ב דף מח. דכתב דע"כ ביאה היא וע"ז מתרץ הגמ' דחז"ל קבעו דמעשה כזה לא הוי ביאה של אישות וקידושין אלא מעשה זנות וממילא אין כאן מעשה קידושין.

דף לד. גלוי דעתא בגיטא. והנה בעלמא קי"ל דדברים שבלב אינן דברים רק היכא דיש אומדנא דמוכח עי' בתוס' קידושין דף מט: ומדברי התוס' ריד בסוגין משמע שנחלק אם זה נחשב כאומדנא דמוכח, וע"ע בתוס' לעיל לב. דמבואר דיש סברא דלא מהני אומדנא דמוכח אלא היכן דהיה מוכח לנו אפילו בלי שגילה דעתו, אבל מדבריו לקמן מו. משמע שהמ"ח הוא דוקא כאן בביטול שליחות דמהני מצד אתי דיבור ומבטל דיבור אם בעינן דיבור ממש כמו מה שרוצה לבטל [וכעין סברת הגמ' לעיל מלתא דמתעבדא בי עשרה צריכה בי עשרה וכו' לקמן לה: נדר ברבים אין לו הפרה] והנה לקמן איתא דאמר להו לסהדי אותיבו קרי באונייכו דלא ישמעו הביטול ועי' בתוס' ריד שהקשה דהא ידעי דרוצה לבטל ותי' שבעינן עדים לקיום הדבר שביטול הגט הוי חלות שבדבר שבערוה ואם לא שמעו לא חל הביטול, ועוד תי' דסבר כרשב"ג דביטלו שלא בפני השליח לא חל הביטול [ועי' בתוס' לעיל דף לג. אם בעינן עדים לביטול דהוי דבר שבערוה וברעק"א שם נסתפק אם זהו מצד עדות לברורי או מצד עדות לקיום ונ"מ אם ביטלו בפניו אם צריך עדים, ולמ"ש האחרונים דביטול בפניו אינו מצד חלות ביטול אלא כל מהות של שליחות הוא שעושה ע"ד המשלחו ואם יודע שאין המשלח רוצה אז בטל כל מהות של שליחות אז אולי לכו"ע מהני] והנה אם נימא דבעינן עדות לקיום בביטול אפשר לומר שמה"ט לא מהני גלוי דעת דלא שייך שיחול חלות באופן דאין כאן מעשה ביטול לפנינו, וכעין זה איתא באבנ"מ מב' ח' דאם רואים רק אומדנא חסר בעדות קיום.

דף לה. אבל חוץ לבי"ד משביעין אותה. והנה הא דאין משביעין אלמנה משום דמורי היתירא אין הפשט דאין סומכין על השבועה דהא נדר מהני רק מכיון שיש צד של מורי היתירא חששו שלא תיענש אם תשבע לשקר עי' בתוס', ומה"ט שבועה חוץ לבי"ד דאין עונשה חמור כל כך משביעין אותה, והנה מרש"י מבואר דהקולא הוא דאינו אלא שבועה דרבנן מכיון שלא הוי בנקיטת חפץ ובלי שם ולפ"ז לכאור' אותו סוג שבועה שייך להשביעה גם בבי"ד וכוונת הגמ' לאותו סוג שבועה שבדרך כלל משביעין חוץ לבי"ד עי' בהגהות יעב"ץ, אבל רב סובר שחששו גם לעונשה של שבועה דרבנן ומש"ה לא גבה כתובת אלמנה [ונדר בעצם היה מהני ורק בדורו היה קיל ולא היה אפשר לסמוך ע"ז] אבל מבואר בגמ' שאם קפצה ונשבע מודה רב שיכולה לגבות, ולכאור' הוי פשיטא דהא אין טעמו של רב דאין סומכין על בירור של שבועה רק על העונש וא"כ אם נשבעה כבר פשיטא שגובה, אלא דיש חידוש שהגם בדיני שבועה קופצת ונשבע אינו נחשב שבועה שרק שבועה שבי"ד משביעין יש לה תוקף של שבועה בדיני שבועה ועי' בר"ן, אבל כאן ליכא בעצם חיוב שבועה ואינו רק לברר שלא לקחה כלום ומה"ט סגי גם בנדר והבירור הוא מעצם הדבר שאינה מפחדת לעשות שבועה ולא שנוטלת עם השבועה ומש"ה מהני אפילו קופצת ואפילו חוץ לבי"ד.

דף לו. ועברו על מה שכתוב בתורה. והנה לשי' אביי הא דמהני פרוסבל היינו משום דסובר כדאיתא בירושלמי דאיתקש שמיטת קרקע ליובל ויובל לא נהג אלא כל זמן שכל יושביה עליה, וסובר גם כרבי דאיתקש שמיטת כספים לשמיטת קרקע [ורבי אינו מוכרח דסובר דרשת הירושלמי ומש"ה פירש רש"י שרבי קאי בזמן הזה דבטלה קדושת הארץ] ורק מדרבנן תיקנו שיהא נוהג שמיטה וכשראה

שנמנעו להלוות תקנו פרוזבל, והנה לדבריו צ"ב מה הכוונה ועברו על מה שכתוב בתורה, והנה החינוך במצוה תפ' הוכיח מכח זה דבר חידוש שגם בזמן הזה דהוי דרבנן אבל אם מונע עצמו להלוות מפני שירא מצד השמטת כספים עובר על הלאו מה"ת, והנה לדבריו מה שצריך למסור לבי"ד היינו רק שתקנו באופן כזה כדי שלא לבטל לגמרי התקנה דרבנן, אבל לרבא מבואר ברש"י שצריכים לתרי טעמי להפקר בי"ד שעשו חוב חדש לבי"ד ומה ששמיטה אינו מפקיע אותו חוב היינו משום שבי"ד הם הנוגשים, ולכאן צ"ב אטו אביי לית ליה הדין דהפקר בי"ד ואולי חולק רק על זה שאם בי"ד הם הנוגשים אינן עוברים ויל"ע מהא דלעיל דף יח. דמבואר דמעשה בי"ד אין שמיטה משמט ואולי שם הטעם דהוי כגבוי, ואפשר עוד לומר עפ"י מה דאיתא באחרונים וכן מבואר ברשב"א דמה שהגמ' מביא שני פסוקים להמקור דהפקר בי"ד היינו משום דמפסוק ראשון אין רואים רק שיש להם כח להפקיע אבל לא להקנות אבל מהפסוק השני רואים שיש להם כח גם להקנות ולעשות חוב חדש ואולי אביי חולק רק על דין השני אבל מודה שיכולים להפקיע ממון אבל מדברי רש"י בעמוד ב' ומי איכא מידי ופרש"י דהלוה הוא גזלן ואביי הוצרך דשב ואל תעשה ומבואר דאביי לית ליה בכלל הפקר בי"ד ומעצם הגמ' אין ראייה דאפשר לומר דקושית הגמ' דהיאך ביטלו המצוה דפריעת חוב וע"ז מת' דבשב ואל תעשה יכולים לעקור.

דף לז: צריך שיאמר לו משמט אני. ולפי' רש"י מביא ע"ז פסוק וזה דבר השמיטה והגם דכבר כתיב שמוט כל בעל משה ידו היינו דהחוב נפקע אבל מכאן לומדים שהגם שהחוב נפקע ממילא דהוי אפקעתא דמלכא יש עוד דין שצריך לומר לו משמט אני, והמרדכי מדמה להדין בבכור שהגם שקדוש מאליו אבל יש מצוה להקדישו, אבל יש שלמדו כמבואר שם במדרכי דאינו נפקע החוב ממילא רק המלוה צריך להשמיטו וזהו דכתיב שמוט כל בעל משה ידו שהוא צריך להשמיטו וזהו שי' היראים [ונ"מ אולי אם חוב של נשים נפקע דאם אינו רק מצד המצוה הוי מצות עשה שהזמ"ג] ולדבריו צ"ל דמאי דמייתי הגמ' שנאמר וזה דבר השמיטה כמו שכתב התוס' הרא"ש שקאי על הסיפא דאם אמר לו אעפ"כ מקבל דסגי מה שאמר פעם אחד משמט אני, והנה התומים בסי' סז' כה' הקשה דלשי' היראים דאינו נפקע מעצמו רק כשאומר לו משמט אני א"כ למה צריכים ביתומים הטעם דר"ג ובית דינו הוי אביהן של היתומים תיפוק ליה מצד דאינן בני מצוות ואינן מצווים לומר משמט אני ועיי"ש מה שתי', ולכאן היה אפשר לומר שהגם שאין להם המצוה להשמיט אבל עדיין היה אפשר לומר שהלאו דלא יגוש שייך בהם דהלאו אינו תלוי בזה שהחוב נשמט וכן מוכרח משי' הרא"ש שכתב שהגם ששמיטה אינה משמטת רק בסוף אבל הלאו דלא יגוש יש כבר בתחלת השנה, ולאותן שי' צריכים לעשות פרוסבל לפני שנת השמיטה, וממילא גם ביתומים הלאו שייך אצלם ואם ישלמו להיתומים הוי כספייה בידים.

ותלי ליה. ופרש"י שיכול לכופו ליתן לו בתורת מתנה והרא"ש הקשה דא"כ בטלת תורת שמיטה, ואולי סובר רש"י שתכלית של שמיטה ויובל שהאדם יגיע לידי הכרה שאין הוא בעה"ב כאן אלא גרים ותושבים וכי לי כל הארץ וא"כ עצם הדבר שהוא צריך לכופו ליתן לו במתנה ואין יכול לגבותו בתורת שאתה חייב לי זה כבר מספיק להראותו שאין הוא בעל הבית, ואין זה כתלואה ויהיב דמבואר בב"ב דף מח. דלא גמרי דעתיה להקנות דכאן אין זה סתם מתנה מכיון שהוא יודע שבעצם היה צריך להחזיר לו מכיון שלקח ממנו הלואה.

בומרנג - דרמה סוחפת בהמשכים בעלת מסר חד ביותר / הרב חנוך חיים וינשטוק

פרק ט"ו "בסבך הלבטים"

תיאור המצב הקשה אצל דודי סטויצקי:

המצב של דודי סטויצקי נעשה רע מאד, שום הכחשה לא מועילה, הציבור חושב שמסתירים איזו מחלה מסתורית, בעקבות זאת מתחילים להגיע אל ההורים כל מיני הצעות, גרושות ואלמנות ובעלות מומים, מצב זה משפיל את המשפחה מאד, אם בזה לא די, מגיעה הצעה חדשה, של משפחה עשירה מאד שיש להם בת מיוחדת במינה, אבל את ההצעה הם רוצים להציע לבן הבא אחריו בתור, מה עושים במצב כזה?
בפרק הנוכחי נראה איך מתמודדת המשפחה עם המצב הקשה.

*

צריכים לדעת להתיישר עם המציאות:

רב אברהם סטויצקי חזר לביתו מלא ברגשות טעונים, מצד אחד היה כמה לעשות כבר שידוך, לאחר כל כך הרבה אכזבות הייתה נכנסת רעננות בבית אם יתבצע שידוך, לא עוד שלימזלעך ממדרגה ראשונה, גם הם ראויים להקראות מחותנים בישראל.

אבל מאידך, איך ניתן לעשות זאת לדודי, האם הוא יוכל לעמוד בזה? כמה צער יכול בחור זה להכיל, מאי חזית לעשות על חשבוננו, נס שיש לו את נוות ביתו גם לה יש דעה משלה, אולי היא תוכל לפקוח את עיניו.

כשבא לבית ראתה אותו אשתו לראשונה, פזור נפש ביותר, ניכר היה עליו שהוא אינו במיטבו, היא כבר ראתה אותו בכל מיני מצבים, אבל לא כשל היום, תמיד היה מחזיק את עצמו חזק על פני המים, הפעם נראה רח"ל אבוד לחלוטין.

הוא הגישה לו כוס תה חם, להשיב נפש ויצאה מהחדר. בחושיה העדינים הרגישה כי יש לו משהו למסור לה, אבל הוא לא מוכן נפשית להעביר לה זאת.

חצי שעה אחרי כן נכנסה לחדר חרישית ומצאה אותו אומר תהילים בקול בוכים, היא נבהלה מאד, מה קרה לו שהוא כל כך היסטרי שלא כדרכו. היא המתינה בסבלנות בצד לשמוע הבהרות.

לאחר שנרגע סיפר לו על ההצעה שהגיעה אליו עבור נחומי, הצעה שהיא מיוחדת במינה ובאמת צריכים לשמוח עליה, אבל כעת היא ממש לא במקום.

מה עושים כעת? הלב שלי נקרע לגזרים, מצד אחד איך אפשר לסרב לכזו הצעה? אבל מאידך איך אפשר לעשות כן לדודי שלנו, האם לא עבר דיו עד שנמוטט אותו כליל?

ברוריה החווירה כולה, בעלה אינו יודע אלו שיחות עברו עליה בימים האחרונים, היא הסתירה ממנו עד עתה כי נחשפה להצעות גרועות מאד, שלוש שיחות הגיעו אליה בתוך שבוע אחד, שתי גרושות ואלמנה אחת, מלבד הצעה נוספת, בחורה בת 29 שיש לה מומים קלים מאד: היא סך הכל סוחבת רגל, פוזלת בשתי עיניה ולקינוח... גמדה.

היא לא קולטת, איך יש לאנשים את כל האומץ שבעולם להציע כאלו הצעות? אין לכם מה להציע, אל תציעו! האם כל העולם הוא אכזר כל כך שנהנה לרקוד על הדם? מי מבקש את העזרה שלהם כשהיא רק פוצעת כל כך את הלב? מהרהרת היא בחולשת הדעת.

אבל לפתע הפציעה במוחה התודעה שהציבור לא כל כך אכזר, הוא פשוט מוטעה, לאור השמועות שעברו בזמן האחרון התקבלה החלטה כי דודי עבר מחלה קשה ומסתורית שהמשפחה מנסה לחפות עליה, השדכנים מנסים לעזור להם במצב החדש, נראה להם שאלו הן ההצעות הטובות ביותר שיש להם במצב כזה, כנראה שכבר לא יבואו ויציעו להם הצעות נורמליות.

תובנה זו שברה את לבה, עד כדי ריסוק טוטלי.

עתה הגיעה הצעה מלטפת אבל לנחומי, איך אפשר להגדיר זאת אם לא כ"גרוטסקה" אכזרית ביותר? (תיאור ססגוני שמבליט כדי גיחוך, קיצוץ של דברים) איך ניתן לעבור על כך בשלוות הנפש? אבל חייבים לענות להצעה בזהירות רבה שלא לקלקל במו ידיהם הצעה מיוחדת.

היא חשבה מספר פעמים מה לומר, האם לדחות או אולי להתפשר, אבל ככל שחשבה ראתה שהדבר לא בכוחותיה, היא לא יכולה לראות את דודי פצוע לחלוטין, מי יודע איך הרעיון הזה יתקבל עליו.

לאחר הרבה היסוסים פנתה אל בעלה כשקולה רועד מפחד.

"אברום אנחנו לא יכולים לעשות זאת לדודי, זה כמו לשחוט אותו בלי סכין- שעכטען און א'חלעף (מושג עסיסי ששמעתי מאבי זצ"ל להגדיר רציחה שנעשית על ידי מילים) אם ההצעה היא שלנו היא תמתין עוד קצת, עלינו לנסוע לעמוקה ולקרוע שם את השמים עבור דודי שלנו שיוושע בקרוב בשידוך טוב.

היא התבוננה איך בעלה יגיב על ההתנגדות. ואכן ראתה שהוא אינו שלם עם דבריה לחלוטין, הוא כל הזמן חושב שיתכן שצריכים להכין את דודי למצב כזה, הרי לא יתכן שישארו כל הזמן רק עם תשובות שליליות, אולי מתחילים עם נחומי וכיון שנפתחת הדלת לשידוך טוב יתחילו להגיע שידוכים בהמשך גם לדודי.

היא מבחינה שדבריה לא עושים עליו את הרושם הראוי, היא מחליטה שתספר לו מה עבר עליה כל השבוע והסתירה זאת ממנו כדי לא לצערו.

"אברום אבהיר את דברי למה אני כל כך מתנגדת, עד עתה לא רציתי לספר לך על החוצפה של אנשים שהחליטו למרר לנו את החיים בסדיסטיות מוחלטת, הם יודעים שאני לא אשמע את ההצעות שלהם ובכל זאת נדחקים להציע, מה זה אם לא רשעות לשמה?

אתן לך מספר דוגמאות עם מה שקרה לי השבוע, שלוש נשים הציעו לי הצעות משמחות לב ביותר, אחת הציעה גרושה טריה, האחרת חכמה יותר ממנה, הציעה לי אתמול, אלמנה שהייתה נשואה כמה שנים ובעלה לא הותיר אחריו ילדים ה' ישמור. עוד אחת צלצלה היום להציע גרושה פלוס ילדה אחת, היא מושלמת בכל, מעין "מלכת שבא" עושר מידות טובות ומתנות טבע טבעיות נוספות, בקיצור היא מושלמת בכל העניינים, יש רק איזה פגמצי'ק קטן הגדירה זאת, יש לה ילדה בת שנתיים, אבל זו גם מעלה כי כבר לא צריכים להמתין יותר [כדין מינקת חברו] היא ידעה להפוך כל חסרון למעלה.

עוד איזו שדכנית מכובדת ביותר הציעה לי בחורה כלילת המומים, מה שלא רצית היה בה, מה היה לי מכל זה? מנה שלימה של מרורים.

הם חשו שהם חותכים את בשרי בסכין קצבים ולמרות הכל לא הרפו, אם לא די לי בכך איך משפילים את דודי עד לעפר, אתה בא כעת עם רעיון להציע שידוך לנחומי שקטן ממנו בשנתיים ומחצה ואתה רוצה שישוש עם כל זה? מה עוד נוכל להכיל? פרצה בבכי מר.

ר' אברהם שמע את דבריה ונגס את שפתיו בכאב, הוא הבין את כאבה, אבל מי אם לא היא, הביאה חלק גדול מן הצרות עליהם, עם השלילה שנקטה כקו מנחה, לא עונים במהירות לשום שידוך כדי לא להראות להיטות יתר שמוריד את המניות בשוק. ולאחרונה פסלה שידוכים כמעט בלי כל הסבר, אם היו מזדרזים לענות תשובות חיוביות לכמה שידוכים, מי יודע אם דודי לא היה נשוי עוד לפני שהחלו הרינונים עליו כחולני ביותר.

הוא יכול היה לתת לאשתו "שפאכטעל" ולהזכיר לה את השיחה הקודמת שערך איתה שבוע לפני כן, אבל העדיף לשתוק כדי לא להחריף את הטון בבית.

שיחה טעונה ביותר, שבוע קודם לכן:

היה זה לאחר שענתה בסירוב לכמה הצעות שהיו בעיניה רק בגדר בינוניות ולדבריה אף פחות מזה, היא טענה בלהט רב, כי דודי הוא גאון נדיר ביותר, הם כבר שמעו מפי ראש הישיבה שלו שכזה בחור יש אחת לחמישים שנים, איך ניתן להציע לו הצעות סוג ג' או ד'!?

אבל ר' אברהם הוא אדם יותר מעשי ממנה, הוא קלט שמה שהיה פעם אינו תואם למה שקיים כיום, עתה צריכים להיערך למצב בהתאם. הוא נשא בפניה דרשה שלימה אם כי זו נאמרה בשקט רב.

"ברוריה אנחנו צריכים להיערך למצב החדש שנוצר, דודי כיום במצב שונה ממה שהיה פעם, דבק בו שלא בצדק, שם של אדם חולני מאד שאיש לא יודע את מצבו הרפואי, מי אמר שכלתנו העתידית צריכה להיות כלילת האנושות, היא צריכה להיות בעלת מידות טובות ויראת שמים, מעבר לזה מתנה מלמעלה, גם אם בעיניך תהיה בינונית מינוס, אנחנו חייבים לדעת להתפשר.

אחרת הוא עלול חלילה וחס לשבת רווק עד אחרי אריכות ימינו ושנותינו, כמו ר' שלום הבלין ז"ל העילוי של חברון שרצה רק את בתו של ראש הישיבה (הוא התחרה במשבצת ההיא עם הגאון רבי אברהם פרבשטיין זצ"ל שנעשה חתנו של ראש הישיבה הגאון רבי יחזקאל סרנא זצוק"ל), על פחות לא היה מוכן להתפשר, הוא הודיע לכל מי שרק רצה לשמוע שזה בנפשו ממש. וכשהתארכה לחברו הטוב קפץ ונשבע שלא ישא אשה אחרת בלעדיה.

כשבאו לספר זאת לראש הישיבה השיב להם בזה הלשון: "הוכיח סופו על תחילתו וד"ל" כמעט עד ליום מותו היה יושב בקביעות בישיבת חברון [ברחוב חגי שכונת גאולה] כ"עלטערער בחור" הוא היה לומד עם כל מיני בחורים טור שו"ע ומכין אותם לדיינות, חו"מ ידע עם כל הב"ח סמ"ע וש"ך על הלשון, לא היה חולק שהוא היה גאון עולם, השליטה והבהירות שלו הייתה מדהימה, הוא לא נצרך להסתכל בשום ספר אלא הכל מתוך הזיכרון, לא הייתה פינה בהלכה שיכולת לסתור ממנה את דבריו, אבל כנראה שלא היה שפוי לחלוטין, לראש הישיבה היה מבט רחוק, הוא הבין מה שאחרים לא הבינו.

אם היה אותו ר' שלום מתיישר עם המציאות, אין ספק שהיה משיג שידוך טוב, אולי לא בערך שלו, אבל היה מותיר אחריו שם עולם, אבל הוא גזר על עצמו רח"ל מיתת כרת, מי יודע כיום על אדם זה?

כך קורה עם כל אלו שלא יודעים להתיישר עם המציאות, אני יודע על עוד כמה וכמה שאיבדו את עולמם, בשל אי ההבנה שהמציאות שונה מהחלומות. עלינו ללמוד מחדש את שדה המערכה ולפעול בהתאם" סיים את דבריו בכאב איום.

"אברהם למה אתה כזה פסימיסט? אתה חותך את לבי עם ההחלטות הללו, אני בטוחה שלא כל אחד מקבל את ההלעזה המטופשת, הרי כולם רואים שדודי חזר ב"ה לאיתנו, הוא נראה ככל האדם, לומד עם שטייגען עצום, הוא שופע חידושים בכל תחום שרק ישאלוהו, יש לו שמחת חיים שאין לכל אחד, אז למה לנו להיכנס למצב ספיגה והתגוננות? ב"ה הוא עוד לא בן 25 שנה, ישנם הרבה בחורים בגילו שלא מוטרדים, אז למה לנו להיות מוטרדים, האם עלינו לקחת מכל הבא ליד כפי שדבריך מרמזים?"

"את זה לא אמרתי, חלילה וחס, לא אמרתי להיעמד בבית הכנסת ולהכריז ברבים: אני פנוי לכל הצעה. כפי שהיה איזה בחור שהגיע ליום הולדתו ה-18 תיכף קם קפץ והודיע בבית הכנסת שמי שיציע לו שידוך לא משנה מי תהיה יענה על המקום בחיוב וד"ל מה קיבל, זה כבר מוגזם לחלוטין, אבל לדעתי אסור לך לדחות כל הצעה כפי שנהגת עד עתה.

כמה הצעות דחינו במו ידינו, ממש בלי שום סיבה? מה למשל היה חסר בשרה בנדל מחיפה, היא הייתה ממש מושלמת, רק בגלל הטראומה שהייתה לך מהמשפחה ההיא מחיפה (הירשברג) שחזרו בהם ברגע האחרון החלטת שלא ניגשים למוצעת, למרות שלא היה עליה שום חסרון, כך גם נהגת כלפי מינה שוורץ רק בגלל שהיא חיפאית...ולאחרונה החמרת ביותר, כשפסלת את משפחת מנדלוביץ מקרית אתא כי היא מהקריות.

האם תפסלי את כל חיפה וקריותיה, רק בגלל מקרה אחד? אי אפשר לעשות כך, במצב הזה את מקיימת את הפסוק "ידי נשים רחמניות בישלו את ילדיהם" בפרט עתה שכבר עוברת הרינה במחנה, כי דודי שלנו הוא יצור חולני מאד ה' ירחם, אני חושש מאד שידברו לנו גרושות או אלמנות רח"ל".

"אברהם אתה מדבר אלי מאד קשה, תן לי לחשוב על הדברים, אני לא דוחה כל דבר, אבל מהיום אתחיל להיות יותר ריאלית".

אברהם צדק, חשבה עתה ברוריה, הנה הגיעו ההצעות הגרועות ביותר שניתן רק להעלות על הדעת.

היא שמחה שלא הזכיר לה עתה את השיחה ההיא, זה היה שובר את לבה כאחראית לצרות בנה.

הם לא ידעו שיש להם מאזין שהצטרף באמצע השיחה מאחורי הווילון, הדברים ששמע חוררו אצלו חור עצום בלב

לא אחת סבל דודי מנדודי שינה קשים (שמוכרים בשם לילות לבנים) כשכל העצות איך להירדם כבר נוסו על ידו בלא הצלחה. לאחר הרבה סבל במיטה יצא בשקט לטייל בבית, לפתע שמע שיחה שקטה לתוך הלילה. הוא התחבא מאחורי הווילון כדי שלא ירגישו שהוא מאזין, הוא שמע את אביו מדבר בקול נמוך מאד כדי שאיש לא ישמענו.

השיחה לא ערבה לאוזניו בלשון המעטה, התגלו לפתע סודות רבים שמעולם לא ידע עליהם.

כעת התגלה לו הסוד הגדול, למה אין שידוכים, לאמא יש טראומות שונות וחלומות לא מציאותיים, בשל כך היא דחתה אין ספור שידוכים טובים, מי יודע מה יהיה עתה, לאחר כל הרכילויות, עתה בוודאי חלון ההזדמנויות יקטן.

נס גדול היה לו שלא שמע על ההצעות של הגרושות והאלמנות ובעלות המומים שהגיעו עד לפתח הבית, אם היה יודע, הייתה ח"ו נטרפת עליו דעתו לחלוטין, גם כך שכלו היה קצר מלהכיל את מה שכבר ידע.

להתמודד לבד מול מציאות קשה ביותר:

לדודי היו כבר ימים קשים קודם לכן, מאז שחזר מאותה תפילה (בעת שעשו לו מי שברך עם הוספת השם רפאל דוד וקבעו בתוך דבר מוחלט שנעשה לו הוספת השם בשל מחלה קשה ביותר) בה פגש את כל היצורים התמהוניים ביותר שניתן לקבץ למקום אחד, השיחה הטריפה את דעתו לחלוטין, כולם החליטו שעבר את המחלה הנוראה ה' ישמור, לאיש לא היה ספק שהיה "שכיב מרע" שניצל ממות לחיים.

הוא חשב שעולמו קורס תחתיו, אם כולם בדעה זו, למה שיציעו לו שידוך? אם חשב שרק במאה שערים יש כאלו גזמנים, התברר לו שכולם בדעה זו, ספק אם יש מי שחושב אחרת. לאוזנו גונבה השמועה שעשו עבורו יום תפילה מיוחד בבית המדרש של הישיבה, היה מי שדאג לתלות פתקים בישיבה לעשות לו שינוי השם, רפאל דוד, כסגולה לאריכות ימים, איך מכחישים מעשה רב כל כך?

אמנם לאחר שהישיבה רעשה וגעשה מהמצב הקשה של דודי, הגיע לפתע ראש הישיבה ותלש את כל הפתקים, הוא כינס את הבחורים בחדר האוכל ובישר לבחורים, כי לא מיניה ולא מקצתיה, דודי לא היה במצב מסוכן כל עיקר, היה אדם לא אחראי שהפיץ שמועה זדונית על המצב ועל הוספת השם "רפאל דוד בן ברוריה" אמנם היה שבוע וחצי בבית חולים איכילוב, אבל מצבו לא היה קשה כלל, רק לקה בדלקת ריאות וב"ה הבריא ממנה, הוא ביקש מכל הבחורים שיפסיקו לרכל ולהפיץ שמועות לא נכונות על הבחור היקר. מאז פסקו הדיבורים בפרהסיא על מחלתו של דודי.

אך במוחו של דודי ניקרה שאלה קשה, האם זה שראש הישיבה יצא חוצץ כנגד כל השמועות הרעות יהווה הכחשה מוחלטת, או שלאחר שהשיבוש נקלט בתודעה, חלה ההלכה של "שבשתא כיון דעל על" (דבר טעות שנקלט אינו משתרש, כך טבעו של עולם שהקליטה הראשונה טובה יותר ולכן קשה לתקן טעויות)

לאחר התלבטות רבה, החליט דודי כי אינו יכול לחזור לישיבה, גם אחרי ההכחשה של ראש הישיבה הוא יהיה בראש החדשות, אנשים ידושו מה כן היה ומה לא היה, שמועה נלוזה של בחור מרושע שרצה לנקום בו דיה הייתה להרוס את כל השם הטוב שרכש בישיבה.

עתה התלבט מה לעשות? הוא חייב לחזור לשגרת החיים אבל להיכן הולכים?

המחשבה הראשונית שלו הייתה, לשבת בבית הכנסת שליד ביתו, יש שם שקט מרגיע, גם ספריה עשירה מאד, הוא יוכל לברר נושאים ככל אוות נפשו, אבל מיד צף הספק, האם זה צעד נכון? לשבת במקום זה עלול להרוס אותו כליל. ראשית הבדידות אינה טובה לאף אדם. שנית, מי ידע עליו? במצב הזה הוא עלול להישאר רווק לנצח, הוא חייב להיות בישיבה מסוימת, שם אפשר לברר עליו.

הברירה המועדפת שלו, לעבור לישיבת מיר ולהתחיל שם עם דף חדש, אמנם גם בזה לא היה בטוח אם הוא עושה דבר נכון, הרי יקח זמן רב עד שיקלטו את התלמיד החדש כדי שיוכלו להמליץ עליו בכל פה, גם אין לו ביטחון שהשם הרע שדבק בו כיצור חולני לא יימחק עד אז.

אבל אין לו אלטרנטיבה אחרת, כאשר לישיבה העכשווית לא שייך לחזור, עדיפה אם כן ישיבת מיר מכל מקום אחר, בישיבת מיר ישנם בחורים רבים, אפשר למצוא שם בחור או אברך מתאים ולשקוע בלימוד המסכתא הנלמדת ובמשך הזמן כבר יהיו כאלו שימליצו עליו.

אך בהרהור שני החליט שזה לא יספק אותו, עדיף לשבת עם עצמו ולשקוד על פרויקט לימוד הדיינות, הרוצה להחכים יעסוק בדיני ממונות, זה אחד המקצועות בהם ניתן לעשות חייל רב, בפרט שיש לו ראש מחודד מאד.

דבר ראשון החליט לעשות את הפרויקט "הלכה למעשה" לא כפי שהיה עד עתה, הוא ירשם למסגרת מחייבת עם מבחנים, זה יתן לו סיפוק רב.

דבר שני החליט, כדאי שתהיה לו שייכות עם הלמדנים של הישיבה, בישיבה כבר פקע שמם של הני צנתרי דדהבא: רבי צבי חשין ורבי אשר אריאלי כגאונים עצומים בכל תחום, כדאי לדבר עמם בלימוד, כך יהיה לו מודד אם הוא מבין את מה שהוא לומד, הוא יוכל לדבר עמם בכל חדרי תורה, כי לא אניס מהם כל רז ואם יטעה, הם יוכלו להעמידו במקום הנכון.

הוא שטח את מחשבותיו בפני אביו שעודדו מאד לעשות את הצעד הזה. אבל ביקש ממנו ללמוד גם את המסכת הישיבתית כדי שיוכל להיות בקשר עם עוד ועוד מבחורי הישיבה וגם עם אנשי הצוות.

כך התחילה תקופה חדשה בחייו של דודי סטוויצקי.

הוא נכנס למיר והתחיל לשקוד בלימוד, הימים הראשונים היו מאד משמחים, הניתוק שלו מהבית השכיח את כל הדאגות, פקודי ה' ישרים משמחים לב, הוא החל לדבר בקביעות עם ר' צבי חשין ורב אשר אריאלי עד שדבק בהם כתלמיד מובהק, הוא גילה מה זה כוח החידוש, אם עד אותו רגע חשב את עצמו כמחדש, ברגע שהגיע לד' אמותיהם של רב צבי ור' אשר הבין שכל מה שידע זה כאין וכאפס לקלארקייט-בהירות שלהם. הם היו מלאים וגדושים מזן אל זן, בכל שטח בשטחי התורה.

אבל לכל דבר טוב יש הסתגלות, עוברים כמה שבועות נעימים ולפתע הוא חש שוב את ההרגשה המבישה שהוא לא נמצא בעולם השידוכים.

אין שום עדכון על הצעה טובה, למרות שהאמא הבטיחה לאבא שהיא מגמישה את המדד שלה ואם תגיע הצעה טובה היא תשקול זאת יחד עמו ולא תענה לבד את הלא או את הכן.

זו הייתה כבר נסיגה רצינית מהדרישות שלה, היא קלטה שהעולם עלול לתייג אותם כבררנים ואחרים כמחביאים מחלה מסתורית, עליהם להתגמש ולשמוע הצעות עם פתיחות מירבית.

אבל... וזהו האבל הגדול, שום דבר לא מתחולל, שום הצעה לא מגיעה אל פתח ביתם, כאילו הוא לא קיים בעולם.

הרגשה זו לא פשוטה, הוא מנסה לברוח ממנה, בשל האושר הרב שיש לו בלימוד, אבל כששוכבים במיטה מתעוררות שוב המחשבות המדכאות.

הוא רואה בעיני רוחו בחור זקן בא בימים כמו דודה קרינסקי (רב דוד זצ"ל) עילוי עצום שזכה להכיר, הלה היה גר בבתי ברוידעס מי שהיה מדבר איתו בלימוד היה מופתע מהשליטה שלו בכל תחום, הוא ידע לצטט גמרות שלימות עם כל התוס' שלהם על הלשון כולל המפרשים ראשונים ואחרונים, הוא גם היה ידען גדול בכל תחומי החיים, אבל כל זה לא עזר לו לשאת אשה (סוד שאיש לא עמד עליו) עד ליום מותו היה בחור, בשנותיו האחרונות החליט כדי שלא יסתכלו עליו כעל בחור עלוב חיים, שעליו ללבוש פראק והמבורג ככל תלמידי החכמים הגדולים.

כשהגיע בפעם הראשונה לבתי ברוידעס שוהל באו כל הבחורים לברך אותו לרגל נישואיו לתורה הקדושה. הוא אכן עשה רושם מצוין כראש ישיבה דגול, אבל זה כבר היה מאוחר מידי, הוא כבר היה מופלג בשנים ולא היה את מי להציע לו.

האם אהיה כאותו ר' דודה? גם הוא היה עילוי ולמדן עצום וכל זה לא עזר לו כדי להינשא, אולי גם איתי יקרה הדבר רחמנא ליצלן.

באותם רגעים היה שופך דמעות כמים, מגיר דמעות על פרקי התהילים שנאמרו בהיחבא. לשבור את גזר דינו הקשה.

סיפור / מתוך המדור 'מעדני מלך' באספקלריא

הנוכחי

מוכר הכעכים

בעל ה'מגלה עמוקות' רצה לעזוב את העיר קרקא, וכבר עשה את כל ההכנות לכך. כל הבקשות של תלמידיו שישאר בעיר לא הועילו. עד שבאחד הימים כשכבר היה צריך לעזוב את העיר, הודיע שנשאר ואינו עוזב. שאלו תלמידיו, מעיקרא מאי קסבר ולבסוף מאי קסבר. השיב להם, רציתי לעזוב את העיר מטעם כמוס, אך אתמול הגיע אלי דין תורה, ובזכותו החלטתי להשאר.

וכך סיפר: אחד מתלמידי החכמים בעיר הוא עני מרוד, ומתפרנס בקושי רב ממכירת כעכים שאופה בעצמו כל לילה. יום אחד פגשו עשיר אחד וראה את התלמיד חכם כל כך מתענה על פרנסה, אמר לו אני רוצה לחתום אתך על הסכם יששכר זבולון, כמה הרווח הגדול ביותר שהרווחת בשבוע, השיב לו חמשה אדומים. אמר לו העשיר, אני אתן לך בכל שבוע ששה אדומים, ותלך ללמוד. לאחר כשלושה חדשים, ראה אותו העשיר שוב מוכר כעכים בשוק. אמר לו, מה זאת?! אמר לו העני, אני חוזר בי מההסכם. אמר לו העשיר הרי יש חוזה חתום, ואיך אתה יכול לחזור בך? ולכן באו אלי לדין תורה. העשיר טען, חתמתי עמו חוזה על הסכם יששכר וזבולון לכל החיים, והוא חוזר בו. העני השיב, אמת, חתמנו, אך אני חוזר בי, כי בהיותי אופה כעכים, הייתי אופה בלילה, ומבקש מהקב"ה שהעיסה תצליח. לאחר שהצליחה, בקשתי מהקב"ה שהאפייה תצליח והכעכים יצאו פריכים וטעימים, לא קשים מדאי, לא שרופים, ולא פחות מדאי, לאחר שגם האפיה הצליחה, בקשתי מהקב"ה שיזמין לי קונים לכעכוי הטעימים, וכך הרגשתי שייכות להקב"ה כל יום. אבל עתה שאני מקבל משכורת קבועה בכל שבוע, חסרה לי תחושת השייכות הקבועה עם הקדוש ברוך הוא, ולכן אני רוצה לחזור בי.

אמר המגלה עמוקות, בעיר שיש אדם כזה, אני חפץ להשאר, ע"כ המעשה.

[חשוקי חמד ראש השנה טז, ע"א]